AVRUPA ÜLKELERİ VE TÜRKİYE'DE İKLİM MEVZUATLARI & İKLİM KANUNLARI

Araştırmalar Serisi I 2025 I

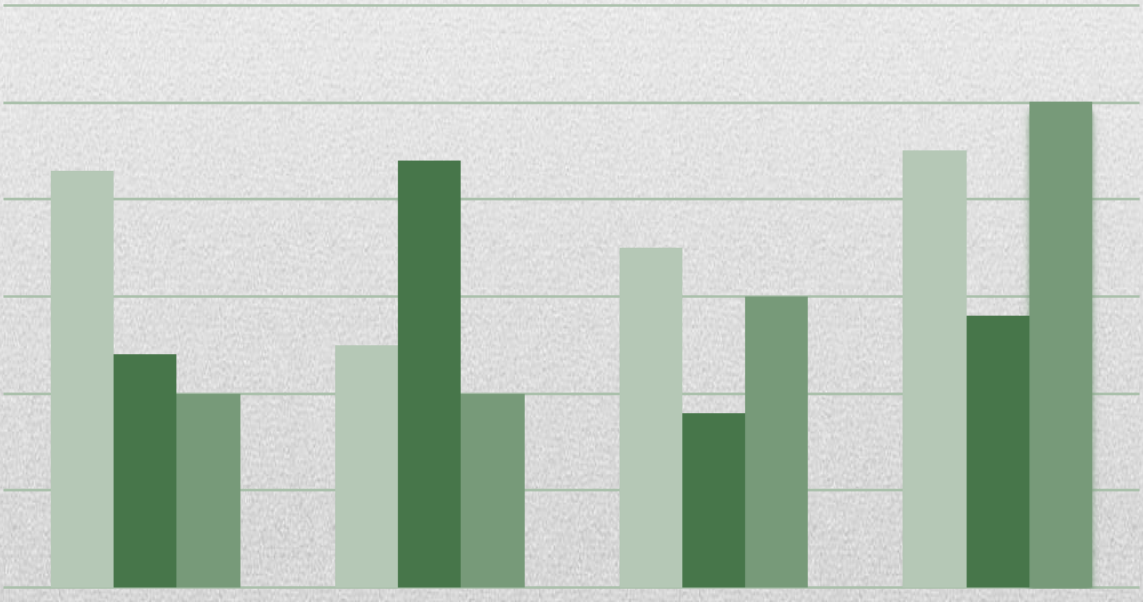

14

SÜRKAD
SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA VE KENT ARAŞTIRMALARI DERNEĞİ

URMC / KEHIM
Kentli Hakları İzleme Merkezi
Urban Rights Monitoring Center

SÜRKAD
SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA VE KENT ARAŞTIRMALARI DERNEĞİ

URMC / KEHIM
Kentli Hakları İzleme Merkezi
Urban Rights Monitoring Center

SÜRKAD
SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA VE KENT ARAŞTIRMALARI DERNEĞİ

URMC / KEHIM
Kentli Hakları İzleme Merkezi
Urban Rights Monitoring Center

Kitap Adı: Avrupa Ülkeleri İklim Mevzuatları ve Türkiye İklim Kanunu

Hazırlayan Kurum: SÜRKAD – Sürdürülebilir Kalkınma ve Kent Araştırmaları Derneği

Editörler: Hüseyin Murat Lehimler, Buse Albayrak, Şamil Çavuşoğlu,

Yayın Yılı: 2025

Baskı Yeri: İstanbul

Yayınevi: SÜRKAD Yayınları

Sayfa Sayısı: 160

ISBN:

Yayım Türü: Araştırma Raporu / Politika Analizi

Dizi Adı (varsa): Kentli Hakları ve İklim Serisi

Erişim: www.surkad.org.tr

Önsöz

Küresel iklim krizi, yalnızca çevresel bir mesele olmanın ötesinde; toplumsal adalet, ekonomik eşitlik ve yönetişim biçimleri üzerinde derin etkiler yaratan çok boyutlu bir sorundur. Bu krizle etkin biçimde mücadele edebilmek, bilimsel temellere dayalı, hukuki bağlayıcılığı olan ve toplumsal katılımı önceleyen politikalar geliştirmeyi zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda, iklim mevzuatları yalnızca çevre hukukunun değil, aynı zamanda kamu politikalarının, yerel yönetim uygulamalarının ve demokratik katılım süreçlerinin de ayrılmaz bir parçası hâline gelmiştir. Sürdürülebilir Kalkınma ve Kent Araştırmaları Derneği (SÜRKAD) olarak hazırladığımız bu çalışma, Avrupa ülkelerindeki iklim değişikliği yasalarını ve yönetişim yapılarındaki farklılıkları inceleyerek Türkiye'de yeni bir İklim Kanunu oluşturulmasına katkı sunmayı amaçlamaktadır. Kitapta yer verilen karşılaştırmalı analizler, Avrupa Birliği üye devletlerinin yanı sıra Birleşik Krallık, Norveç ve İsviçre gibi örnek ülkelerin mevzuat yapılarını, kurumsal mekanizmalarını ve uygulama araçlarını içermektedir. Ayrıca, Türkiye için önerilen iklim yasası taslağı, bu modeller ışığında değerlendirilmekte ve ülkenin sosyal, ekonomik ve kurumsal yapısıyla uyumlu bir çerçeve önerilmektedir.

Bu araştırma çok sayıda çıktı verisiyle politika yapıcılarının, bilim insanlarının ve medya uzmanlarının da çalışmalarına katkı sunacaktır. Ama temel çıktısı, İklim kanunu gibi insan yaşanabilirliğinin neredeyse tüm unsurlarını ilgilendiren yasal düzenlemenin Türkiye ve diğer ülkeler için zorlu süreçler gerektirdiğinin açıklığa kavuşmasıdır. Neredeyse hiçbir ülke tamamen mükemmel ve tüm kesimleri tatmin edebilecek bir iklim kanunu ortaya çıkaramamış, deyim yerindeyse "elden gelenin en iyisi" olarak tanımlanabilecek ilk kuşak versiyonlar ortaya çıkarabilmiştir. İleri zamanda ülkelerin iklim kanunlarının yeni versiyonlarıyla karşılaşmamız kaçınılmaz durumdadır. SÜRKAD olarak, İklim Knaunu gibi düzenlemelerin; akademik, siyasi, bürokratik tarafları kadar, sivil toplumu sürece daha fazla dahil eden yaklaşımlarla ele alınması gerekliliğini vurgulamak istiyoruz. Çalışma alanlarımızın temelini oluşturan "kentli haklarını iyileştirme" amacımızın gereği olarak, iklim kanununun, daha fazla kent yaşanabilirliğini, kentli haklarıyla birlikte sağlayan bir anlayışın belgesi olarak görmeyi arzuluyoruz. Bu kitabın hazırlanmasında emeği geçen tüm uzmanlara, araştırmacılara ve destek veren paydaşlara teşekkür ederiz.

SÜRKAD – Sürdürülebilir Kalkınma ve Kent Araştırmaları Derneği
İstanbul, 2025

23. İçindekiler Tablosu

23. İçindekiler Tablosu 6
Tablo Listesi 14
GİRİŞ 17
1. FRANSA İKLİM YASASI: DEMOKRATİK DÖNÜŞÜM, HUKUKİ ÇERÇEVE VE KAMUSAL SORUMLULUK 20
1.1. Siyasal Arka Plan ve Katılımcı Süreç 21
1.2. Hukuki Çerçeve: Yasaya Genel Bakış 21
1.3. Eleştiriler ve Hukuki Tartışmalar 22
1.4. Uygulama ve Denetim 23
1.5. Demokratik Ekoloji Hukuku Açısından 24
2. İNGİLTERE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ YASASI (2008): HUKUKİ YENİLİK, STRATEJİK YÖNETİŞİM VE DEMOKRATİK HESAP VEREBİLİRLİK 25
2.1. Tarihsel ve Siyasal Arka Plan 26
2.2. Yasanın Temel Unsurları 27
a) Yasal Emisyon Hedefleri 28
b) Karbon Bütçeleri 28
c) Committee on Climate Change (CCC) 28
d) Adaptasyon Politikaları ve İzleme Mekanizmaları 29
2.3. Hukuki ve Siyasal Değerlendirme 29
a) Normatif Güç ve Bağlayıcılık: 29
b) Demokratik Meşruiyet: 29
c) Sivil Toplum ve Kamuoyu Etkisi: 29
2.4. Uygulama ve Güncel Zorluklar 30
2.5. Kurumsallaşmış İklim Anayasacılığı 30
2.6.Bağlayıcılık ve Yargısal Denetim 31
2.7.Vatandaş Katılımı ve Toplumsal Meşruiyet 32
2.8.Uygulama Süreci ve Zorluklar 32
3. ALMANYA İKLİM KORUMA YASASI (Klimaschutzgesetz): ANAYASAL YÜKÜMLÜLÜK, HAK TEMELLİ YAKLAŞIM VE YÖNETİŞİMİN GELECEĞİ 33
3.1. Tarihsel Arka Plan: Hukuk Yoluyla İklim Politikası 33
3.2. Temel Hükümler: Hukuki ve Kurumsal Mimari 33
a) Yasal Emisyon Azaltım Hedefleri 34

b) Sektörel Karbon Tavanları 34
c) Bağımsız Uzman Konseyi (Expertenrat für Klimafragen) 34
d) Şeffaflık ve İzleme Mekanizması 34
3.3. Anayasa Mahkemesi Kararı (2021): Gelecek Kuşakların Temel Hakları 34
3.4. Siyaset Bilimi Perspektifi: Çok Düzeyli Yönetişim ve Meşruiyet 35
3.5. Güncel Gelişmeler ve Eleştiriler 35
3.6. Anayasal İklim Rejiminin Tesisi 36
4. İSPANYA İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ VE ENERJİ GEÇİŞİ YASASI (2021): HUKUKİ DÖNÜŞÜM, DEVLETİN ROLÜ VE ÇOK DÜZEYLİ İKLİM YÖNETİŞİMİ 39
4.1. Siyasal ve Hukuki Arka Plan: 2008 Krizinden Yeşil Dönüşüme 39
4.2. Yasanın Temel Hükümleri: Normatif ve Kurumsal Yapı 40
a) Net Sıfır Emisyon ve Orta Vadeli Hedefler 40
b) Yasaya Dayalı Strateji Belgeleri 41
c) Kamu Politikalarında Yeşil Uyum Yükümlülüğü 41
d) Yerel Yönetimlere Rol ve Yükümlülükler 41
4.3. Siyaset Bilimi Perspektifi: Demokratik Meşruiyet ve Katılım 42
4.4. Hukuki Değerlendirme: Temel Haklar ve İdari Sorumluluk 42
4.5. Güncel Zorluklar ve Uygulama Açıkları 43
4.6. Anayasal Yönetişim ve Gelecek Kuşakların Hakları 43
5. PORTEKİZ İKLİM TEMEL YASASI (LEI DE BASES DO CLIMA): ANAYASAL YAKLAŞIM, KAMU POLİTİKASI VE İKLİM ADALETİ 44
5.1. Siyasal ve Hukuki Arka Plan: Anayasal Çevre Hakkından İklim Sorumluluğuna 44
5.2. Yasanın Temel Hükümleri: Hukuki Statü, Emisyon Hedefleri ve Kurumsal Yenilik .. 45
a) Net Sıfır Hedefi 46
b) Orta Vadeli Yasal Taahhütler 46
c) İklim Yönetişimi Kurumları 46
d) İklim Adaleti ve Gelecek Kuşaklar 46
5.3. Siyaset Bilimi Perspektifi: Yatay Katılım, Demokratik Hesap Verebilirlik ve Yeşil Yönetişim 47
a) Kurumsal Demokrasi 47
b) Katılımcı Demokrasi 47
c) Anayasal Demokrasi 47
5.4. Kamu Hukuku Açısından Değerlendirme: Bağlayıcılık ve Yargısal Denetim 47
5.5. Zorluklar ve Uygulama Açıkları 48

5.6. İklim Hakkı Üzerinden Yeni Bir Yurttaşlık Anlayışı 49
6. İTALYA'DA İKLİM HUKUKU VE YÖNETİŞİMİ: PARÇALI DÜZENLEMELERDEN STRATEJİK BÜTÜNLÜĞE 50
6.1. Siyasal ve Hukuki Arka Plan: Anayasa, AB Uyumu ve Yeşil Dönüşüm 51
6.2. Mevcut Hukuki Düzenlemeler ve Politika Belgeleri 51
a) Doğrudan İklim Yasası Olmasa da: Parçalı Mevzuatın Bileşimi 51
b) PNIEC (Ulusal Entegre Enerji ve İklim Planı) 52
c) PNRR (Kurtarma ve Direnç Planı) – Yeşil Dönüşüm Ekseni 52
6.3. Çok Düzeyli Yönetişim ve Bölgesel Farklılıklar 53
6.4. Hukuki ve Anayasal Değerlendirme: Temel Haklar, Ekolojik Sınırlar ve Kamu Sorumluluğu 53
6.5. Güncel Zorluklar: Uygulama ve Siyasal Direnç 54
6.6. Parçalı Yapıdan Anayasal Ekolojiye Doğru 54
7. HOLLANDA İKLİM YASASI (KLIMAATWET): HUKUKİ BAĞLAYICILIK, YARGI DENETİMİ VE ÇOK DÜZEYLİ YÖNETİŞİM 55
7.1. Siyasal ve Hukuki Arka Plan: Urgenda Kararı ve Yasanın Gelişi 55
7.2. Yasanın Temel Hükümleri: Hukuki Yapı ve Hedefler 56
a) Hukuken Bağlayıcı Emisyon Hedefleri 56
b) İklim Planı (Klimaatplan) 57
c) Yıllık İklim Raporu (Klimaatnota) 57
7.3. Siyaset Bilimi Perspektifi: Kurumsal Hesap Verebilirlik ve Yönetişim Mimarisi 57
a) Parlamenter Demokrasi ve İklim Denetimi 57
b) Bağımsız Bilimsel Danışma 58
c) Çok Düzeyli Yönetişim 58
7.4. Hukuki Değerlendirme: İnsan Hakları, Çevre Hakkı ve Yargı Denetimi 58
a) Urgenda'nın Hukuki Mirası 58
b) Yargı Yoluyla İklim Adaleti 58
7.5. Güncel Uygulama ve Zorluklar 59
7.6. İklim Devleti ve Hukukun Dönüştürücü Rolü 59
8. BELÇİKA'DA İKLİM YASASI: FEDERAL ÇATI ALTINDA PARÇALI YÖNETİŞİM VE ANAYASAL SINIRLAR 60
8.1. Siyasal ve Anayasal Arka Plan: Federalizm, Bölgesel Egemenlik ve Hukuki Engeller 61
8.2. İklim Yasası Girişimi (2019): Sivil Toplumun Anayasal Mücadelesi 61
8.3. Mevcut Yapı: Bölgesel İklim Yasaları ve Stratejik Belgeler 62

a) Flanders Bölgesi 62
b) Wallonie Bölgesi 62
c) Brüksel Başkent Bölgesi 62
8.4. Yatay Ayrışma, Sivil Baskı ve Adli Aktivizm 63
a) Kurumsal Yatay Ayrışma 63
b) Sivil Toplumun Güçlü Rolü 63
c) İklim Adaleti ve Anayasal Aktivizm 63
8.5. Avrupa Birliği Etkisi ve Dışsal Bağlayıcılık 64
8.6. Sonuç: Parçalı Kurumsallık ve Anayasal Reform Zorunluluğu 64
9. MACARİSTAN İKLİM KORUMA YASASI (2020): HUKUKİ SINIRLAR, YÖNETİŞİM EKSİKLERİ VE İKLİMİN POLİTİKLEŞMESİ 65
9.1. Siyasal ve Kurumsal Arka Plan: Merkezîleşmiş Yönetim, AB Yükümlülüğü ve Popülist Çevrecilik 66
9.2. İklim Koruma Yasası (2020): İçeriği, Hedefleri ve Sınırlılıkları 66
a) Yasal Emisyon Hedefleri 66
b) Ulusal İklim Konseyi (Nemzeti Klímavédelmi Tanács) 66
c) Stratejik Belgelerle Uyum 66
93. Anayasal ve Hukuki Değerlendirme: Çevre Hakkı ve İdari Sorumluluklar 67
9.4. Uygulama Sorunları ve Siyasal Eleştiriler 67
a) İklim Politikalarının Ekonomik Önceliklere Tabi Kılınması 67
b) Kamu Katılımının Zayıflığı 68
c) Yargı Bağımsızlığı ve İklim Denetimi 68
9.5. Avrupa Birliği İklim Rejimi ve Dışsal Bağlayıcılık 68
9.6. Otoriter Çevrecilik mi, Sembolik Mevzuat mı? 68
10. POLONYA'DA İKLİM HUKUKU: KURUMSAL SÜREKSİZLİK, SİYASAL DİRENÇ VE AVRUPA YÜKÜMLÜLÜKLERİ ARASINDAKİ GERİLİM 70
10.1. Siyasal Arka Plan: Enerji Siyaseti ve Kömür Bağımlılığı 71
10.2. Hukuki Yapı: Parçalı Mevzuat, Anayasal Sınırlılıklar ve Strateji Belgeleri 72
a) Kapsamlı İklim Yasası Yoktur 72
b) Temel Hukuki Belgeler ve Politika Çerçevesi 72
10.3. Uygulama Zorlukları: Yönetimsel, Siyasal ve Yargısal Sınırlılıklar 73
a) Yönetimsel Kapasite Eksikliği 73
b) Bağımsız Denetim Mekanizmalarının Yokluğu 73
c) Yargı Denetimi ve Uluslararası Davalar 73

10.4. Avrupa Birliği ile Gerilim ve Uyum Dinamiği 73
10.5. Siyaset Bilimi Perspektifi: İklim Popülizmi, Ulusal Egemenlik Söylemi ve Seçim Stratejileri 74
10.6. Siyasi İklim İnkarı ve Hukuki Reform Zorunluluğu 74
11. AVUSTURYA'DA İKLİM HUKUKU: YASAL BELİRSİZLİK, FEDERAL YAPI VE YEŞİL DEMOKRASİ GERİLİMİ 76
11.1. Siyasi Arka Plan: Koalisyon Dinamikleri ve Yeşil Hükümet Ortaklığı 77
11.2. Mevcut Hukuki Çerçeve: Klimaschutzgesetz (2002) ve Yasa Reformu Girişimleri .. 77
a) Klimaschutzgesetz (KSG) – 2002 77
b) Reform Taslakları (2021–2024) 78
11.3. Anayasal ve Hukuki Değerlendirme: Federal Yapı, Temel Haklar ve Yargı Denetimi 78
a) Anayasa ve Çevre Hakkı 78
b) Federal Yapı ve Yetki Dağılımı 78
c) Yargı Denetimi 79
11.4. Uygulama Açıkları ve Siyasal Eleştiriler 79
a) Karbon Fiyatlandırma Sisteminin Etkisi 79
b) Yasa Reformunda Tıkanma 79
11.5. Avrupa Birliği Uyum Süreci ve Dışsal Yönetişim 79
11.6. Normatif Kararlılık, Kurumsal Belirsizlik 80
12. ÇEKYA'DA İKLİM HUKUKU: ENERJİ BAĞIMLILIĞI, POLİTİK İKİLEM VE HUKUKSAL KISIRLIK 81
12.1. Siyasal Arka Plan: Kömürcü Sanayileşme, AB Uyumu ve İçsel Direnç 82
12.2. Hukuki Yapı: Parçalı Düzenlemeler, Anayasal Sınırlar ve Stratejik Belgeler 83
a) Bağlayıcı İklim Yasası Yoktur 83
b) Temel Mevzuat Belgeleri 83
c) Anayasa'da Çevre Hakkı 83
12.3. Yönetişim Kapasitesi ve Uygulama Sorunları 84
a) Kurumsal Dağınıklık 84
b) Bağımsız Denetim Mekanizması Eksikliği 85
c) Yargı Yoluyla Denetim Zayıf 85
12.4. Avrupa Birliği Etkisi ve Uyumsuzluk Dinamiği 85
12.5. Politika Eksikliği, Kurumsal Sürünceme ve Siyasal Direnç 87
12.6. İklim Yasası Olmayan Bir AB Üyesi Olmanın Kurumsal Sınırları 87

13. İRLANDA İKLİM HUKUKU: BAĞLAYICI YASALLIK, DEMOKRATİK HESAP VEREBİLİRLİK VE STRATEJİK DÖNÜŞÜM 89
13.1. Siyasal ve Tarihsel Arka Plan: Yurttaş Katılımı, Anayasal Reform ve İklim Adaleti 90
13.2. Yasal Çerçeve: İrlanda İklim Yasası (2015 & 2021 Reformu) 90
13.3. Bağımsız Denetim ve Demokratik Hesap Verebilirlik: CCAC'nin Güçlendirilmesi .. 91
13.4. Anayasal ve Hukuki Değerlendirme: Temel Haklar ve İklim Sorumluluğu 91
13.5. Kurumsallaşmış Katılım ve Partilerüstü Uzlaşı 92
13.6.Güncel Uygulama: Zorluklar ve Politika Gerçekliği 92
13.7. Sonuç: Anayasal Demokrasi İçinde İklim Hukukunun Derinleşmesi 93
14. NORVEÇ İKLİM YASASI (2017): KARBON DEMOKRASİSİNDEN YASAL SORUMLULUĞA 94
14.1. Siyasi ve Tarihsel Arka Plan: Fosil Ekonomisi ile Yeşil Devlet Arasında 95
14. 2. Norveç İklim Yasası'nın Hukuki Temelleri ve Yapısı 95
14.3. Disiplinlerarası Bir İklim Yönetişimi 96
14.4. Anayasal Çevre Hakkı ile İlişkisi 97
14.5. Bağımsız Denetim Mekanizmaları ve Uygulama 97
14.6. Eleştiriler ve Sınırlılıklar 98
14.7. Uluslararası Uyumluluk ve AB ile Uyum Süreci 98
14.8. Hukuki Araçlarla Kurumsal Dönüşüm 99
15. DANİMARKA İKLİM YASASI (KLIMALOVEN 2020): DEMOKRATİK İKLİM YÖNETİŞİMİ VE HUKUKİ BAĞLAYICILIK MODELİ 101
15.1. Yasanın Tarihsel Arka Planı: Siyasal Mutabakat ve Uzlaşı Kültürü 102
15.2. Yasanın Temel Hükümleri ve Hukuki Özellikleri 103
15.3. Konsensüs Demokrasi ve Kurumsal Katılım 104
15.4. Anayasal ve Hukuki Değerlendirme: Dolaylı Çevre Hakkı ve Yürütme Denetimi .. 104
15.5. Eleştiriler ve Uygulama Sorunları 105
15.6. İklim Anayasacılığının Demokratikleşmesi 105
16. FİNLANDİYA İKLİM YASASI (ILMASTOLAKI): BİLİM TEMELLİ DEMOKRATİK YÖNETİŞİMİN HUKUKİLEŞMESİ 106
16.1. Tarihsel ve Siyasal Arka Plan: Ekolojik Modernizasyon ve Toplum Temelli Sürdürülebilirlik 107
16.2. Yasanın Hukuki İçeriği ve Yapısal Özellikleri 107
a) Temel Hedefler 107
b) Yasaya Eklenen Yeni İlkeler (2022 Reformu) 108
16.3. Kurumsal Mekanizmalar ve Yönetişim Yapısı 108

a) Hükümetin Yükümlülükleri 108
b) Bağımsız İklim Kurulu (Ilmastopaneeli) 108
16.4. Siyaset Bilimi Açısından Değerlendirme: Katılımcı Ekosistem ve Bilimsel Rasyonalizm 109
16.5. Yerli Halk Hakları (Sámi Halkı) ve İklim Adaleti 109
16.6. Yargısal Denetim ve Hesap Verebilirlik 109
16.7. Eleştiriler ve Geliştirme Alanları 110
16.8. Karşılaştırmalı Perspektif 110
16.9. Bilim, Adalet ve Demokrasi Üçgeninde Bir İklim Anayasacılığı 111
17. İSVEÇ İKLİM YASASI (KLIMATLAGEN): ANAYASAL KAPSAMDA SİYASAL SORUMLULUK VE YÖNETİMSEL BAĞLAYICILIK 112
17.1. Siyasal Arka Plan: Çevresel Refah Devletinin Evrimi 113
17.2. Yasanın Temel Hükümleri ve Hukuki Statüsü 114
a) Hükümetin Stratejik Sorumlulukları 114
b) Karbon Nötrlüğü Hedefi 114
c) Bağımsız Denetim ve Bilimsel Değerlendirme 114
17.3. Siyasal Kuram Açısından Değerlendirme: Yapısal Güvence ve Siyasal Hesap Verebilirlik 115
17.4. Hukuki Açıdan Yapısal Nitelik ve Yaptırım Boyutu 116
17.5. Yönetişim ve İdari Yükümlülükler: Çok Düzeyli İklim Planlaması 116
17.6. Eleştirel Değerlendirme ve Uygulama Açmazları 116
17.7. Hukuki Sorumluluk, Siyasal Etki ve Demokrasi Temelli İklim Anayasacılığı 117
18. İSVİÇRE İKLİM YASASI (CO_2-GESETZ): FEDERAL DEMOKRASİDE İKLİM SORUMLULUĞUNUN HUKUKİLEŞMESİ 118
18.1. Siyasal ve Hukuki Arka Plan: Doğrudan Demokrasi ve Çevresel Meşruiyet 119
18.2. Yasanın Temel Yapısı ve İçeriği 119
a) Temel Amaç ve Hedefler 119
b) Hukuki Nitelik 120
c) Yatırım ve Teşvik Politikaları 120
18.3. Yönetişim Modeli: Federalizm, Katılım ve Hesap Verebilirlik 121
18.4. Katılımcı İklim Anayasacılığı 122
18.5. Denetim, İzleme ve Hukuki Sorumluluk 122
18.6. Eleştirel Değerlendirme ve Tartışmalar 123
18.7. Doğrudan Demokrasi Temelli İklim Anayasacılığı 124

19. BULGARİSTAN'DA İKLİM YASASI: AVRUPA BİRLİĞİ HARMONİZASYONU VE ULUSAL ÇEVRE YÖNETİMİNDE YAPISAL SINIRLAR 125
19.1. Hukuki Temel: Çevre Koruma Yasası ve İklimle İlgili Türev Mevzuat 126
19.2. İklim Stratejileri ve Ulusal Politik Yönelim 126
19.3. Kurumsal Mekanizma ve Yönetişim Açmazları 127
19.4. Siyaset Bilimi Perspektifinden Değerlendirme 127
19.5. Eleştirel Analiz: Yasal Boşluklar ve Uygulama Sıkıntıları 128
19.6. Parçalı Mevzuat, Yetersiz Siyasi Sahiplenme ve Reform İhtiyacı 128
20. YUNANİSTAN'DA İKLİM YASASI (Νόμος για το Κλίμα): HUKUKİ BİR DÖNÜŞÜM OLARAK SIFIR EMİSYON HEDEFİ 130
20.1. Hukuki Temel ve Yasanın Yapısal Özellikleri 131
20.2. Emisyon Azaltım Hedefleri ve Sektörel Düzenlemeler 131
203. Kurumsal Yönetişim ve Denetim Mekanizmaları 132
20.4. Siyaset Bilimi Perspektifinden Analiz: Yeşil Anayasalcılığa Geçiş 132
20.5. Hukuki Yenilikler ve Uygulama Araçları 133
20.6. Eleştirel Değerlendirme ve Uygulama Zorlukları 134
20.7. Sonuç: Kurumsal ve Normatif Bir İklim Reformu 135
21. TÜRKİYE'DE İKLİM YASASI 136
21.1. Hukuki Kodifikasyonun Yokluğu ve Normatif Arayış 136
21.2. Mevcut Hukuki Zemin ve Kurumsal Durum 139
21.3. Türkiye İklim Kanunu Yasalaşma Süreci 141
21.4. Siyaset Bilimi Perspektifinden Değerlendirme 143
21.5. Hukuk Devleti ve İklim Adaleti Açısından Eksiklikler 144
22. AVRUPA ÜLKELERİ İKLİM YASALARININ HÜKÜM, YAPTIRIM VE SEKTÖREL KAPSAYICILIK KRİTERLERİ BAKIMINDAN KARŞILAŞTIRILMASI .. 147
SONUÇ 152
EK 1: Avrupa Ülkelerinin İklim Değişikliği ile İlgili Kurumları ve Yetkileri 153
EK 2: Avrupa Ülkelerinin Karbon Piyasaları ve Düzenlemeleri Tablosu 154
EK 3: Ülkelerin İklim Hedefleri ve Uyum Durumu 155
EK 4: Avrupa Ülkelerinde Yerel Yönetimlerin Örnek İklim Uygulamaları 157

Tablo Listesi

Tablo 1 : Fransa İklim Yasası Muhtevası 20
Tablo 2 : "İklim Kanunu"nun (Loi Climat et Résilience – 2021) Doğrudan Kapsadığı Sekötrler 21
Tablo 3 : "İklim Kanunu"nun (Loi Climat et Résilience – 2021) Fransız Çevre Kanunu'nda (Code de l'Environnement) yaptığı değişiklikler ve genişletmeler 22
Tablo 4: Birleşik Krallık (İngiltere) İklim Yasası Muhtevası 27
Tablo 5 : Almanya İklim Yasası Muhtevası 36
Tablo 6 : İspanya İklim Yasası Muhtevası 40
Tablo 7 : Portekiz İklim Yasası ve Politikası Muhtevası 45
Tablo 8 : İtalya İklim Yasası ve Politikası Muhtevası 50
Tablo 9 : Hollanda İklim Yasası ve Politikası Muhtevası 56
Tablo 10 : Belçika İklim Yasası ve Politikası Muhtevası 60
Tablo 11 : Macaristan İklim Yasası ve Politikası Muhtevası 65
Tablo 12 : Polonya İklim Mevzuatı ve Politikası Muhtevası 70
Tablo 13 : Avusturya İklim Mevzuatı ve Politikası Muhtevası 76
Tablo 14 : Çekya İklim Mevzuatı ve Politikası Muhtevası 81
Tablo 15 : İrlanda İklim Kanunu ve Politikası Muhtevası 89
Tablo 16 : Norveç İklim Kanunu ve Politikası Muhtevası 94
Tablo 17 : Danimarka İklim Kanunu ve Politikası Muhtevası 101
Tablo 18 : Finlandiya İklim Kanunu ve Politikası Muhtevası 106
Tablo 19 : İsveç İklim Kanunu ve Politikası Muhtevası 112
Tablo 20 : İsviçre İsveç İklim Kanunu ve Politikası Muhtevası 118
Tablo 21 : Bulgaristan İklim Kanunu ve Politikası Muhtevası 125
Tablo 22 : Yunanistan İklim Kanunu ve Politikası Muhtevası 130
Tablo 23 : Türkiye İklim Kanunu ve Politikası Muhtevası 136
Tablo 24: Sektörel Kapsayıcılık Kriterleri Bakımından Karşılaştırılması 147
Tablo 25 : Avrupa Ülkelerinin İklim Değişikliği ile İlgili Kurumları ve Yetkileri 153

AVRUPA ÜLKELERİ VE TÜRKİYE'DE İKLİM MEZUATLARI VE İKLİM KANUNLARI

GİRİŞ

İklim değişikliği, 21. yüzyılın en büyük küresel sorunlarından biri olarak devletlerin ekonomik, çevresel ve sosyal yapılarında köklü dönüşümleri zorunlu kılmıştır. Artan sera gazı emisyonları, küresel sıcaklık artışları, su kaynaklarının azalması ve ekstrem hava olaylarındaki artış gibi etkiler, uluslararası toplumun daha etkili ve bağlayıcı adımlar atmasını kaçınılmaz hale getirmiştir. Bu bağlamda, çevre politikaları ile sınırlı kalmayan ve doğrudan yasal düzenlemeleri kapsayan iklim mevzuatları ve iklim kanunları, ülkelerin iklim değişikliğiyle mücadeledeki iradelerinin bir göstergesi haline gelmiştir.

Özellikle Avrupa Birliği (AB), iklim değişikliğiyle mücadelede uluslararası normların belirlenmesinde öncü bir rol üstlenmiş, çevre koruma yükümlülüklerini bağlayıcı hukuki çerçevelere dönüştürmüştür. Avrupa Yeşil Mutabakatı, AB İklim Yasası (European Climate Law), Emisyon Ticaret Sistemi (ETS) gibi düzenlemeler, Avrupa ülkelerinde hem ulusal düzeyde hem de birlik düzeyinde kapsamlı iklim hukuku reformlarına yol açmıştır. Bu reformlar; karbon nötrlüğü hedefleri, emisyon azaltımı, yenilenebilir enerji teşvikleri ve yeşil finansman araçları gibi birçok politika aracını içermektedir.

Türkiye ise, iklim değişikliğiyle mücadele alanında gerek uluslararası sözleşmelere taraf olması gerekse Paris Anlaşması'nı 2021 yılında onaylamasıyla birlikte önemli bir dönüşüm sürecine girmiştir. Ancak, iklim değişikliğiyle mücadelede etkili ve bütüncül bir çerçeve sunacak bağımsız bir İklim Kanunu halen yürürlüğe girmemiştir. Mevcut düzenlemeler, Çevre Kanunu, Enerji Verimliliği Kanunu, Yenilenebilir Enerji Kanunu ve Orman Kanunu gibi farklı yasa ve yönetmeliklere dağılmış durumdadır. Bu durum, iklim politikalarının uygulanmasında kurumsal ve hukuksal dağınıklığa neden olmaktadır.

Bu araştırma raporu, Avrupa ülkelerinde uygulanmakta olan iklim mevzuatları ve Türkiye'nin mevcut düzenlemeleri arasında sistematik bir karşılaştırma yaparak, Türkiye'nin iklim hukuku alanındaki mevcut durumunu değerlendirmeyi ve gelecekteki yasal düzenlemeler için politika önerileri geliştirmeyi amaçlamaktadır. Raporda, iklim kanunlarının yasal bağlayıcılığı, uygulama mekanizmaları, finansal araçlar, denetim sistemleri ve toplumsal katılım boyutları gibi çok boyutlu unsurlar ele alınacaktır. Ayrıca, Avrupa ülkelerinden örneklerle farklı yasal modeller incelenerek, Türkiye için uyarlanabilir yapısal öneriler sunulacaktır.

Bu kapsamda hazırlanan çalışma, yalnızca hukuki bir inceleme olmakla kalmayıp; çevre politikalarının sürdürülebilirliği, kurumsal yönetişim mekanizmaları ve uluslararası yükümlülükler çerçevesinde iklim mevzuatının daha etkin kılınması amacıyla disiplinlerarası bir yaklaşım sergilemektedir. İklim krizine karşı verilen küresel mücadelede Türkiye'nin konumunun daha sağlam bir hukuki zeminle güçlendirilmesi bu raporun temel motivasyonunu oluşturmaktadır.

1. FRANSA İKLİM YASASI: DEMOKRATİK DÖNÜŞÜM, HUKUKİ ÇERÇEVE VE KAMUSAL SORUMLULUK

Fransa'nın 2021 yılında kabul ettiği "Loi Climat et Résilience" (İklim ve Dayanıklılık Yasası), yalnızca çevre hukukunda değil, aynı zamanda çağdaş demokratik yönetişim, kamu politikası ve vatandaş katılımı açısından da kritik bir dönüm noktasıdır. Bu yasa, 2019 yılında başlatılan Yurttaşlar İklim Konvansiyonu'nun[1]önerileri temel alınarak hazırlanmıştır. Dolayısıyla, Fransa İklim Yasası hem içerik hem de süreç bakımından demokratik yenilikçiliğin somut bir örneği olarak değerlendirilmektedir.

Tablo 1 : Fransa İklim Yasası Muhtevası

Tema	İçerik
1. İklim Hedefleri	2030'a kadar AB'nin en az %55 sera gazı azalım hedefi doğrultusunda, yasa devletin bu hedefi iç hukukta bağlayıcı kılması gerekliliğini hükme bağlamaktadır [2]
2. Tüketim (Consommer)	Fosil yakıt reklamlarına yasak getirilmesi, ambalajsız/vurbaz satış teşviki, ürünlerin çevresel etkileri konusunda bilgilendirme zorunluluğu .
3. Üretim & İş (Produire et travailler)	Devlet alımlarında çevre kriterlerinin zorunlu hale gelmesi, korunan alanların ülke topraklarının %30'una çıkarılması hedefi .
4. Ulaşım (Se déplacer)	Düşük emisyonlu bölgeler (ZFE – Zones à Faibles Émissions) oluşturulması, fosil yakıtlı araç satışlarının 2040 itibarıyla aşamalı durdurulması .
5. Konut (Se loger)	"Enerji sörbekleri" (A–G sınıfı enerji verimsizleri) için kademeli kira veya satış yasağı; enerji performans belgesinin (DPE) zorunlu olması .
6. Beslenme (Se nourrir)	Tarımsal emisyon azaltımı hedefleri (örn. amonyak -%13, N_2O -%15); okul kantinleri için deneysel sürdürülebilir beslenme planları .
7. Çevresel Yargı (Protection judiciaire)	Ekolojik suç (écocide) tanımı ve karşılık gelen yaptırımlar, endüstriyel kazalara ilişkin analiz kurumu kurulması .
8. İzleme & Değerlendirme	Meclisin yıllık performans denetimi için Sayıştay ve Yüksek İklim Konseyi ile işbirliği .

*(*Loi n° 2021-1104 du 22 août 2021 portant lutte contre le dérèglement climatique et renforcement de la résilience face à ses effets- (22 Ağustos 2021 tarihli ve 2021-1104 sayılı Kanun: İklim değişikliğiyle mücadele ve etkilerine karşı dayanıklılığın güçlendirilmesine ilişkin kanun)*

[1] Convention Citoyenne pour le Climat. (2020). Rapport final. https://propositions.conventioncitoyennepourleclimat.fr/

[2] institutdelors.eu+7fr.wikipedia.org+7commission.europa.eu+7

1.1. Siyasal Arka Plan ve Katılımcı Süreç

Emmanuel Macron'un Sarı Yelekliler hareketi sonrası meşruiyet krizine yanıt olarak önerdiği Yurttaşlar Konvansiyonu, 150 rastgele seçilmiş yurttaşın altı ay boyunca uzman desteğiyle çalışarak iklim krizine karşı öneriler geliştirilen bir süreç olarak, Fransa kamuoyunu uzun süre meşgul etmiştir. Makron hükümeti tarafından, halkın yönetime katılımının güzel bir örneği olarak sunulan Yurttaşlar Konvansiyonu, heyecanla çalışmalarına başlamış ve sonuçta 149 öneri ortaya çıkarmıştır. Hatta Macron, ortaya çıkarılan Konvansiyonun 149 önerisini, "hiçbir filtre olmadan" yasalaştıracağı taahhüdünde buşunmuştur. Kamuoyunda, politik ve akademik çevrelerde yasa, "deliberatif demokrasi teorisinin pratikteki bir yansıması" olarak övülmüştür. Ancak önerilerin yalnızca kısmının yasaya dönüşmesi, katılımcı süreçlerin sonuç üretme kapasitesi açısından hayalkırıklığı yaratmış, Macron hükümeti eleştirilmiştir.[3]

1.2. Hukuki Çerçeve: Yasaya Genel Bakış

Temmuz 2021'de kabul edilen yasa[4], 300'ün üzerinde maddeyle çok sayıda sektörü kapsamaktadır. Hukuki düzenlemeler özellikle şu başlıklarda yoğunlaşmaktadır[5]:

Tablo 2 : "İklim Kanunu"nun (Loi Climat et Résilience – 2021) Doğrudan Kapsadığı Sekötrler

Ana Başlık	Kapsam ve Önlemler
1. Tüketim Biçimlerinin Dönüştürülmesi (Transformer nos modes de consommer)	- Fosil yakıt reklamlarına sınırlama
	- Ürünlerin karbon ayak izinin etiketlenmesi
	- Döngüsel ekonomi uygulamalarının teşviki
	- Eko-tasarım standartlarının yaygınlaştırılması
2. Üretim ve Endüstrinin Dönüşümü (Transformer notre manière de produire et de travailler)	- Sanayi kaynaklı emisyonların azaltılması
	- Pestisit kullanımının azaltılması
	- Yeşil işgücüne geçiş için mesleki dönüşüm programları
	- Tarımda sürdürülebilir üretim yöntemleri
3. Taşımacılığın Karbonsuzlaştırılması (Se déplacer)	- Kısa mesafeli uçuşların sınırlandırılması
	- Bisiklet yolları ve raylı sistem yatırımları
	- Sıfır emisyonlu araçlara teşvikler
	- Ulaşım altyapısında çevreci dönüşüm
4. Konut ve Yapılı Çevrenin Dönüştürülmesi (Se loger)	- Enerji verimliliği düşük kiralık konutların yasaklanması
	- Yeni yapılaşmalarda doğa tahribatının sınırlanması
	- Kamu binalarında enerji yenileme zorunluluğu
	- Enerji yoksulluğu ile mücadele

[3] Labrador, Adrián Galván&Zografos ,Christos ; "Empowerment and disempowerment in climate assemblies: The French citizens' convention on Climate" , Wiley Online Library, Env Pol Gov. 2024;34:414–426, Shf: 417, Erişim Tarihi: 18.2.2025, https://onlinelibrary.wiley.com/doi/pdfdirect/10.1002/eet.2093

[4] France. (2021, 22 août). Loi n° 2021-1104 du 22 août 2021 portant lutte contre le dérèglement climatique et renforcement de la résilience face à ses effets. Journal Officiel de la République Française. Erişim adresi: https://www.legifrance.gouv.fr/eli/loi/2021/8/22/TREX2100379L/jo/texte

[5] Giraudet, L. G., Apouey, B., Arab, H., Baeckelandt, S., Bégout, P., Berghmans, N., … Tournus, S. (2022, 1 Aralık). "Co-construction" in deliberative democracy: lessons from the French Citizens' Convention for Climate. Humanities and Social Sciences Communications, 9(1), 207. https://doi.org/10.1057/s41599-022-01212-6

5. Gıda Sisteminin Ekolojik Hale Getirilmesi (Mieux se nourrir)	- Okul ve kamu yemekhanelerinde yerel/organik gıda kullanımının artırılması
	- Et tüketiminin azaltılmasına yönelik kamu politikaları
	- Agroekolojik tarımın desteklenmesi
6. Çevre Hukuku ve Demokratik Katılımın Güçlendirilmesi (Renforcer la protection judiciaire de l'environnement)	- Ekosidal suçların tanımı ve cezai yaptırımların artırılması
	- Çevresel davaların yargı süreçlerinde önceliklendirilmesi
	- Yurttaş konseyleri gibi katılımcı demokrasi araçlarının kurumsallaşması

İklim Kanunu, Fransız Çevre Kanunu'nun (Code de l'Environnement) çeşitli maddelerini değiştirmekte ve genişletmektedir.

Tablo 3 : "İklim Kanunu"nun (Loi Climat et Résilience – 2021) Fransız Çevre Kanunu'nda (Code de l'Environnement) yaptığı değişiklikler ve genişletmeler

Değiştirilen / Genişletilen Madde	Madde Başlığı / Konu	İklim Kanunu ile Yapılan Değişiklik / Genişletme
L.100-1	Çevre Politikalarının Amaçları	İklim nötrlüğü ve biyolojik çeşitliliğin korunması temel hedefler arasına alınmıştır.
L.110-1	Çevre Koruma İlkeleri	Çevreye zarar vermeme ve iklim kriziyle mücadele anayasal düzeyde çerçevelenmiştir.
L.122-1	Çevresel Etki Değerlendirmesi (EIA)	Büyük projeler için iklim etkisi değerlendirmesi zorunlu hale getirilmiştir.
L.229-1	Ulusal Düşük Karbon Stratejisi	Stratejik belgeler bağlayıcılık kazanmış, belediyelere uygulama yükümlülüğü getirilmiştir.
L.229-5	Sera Gazı Emisyonlarının Takibi	Emisyon verilerinin şeffaf biçimde kamuya açık olması zorunlu kılınmıştır.
L.300-1	Kentsel Planlama İlkeleri	Kentsel gelişmede "yapay yüzey artışı sınırı" ilkesi tanımlanmıştır.
L.541-10-9	Plastik ve Ambalaj Atıklarının Yönetimi	Tek kullanımlık plastiklerin yasaklanmasına dair hükümler eklenmiştir.
L.121-1	Kamu Politikalarında Çevresel Uyum Zorunluluğu	Her kamu politikasının iklim hedefleriyle uyumlu olması gerektiği belirtilmiştir.

Ayrıca anayasal düzlemde 2005'te kabul edilen Çevre Şartı'na (Charte de l'Environnement) da atıf yapılmaktadır. Bu belgede yer alan *çevre hakkı* ve *ihtiyat ilkesi* gibi ilkeler, yeni düzenlemelerle daha somut hale getirilmiştir.

1.3. Eleştiriler ve Hukuki Tartışmalar

Yasa, kamuoyunun ve çevre hareketlerinin beklentilerinin altında kaldığı gerekçesiyle ciddi eleştirilere maruz kalmıştır. Konvansiyon'un önerilerinin yalnızca %10'unun eksiksiz kabul edildiği, %40'ının değiştirildiği, %50'sinin ise dışlandığı raporlanmıştır.[6]Bu durum,

[6] Le Monde. (2021, April 30). Climat : ce qui reste des propositions de la Convention citoyenne. https://www.lemonde.fr/

yürütmenin deliberatif sürece biçimsel bir araç olarak mı yaklaştığı yoksa gerçek bir dönüşüm iradesi mi taşıdığı sorusunu gündeme getirmiştir.[7][8]

Hukukçular ise yasada kullanılan bazı kavramların belirsizliğine dikkat çekmektedir. Örneğin "yüksek karbon ayak izi" tanımının içeriği ve sınırlamaların orantılılık ilkesiyle uyumu, ileride Anayasa Konseyi (Conseil Constitutionnel) tarafından denetlenebilir niteliktedir. [9]Ayrıca çevre hakkı ile ekonomik özgürlükler arasındaki denge sorunu da hem anayasal hem de Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) düzleminde yeni davalara zemin hazırlayabilmektedir.[10]

1.4. Uygulama ve Denetim

Yasanın uygulanmasında yerel yönetimlere önemli roller verilmiş, ancak uygulama kapasitesi ile finansman olanakları arasında ciddi bir uçurum olduğu ortaya çıkmıştır. Fransa Sayıştayı (Cour des Comptes), 2023 raporunda yasa hükümlerinin yerel düzeyde "parçalı ve eşitsiz" içimde uygulandığına karar vermiştir.. Bu durum, çok düzeyli yönetişim teorisinin[11] zayıf koordinasyon risklerine işaret etmektedir.[12]

Ayrıca iklim yasasının başarısı, Fransa'nın karbon bütçeleri ve Avrupa Yeşil Mutabakatı (Green Deal) ile uyumuna bağlıdır. Fransa İklim Konseyi [13]yıllık değerlendirme raporlarında, emisyon azaltım hedeflerinin tutturulamadığını vurgulamaktadır.

---

[7] Courant, Dimitri , (Jun 9, 2021). The promises and disappointments of the French Citizens' Convention for Climate, Deliberative Democracy Digest https://www.publicdeliberation.net/the-promises-and-disappointments-of-the-french-citizens-convention-for-climate/

[8] Yeni Yaşam Gazetesi. (2020, 22 Ekim). Fransa'da 'ekosid' düzenlemesi: Ekolojistler tepkili. Yeni Yaşam. https://yeniyasamgazetesi9.com/fransada-ekosid-duzenlemesi-ekolojistler-tepkili/

[9] Jousseaume, Marion. (18 January 2022), The French Climate and Resilience Law, A lack of ambition exacerbated by the EU "Fit for 55" Package, , The cep | Centre for European Policy Network, https://www.cep.eu/fileadmin/user_upload/cep.eu/Studien/cepInput_Franzoesisches_Klima-_und_Resilienzgesetz/cepInput_The_French_Climate_and_Resilience_Law.pdf

[10] Le Monde. (2021, 13 Ağustos). Loi Climat : le Conseil constitutionnel écarte le recours des députés. Le Monde. https://www.lemonde.fr/planete/article/2021/08/13/loi-climat-le-conseil-constitutionnel-ecarte-le-recours-des-deputes_6091359_3244.html

[11] Moscovici, Pierre : The French Cour des comptes' Annual Public Report on Public Action to Adapt to Climate Change, Supreme Audit Institutions (SAIs), https://intosaijournal.org/wp-content/uploads/2025/04/Q1-2025-EN-compressed-4.pdf

[12] Mohamed-Benkadda, Neyla; Bonillo, The French Climate and Resilience Law: Some Lessons in Legal Innovation and Climate Governance, Environmental Policy and Law 1–15, https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/18785395251352393

[13] Goar, Par Matthieu. (13 septembre 2024), "Transition écologique : les collectivités locales, accusées de dérapage financier, devraient dépenser encore plus" , Le Monde,

1.5. Demokratik Ekoloji Hukuku Açısından

Fransa İklim Yasası, klasik çevre hukuku paradigmalarından çıkıp "demokratik ekoloji hukuku" (droit de l'écologie démocratique) yönünde bir adım olarak değerlendirilmiştir. Ancak bu geçiş, yalnızca yasal düzenlemelerle değil, kurumsal reform, bütçesel destek ve vatandaşlık bilinciyle birlikte gerçekleşmemiştir. Hukukun yalnızca yasama faaliyetiyle değil, uygulanabilirlik ve hak temelli yaklaşım üzerinden de değerlendirilmesi gerektiği ileri sürülmüştür. Bu nedenle yasa, hem olumlu bir başlangıç hem de siyasal iradenin sınandığı bir platform olarak kabul edilmiştir.[14]

---

https://www.lemonde.fr/planete/article/2024/09/13/transition-ecologique-les-collectivites-locales-accusees-de-derapage-financier-devraient-depenser-encore-plus_6315526_3244.html

[14] Le Monde. (2024, 10 Nisan). Backtracking on climate policy is a sign of populist pressure. Le Monde (English edition). https://www.lemonde.fr/en/opinion/article/2024/04/10/backtracking-on-climate-policy-is-a-sign-of-populist-pressure_6668029_23.html

2. İNGİLTERE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ YASASI (2008): HUKUKİ YENİLİK, STRATEJİK YÖNETİŞİM VE DEMOKRATİK HESAP VEREBİLİRLİK

İngiltere, 2008 yılında kabul ettiği *Climate Change Act* ile dünyada iklim değişikliği konusunda yasal bağlayıcılığı olan ilk ulusal yasa çerçevesini oluşturmuş ve bu yönüyle küresel iklim yönetişimi tartışmalarına öncülük etmiştir. ettiği İklim Değişikliği Yasası (Climate Change Act) ile dünya genelinde iklim değişikliğiyle mücadelede yasal bağlayıcılığı olan ilk kapsamlı ulusal düzenleme hayata geçirilmiştir.[15] Bu yasa, yalnızca çevre politikası üretiminin içeriğine değil, aynı zamanda kamu yönetiminin işleyişine, demokratik hesap verebilirliğe ve uzun vadeli stratejik planlamaya dair kurumsal mimaride yapısal dönüşüm yaratmıştır.[16] İngiltere'de ortaya çıkan gelişmeler, "siyasal ekoloji" olarak adlandırılan alan çalışmaları açısından da önem taşımaktadır.[17]

Climate Change Act, çevresel yönetişimde sürdürülebilirliğin sağlanması, kamu kurumlarının hesap verebilirliğinin artırılması ve bilimsel danışmanlık mekanizmalarının normatif rol üstlenmesi açısından da örnek bir model sunulmuştur..[18]

2006'da yayımlanan *Stern Raporu* iklim krizinin yalnızca çevresel değil, ekonomik ve sosyal sonuçlarını da derinlemesine analiz ederek politik gündemde öncelik kazanmasını sağlamıştır. Blair ve Brown hükümetlerinin iktidar dönemlerinde çevre politikaları giderek merkezîleşti ve yasa, çok partili destekle kabul edilmiştir. Özellikle *Friends of the Earth* gibi sivil toplum kuruluşlarının etkili kampanyaları, yasama sürecini halk nezdinde meşrulaştırmıştır.

Bu bağlamda yasa, *deliberatif demokrasi* ile *temsilî demokrasinin* kesiştiği, sivil baskının yasama üzerinde etkin olduğu bir örnek olarak görülmektedir.[19][20]

---

[15] The Guardian. (2008, 26 Kasım). Climate change: UK takes legal lead. The Guardian. https://www.theguardian.com/environment/2008/nov/27/climate-change-carbon-emissions-politics

[16] The Guardian. (2024, 3 Mayıs). Britain's climate action plan unlawful, high court rules. The Guardian. https://www.theguardian.com/environment/article/2024/may/03/britain-climate-action-plan-unlawful-high-court

[17] Öner, A. A. Ş. (2024). Siyasal Ekoloji Çerçevesinde Devlet Kudretinin Yeşilleşmesine İlişkin Bir Tartışma. Tarım ve Orman Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 6(2), 186–255. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/4480942

[18] Finnegan, J. J., Porter, J. J., & Rosenow, J. (2022). The impact of strategic climate legislation: Evidence from expert interviews on the UK Climate Change Act. Climate Policy, 22(2), 245–261., https://discovery.ucl.ac.uk/id/eprint/10148982/2/Finnegan_The%20impact%20of%20strategic%20climate%20legislation%20evidence%20from%20expert%20interviews%20on%20the%20UK%20Climate%20Change%20Act.pdf

2.1. Tarihsel ve Siyasal Arka Plan

1990 ile 2022 yılları arasında Birleşik Krallık'taki karbondioksit eşdeğeri (CO2e) emisyonları %46,2 oranında azaltılmıştır.[21]Bu dönemde CO2e emisyonlarındaki azalma, Birleşik Krallık ekonomisinin imalattan perakende ve konaklama gibi hizmet tabanlı endüstrilere doğru devam eden yapısal dönüşümü ve kömür kullanımının azalmasıyla ilişkili kabul edilmiştir. Bugün Birleşik Krallık, bölgesel emisyonlara göre 17. en büyük sera gazı yayıcısıdır ve küresel toplamın yaklaşık %1'ini üretmektedir.[22]

Birleşik Krallık ekonomisinde 1990–2022 yılları arasında meydana gelen sektörel dönüşümü gösteren veriler, imalat sanayinin toplam ekonomik yapı içindeki payının bu dönemde %27'den %11'e gerilediğini; buna karşılık hizmet sektörünün payının %55'ten %78'e yükseldiğini ortaya koymaktadır. [23] Bu yapısal değişim, özellikle enerji yoğun endüstriyel faaliyetlerin azalması ve düşük karbonlu hizmet sektörlerinin öne çıkmasıyla ilişkili kabul edilmektedir. [24] Dolayısıyla Birleşik Krallık'ta karbondioksit eşdeğeri (CO_2e) emisyonlarının %46,2 oranında azaltılmasında, yalnızca enerji politikaları değil; aynı zamanda ekonomik yeniden yapılanma çabalarının sektörel yansımalarını göstermesi bakımından önem taşıması söz konusudur.[25] [26] 1990–2022 yılları arasında Birleşik Krallık'ta kömür kullanımında dramatik azalma yaşanmıştır. Bu dönemde kömür tüketimi yaklaşık 80 milyon ton petrol eşdeğerinden (Mtoe) 5 Mtoe düzeyine gerileyerek %90'ı aşan bir düşüş göstermiştir. Bu azalma, ülkenin enerji **üretiminde kömüre olan bağımlılığını azaltmaya yönelik politika ve yatırımların bir sonucu olarak kabul edilmiştir. Özellikle 2010 sonrası** dönemde yenilenebilir enerji kaynaklarına yapılan teşvikler, eski kömürlü termik santrallerin kapatılması ve karbon fiyatlandırma mekanizmalarının uygulanması bu düşüşte etkili

---

[19] Carter, N., & Childs, M. (2018). Friends of the Earth as a Policy Entrepreneur: 'The Big Ask' Campaign for a UK Climate Change Act. Environmental Politics, 27(7), 994–1013. https://eprints.whiterose.ac.uk/id/eprint/120753/1/Carter_Childs_The_Big_Ask_ED_final.pdf

[20] Rebecca Willis, Nicole Curato & Graham Smith (2022). Deliberative democracy and the climate crisis. WIREs Climate Change, 13(2), e759. https://researchsystem.canberra.edu.au/ws/portalfiles/portal/55972788/WIREs_Climate_Change_2022_Willis_Deliberative_democracy_and_the_climate_crisis.pdf

[21] Pielke Jr., R. (2009).
The British Climate Change Act: A critical evaluation and proposed alternative approach. Environmental Research Letters, 4(2), 1–7. , https://sciencepolicy.colorado.edu/admin/publication_files/2009.02.pdf

[22] Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2021). The United Kingdom's pioneering Climate Change Act. In Policies in Practice: Lessons from the International Programme for Action on Climate (IPAC). , https://www.theccc.org.uk/wp-content/uploads/2020/10/CCC-Insights-Briefing-1-The-UK-Climate-Change-Act.pdf

olmuştur. Kömür kullanımındaki bu azalma, Birleşik Krallık'ın toplam sera gazı emisyonlarında kaydettiği %46,2'lik azalmaya önemli katkı sağlamıştır. Dolayısıyla veriler, fosil yakıtların terk edilmesinin iklim politikaları açısından ne denli etkili bir strateji olduğunu ortaya koymaktadır.[27]

İngiltere İklim Değişikliği Yasası, Blair ve Brown hükümetlerinin çevre politikalarına artan kamuoyu baskısı ve sivil toplum kampanyalarının (özellikle *Friends of the Earth* kampanyası) etkisiyle gündeme gelmiştir. 2006 yılında yayımlanan *Stern Raporu*'nun [28]iklim değişikliğinin ekonomik maliyetlerine dikkat çekmesi, yasa yapım sürecinde teknik bir meşruiyet zemini oluşturmuştur.

Bu dönemde Britanya parlamentosunda farklı partiler arasında iklim politikasında nadir rastlanan bir uzlaşma ortamı oluşmuş; yasa, muhalefetin de desteğiyle kabul edilmiştir. Bu durum, *post-parlamenter yönetişim*[29]teorilerinden farklı olarak, klasik Westminster tipi sorumlu hükümet modelinde çevre politikalarının nasıl kurumsallaştırılabileceğini göstermiştir.

2.2. Yasanın Temel Unsurları

Tablo 4: Birleşik Krallık (İngiltere) İklim Yasası Muhtevası

Tema*	İçerik
1. İklim Hedefleri	Yasa, 2050 yılına kadar sera gazı emisyonlarının 1990 seviyelerine göre en az %100 azaltılması (Net Zero) hedefini yasal zorunluluk haline getirmiştir. Bu hedef 2019 yılında yapılan yasa değişikliğiyle resmileştirilmiştir. (legislation.gov.uk; gov.uk)
2. Tüketim (Consumption)	Hükümet, karbon etiketlemesi ve sürdürülebilir tüketim modelleri geliştirme sorumluluğuna sahiptir. Marketlerde ve konutlarda enerji verimli ürünlerin yaygınlaştırılması için kamuoyu bilgilendirme kampanyaları düzenlenmektedir.
3. Üretim & İş (Production &	Karbon yoğun sanayiler için azaltım yükümlülükleri getirilmiş; büyük enerji tüketicileri için Emisyon Azaltım Sertifikaları Sistemi (CRC) uygulanmıştır. Enerji

[23] Pinner, O. & Tyler, E. (2020). The UK's Net Zero 2050 Commitment: A Climate Governance Turning Point? Climate Policy, 20(10), 1289–1301.
[24] Department for Business, Energy & Industrial Strategy. (2019, 27 Haziran). UK becomes first major economy to pass net zero emissions law. GOV.UK. https://www.gov.uk/government/news/uk-becomes-first-major-economy-to-pass-net-zero-emissions-law
[2525] Department for Energy Security and Net Zero (UK). (2023). Final UK greenhouse gas emissions national statistics: 1990 to 2022. GOV.UK. https://www.gov.uk/government/statistics/final-uk-greenhouse-gas-emissions-national-statistics-1990-to-2022
[26] Gazete Oksijen. (2025, 25 Haziran). Birleşik Krallık, 2050 net sıfır emisyon hedefine ulaşabilir. Gazete Oksijen. https://gazeteoksijen.com/surdurulebilir-yasam/birlesik-krallik-2050-net-sifir-emisyon-hedefine-ulasabilir-245022
[27] Department for Energy Security and Net Zero (UK). (2023). Digest of UK Energy Statistics (DUKES): Coal. GOV.UK. https://www.gov.uk/government/statistics/solid-fuels-and-derived-gases-section-2-energy-trends
[28] Stern, N. (2006). The Economics of Climate Change: The Stern Review. HM Treasury.
[29] Rhodes, R. A. W. (1997). Understanding Governance: Policy Networks, Governance, Reflexivity and Accountability. Open University Press.

Employment)	verimliliği ve temiz üretim destekleri kamu finansmanına bağlanmıştır.
4. Ulaşım (Transport)	Ulaşım sektörü emisyonlarının azaltılması amacıyla elektrikli araç teşvikleri, düşük karbonlu ulaşım planları ve şehir içi ulaşım altyapısı reformları yasayla desteklenmektedir. (UK Department for Transport, 2020)
5. Konut (Housing)	Yeni ve mevcut binalar için karbon emisyonlarını düşürmeye yönelik Enerji Performans Sertifikası (EPC) zorunlu hale getirilmiş, 2035'e kadar tüm evlerde en az "C" enerji verimliliği hedefi belirlenmiştir.
6. Beslenme (Food & Agriculture)	Tarımda sürdürülebilir uygulamaları artırmak amacıyla "Environmental Land Management" (ELM) sistemi getirilmiştir. Toprak sağlığı, azot kullanımının azaltılması ve organik üretimin yaygınlaştırılması önceliklendirilmiştir.
7. Çevresel Yargı (Legal and Regulatory Oversight)	Yasa kapsamında emisyon azaltım hedeflerine ulaşılamaması durumunda hükümet, Parlamento'ya hesap vermek zorundadır. Yükümlülükler sadece politik değil, hukuki bağlayıcılığa sahiptir.
8. İzleme & Değerlendirme (Monitoring)	Karbon Bütçesi Sistemi öngörülmüştür: Her beş yılda bir bağlayıcı karbon bütçesi hazırlanır. Uyum denetimi ve politika izleme görevini bağımsız Climate Change Committee (CCC) üstlenir. (theccc.org.uk)

*(*2008 tarihli İklim Değişikliği Yasası: 2019 yılında yapılan değişiklikle net sıfır hedefi eklenmiştir.)*

Climate Change Act 2008, aşağıdaki dört temel bileşen üzerine kurulmuştur:

a) Yasal Emisyon Hedefleri

Yasa, 2050 yılına kadar sera gazı emisyonlarının 1990 seviyelerine göre en az %80 oranında azaltılmasını öngörmüştür. Bu hedef, 2019 yılında yapılan yasa değişikliği ile *net sıfır emisyon* hedefine dönüştürülmüştür.[30][31]

b) Karbon Bütçeleri

Yasa, beşer yıllık dönemler için bağlayıcı karbon bütçeleri öngörmektedir. Bu bütçeler, toplam sera gazı emisyonlarını sınırlamaktadır ve iklim hedeflerine ulaşmak için bir yol haritası sunmaktadır. Yükümlülükler sembolik olduğu kadar hukuki bağlayıcılık da öngörmektedir. Karbon bütçesi hedefleri ihlal edildiğinde hükümet, Parlamento'ya hesap vermek zorunda bırakılmıştır.

c) Committee on Climate Change (CCC)

Yasa ile kurulan bağımsız, *Committee on Climate Change isimli komite*[32], hükümete teknik danışmanlık yapmakta, karbon bütçelerini belirlemekte ve her yıl ilerleme raporları

[30] Climate Change Act 2008. UK Public General Acts. https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2008/27/contents
[31] UK Government. (2021). Net Zero Strategy: Build Back Greener. https://www.gov.uk/government/publications/net-zero-strategy
[32] Committee on Climate Change. (2023). Progress in Reducing Emissions – 2023 Report to Parliament. https://www.theccc.org.uk/publication/2023-progress-report

hazırlamaktadır. Bu kurulun bağımsızlığı ve uzman temelli yapısı, *epistokratik yönetişim*[33] anlayışının bir görünümü olarak kabul edilmiştir.

d) Adaptasyon Politikaları ve İzleme Mekanizmaları

Yasa, yalnızca azaltım değil, aynı zamanda adaptasyon stratejilerini de zorunlu hale getirmiştir. Hükümete, her beş yılda bir *Adaptation Programme* yayınlama yükmlülüğü getirişmiştir. Ayrıca her bir bakanlığa, görev alanlarıyla ilgili olarak ortaya çıkan iklim risklerini raporlama ve tedbirler alma zorunluluğu getirilmiştir.

2.3. Hukuki ve Siyasal Değerlendirme

a) Normatif Güç ve Bağlayıcılık:

İngiltere İklim Yasası, çevre hukuku literatüründe *normatif determinasyon* örneği olarak kabul edilmektedir.[34] Zira yasanın, yürütmeyi yalnızca iyi niyetli hedeflerle değil, somut ve ölçülebilir yükümlülüklerle bağladığı kabul edilmektedir. Parlamento tarafından belirlenen karbon bütçeleri, yasa dışı bir şekilde ihlal edilirse, yargı denetimi devreye girmektedir.

b) Demokratik Meşruiyet:

Yasa, siyasi sistem içinde yatay denge ve denetim mekanizmalarını harekete geçirmiştir. Hükümete her yıl, CCC'nin ilerleme raporlarına karşılık vermesi zorunluluğu getirilmiştir. Bu durum, hesap verebilirliğin yalnızca seçimler aracılığıyla değil, yapısal ve düzenli denetim süreçleriyle ilişkilendirilmiştir.

c) Sivil Toplum ve Kamuoyu Etkisi:

Yasa, sivil toplum baskısının ve uzman raporlarının birleşimiyle şekillenen nadir bir örnek olarak kabul edilmiştir. Bu yönüyle *policy network* ve *advocacy coalition* teorilerinin[35] [36]uygulamalı bir tezahürü olarak kabul edilmektedir.

---

[33] Estlund, D. (2008). Democratic Authority: A Philosophical Framework. Princeton University Press.

[34] Farber, D. A. (2009). Rethinking the Role of the Climate Change Act. Environmental Law Review, 11(3), 131–145.

[35] Sabatier, P. A., & Jenkins-Smith, H. C. (1993). Policy Change and Learning: An Advocacy Coalition Approach. Westview Press.

[36] R.A.W. Rhodes, David Marsh ve Kenis & Schneider tarafından ortaya atılan, geliştirilen teoriye göre, kamu politikaları birbirine bağlı aktörlerden oluşan ağlar tarafından şekillendirilmektedir. Bu aktörler; kamu kurumları, özel sektör temsilcileri, STK'lar, akademisyenler ve uluslararası kuruluşlar olabilir. Ağlar, karşılıklı bağımlılık,

2.4. Uygulama ve Güncel Zorluklar

Yasanın uygulanması bağlamında İngiltere karmaşık bir tablo sergilemektedir. CCC'nin 2023 tarihli raporunda, Birleşik Krallık'ın karbon bütçeleri doğrultusunda ilerlemekte yetersiz kaldığı, özellikle konut ısıtması, ulaşım elektrifikasyonu ve tarım sektöründe somut adımların eksik olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca "net sıfır" hedefine ulaşmak için 2030 yılına kadar yatırımların yılda 50 milyar £ düzeyinde olması gerektiği belirtilmektedir. [37]

Boris Johnson döneminde açıklanan *Net Zero Strategy* (2021) umut verici bulunsa da, sonraki dönemlerde politika istikrarsızlıkları ve finansman belirsizlikleri uygulama kapasitesini zayıflatmıştır. Bu gelişmeler, siyaset bilimi literatüründe sıkça tartışılan *policy drift* [38] olgusuna işaret etmektedir. [39]

2.5. Kurumsallaşmış İklim Anayasacılığı

Kurumsallaşmış iklim anayasacılığı, çevre koruma ve iklim değişikliğiyle mücadeleye yönelik anayasal hükümler ile bu hükümlerin uygulanmasını sağlayan bağımsız kurumlar, denetim organları ve yargı kararları sisteminin bir araya gelmesidir. [40]İngiltere İklim Yasası, çevre sorunlarına geçici ve politik riskten azade çözümler arayan ülkeler için güçlü bir kurumsal model olarak kabul edilmiştir. Hukukun öngörülebilirliği, uzun vadeli karbon yönetimi ve bilimsel denetim mekanizmalarının iç içe geçtiği bu model, "iklim anayasacılığı" (climate constitutionalism) anlayışının öncüsü kabul edilmektedir. gelişmeler, kamu politikası literatüründe sıkça tartışılan *policy drift*[41] kavramı çerçevesinde değerlendirilmiştir.İngiltere'de İklim Kanunu etrafında ortaya çıkan tartışmalarda, finansman

---

kaynak alışverişi ve uzmanlığa dayalı ilişkiler kurarak politika süreçlerini yönlendirmektedir. "Çiner, C. U., & Altınışık, E. (2019). Savunuculuk Koalisyonu Çerçevesi ve Avrupa Birliği Politikaları için Uygulanabilirliği. Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi, 18(2), 405–436." Kalesi Türkiye'de yayınlanmıştır ve teoriyle ilgili kapsamlı açıklamalar çermektedir. (https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/935062)

[37] UK Government. (2019). Climate Change Act 2050 Target Amendment Order. https://www.legislation.gov.uk/uksi/2019/1056

[38] Policy drift, mevcut politikaların hukuken değiştirilmeden, pratikte farklı sonuçlar doğuracak şekilde evrilmesi durumunu anlatmaktadır. Genellikle yasa ya da düzenleme sabit kalmaktadır, fakat uygulama, ekonomik yapı, idari öncelikler ya da toplumsal ihtiyaçlara göre yasa uygulaması değişmektedir. Bu da politikanın orijinal hedeflerinden sapmasına, yasa koyucunun gerekçesine aykırı davranmakla sonuçlanmaktadır. Ontolojik açıdan bir yozlaşma durumudur.(Editör).

[39] UK Government. (2008). Climate Change Act 2008. https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2008/27

[40] Çağlar, T. E. (2025). Doğanın Anayasa Yargısı Yoluyla Korunumu İçin İhtiyat Testi. Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 31(1), 1–31. https://doi.org/10.33433/maruhad.1696869

[41] Galvin, D. J., & Hacker, J. S. (2019). The Political Effects of Policy Drift: Policy Stalemate and Political Development. Studies in American Political Development, 33(2), 172–196. https://faculty.wcas.northwestern.edu/djg249/galvin-hacker-drift.pdf

sorunu öne çıkmakta ve bu konuda kapsamlı çalışmalar yapılmaktadır.[42] Özellikle Sunak hükümeti döneminde ortaya çıkan, Sektörlerarası tartışmalarda, hükümet bazı sektörlere kayırmacı davranmakla, bazı sektörlerin finansman sorumluluklarının üzerinde finansman sağlama mecburiyetinde bırakıldıklarına yönelik eleştiriler yapılmıştır.[43] Yasa, bağımsız bir kamu kurumu olarak *Committee on Climate Change*'i (CCC) kurmuştur. CCC, karbon bütçelerini önerir, ilerlemeyi izler ve hükümetin performansını yıllık raporlarla değerlendirilmektedir. Bu yapı, yürütmenin teknik denetimini güçlendirmiş ve *epistokratik hesap verebilirlik*[44] anlayışını kurumsallaştırmıştır.[45] Yasa yalnızca azaltım politikalarını değil, iklim değişikliğine adaptasyonu da düzenleme kapsamına almıştır. İngiltere hükümeti, düzenli aralıklarla ulusal adaptasyon programları yayımlamakla ve iklim risklerini sistematik olarak değerlendirmekle yükümlü kılınmıştır.[46]

2.6.Bağlayıcılık ve Yargısal Denetim

İklim Değişikliği Yasası, çevre hukukunda genellikle karşılaşılan "hedef-temelli ama bağlayıcı olmayan" normatif yapıdan farklı bir sistem kurmuştur. Hükümetin karbon bütçelerini karşılayamaması, *yargı denetimi* dahil olmak üzere çeşitli hesap verme mekanizmalarını tetiklemiştir. Bu açıdan yasa, çevre politikalarını "siyasi iyi niyet" alanından çıkarıp "hukuki yükümlülük" düzeyine taşımıştır.[47] CCC'nin hazırladığı raporlar, Parlamento'ya sunulmakta ve hükümetin, bu raporlara karşılık verme yükümlülüğü bulunmaktadır. Dolayısıyla yasa, yürütme ile yasama arasındaki ilişkileri yeniden tanımlamış, çevre politikalarını klasik Westminster tipi hükümet sisteminin ötesine taşımıştır.[48] [49]

---

[42] Climate Change Committee. (2020, December). The Sixth Carbon Budget: The UK's Path to Net Zero. Climate Change Committee. https://www.theccc.org.uk/wp-content/uploads/2020/12/The-Sixth-Carbon-Budget-The-UKs-path-to-Net-Zero.pdf

[43] The Guardian. (2024, May 23). Sunak backtracked on climate policies – and voters may punish him. The Guardian. https://www.theguardian.com/politics/article/2024/may/23/sunak-backtracked-on-climate-policies-and-voters-may-punish-him

[44] Estlund, D. (2008). Democratic Authority: A Philosophical Framework. Princeton University Press.

[45] Committee on Climate Change. (2023). Progress in Reducing Emissions – 2023 Report to Parliament. https://www.theccc.org.uk

[46] The Guardian. (2025, May 5). Two Britons to challenge UK's 'weak' response to climate crisis in Strasbourg court. The Guardian. https://www.theguardian.com/environment/2025/may/05/two-britons-to-challenge-uk-weak-response-to-climate-crisis-in-european-echr-court

[47] Farber, D. A. (2009). Rethinking the Role of the Climate Change Act. Environmental Law Review, 11(3), 131–145.

[48] Department for Environment, Food & Rural Affairs. (2023, July 17). Understanding climate adaptation and the third National Adaptation Programme (NAP3). GOV.UK. https://www.gov.uk/government/publications/third-national-adaptation-programme-nap3/understanding-climate-adaptation-and-the-third-national-adaptation-programme-nap3

2.7.Vatandaş Katılımı ve Toplumsal Meşruiyet

Yasanın hazırlanma sürecinde sivil toplum kuruluşlarının ve kamuoyunun etkili rol oynaması, karar alma süreçlerinde *sosyal meşruiyetin* önemini ortaya koymuştur.[50] Bu durum, kamu politikası literatüründe *policy network* ve *advocacy coalition* teorileriyle açıklanmaktadır.[51]

2.8.Uygulama Süreci ve Zorluklar

Her ne kadar yasa dünya çapında örnek gösterilen bir yapı sunsa da uygulamada önemli engeller bulunmaktadır: [52] [53]

- **Politik İstikrarsızlık:** Hükümet değişiklikleri, iklim stratejilerinin tutarlılığını zorlaştırmaktadır. Örneğin Liz Truss döneminde bazı çevresel taahhütlerin geri çekilmesi gündeme gelmiştir.
- **Yatırım Açığı:** CCC, 2023 raporunda emisyon azaltım hedeflerine ulaşmak için yıllık 50 milyar £ düzeyinde yatırım gerektiğini belirtmiştir.
- **Sektörel Dengesizlik:** Ulaşım ve konut sektörlerinde istenilen ilerleme sağlanamamış, karbon bütçeleri riske girmiştir.

---

[49] Burlando, A., & Fankhauser, S. (2025). The policy impact of climate change advisory bodies: government responsiveness and accountability in the UK. Climate Policy, 25(4), 452–469. https://doi.org/10.1080/14693062.2025.2497881

[50] Doç. Dr. Mustafa Demirci (2016), "İşlevsel Açıdan İklim Değişikliği Politika Anlatıları", Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi, 4(3), 1–20. https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1023471

[51] Sabatier, P. A., & Jenkins-Smith, H. C. (1993). Policy Change and Learning: An Advocacy Coalition Approach. Westview Press.

[52] Hurl, R., & Averchenkova, A. (2021). Accountability mechanisms in climate change framework laws: The UK Climate Change Act (Insight Paper). LSE Grantham Research Institute. https://www.lse.ac.uk/granthaminstitute/wp-content/uploads/2021/11/Accountability-mechanisms-in-climate-change-framework-laws.pdf

[53] Averchenkova, A., Fankhauser, S., & Finnegan, J. J. (2021).
The impact of strategic climate legislation: evidence from expert interviews on the UK Climate Change Act. Climate Policy, 21(2), 251–263. https://discovery.ucl.ac.uk/id/eprint/10148982/2/Finnegan_The%20impact%20of%20strategic%20climate%20legislation%20evidence%20from%20expert%20interviews%20on%20the%20UK%20Climate%20Change%20Act.pdf

3. ALMANYA İKLİM KORUMA YASASI (Klimaschutzgesetz): ANAYASAL YÜKÜMLÜLÜK, HAK TEMELLİ YAKLAŞIM VE YÖNETİŞİMİN GELECEĞİ

Almanya, 2019 yılında kabul ettiği ve 2021 ile 2024 yıllarında kapsamlı şekilde revize ettiği *İklim Koruma Yasası* (Klimaschutzgesetz – KSG) ile iklim politikalarını yasal bağlayıcılık ve kurumsal planlama temeli üzerine oturtmuştur. Ancak bu yasa, yalnızca çevre politikası alanında değil, aynı zamanda Almanya'nın anayasal düzeni, temel haklar sistemi ve kamu yönetimi reformları açısından da dönüştürücü bir nitelik taşımaktadır. Özellikle 2021 yılında Federal Anayasa Mahkemesi'nin[54] aldığı tarihi karar, iklim politikalarının yalnızca idari bir tercih değil, gelecek kuşaklara karşı anayasal bir yükümlülük olarak tarif edilmiştir.[55] [56]

3.1. Tarihsel Arka Plan: Hukuk Yoluyla İklim Politikası

Almanya, Kyoto ve Paris Anlaşmalarına taraf olarak küresel iklim rejiminin aktif bir parçası olmuştur. Ancak uzun yıllar boyunca iklim politikaları idari düzenlemelerle yürütülmüş, yasal bağlayıcılığı olan bir karbon azaltım rejimi oluşturulmamıştır. 2019 yılında kabul edilen *Klimaschutzgesetz*, ilk kez sera gazı emisyonlarını yasal olarak sınırlayan, sektörel bazda yıllık hedefler koyan ve yürütmeye hesap verme yükümlülüğü getiren kapsamlı bir çerçeve sunmuştur.

Yasa, Almanya'nın çevre hukukunda "önleyici hukukilik" (präventive Rechtsstaatlichkeit) prensibini yeniden canlandırmış; devletin salt düzenleyici değil, proaktif bir iklim aktörü olarak konumlanmasına zemin hazırlamıştır.

3.2. Temel Hükümler: Hukuki ve Kurumsal Mimari

KSG'nin temel bileşenleri şunlardır:

---

[54] Bundesministerium für Umwelt. (2024). Klimaschutzgesetz – Textfassung mit Änderungen. https://www.bmuv.de/klimaschutzgesetz

[55] Bundesverfassungsgericht. (2021). Beschluss vom 24. März 2021 – 1 BvR 2656/18 u.a. https://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Entscheidungen

[56] IPC – İstanbul Politikalar Merkezi. (2024, Mart). Strengthening Türkiye's Climate Change Legislation: A Comparative Examination with Germany's Federal Climate Change Act. https://ipc.sabanciuniv.edu/Content/Images/CKeditorImages/20250107-14010259.pdf

a) Yasal Emisyon Azaltım Hedefleri

Yasa, Almanya'nın 2030 yılına kadar sera gazı emisyonlarını 1990 seviyelerine kıyasla %65 oranında azaltmasını; 2040 itibarıyla bu oranı %88'e çıkarmasını; 2045 yılı itibarıyla ise *net sıfır* emisyon seviyesine ulaşmasını zorunlu kılar. Bu hedefler hukuken bağlayıcıdır ve Anayasa Mahkemesi kararı gereği sürekli güncellenmelidir.

b) Sektörel Karbon Tavanları

Enerji, sanayi, ulaşım, binalar, tarım ve atık sektörleri için yıllık bazda emisyon sınırları belirlenmiştir. Bu sınırların aşılması halinde bakanlıklara vakit kaybetmeden, *tedbirler* içeren eylem planı sunmaları zorunluluğu getirilmiştir.

c) Bağımsız Uzman Konseyi (Expertenrat für Klimafragen)

Yasa, yürütmenin performansını denetlemek üzere bağımsız bir uzmanlar kurulu (ERK) ihdas etmiştir. Bu kurulun, yıllık olarak hükümetin hedeflerle uyumunu değerlendirmesi ve hazırladığı raporları kamuoyuna açıklaması öngörülmüştür. Bu durum ise *epistemik yönetişim* anlayışını yasal zemine taşıyan bir yenilikçilik olarak yorumlanmıştır.[57]

d) Şeffaflık ve İzleme Mekanizması

Federal Çevre Bakanlığına, her yıl *İklim Koruma Raporu* yayınlaması zorunluluğu getirilmiştir. Raporlarla, Parlamento'ya ve kamuoyuna demokratik denetimi, teknik verilerle destekleme fırsatı sunulmuştur.

3.3. Anayasa Mahkemesi Kararı (2021): Gelecek Kuşakların Temel Hakları

29 Nisan 2021 tarihinde Federal Anayasa Mahkemesi, genç iklim aktivistleri tarafından açılan davada tarihi bir karar vermiş; 2019 tarihli İklim Yasası'nın **Anayasa'nın temel haklarla ilgili 20a ve 2. maddelerine aykırı** olduğunu hükme bağlamıştır. Kararda şu esaslar vurgulanmıştır:

- Gelecek kuşakların yaşam hakkı, bugünkü kuşakların orantısız karbon bütçesi tüketimiyle ihlal edilemez.

---

[57] Expertenrat für Klimafragen. (t.y.). About us. In Council of Experts on Climate Change. Erişim: https://www.expertenrat-klima.de/en/about-us/

- Devletin "çevreyi ve doğayı koruma yükümlülüğü" (Art. 20a GG), yalnızca sembolik değil, hukuken bağlayıcı ve ölçülebilir bir yükümlülüktür.
- İklim eylemsizliği, anayasal *negatif özgürlükleri* ileride aşırı sınırlamaya zorlarsa, bugünden ihlal oluşturur.

Bu karar, çevre hukukunda, *intertemporality* (zamansal adalet) ilkesini ve *kuşaklar arası anayasal yükümlülük* kavramını Avrupa hukuk literatürüne sokan bir dönüm noktası olarak tanımlanmıştır.[58]

3.4. Siyaset Bilimi Perspektifi: Çok Düzeyli Yönetişim ve Meşruiyet

Almanya İklim Yasası, sadece federal düzeyde değil, aynı zamanda eyalet (Länder) ve yerel düzeylerde de uyumlu politikalar üretmeyi hedeflemiştir. Bu durum, siyaset bilimi açısından **çok düzeyli yönetişim** (multi-level governance) sorunsallarını gündeme getirmiştir.[59]

- Eyaletlerin finansman ve uygulama kapasiteleri farklıdır.
- Bazı eyaletler (örneğin Bavyera) yasa hedeflerine mesafeli yaklaşmakta, bu da uygulama bütünlüğünü tehdit etmektedir.
- Yerel yönetimler çoğu zaman gerekli altyapı yatırımlarını gerçekleştirecek ödenekten yoksundur.

Ayrıca yasa, iklim politikalarının "partizan kutuplaşma"ya kurban gitmesini önlemek için hukukun sınırları içinde siyasal istikrarı sağlama aracı; *hukuk yoluyla politika* (Rechtsstaatlichkeit durch Politik) değil, *politika yoluyla hukuk* (Politik durch Rechtsstaatlichkeit) örneği olarak kabul edilmiştir.

3.5. Güncel Gelişmeler ve Eleştiriler

2023 yılında Almanya'da alınan bazı kararlar –örneğin konutlarda gazlı ısıtmanın yasaklanması planı– kamuoyunda ciddi tepkilere neden olmuştur. Bu da Yeşiller Partisi'nin destek kaybetmesine yol açmıştır. Nitekim ortaya çıkan sorunlar **iklim politikalarının toplumsal meşruiyetle desteklenmediği durumlarda ters tepki yaratabileceğini**

---

[58] Ecologic Institute. (2021, May 10). The German Federal Constitutional Court's decision on the Climate Change Act – Policy Brief (Dr. Ralph Bodle & Dr. Stephan Sina). https://www.ecologic.eu/sites/default/files/publication/2021/bodle-21-Ecologic-Institut-policy-brief-constitutional-court-climate-change-act.pdf?utm_source=chatgpt.com

[59] Marks, G., & Hooghe, L. (2004). Contrasting Visions of Multi-Level Governance. In Multi-Level Governance, Oxford University Press.

göstermiştir.Bu bağlamda, siyasal iletişim, sosyal adalet ve geçiş süreci yönetimi (*just transition*) kavramları ön plana çıkmıştır.[60]

Ayrıca 2024 başında yapılan yasa değişikliğiyle, tarım sektörü için belirlenen emisyon hedeflerinin esnetilmesi, yasa kapsamındaki *bilimsel zorunluluk vs. ekonomik esneklik* tartışmalarını yeniden gündeme getirmiştir.[61]

3.6. Anayasal İklim Rejiminin Tesisi

Almanya'nın İklim Koruma Yasası, salt bir çevre politikası aracı değil, anayasal düzenin geleceğe dönük yeniden inşasında merkezi bir rol üstlenmiştir. Hukuka, yalnızca sınır koyan değil, yön veren, hesap soran ve koruyan bir araç olarak işlev kazandırılmaya çalışılmıştır. Anayasa Mahkemesi'nin 2021 kararının, yalnızca Almanya değil, Avrupa'da ve dünyada iklim hukuku için **"anayasal iklim sorumluluğu"** paradigmasını başlattığı kabul edilmiştir. Ancak uygulamada başarı, yalnızca yasal düzenlemelere değil, siyasal kararlılık, kamusal katılım ve yönetişim kapasitesinin etkinliğine bağlı kabul edilmiştir.[62]

Tablo 5 : Almanya İklim Yasası Muhtevası

Tema*	İçerik
1. İklim Hedefleri	Almanya, 2045 yılına kadar net sıfır emisyon hedefini yasal olarak bağlayıcı kılmıştır. 2030 yılına kadar emisyonların 1990'a göre en az %65, 2040'a kadar %88 azaltılması zorunludur. Her hedef için yıllık sektör kotaları belirlenmiştir.
2. Tüketim (Konsum)	Enerji etiketleme ve tüketici bilgilendirme zorunluluğu; sürdürülebilir tüketim için federal kampanyalar yürütülmektedir. Gıda, enerji ve ulaşım ürünlerinde çevresel ayak izinin görünür kılınması teşvik edilmektedir.
3. Üretim & İş (Produktion & Arbeit)	Sanayi sektörleri için sektörel emisyon tavanları getirilmiştir. Emisyon kotasını aşan bakanlıklar, telafi planı sunmakla yükümlüdür. Düşük karbonlu teknolojiler ve AR-GE projeleri için iklim yatırım fonu oluşturulmuştur.
4. Ulaşım (Verkehr)	2030'a kadar ulaşımdan kaynaklı emisyonların %48 azaltılması hedeflenmektedir. Demiryolu altyapısına ve e-mobiliteye büyük yatırımlar yapılmakta, dizel araçlara yönelik kısıtlayıcı vergisel düzenlemeler uygulanmaktadır.
5. Konut (Wohnen)	Bina sektörü için yıllık karbon tavanı uygulanmaktadır. Yeni binalarda ısıtma sistemlerinin fosil yakıttan arındırılması hedeflenmiş; 2024'ten itibaren yeni kazanlarda %65 yenilenebilir kaynak şartı getirilmiştir.
6. Beslenme (Ernährung)	Tarım sektörü 2045 net sıfır hedefi kapsamında özel olarak düzenlenmiştir. Gübre yönetimi, metan ve azot oksit salınımı azaltımı için hedefler konmuştur. "Sürdürülebilir Tarım Stratejisi 2030" uygulamaya alınmıştır.
7. Çevresel Yargı (Rechtlicher Schutz)	Yasa, Federal Anayasa Mahkemesi'nin 2021 tarihli kararına uygun olarak genç kuşakların çevresel haklarını güvence altına alacak şekilde genişletilmiş; nesiller arası adalet ilkesi hukukileştirilmiştir.

[60] Expertenrat für Klimafragen. (2023). Jahresgutachten 2023. https://expertenrat-klima.de
[61] Germanwatch. (2022). Deutschland im Climate Performance Index. https://www.climate-change-performance-index.org
[62] BVerfG. (2021). Climate Protection Ruling Press Release. https://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Pressemitteilungen/EN/2021/bvg21-031.html

8. İzleme & Değerlendirme (Monitoring & Kontrolle)	Her yıl bağımsız "Uzman Konsey" (Expertenrat für Klimafragen) tarafından sektör bazlı ilerleme raporu yayımlanır. Hedef sapması olduğunda ilgili bakanlıklar 3 ay içinde telafi planı sunmakla yükümlüdür.

*(*Klimaschutzgesetz – KSG (Federal Climate Change Act), 12.12.2019 Tarihli, 2021 Ve 2024 Revizyonlarıyla Güncellenmiş Yasa)*

4. İSPANYA İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ VE ENERJİ GEÇİŞİ YASASI (2021): HUKUKİ DÖNÜŞÜM, DEVLETİN ROLÜ VE ÇOK DÜZEYLİ İKLİM YÖNETİŞİMİ

İspanya'da, 2021 yılında yürürlüğe giren **Ley 7/2021, de cambio climático y transición energética** başlıklı yasa ile iklim politikalarını anayasal bir çevre hakkı anlayışı çerçevesinde düzenlemesi gerçekleştirilmiş; Avrupa Birliği'nin Yeşil Mutabakat hedefleriyle tam uyumlu, çok düzeyli bir iklim yönetişim modeli benimsenmiştir. Bu yasa, yalnızca sera gazı emisyonlarının azaltımıyla ilgili bir normatif çerçeve değil; aynı zamanda kamu yönetimi reformu, enerji dönüşümü ve toplumsal adalet hedeflerini içeren kapsamlı bir stratejik yol haritası kurgulanmıştır.[63] [64]

4.1. Siyasal ve Hukuki Arka Plan: 2008 Krizinden Yeşil Dönüşüme

İspanya'nın çevre politikaları, 2008 ekonomik krizinin etkisiyle uzun süre ikincil planda kalmış, fosil yakıt teşvikleri ve altyapı yatırımları öncelik kazanmıştır. Ancak 2018 sonrasında Pedro Sánchez liderliğindeki hükümet, çevre politikalarını stratejik öncelik ilan etmiş ve 2019'da kurulan **Ekolojik Dönüşüm Bakanlığı**[65] bu dönüşümün kurumsal taşıyıcısı olmuştur. Avrupa Birliği'nin iklim ve enerji hedefleri ile ulusal stratejik planların uyumlaştırılması, yasaya giden sürecin temel itici gücünü oluşturmuştur.[66] Bu çalışmalarda akademik ve kamusal alan, aktivist sivil toplumla işbirliği halinde olmuştur.[67] Bu bağlamda yasa, yalnızca İspanya'nın iç dinamikleriyle değil, AB'nin iklim politikalarına bağlılığı ve çok düzeyli yönetişim yükümlülüğü çerçevesinde şekillenmiştir.[68]

---

[63] Ana Barreira (2024). Multilevel governance in climate laws: Spain's Law 7/2021 on climate change and energy transition. Justice & Environment. https://justiceandenvironment.org/wp-content/uploads/2024/10/Ana-Barreira_Spain_Multilevel-governance-in-climate-law-enforcement.pdf

[64] Alenza García, J. F. (2021). Una ley para una nueva era: Sobre la ley española de cambio climático y transición energética. Medio Ambiente & Derecho, Revista Electrónica de Derecho Ambiental, 38–39. PDF indirilebilir: https://academica-e.unavarra.es/handle/2454/42340

[65] Ministerio para la Transición Ecológica. (2023). Plan Nacional Integrado de Energía y Clima 2023–2030. https://energia.gob.es

[66] El País. (2018, June 6). Pedro Sánchez is promising to step up the country's efforts to transition to green energy. El País (In English). https://english.elpais.com/elpais/2018/06/06/inenglish/1528270804_597351.html

[67] Sauer, N. (2018, November 12). Can Teresa Ribera transform Spain into a green champion? Climate Home News. https://www.climatechangenews.com/2018/11/12/can-teresa-ribera-transform-spain-green-champion/

[68] Fernández de Gatta Sánchez, D. (2021). La Ley 7/2021, de 20 de mayo, de Cambio Climático y Transición Energética (entre la expectación y una cierta decepción). Foro. Revista de ciencias jurídicas y sociales, 24(2), 113–170. https://revistas.usal.es/cuatro/index.php/ais/article/download/28118/27239/

4.2. Yasanın Temel Hükümleri: Normatif ve Kurumsal Yapı

Tablo 6 : İspanya İklim Yasası Muhtevası

Tema*	İçerik
1. İklim Hedefleri	Yasa, 2050 yılına kadar iklim nötrlüğü hedefini ve 2030 yılına kadar emisyonların %23 azaltımını bağlayıcı kılmıştır. AB 2030 hedeflerine uyumlu biçimde ulusal enerji ve iklim planı (PNIEC) ile bütünleşiktir. (boe.es; miteco.gob.es)
2. Tüketim (Consumo)	Devlet ve yerel yönetimler, sürdürülebilir tüketimi teşvik etmekle yükümlüdür. Karbon ayak izine göre ürün etiketleme sisteminin geliştirilmesi öngörülmekte, kamu kurumlarında çevreci tedarik sistemi zorunlu kılınmaktadır.
3. Üretim & İş (Producción y trabajo)	Şirketler için yıllık karbon açıklama yükümlülüğü getirilmiştir. 50+ çalışanı olan firmalar, iklim riski planlarını yayımlamak zorundadır. Temiz enerji yatırımları ve yeşil istihdam fonları yasal dayanak kazanmıştır.
4. Ulaşım (Transporte)	2040 itibarıyla benzinli ve dizel araç satışları yasaklanacaktır. 2030'a kadar tüm belediyelerde "düşük emisyon alanları" (zonas de bajas emisiones – ZBE) kurulması zorunludur. Demiryolu ve bisiklet altyapısı öncelik kazanmıştır.
5. Konut (Vivienda)	Konutlarda enerji verimliliği zorunlu hâle getirilmiş; yeni yapılarda sıfır emisyon hedefi esas alınmıştır. Kent planlama ve yapı ruhsatlandırmalarında iklim etkileri göz önüne alınmak zorundadır.
6. Beslenme (Alimentación)	Tarım sektörü, sera gazı azaltımı ve sürdürülebilir üretim sistemleri bakımından stratejik öncelik taşımaktadır. Biyoçeşitlilik temelli kırsal kalkınma teşvik edilmekte, gıda israfı ile mücadele yasayla desteklenmektedir.
7. Çevresel Yargı (Justicia climática)	Yasa, çevresel adalet ilkesini kabul eder. Kırılgan grupların iklim krizinden orantısız etkilenmesini önleyici önlemler alınması zorunlu kılınmıştır. "İklim riski haritalaması" ve yerel risk planları yasal yükümlülüktür.
8. İzleme & Değerlendirme (Seguimiento)	İklim ve Enerji Politikası Bakanlığı, her yıl Parlamento'ya uygulama raporu sunar. Uyum denetimi "Bağımsız Bilimsel Danışma Konseyi" aracılığıyla yapılır. Yasa, uygulama eksikliğinde anayasal denetime tabidir.

*(*Ley 7/2021, de 20 de mayo, de cambio climático y transición energética - (20 Mayıs 2021 tarihli ve 7/2021 sayılı İklim Değişikliği ve Enerji Dönüşümü Yasası))*

İspanya İklim Yasası, anayasal çevre hakkının (Madde 45 – Constitución Española) uygulanabilirliğini güçlendiren ve hem merkezi hükümetin hem de özerk bölgelerin sorumluluklarını netleştiren aşağıdaki temel başlıkları içermektedir:[69]

a) Net Sıfır Emisyon ve Orta Vadeli Hedefler

- 2050 yılına kadar **iklim nötr** bir ekonomi hedeflenmektedir.
- 2030 yılına kadar sera gazı emisyonlarının 1990 seviyelerine göre %23 azaltılması, yenilenebilir enerjinin nihai enerji tüketimindeki payının %42'ye çıkarılması, enerji verimliliğinin %39,5'e yükseltilmesi yasal yükümlülük altına alınmıştır.

[69] "Análisis de la Ley 7/2021, de 20 de mayo, de cambio climático y transición energética" — Comunidad AEC (2021) https://cms.law/content/download/447096/file/An%C3%A1lisis%20de%20la%20Ley%2072021%2C%20de%2020%20de%20mayo%2C%20de%20cambio%20clim%C3%A1tico%20y%20transici%C3%B3n%20energ%C3%A9tica.pdf

- Tüm yeni otomobillerin ve hafif ticari araçların 2040'tan itibaren sıfır emisyonlu olması zorunlu hale getirilmiştir.[70] [71]

b) Yasaya Dayalı Strateji Belgeleri

- Ulusal Enerji ve İklim Planı (PNIEC)
- Uzun Vadeli Strateji (Estrategia a Largo Plazo)
- İklim Riski Değerlendirme Raporları

Bu belgeler zorunlu ve düzenli olarak güncellenir. Parlamento'ya sunulur, kamuoyu ile paylaşılmaktadır.[72]

c) Kamu Politikalarında Yeşil Uyum Yükümlülüğü

- Kamu yatırımları, altyapı projeleri ve enerji politikaları iklim hedefleriyle uyumlu olmak zorundadır.[73]
- Devletin doğrudan ya da dolaylı olarak finanse ettiği hiçbir proje, iklim nötrlüğünü riske atamaz.[74]

d) Yerel Yönetimlere Rol ve Yükümlülükler

- 50.000'in üzerinde nüfusa sahip yerel yönetimlere, **2023 yılına kadar** bir *Sürdürülebilir Kentsel Hareketlilik Planı* (PMUS) hazırlama görevi verilmiştir.
- Yerel düzeyde düşük emisyon bölgeleri oluşturulması ve iklim adaptasyon planlarının yapılması zorunlu hale getirilmiştir.

Bu çerçeve, çok düzeyli yönetişimin dikey ve yatay sorumluluklarını netleştirmiştir.

---

[70] Grantham Research Institute. (2021). Law 7/2021 on climate change and energy transition (Spain). Climate Laws of the World. Retrieved from Climate Laws of the World database. (Erişim: https://climate-laws.org/document/law-7-2021-on-climate-change-and-energy-transition_f039)

[71] International Energy Agency. (2022, November 18). Climate change and energy transition law (Spain). IEA Policies Database. Retrieved from https://www.iea.org/policies/13323-climate-change-and-energy-transition-law

[72] European Commission. (2020). Integrated National Energy and Climate Plan 2021–2030 (Spain). Retrieved from https://energy.ec.europa.eu/system/files/2020-06/es_final_necp_main_en_0.pdf

[73] Ramón Vázquez del Rey Villanueva, (25/05/2021), Spain's Climate Change Act 7/2021: Key points, https://www.fieldfisher.com/en/insights/spain-s-climate-change-act-7-2021-key-points

[74] Management Solutions. (2021). Technical note on Spain's Climate Change and Energy Transition Law (Ley 7/2021). Management Solutions. https://www.managementsolutions.com/en/publications-and-events/regulatory-notes/technical-notes-on-regulations/law-on-climate-change

4.3. Siyaset Bilimi Perspektifi: Demokratik Meşruiyet ve Katılım

Yasa, yalnızca teknik bir düzenleme değil, aynı zamanda **demokratik meşruiyet ve toplumsal uzlaşının ürünü** olarak şekillendirilmiştir.[75] [76]

- **Katılımcı Süreçler:** Yasa taslağı, çevre STK'ları, akademi, iş dünyası ve yerel yönetimlerin dahil olduğu uzun bir istişare sürecinin ardından hazırlanmıştır.
- **Yeşil Sosyal Sözleşme:** Yasa, yalnızca karbon azaltımına odaklanmakla kalmayıp, enerji yoksulluğu, kırılgan topluluklar ve kırsal alanlar için adil geçiş önlemleri de getirmiştir.
- **Kamu Denetimi:** Parlamentoya, İklim ve Enerji Geçişi ile ilgili gelişmeleri yılda en az bir kez değerlendirme sorumluluğu verilmiştir. Ayrıca *İklim Yüksek Komisyonu* kurulması öngörülmüştür.

4.4. Hukuki Değerlendirme: Temel Haklar ve İdari Sorumluluk

İklim Yasası, İspanyol Anayasası'nın 45. maddesinde tanımlanan **çevre hakkı** ile 9,3 maddesindeki *hukuki güvenlik ve hesap verebilirlik* ilkelerini bir araya getirmiştir. Bu durum, kamu hukukunda *çapraz anayasal yükümlülük* örneği olarak kabul edilmiştir. Burada, İspanya kamu yönetimi kesiminin iklim değişikliğinin özellikle enerji yeterliliğine etkilerine odaklanmıştır.[77]

- Yasa, sadece hedef belirlememekte, aynı zamanda yürütmeye idari ve mali yükümlülükler öngörmüştür.
- Kamu politikalarının yargı denetimine açık hale gelmesini sağlamaktadır. Örneğin, "iklim nötrlüğüne aykırı kamu projeleri" idari mahkemelerde iptal edilebilir niteliktedir.

Bu, çevre hukukunda *bağlayıcı öngörülebilirlik* (legal certainty) ilkesinin güçlendiği yeni bir aşamaya işaret etmektedir.[78] [79]

---

[75] Sabatier, P. A., & Jenkins-Smith, H. C. (1993). Policy Change and Learning: An Advocacy Coalition Approach. Westview Press.
[76] International Energy Agency. (2022, November 18). Climate change and energy transition law (Spain). IEA Policies Database. https://www.iea.org/policies/13323-climate-change-and-energy-transition-law
[77] Gobierno de España. (2021). Ley 7/2021, de 20 de mayo, de cambio climático y transición energética. Boletín Oficial del Estado. Retrieved from https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2021-8447
[78] Boletín Oficial del Estado. (2021, 20 de mayo). Ley 7/2021, de cambio climático y transición energética. BOE núm. 118. https://www.boe.es/boe/dias/2021/05/21/pdfs/BOE-A-2021-8447.pdf

4.5. Güncel Zorluklar ve Uygulama Açıkları

Yasa, teknik olarak ileri düzeyde olsa da uygulama sürecinde bazı yapısal sorunlarla karşılaşılmıştır. Bunlar:

- **Özerk Bölgeler Arası Farklılık:** Katalonya, Bask Ülkesi ve Endülüs gibi bölgeler iklim eyleminde farklı kapasite ve irade düzeylerine sahiptir. Bu durum, uygulamada eşitsizlik yaratmıştır..
- **Enerji Geçişi Direnci:** Fosil yakıt sektörlerinde çalışanların korunması için *just transition* fonları oluşturulmuş olsa da, bu uygulamalar henüz yetersizdir.
- **Finansal ve Kurumsal Kapasite:** Yerel yönetimlerin yasada öngörülen planları hazırlamak için yeterli mali ve insan kaynağı bulunmamaktadır. Bu durum, merkezi yönetimle yerel otoriteler arasında görev paylaşımında krizler yaratabilmektedir.[80] [81]

4.6. Anayasal Yönetişim ve Gelecek Kuşakların Hakları

İspanya'nın İklim Yasası, çevre hakkını yalnızca sembolik bir anayasal değer olmaktan çıkararak kurumsal, mali ve hukuki bir zorunluluk haline getirmiştir. Bu yasa:

- Stratejik yönetişim,
- Hukuki bağlayıcılık,
- Demokratik katılım,
- Enerji adaleti ilkeleri,

Entegre bir biçimde yürürlüğe koymuştur. Ancak başarısı, yalnızca yasa metninin niteliğine değil; **siyasal iradenin tutarlılığına, yerel kapasitelerin güçlendirilmesine ve yurttaşların sahiplenmesine** bağlıdır. İklim Yasası, İspanya için yalnızca bir çevre politikası değil, **anayasal bir geçiş sözleşmesidir.**[82] [83]

---

[79] Oxfam Intermón. (17 de diciembre de 2024). El primer litigio climático de España llega al Tribunal Constitucional. Cadena SER. https://cadenaser.com/nacional/2024/12/17/el-primer-litigio-climatico-de-espana-llega-al-tribunal-constitucional-cadena-ser/

[80] Gobierno de España. (2021, 20 mayo). Ley 7/2021, de cambio climático y transición energética. Boletín Oficial del Estado. https://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-2021-8447

[81] Gobierno de España. (2022, julio). Spain, towards a just energy transition. Ministerio para la Transición Ecológica. https://www.transicionjusta.gob.es/content/dam/itj/files-1/Documents/Noticias/common/220707_Spain_JustTransition.pd

[82] Simou, S. (2022). Ley 7/2021, de cambio climático y transición energética en el contexto de intensificación de los esfuerzos público-privados para afrontar la emergencia climática. AFDUAM, 26, 217–248. https://repositorio.uam.es/bitstream/handle/10486/708500/AFDUAM_26_8.pdf?isAllowed=y

5. PORTEKİZ İKLİM TEMEL YASASI (LEI DE BASES DO CLIMA): ANAYASAL YAKLAŞIM, KAMU POLİTİKASI VE İKLİM ADALETİ

Portekiz, 31 Aralık 2021 tarihinde yürürlüğe giren **İklim Temel Yasası** (*Lei n.º 98/2021 – Lei de Bases do Clima*) ile iklim değişikliğiyle mücadelede yalnızca çevre politikalarının değil, **anayasal düzenin, kamu yönetiminin ve yurttaşlık haklarının yeniden tanımlandığı** bir çerçeve ortaya koymuştur.[84] Bu yasa, Portekiz Anayasası'nın çevreyle ilgili 66. maddesini somutlaştırmakta; **devletin iklimsel eylemsizlikten doğabilecek sorumluluklarını ilk kez açıkça hukuken tanımlamaktadır**. Yasa'nın diğer ülke iklim kanunları ya da mevzuatlarında rastlanılmayan, yenilikçi özelliği ise "İklim dengesine karşı eylemsizlik halinde yargı yoluyla dava açma hakkı (Madde 5–6)"'dır.[85]

5.1. Siyasal ve Hukuki Arka Plan: Anayasal Çevre Hakkından İklim Sorumluluğuna

Portekiz Anayasası'nın 66. maddesi, çevrenin ve doğal kaynakların korunmasını bir temel hak ve devlet yükümlülüğü olarak tanımlar. Ancak bu hüküm uzun yıllar boyunca sembolik düzeyde kalmıştır. 2019 Avrupa Parlamento seçimleriyle birlikte yeşil siyaset Avrupa'da ivme kazanırken, Portekiz'de de sol koalisyon hükümeti, iklim meselesini anayasal politika düzeyine taşımayı hedeflemiştir. Politik açıdan parlamentoda tüm kesimler "Portekiz'in Iklim Temel Yasası'nın (Lei n.º 98/2021) Anayasa'daki Çevre Hakkı (Madde 66) şartlarını somutlaştırdığı" konusunda ortak hedef belirlemiştir.[86] Bu bağlamda, *Lei de Bases do Clima* yasası, sadece teknik veya sektörel bir düzenleme değil, **bir anayasal bağlayıcılık ilkesi çerçevesinde iklim politikasının inşası olarak yorumlanmıştır.** Ayrıca yasa, Paris Anlaşması'nın, AB İklim Yasası'nın ve Avrupa Yeşil Mutabakatı'nın ulusal hukuka içselleştirilmesini sağlamıştır. Diğer yandan iç hukukta şu yenilikleri getirmiştir. Anayasa

---

[83] Fieldfisher. (2021, May). Spain's Climate Change Act 7/2021: Key points. Fieldfisher Legal. https://www.fieldfisher.com/en/insights/spain-s-climate-change-act-7-2021-key-points

[84] Exeter University. (2022). Lei de Bases do Clima: a Portuguese legal response to the biggest global challenge of our time [PDF]. University of Exeter Repository. https://ore.exeter.ac.uk/repository/bitstream/handle/10871/131517/lei-de-bases-do-clima-a-portuguese-legal-response-to-the-biggest-global-challenge-of-our-time.pdf

[85] Portugal. Assembleia da República. (2021, 31 Aralık). Lei n.º 98/2021 – Lei de Bases do Clima. Diário da República. https://files.dre.pt/1s/2021/12/25300/0000500032.pdf

[86] Lei de Bases do Clima: a Portuguese legal response to the biggest global challenge of our time (2022). University of Exeter Repository. https://www.diritticomparati.it/lei-de-bases-do-clima-a-portuguese-legal-response-to-the-biggest-global-challenge-of-our-time/?utm_source=chatgpt.com

düzeyindeki yasa; çevre hakkını, kamu yönetimini ve yurttaş haklarını yeniden tanımlayan hukuki bir çerçeve sunmuştur:

- Madde 1: İklim politikası için stratejik yönetişim temelleri oluşturmaktadır.
- Madde 4: Hukuki bağlayıcılık, hesap verebilirlik ve demokratik katılımı öne çıkarmaktadır.
- Madde 3: "climate justice, respect for human rights" gibi enerji adaleti ilkelerini de içermektedir.

Yasa, Paris Anlaşması, EU Climate Law ve Avrupa Yeşil Mutabakatı ile uyumlu yapıya sahip bulunmaktadır.[87] [88]

5.2. Yasanın Temel Hükümleri: Hukuki Statü, Emisyon Hedefleri ve Kurumsal Yenilik

Tablo 7 : Portekiz İklim Yasası ve Politikası Muhtevası

Tema*	İçerik
1. İklim Hedefleri	Portekiz, sera gazı nötrlüğünü ilk olarak 2050'ye kadar öngörmüştür; ancak hükümete bu tarihi en geç 2045'e çekme gerekliliği getirilmiştir. Ulusal azaltım hedefleri, 2005 baz yılına göre: 2030: en az %55; 2040: %65–75; 2050: %90. Ayrıca orman ve topraklardan kaynaklı karbon yutak hedefi 2045–2050 arası yıllık ortalama en az 13 Mt CO_2-edir
2. Tüketim (Consumo)	Yasa, iklim politikalarının vatandaş katılımıyla, şeffaf ve değerlendirme odaklı şekillenmesini öngörmektedir . Ürün etiketleri veya tüketici bilgilendirmesi doğrudan belirtilmese de sürdürülebilir politika planlamasına vurgu vardır. |
3. Üretim & İş (Produção & trabalho)	Doğrudan sanayi/sanayiye yönelik maddeler net değil; daha çok sektörel azaltım planlaması ve ulusal/yerel iklim eylem planlarının oluşturulması zorunlu kılınmıştır .
4. Ulaşım (Transporte)	2035 yılına kadar yeni hafif araçların yalnızca fosil yakıtlı olması satışlarının sona erdirilmesi hedeflenmiştir .
5. Konut (Habitação)	Bina ya da konut sektörüne dair özel düzenleme yer almakla birlikte, ulusal ve bölgesel iklim planlarının içinde ele alınacaktır; yasa detay politikaları plan araçlarına bırakmaktadır.
6. Beslenme (Alimentação / Agricultura)	Tarım ve beslenmeyle ilgili somut maddeler yasada yer almamakla beraber sürdürülebilirlik ilkesi çerçevesinde sektör planlaması gerekmektedir.
7. Çevresel Yargı (Justiça climática)	Yasa, istikrarlı iklimin "insanlığın ortak mirası" olarak tanınmasını sağlayan ilk yasa olmuştur . Ayrıca yasada, iklim güvenliğinin; kamu düzeni, halkın sağlığı, mülkiyet hakları ve özgürlükler gibi boyutlarla bağlantılı olduğu ifade edilmiştir.
8. İzleme & Değerlendirme (Monitorização)	Yasada öngörülen araçlar şunlardır: - Her beş yılda bir ulusal azaltım hedeflerinin Parlamentoda onaylanması, - Ulusal, bölgesel ve yerel iklim eylem planları, - Hükümetin her iki yılda bir "iklim güvenliği" raporu sunma zorunluluğu (Meclis'e ve İklim Komisyonuna) .

*(*Lei de Bases do Clima (Climate Framework Law) – Law No. 98/2021, yayımlanma: 31 Aralık 2021 / yürürlüğe giriş: 1 Şubat 2022)*

[87] Grantham Research Institute. (2022). Framework climate law no 98/2021 (Portugal). Climate Laws of the World. Retrieved from https://climate-laws.org/document/framework-climate-law-no-98-2021_2801

[88] Constitution of the Portuguese Republic. (n.d.). Art. 66. Retrieved from https://fra.europa.eu/en/law-reference/constitution-portuguese-republic-26

a) Net Sıfır Hedefi

Yasa, **2050 yılına kadar iklim nötr** bir ekonomi hedefini anayasal düzeyde benimsemiştir. Bu hedef, "devletin anayasal yükümlülüğü" olarak tanımlanmakta; yalnızca yürütmenin değil, tüm kamu makamlarının ortak sorumluluğu olduğu kabul edilmektedir.[89]

b) Orta Vadeli Yasal Taahhütler

- 2030 yılına kadar sera gazı emisyonlarının 2005 seviyesine göre %55 azaltılması,
- Yenilenebilir enerjinin nihai enerji tüketimindeki payının %47'ye çıkarılması,
- 2040 itibarıyla kömür, petrol ve doğal gaz gibi fosil kaynakların kullanımının tamamen sonlandırılması hedeflenmiştir.[90] [91]

c) İklim Yönetişimi Kurumları

- Conselho para a Ação Climática (İklim Eylem Konseyi) kurulmuştur. Bu yapı, bağımsız ve uzman temelli bir danışma kurulu olarak hükümet politikalarını değerlendirmekle görevlidir.[92] [93]
- Parlamento nezdinde Yıllık İklim Raporu Sunumu zorunlu hale getirilmiş; yürütmenin hesap vermesi anayasal güvenceye alınmıştır.

d) İklim Adaleti ve Gelecek Kuşaklar

Yasada, özellikle şu ilkeler vurgulanmıştır:

- İklim adaleti (justiça climática)
- Kuşaklar arası sorumluluk
- Çevresel eşitsizliklerin giderilmesi
- Kadınların, gençlerin ve yerli toplulukların iklim karar alma süreçlerine katılımı

---

[89] Portugal. Assembleia da República. (2021, 31 de dezembro). Lei n.º 98/2021 – Lei de Bases do Clima. Diário da República. https://files.dre.pt/1s/2021/12/25300/0000500032.pdf

[90] Climate Laws of the World – Framework Climate Law no 98/2021 https://caneurope.org/content/uploads/2023/12/CAN_Climate_Laws_report_v2.pdf?utm_source=chatgpt.com

[91] Rodrigues, N., & Silva, L. (2025). Green, innovative, and unfair: The case of unjust energy transitions in Portugal – Energy Research & Social Science. https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2214629625001495/pdfft?md5=3b3659dc94dbcde61697a171ab6c6e21&pid=1-s2.0-S2214629625001495-main.pdf

[92] Assembleia da República. (2021). Lei n.º 98/2021 – Lei de Bases do Clima. https://dre.pt/dre/detalhe/lei/98-2021-174207702

[93] Ministério do Ambiente e da Ação Climática. (2022). Plano Nacional Energia e Clima (PNEC) 2030. https://www.apambiente.pt

Bu yönüyle yasada, yalnızca çevresel sürdürülebilirlik değil, **sosyal sürdürülebilirlik** amacı da güdülmüştür.[94] [95]

5.3. Siyaset Bilimi Perspektifi: Yatay Katılım, Demokratik Hesap Verebilirlik ve Yeşil Yönetişim

Yasayla, demokratik iklim yönetişiminin üç düzlemde kurumsallaşması hedeflenmiştir:

a) Kurumsal Demokrasi

İklim Eylem Konseyi gibi uzmanlaşmış kurumlar, yürütmenin iklim politikalarını teknik ölçütlerle denetleme görevi ve sorumluluğu üstlenmiş; Parlamento'ya rapor verme zorunluluğu, yasama denetimini güçlendirmiştir.[96]

b) Katılımcı Demokrasi

Yasa, yerel yönetimler ve yurttaş inisiyatifleri için katılım mekanizmaları öngörülmüştür. İklim politikalarının tasarımında kamu istişaresi, çevresel bilgiye erişim ve kamu davası açma hakkı yasal güvence altına alınmıştır.[97]

c) Anayasal Demokrasi

İklim hakkı, anayasal bir değer olarak tanımlanmakta ve çevresel yükümlülüklerin ihlali, temel hakların ihlali sayılmaktadır. Bu yönüyle yasa, *anayasal çevrecilik* (constitutional environmentalism) tartışmalarına doğrudan katkı sağlamaktadır.[98]

5.4. Kamu Hukuku Açısından Değerlendirme: Bağlayıcılık ve Yargısal Denetim

Yasa, yalnızca hedefler değil, **uygulanabilir mekanizmalar ve yaptırımlar** da içermektedir:

---

[94] Portugal. Assembleia da República. (2021, 31 de dezembro). Lei n.º 98/2021 – Lei de Bases do Clima. Diário da República, 1.ª série, n.º 253. https://files.dre.pt/1s/2021/12/25300/0000500032.pdf

[95] Sarlet, I. W., & Fensterseifer, T. (2023). O direito fundamental ao clima limpo, saudável e seguro e os deveres estatais de proteção climática. Cadernos Jurídicos da Escola Paulista da Magistratura, 24(65), 41–70. https://www.tjsp.jus.br/download/EPM/Publicacoes/CadernosJuridicos/65%2004.pdf

[96] Hermansson, J., & Nilsson, S. (2024). Do climate acts of EU countries enable the most vulnerable? A comparative assessment. Nature Climate Change. https://doi.org/10.1038/s44168-024-00141-1https://www.nature.com/articles/s44168-024-00141-1.pdf

[97] Morgera, E. (2020). The Just Transition in EU Climate Law: A Rights-Based Approach. European Environmental Law Review, 29(2), 61–70. https://www.pure.ed.ac.uk/ws/portalfiles/portal/16211531/European_Environmental_Law.pdf

[98] Kotzé, L. J. (2020). Constitutional Environmental Rights: Mapping the Terrain. Journal of Human Rights and the Environment, 11(1), 1–24. https://www.ajne.org/sites/default/files/resource/publications/7228/new-frontiers-in-environmental-constitutionalism.pdf

- Hükümet, karbon bütçelerini ihlal ederse, bu durum *idari sorumluluk* doğurabilirmektedir.[99]
- Yurttaşlar ve STK'lar, kamu politikalarının yasa ile uyumlu olmadığı durumlarda **kamu davası (ação popular)** açabilmekedir.[100]
- Anayasa Mahkemesi düzeyinde, iklim hakkının ihlali ileri sürülebilir; bu durum, *normatif çevre hakkı* kavramının yargısal düzlemde etkinleşmesini sağlamaktadır.[101]

Ayrıca yasa, özel sektör için de düzenleyici çerçeveler getirmiş; büyük şirketlerin sürdürülebilirlik raporlama yükümlülüklerini artırmıştır.

5.5. Zorluklar ve Uygulama Açıkları

Yasanın yenilikçi doğasına rağmen, uygulamada bazı yapısal zorluklar bulunmaktadır.[102]

- **Yerel Yönetim Kapasitesi:** Belediye ve bölgesel yönetimlerin yasal yükümlülükleri yerine getirebilmesi için gerekli mali ve teknik kapasite sınırlılığı bulunmaktadır.[103]
- **Fosil Yatırımların Yavaş Geri Çekilişi:** Enerji geçişi programlarına rağmen bazı enerji projeleri (doğal gaz terminalleri gibi) yasa ile çelişmektedir.[104]
- **İzleme ve Değerlendirme Açıkları:** İklim Eylem Konseyi henüz tam anlamıyla kurumsallaşamamıştır; yürütmenin performans denetimi sınırlı kalmaktadır.[105]

---

[99] Associação Último Recurso et al. v. Portuguese State. (2023). Climate Case Chart. Retrieved July 11, 2025, from https://climatecasechart.com/non-us-case/associacao-ultimo-recurso-et-al-v-portuguese-state/

[100] European Papers. (2021). Tackling the climate crisis with counter-majoritarian instruments: The role of judges between political paralysis, science and international law. European Forum Insight Paper. Retrieved July 11, 2025, from https://www.europeanpapers.eu/en/europeanforum/tackling-climate-crisis-judges-between-political-paralysis-science-international-law

[101] European Court of Human Rights. (2020). Duarte Agostinho and Others v. Portugal and 32 Other States (Application no. 39371/20). HUDOC. Retrieved July 11, 2025, from https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=002-14303

[102] European Parliamentary Research Service. (2025, March). Portugal's climate action strategy: Achievements and challenges ahead (EPRS Briefing). European Parliament. Retrieved July 11, 2025 https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2025/769562/EPRS_BRI%282025%29769562_EN.pdf?utm_source=chatgpt.com

[103] Dirit−ti Comparati. (2021). Lei de Bases do Clima: A Portuguese legal response to the biggest global challenge of our time. Dirit−ti Comparati. Retrieved July 11, 2025 https://www.diritticomparati.it/lei-de-bases-do-clima-a-portuguese-legal-response-to-the-biggest-global-challenge-of-our-time/?utm_source=chatgpt.com

[104] Chambers and Partners. (2024). Climate Change Regulation 2024 – Portugal: trends and developments. In Global Practice Guides. Retrieved July 11, 2025 https://practiceguides.chambers.com/practice-guides/climate-change-regulation-2024/portugal/trends-and-developments?utm_source=chatgpt.com

[105] Oxford Law Faculty. (2024). Avrupa'da İklim Davalarının Yayılması: Devletlere ve Şirketlere Karşı Eylemi Harekete Geçirmek. https://www.law.ox.ac.uk/sites/default/files/2024-07/Climate%20Litigation%20in%20Europe%20Unleashed_Catalysing%20Action%20against%20States%20and%20Corporations.pdf

Bu nedenlerle yasa, ideal normatif çerçeveye rağmen, *politika uygulaması ve yönetişim kapasitesi* alanında eksiklikleri bulunan bir düzenleme olarak kabul edilmektedir.

5.6. İklim Hakkı Üzerinden Yeni Bir Yurttaşlık Anlayışı

Portekiz'in İklim Temel Yasası, yalnızca çevresel hedefleri düzenleyen bir metin değil, **anayasal yurttaşlık hakları, kamu yönetimi ve siyasal sorumluluk** alanlarında da yapısal bir dönüşüm belgesi niteliği taşımaktadır. Bu yasa ile:

- Çevre hakkı ilk kez açıkça "iklim hakkı" olarak tanımlanmıştır.
- İklim eylemi, yalnızca teknik bir yükümlülük değil, **anayasal bir sorumluluk** haline gelmiştir.
- Demokrasi, çevresel temellere dayandırılarak **sürdürülebilir anayasal düzen** anlayışı güçlendirilmiştir.[106]

Baskın görüşe göre, ilerleyen yıllarda yasa; Portekiz yargısı, Parlamento'su ve sivil toplumu tarafından etkin biçimde sahiplenirse, Avrupa'daki diğer ülkeler için model teşkil etme potansiyeline sahip bulunmaktadır.[107]

---

[106] LSE Grantham Research Institute. (2023). Consultation submission: Enhancing climate change legislation, litigation and intergenerational justice. London School of Economics. Retrieved July 11, 2025 https://www.lse.ac.uk/granthaminstitute/wp-content/uploads/2023/05/Consultation-submission-Enhancing-climate-change-legislation-litigation-and-intergenerational-justice.pdf?utm_source=chatgpt.com

[107] CIJ – University of Porto. (2024). Lei Portuguesa do Clima inclui o estatuto do Clima como Património Comum da Humanidade. CIJ – Centro de Investigação Jurídica, University of Porto. Retrieved July 11, 2025 https://cij.up.pt/pt/noticias/lei-portuguesa-do-clima-inclui-o-estatuto-do-clima-como-patrimonio-comum-da-humanidade/?utm_source=chatgpt.com

6. İTALYA'DA İKLİM HUKUKU VE YÖNETİŞİMİ: PARÇALI DÜZENLEMELERDEN STRATEJİK BÜTÜNLÜĞE

İtalya, Avrupa Birliği'nin kurucu üyesi olarak, çevre ve iklim politikalarını öncelikle AB hukukuna uyum çerçevesinde yapılandırmıştır.[108] Ancak uzun yıllar boyunca **dağınık yasa ve yönetmeliklerle** yürütülen iklim politikaları, özellikle 2015 Paris Anlaşması ve 2019 Avrupa Yeşil Mutabakatı sonrasında stratejik bir yön kazanmaya başlamıştır.

Tablo 8 : İtalya İklim Yasası ve Politikası Muhtevası

Tema*	İçerik
1. İklim Hedefleri	İtalya, 2030 yılına kadar AB hedefiyle uyumlu olarak %55 sera gazı azaltımını iç hukukta kabul etmiştir. 2050'ye kadar karbon nötrlük hedefi resmî stratejilere dahil edilmiştir. (mite.gov.it; senato.it; clima.governo.it)
2. Tüketim (Consumo)	Kamu kurumlarında yeşil satın alma ilkesi zorunlu kılınmıştır. Ürün etiketlerinde karbon ayak izi beyanı teşvik edilmekte, bilinçli tüketici davranışı için "etik etiketleme sistemi" geliştirme çalışmaları sürmektedir.
3. Üretim & İş (Produrre e lavorare)	Sanayi dönüşüm fonları kapsamında düşük karbon teknolojilerine öncelik verilmiş, özellikle çimento, çelik ve enerji sektörlerinde yeşil inovasyon projeleri desteklenmektedir. Tarım ve sanayide çevresel vergi teşvikleri uygulanmaktadır.
4. Ulaşım (Mobilità)	2035 yılına kadar dizel ve benzinli araç satışlarının tamamen durdurulması öngörülmektedir. Şehir içi düşük emisyon bölgeleri ve elektrikli araç altyapısı için yerel yönetimlere finansal destek verilmektedir.
5. Konut (Alloggi)	2020'de başlatılan "Superbonus 110%" programı ile binalarda enerji verimliliği yatırımlarının %110 oranında vergi indirimi ile desteklenmesi sağlanmaktadır. Bina yalıtımı ve yenilenebilir sistem dönüşümü teşvik edilmektedir.
6. Beslenme (Alimentazione)	Sürdürülebilir tarım ve organik üretim desteklenmektedir. "Gıda atığı ile mücadele stratejisi" yasal güvence altına alınmıştır. Okullarda ve kamu kurumlarında yerel ve mevsimsel gıdanın tüketilmesi yönünde yönergeler yayımlanmıştır.
7. Çevresel Yargı (Giustizia ambientale)	Çevresel zararların cezai yaptırımı genişletilmiş; çevreye ağır zarar veren faaliyetler için "ekolojik suç" tanımı yapılmıştır. Ayrıca, çevresel denetimlerin bağımsız kurumsal yapılarca gerçekleştirilmesi sağlanmıştır.
8. İzleme & Değerlendirme (Monitoraggio)	İtalya Sayıştayı ve Ulusal Çevre Ajansı (ISPRA) tarafından yıllık karbon azaltım raporları yayımlanmakta, Parlamento'ya doğrudan sunulmaktadır. Yüksek İklim Komitesi (Comitato interministeriale per la transizione ecologica - CITE) koordinasyon sağlar.

*(*Legge n.155/2021 e struttura del Ministero della Transizione Ecologica (MITE) (2021 tarihli 155 sayılı Yasa: Ekolojik Dönüşüm Bakanlığı'nın Kurulması ve İklim Politikalarının Yetkilendirilmesi Hakkında Yasa))*

[108] European Parliamentary Research Service. (2024, Aralık). Italy's climate action strategy (EPRS Briefing). European Parliament. https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2024/767178/EPRS_BRI%282024%29767178_EN.pdf?utm_source=chatgpt.com

İtalya'da doğrudan "İklim Yasası" olarak adlandırılan bir temel yasa mevcut olmamakla birlikte, 2021 sonrası dönemde çıkarılan yasal çerçeveler, planlar ve anayasal değişiklikler aracılığıyla iklim politikasının anayasal ve kurumsal temelleri güçlendirilmiştir.[109]

6.1. Siyasal ve Hukuki Arka Plan: Anayasa, AB Uyumu ve Yeşil Dönüşüm

İtalya Anayasası'nda çevre hakkı uzun süre dolaylı biçimde yorumlanan bir değerken, Şubat 2022'de yapılan anayasa değişikliğiyle bu durum açık bir norm haline gelmiştir. Anayasa'nın 9. ve 41. maddelerine şu ifadeler eklenmiştir:

"Devlet, çevrenin, biyolojik çeşitliliğin ve ekosistemlerin korunmasını güvence altına alır."

"Ekonomik girişim özgürlüğü, çevre ve sağlıkla bağdaşmayacak şekilde yapılamaz."

Bu değişiklik, çevre hakkını yalnızca kamu politikalarının yönlendirici ilkesi olmaktan çıkarıp, temel hakların sınırlandırılması için ölçüt oluşturan anayasal bir ilke haline getirmiştir.[110]

Siyasal düzlemde ise Piano Nazionale Integrato Energia e Clima (PNIEC) ve Piano Nazionale di Ripresa e Resilienza (PNRR) başlıklı planlar, iklim politikalarının çerçevesini oluşturmaktadır. Bu belgeler, İtalya'nın AB'nin Avrupa İklim Yasası (Regulation (EU) 2021/1119) ile uyumunu sağlayan normatif temel görevini görmektedir.[111]

6.2. Mevcut Hukuki Düzenlemeler ve Politika Belgeleri

a) Doğrudan İklim Yasası Olmasa da: Parçalı Mevzuatın Bileşimi

İtalya'da tekil bir "Climate Change Act" yoktur. Ancak aşağıdaki yasal belgeler ve yönetmelikler, iklim hukukunun içeriğini oluşturmaktadır:

---

[109] BRIEFING Roadmap to EU climate neutrality – Scrutiny of Member States This briefing is one in a series covering all EU Member States. EPRS | European Parliamentary Research Service Author: Gregor Erbach; Graphics: Ville Seppälä Climate Action Research and Tracking Service, Members' Research Service PE 767.178 – December 2024 EN Italy's climate action Strategy https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2024/767178/EPRS_BRI%282024%29767178_EN.pdf?utm_source=chatgpt.com

[110] Ambrosetti. (2022, February). Environmental protection enters the Italian Constitution. Retrieved July 11, 2025, from https://www.ambrosetti.eu/en/news/environmental-protection-enters-the-italian-constitution/

[111] Global & Transnational Law (GT Law). (2022). Modification of Italian Constitution: Environment Elevated to Protected Primary Value. Retrieved July 11, 2025, from https://www.gtlaw.com/en/insights/2022/2/modification-of-italian-constitution-environment-elevated-to-protected-primary-value

- **Decreto Legislativo n. 199/2021**: Yenilenebilir enerjiye geçişe dair AB direktiflerinin iç hukuka aktarımı hakkındadır.
- **Decreto Clima (Legge n. 141/2019)**: Karbon salınımı azaltımı için ulaşımda ve şehir planlamasında sürdürülebilirlik önlemleri hakkındadır.
- **Legge di Bilancio 2020–2022**: Yeşil yatırım fonları ve iklim odaklı mali teşvikler hakkındadır.
- **Codice dell'Ambiente (D. Lgs. 152/2006)**: Çevre mevzuatının ana gövdesi olup, sonradan iklimle ilgili bölümler eklenmiştir.

Bu belgeler aracılığıyla, İtalya hem azaltım (mitigazione) hem de uyum (adattamento) politikalarını yasal bağlayıcılıkla yürütmektedir.[112]

b) PNIEC (Ulusal Entegre Enerji ve İklim Planı)

2030 hedefleri:

- Sera gazı emisyonlarını 2005 seviyesine göre %33 azaltılması.
- Yenilenebilir kaynakların toplam nihai enerji tüketimindeki payını %30'un üzerine çıkarılması.
- Enerji verimliliğinde %39,8 artış sağlanması.[113]

c) PNRR (Kurtarma ve Direnç Planı) – Yeşil Dönüşüm Ekseni

AB COVID sonrası fonları kapsamında hazırlanan PNRR, 2026'ya kadar 68,9 milyar Avro'luk çevresel dönüşüm yatırımı öngörmektedir. İklimle ilgili öncelikler:

- Sürdürülebilir ulaşım altyapısı
- Enerji verimliliği projeleri
- Binaların yeşil renovasyonu

---

[112] Columbia Law School Climate Law Blog. (2022, April 8). Guest Commentary: New Italian Constitutional Reform: What it means for environmental protection, future generations, climate litigation. Retrieved July 11, 2025, from https://blogs.law.columbia.edu/climatechange/2022/04/08/guest-commentary-new-italian-constitutional-reform-what-it-means-for-environmental-protection-future-generations-climate-litigation/

[113] European Commission. (n.d.). Italy's 2030 target for greenhouse gas emissions not covered by the EU Emissions Trading System (non-ETS). In Italy's Integrated National Energy and Climate Plan (NECP). Retrieved July 11, 2025, from https://energy.ec.europa.eu/document/download/47c8139a-1500-4837-ba66-f1aa5483e47e_en

6.3. Çok Düzeyli Yönetişim ve Bölgesel Farklılıklar

İtalya'nın siyasal sistemi, üniter ama oldukça adem-i merkeziyetçi bir yapıya sahiptir. Bu nedenle iklim politikalarının uygulanmasında, bölgesel yönetimlerin ve yerel belediyelerin rolü son derece önemlidir.

- Regione Lombardia ve Regione Emilia-Romagna, iklim stratejilerini bölgesel yasalarla tanımlayan öncü bölgelerdir.
- Ancak güney bölgelerinde kapasite eksiklikleri, iklim politikalarının eşit uygulanmasını engellemektedir.

Bu durum, Marks ve Hooghe[114] tarafından tanımlanan çok düzeyli yönetişim (multi-level governance) modelinin, kurumsal eşitsizlik doğurabileceğine ilişkin uyarılarını doğrular niteliktedir.

6.4. Hukuki ve Anayasal Değerlendirme: Temel Haklar, Ekolojik Sınırlar ve Kamu Sorumluluğu

2022 anayasa reformu sonrasında çevre ve iklim koruması, artık yalnızca bir idari görev değil, devletin temel yükümlülüğüdür. Bu değişikliklerle:

- **Çevresel eylemsizlik**, kamu gücünün ihlali olarak değerlendirilebilecek bir zemine kavuşmuştur.
- **Ekonomik girişim özgürlüğü**, çevre hakkı ile sınırlanabilir hale gelmiştir (Madde 41).
- **İklim kararları**, Danıştay (Consiglio di Stato) ve Anayasa Mahkemesi (Corte Costituzionale) önünde denetlenebilir hâle gelmiştir.

Ancak hâlâ özel sektör üzerindeki düzenleyici yükümlülüklerin sınırlı kalması ve karbon piyasalarının etkisizliği gibi yapısal so runlar mevcuttur.[115]

---

[114] Hooghe, L., & Marks, G. (2001). Types of Multi-Level Governance. European Integration online Papers (EIoP), 5(11). Retrieved July 11, 2025 https://papers.ssrn.com/sol3/Delivery.cfm/SSRN_ID302786_code020313500.pdf?abstractid=302786&mirid=1

[115] Tigre, Maria Antonia. "New Italian Constitutional Reform: What it Means for Environmental Protection, Future Generations & Climate Litigation" Columbia Law School Climate Law Blog. (2022, April 8) https://blogs.law.columbia.edu/climatechange/2022/04/08/guest-commentary-new-italian-constitutional-reform-what-it-means-for-environmental-protection-future-generations-climate-litigation/

6.5. Güncel Zorluklar: Uygulama ve Siyasal Direnç

İtalya'da iklim politikalarının karşılaştığı temel engeller şunlardır:

- **Siyasal Kutuplaşma:** Merkez sağ koalisyonlar (ör. Meloni hükümeti) iklim hedeflerine daha temkinli yaklaşmakta; kömürden çıkış süreci ve çevre düzenlemelerinde yavaşlamalar gözlemlenmektedir.
- **Yatırım Engelleri:** Fosil yakıt bağımlılığı sürmekte; yenilenebilir projelerin izin süreçleri uzun ve bürokratik engellere tabi.
- **Sosyal Adalet Kaygıları:** Enerji dönüşümünün düşük gelirli kesimler üzerindeki etkileri, yeterince gözetilmemektedir.

Bu sorunlar, Morgera[116]tarafından vurgulanan **"adil geçişin anayasal boyutu"** tartışmalarını doğrudan etkilemektedir.

6.6. Parçalı Yapıdan Anayasal Ekolojiye Doğru

İtalya, hâlen kapsamlı ve bütünleşik bir *"Climate Act"* çıkarmamış olsa da, anayasa reformu, PNRR yatırımları ve AB uyum yükümlülükleriyle birlikte iklim politikasını anayasal düzeye taşıma yönünde stratejik bir geçiş süreci başlatmıştır.[117] Bu sürecin başarısı:

- Uygulamada bütünlük sağlanmasına,
- Yerel ve bölgesel yönetişim kapasitesinin artırılmasına,
- Ekolojik hakların yalnızca korunması değil, *etkinleştirilmesine* bağlıdır.

---

[116] Morgera, E. (2020). The Just Transition in EU Climate Law: A Rights-Based Approach. European Environmental Law Review, 29(2), 61–70. https://www.pure.ed.ac.uk/ws/portalfiles/portal/8643859/environmental_integration.pdf

[117] Marchetti, G. (2023). The changes in the approach to environmental protection by the European Union and its Member States, with particular regard to the Italian regulatory innovations. Athens Journal of Law, 9(4), 533–548. https://www.athensjournals.gr/law/2023-9-4-2-Marchetti.pdf

7. HOLLANDA İKLİM YASASI (KLIMAATWET): HUKUKİ BAĞLAYICILIK, YARGI DENETİMİ VE ÇOK DÜZEYLİ YÖNETİŞİM

Hollanda, 2019 yılında yürürlüğe giren İklim Yasası (*Klimaatwet*) ile iklim politikalarını yasal bağlayıcılık altına almış, ancak bu süreci yalnızca yasama faaliyetiyle değil, yargı yoluyla şekillenen demokratik-hukuki mücadeleyle başlatmıştır. Yasa, karbon nötrlüğünü bir siyasal hedef olmanın ötesine taşıyarak anayasal düzeyde kamu yükümlülüğü ve toplumsal hak olarak yeniden tanımlayan bir dönüşümün ürünü olmuştur. Özellikle *Urgenda davası*, bu yasal sürecin yönünü belirleyen emsal bir davadır.[118]

7.1. Siyasal ve Hukuki Arka Plan: Urgenda Kararı ve Yasanın Gelişi

2015 yılında *Urgenda Foundation* adlı bir sivil toplum kuruluşunun devlete karşı açtığı dava, 2019'da Hollanda Yüksek Mahkemesi tarafından şu hükümle sonuçlandırılmıştır:

"Devlet, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 2. ve 8. maddeleri (yaşam hakkı ve özel hayatın korunması) kapsamında yurttaşlarını iklim değişikliğinin ciddi etkilerine karşı korumakla yükümlüdür."[119]

Bu karar, yalnızca Hollanda değil, dünya genelinde ilk kez bir devletin iklim politikaları nedeniyle yargı eliyle sorumlu tutulduğu örnek olmuş ve *iklim anayasalcılığı* kavramını hukuki literatüre kazandırmıştır.[120] İşte bu bağlamda, siyasal iktidar partilerüstü uzlaşıyla Klimaatwet adlı yasayı 28 Mayıs 2019'da yürürlüğe koymuştur.

---

[118] The Dutch Climate Act ("Klimaatwet") Backes, C. W., & van der Veen, G. A. (2020). Urgenda: the final judgment of the Dutch Supreme Court. Journal for European Environmental & Planning Law, 17(3), 307–321. Retrieved July 11, 2025 https://dspace.library.uu.nl/bitstream/handle/1874/414856/Netherlands_Climate_Change_Act_as_published_.pdf?sequence=1

[119] Cavalcanti, Maria Francesca: Terstegge, Matthijs Jan. "The Urgenda case: the dutch path towards a new Climate constitutionalism" , https://www.dpceonline.it/index.php/dpceonline/article/download/966/940/1895?utm_source=chatgpt.com

[120] Urgenda Foundation v. State of the Netherlands. (n.d.). Climate Case Chart. Retrieved July 11, 2025 https://climatecasechart.com/non-us-case/urgenda-foundation-v-kingdom-of-the-netherlands/?utm_source=chatgpt.com

7.2. Yasanın Temel Hükümleri: Hukuki Yapı ve Hedefler

Hollanda İklim Yasası, az ve öz ama oldukça bağlayıcı bir içeriğe sahiptir. Yasada özellikle aşağıdaki hususlar öne çıkmaktadır:

Tablo 9 : Hollanda İklim Yasası ve Politikası Muhtevası

Tema*	İçerik
1. İklim Hedefleri	Hollanda, 2050'ye kadar iklim nötrlüğünü (net sıfır emisyon) hedeflemiştir; elektrik sektörü için ise 2050 itibarıyla tamamen karbon-nötr üretim öngörülmüştür. 2030'a kadar ise 1990'a göre en az %55 azaltım zorunluluğu getirilmiştir. (elektrik için CO_2-nötr hedef, %-55 2030 hedefi) İklim Yasaları
2. Tüketim (Consumenten)	Yasa, iklim politikasının devlet, iş dünyası ve sivil toplumun ortak anlaşmasıyla şekillenmesini öngörür. Spesifik tüketici etiketleme gibi önlemler yasada net tanımlı olmamakla birlikte, politika planlamasında şeffaflığa vurgu yapılmaktadır.
3. Üretim & İş (Productie)	Sektör bazında emisyon azaltım hedefleri, ülke ölçeğinde 10 yıllık bir "Climate Plan" çerçevesinde belirlenir. Her sektör — enerji, sanayi, konut, ulaşım, tarım— kendi katkısını ortaya koyar; bunlar ulusal iklim anlaşmasına dayanmaktadır.
4. Ulaşım (Mobiliteit)	Ulaşım sektörü, ulusal plan ve iklim anlaşması kapsamında ayrı hedeflerle yer alır; somut araç satış yasakları yasada değil, plana dayanmaktadır.
5. Konut (Woningbouw)	Konut sektörü, ulusal iklim planlarına dâhil edilmiştir ve sürdürülebilir bina dönüşümleri bu planlar içinde yer alır.
6. Beslenme (Landbouw)	Tarım sektörü, ulusal iklim anlaşmasında yer alır; emisyon azaltım önlemleri planlar kapsamında düzenlenir.
7. Çevresel Yargı (Rechtsbescherming)	Danışma organı olarak Danıştay'ın "Advisory Division" bölümü, Climate Plan ve Climate Memorandum gelişmelerinde görüş sunar. Hukuki yaptırım mekanizmaları yasada yer alır.
8. İzleme & Değerlendirme	- Climate Plan: 10 yıllık ulusal iklim eylemleri planı (ilk: 2019, 2021–2030 dönemi) - Climate and Energy Report (KEV): her yıl yayımlanan emisyon ve enerji raporu - Climate Memorandum: hükümetin yıllık politika değerlendirmesi ve hedef uyumu bildirimi - Bu araçlarla emisyon azaltım performansı takip edilir, plan gerekirse revize edilir.

*(*Climate Act (Klimaatwet), 2019 (2023 güncellemesiyle hedefler keskinleştirildi))*

a) Hukuken Bağlayıcı Emisyon Hedefleri

2030 yılına kadar emisyonların 1990 seviyelerine göre **en az %49** oranında azaltılması ve **2050** yılına kadar ise **en az %95** oranında azaltılması öngörülmektedir.

Bu hedefler, yalnızca bir "niyet beyanı" değil, hükümetin her yıl açıklamakla yükümlü olduğu **İklim Planı (Klimaatplan)** ve **İklim Raporu (Klimaatnota)** ile birlikte izlenmektedir. [121]

[121] Grantha Institute Analysis Urgenda v State of the Netherlands: Lessons for international law and climate change litigants. (n.d.). Grantham Research Institute on Climate Change and the Environment, LSE. Retrieved

b) İklim Planı (Klimaatplan)

Hükümet her beş yılda bir, karbon emisyonlarını azaltmak, enerji geçişini sağlamak ve ekonomik dönüşümü desteklemek amacıyla 10 yıllık bir plan sunmak zorundadır. Bu plan:

- Parlamento tarafından onaylanmakta,
- Sivil toplumla tartışmaya açılmakta,
- Bağımsız danışma kurulu tarafından izlenmektedir.[122]

c) Yıllık İklim Raporu (Klimaatnota)

Her yıl devletin iklim hedefleri doğrultusunda ne kadar ilerlediğini gösteren bir rapor Meclise sunulur. Bu rapor, teknik bir belge olmanın ötesinde **kamusal denetim ve hesap verme** işlevi taşımaktadır.[123]

7.3. Siyaset Bilimi Perspektifi: Kurumsal Hesap Verebilirlik ve Yönetişim Mimarisi

a) Parlamenter Demokrasi ve İklim Denetimi

Yasa, Hollanda'nın güçlü parlamenter denetim geleneğiyle uyumlu şekilde, iklim politikalarını yasama denetimine açık hale getirmiştir. Hükümetin performansı yalnızca siyasi değil, teknik olarak da denetlenir. Bu yapı, *sorumlu hükümet* ilkesinin iklim politikasında uygulanabilirliğini gösteren bir örnektir.[124]

July 11, 2025 https://www.lse.ac.uk/granthaminstitute/news/urgenda-v-state-of-the-netherlands-lessons-for-international-law-and-climate-change-litigants/?utm_source=chatgpt.com

[122] European Parliamentary Research Service (EPRS). (2024). The Netherlands climate action strategy (EPRS Briefing). European Parliament. Retrieved July 11, 2025, from https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2024/767176/EPRS_BRI(2024)767176_EN.pdf

[123] Netherlands Enterprise Agency (RVO). (2023). National system for policies and measures and projections in the Netherlands. Retrieved July 11, 2025, from https://english.rvo.nl/sites/default/files/2023-10/National-System-for-PAMs-and-projections%20in-NL.pdf

[124] Spijkers, O., & Oosterhuis, S. (n.d.). The Netherlands Climate Act as published [Chapter]. In The Dutch Response to Climate Change: Evaluating the Netherlands' Climate Act and Associated Issues. Utrecht University Research Portal. Retrieved July 11, 2025, from https://research-portal.uu.nl/files/78506915/Netherlands_Climate_Change_Act_as_published_.pdf

b) Bağımsız Bilimsel Danışma

Hükümetin politikaları, PBL (Planbureau voor de Leefomgeving) gibi bilimsel kurumlar tarafından analiz edilir. Bu durum, Estlund'un[125] tanımladığı epistokratik denetim mekanizmasını destekler: bilim, politikanın sınırlarını çizmektedir.[126]

c) Çok Düzeyli Yönetişim

Yasa, yalnızca merkezi hükümeti değil, belediyeleri, bölgeleri ve özel sektörü de sorumlu kılar. Hollanda'daki *polder model* (uzlaşı kültürü), bu süreci geniş paydaş katılımıyla yürütür. Özellikle İklim Anlaşması (Klimaatakkoord) bu çok aktörlü katılımın yasal temelini oluşturmaktadır.

7.4. Hukuki Değerlendirme: İnsan Hakları, Çevre Hakkı ve Yargı Denetimi

a) Urgenda'nın Hukuki Mirası

Urgenda kararı, Hollanda iklim hukukunun temel taşıdır. Kararın en çarpıcı yönü, iklim risklerinin insan hakları ihlali sayılmasıdır:

- EIKS Madde 2 (Yaşam Hakkı)
- EIKS Madde 8 (Aile ve Özel Hayatın Korunması)

Bu karar, hem iç hukukta hem de Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihadında belirleyici olmuştur. Yasa bu bağlamda yalnızca idari bir çerçeve değil, **hak temelli çevre yönetimi** sisteminin de parçası durumundadır.

b) Yargı Yoluyla İklim Adaleti

Hollanda'da bireylerin ve STK'ların, yasa çerçevesinde yürütmeyi yargı yoluyla denetleme ve dava açma hakkı bulunmaktadır. Bu durum, çevre hukukunda **aktif yurttaşlık** ve *kamu yararı davası* (actio popularis) geleneğinin güçlü olduğunu göstermektedir.[127]

---

[125] Higham, Catherine; Averchenkova , Alina, Setzer , Joana: Koehl ,Arnaud , "Accountability mechanisms in Climate change framework laws", Grantham Research Institute on Climate Change and the Environment, LSE. (2021), https://www.lse.ac.uk/granthaminstitute/wp-content/uploads/2021/11/Accountability-mechanisms-in-climate-change-framework-laws.pdf

[126] European Parliamentary Research Service. (2024). The Netherlands climate action strategy (EPRS Briefing). European Parliament. Retrieved July 11, 2025, from https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2024/767176/EPRS_BRI(2024)767176_EN.pdf

7.5. Güncel Uygulama ve Zorluklar

Yasa yenilikçi ve bağlayıcı olmasına rağmen uygulamada bazı yapısal sorunlar mevcuttur:

- **Enerji Geçişinde Gecikme:** Özellikle konut sektörü ve ulaştırma alanında yenilenebilir dönüşüm, planlanan hızda ilerlememektedir.
- **Tarım ve Hayvancılık Sektörü Direnci:** Hollanda, yoğun hayvancılık nedeniyle metan emisyonunda Avrupa'da ön sıralardadır. Tarım lobisi, iklim önlemlerine karşı güçlü bir direnç göstermektedir.
- **Toplumsal Tepki ve Geçiş Adaleti:** 2022 ve 2023'te çiftçi protestoları, iklim politikalarının sosyal kabul düzeyinin kritik önemde olduğunu göstermiştir.

Bu bağlamda yasa, sadece teknik değil, **sosyo-politik meşruiyet** üretmekle de sınanmaktadır.[128]

7.6. İklim Devleti ve Hukukun Dönüştürücü Rolü

Hollanda İklim Yasası, yargı yoluyla tetiklenen demokratik dönüşümün ve bilim temelli kamu politikalarının birleşimidir. Bu yasa ile:

- İklim hedefleri hukuken bağlayıcı hale gelmiştir.
- Devletin pasifliği yargı konusu yapılabilmiştir.
- Katılımcı, çok düzeyli ve hesap verebilir yönetişim mekanizması kurulmuştur.

Yasa, yalnızca çevre politikasını değil, anayasal demokrasinin sınırlarını da genişletmiş ve Avrupa'da benzer düzenlemelere ilham kaynağı olmuştur.

---

[127] Van Loon, H. (2020). Strategic Climate Litigation in the Dutch Courts. European and Global Public Interest Law Research Paper Series. Retrieved July 11, 2025, from https://gedip-egpil.eu/wp-content/uploads/2020/08/Strategic-Climate-Litigation-in-the-Dutch-Courts-H.-Van-Loon.pdf

[128] Climate Case Chart. (n.d.). Urgenda Foundation v. State of the Netherlands. Retrieved July 11, 2025, from https://climatecasechart.com/non-us-case/urgenda-foundation-v-kingdom-of-the-netherlands/

8. BELÇİKA'DA İKLİM YASASI: FEDERAL ÇATI ALTINDA PARÇALI YÖNETİŞİM VE ANAYASAL SINIRLAR

Belçika, Avrupa Birliği üyesi olmasına ve Paris Anlaşması'na taraf olmasına rağmen, bugün itibarıyla tekil ve kapsamlı bir "Ulusal İklim Yasası"na (Loi Climat / Klimaatwet) sahip olmayan birkaç Batı Avrupa ülkesinden biridir. Bunun temel nedeni, ülkenin karmaşık federal yapısı, yetki paylaşımı krizleri ve siyasal uzlaşmazlıklardır. Yine de son yıllarda artan toplumsal baskı, anayasal tartışmalar ve Avrupa Birliği'nin bağlayıcı hedefleri doğrultusunda belirli anayasal ve idari reform girişimleriyle iklim hukuku alanında dönüşüm sinyalleri verilmektedir.[129]

Tablo 10 : Belçika İklim Yasası ve Politikası Muhtevası

Tema*	İçerik
1. İklim Hedefleri	Hükümet, 30 Eylül 2027'ye kadar bir federal iklim ve enerji planı hazırlamak zorundadır; bu plan her beş yılda bir güncellenecek. Uzun vadeli ulusal iklim ve enerji stratejisi de oluşturulmalıdır.
2. Tüketim (Consumptie/Consommation)	Yasa doğrudan tüketici etiketlemesi gibi önlemleri düzenlemese de, hükümet politikalarının şeffaf ve katılımcı biçimde geliştirilmelerini öngörür; sivil toplum, iş dünyası, akademi gibi paydaşlarla diyalog kurulur.
3. Üretim & İş (Productie & Emploi)	Federal bakanlıklar ve ilgili kurumlar, 1 Mart'a kadar gelecek yıllara yönelik karayolları/çevre yol haritalarını sunmalıdır; bunlar yılda bir özet raporla Parlamento'ya bildirilir.
4. Ulaşım (Mobiliteit/Transport)	Yasa ulaşım sektörüyle ilgili spesifik maddeler belirtmez; ulaşım da federal planlama içinde yer alır.
5. Konut (Woning/Bâtiment)	Konut sektörüyle ilgili özel hüküm yok; konutlar da federal iklim ve enerji planlarıyla ele alınır.
6. Beslenme (Voeding/Nourriture)	Benzer şekilde, tarım ya da beslenme sektörü doğrudan yasa kapsamına girmez; bu konular da planlama süreçlerine dahil edilir.
7. Çevresel Yargı (Judiciaire/Justice environnementale)	Bağımsız bilimsel bir komite kurulmuştur; bu komite yıllık olarak federal iklim politikalarının etkinliğine ilişkin bağımsız görüş sunar.
8. İzleme & Değerlendirme (Monitoring & Evaluation)	Her yıl Parlamento'ya federal iklim politika uygulama ilerlemesini içeren özet rapor sunulur (30 Eylül'e kadar). Ayrıca her iki yılda bir ilerleme raporları ve beş yılda bir enerji-iklim planları hazırlanır.
9. Kurumsal Yapı ve Finansman	Yasa, federal iklim ve enerji görev gücü (taskforce) kurar ve menkul hakların açık ve şeffaf harcamayla federal iklim politikalarına kullanılması düzenlenir.

((Law on the governance of federal climate policy, 2024))*

[129] European Parliamentary Research Service. (2024). Belgium's climate action strategy (EPRS Briefing). European Parliament. Retrieved July 11, 2025, from https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2024/767175/EPRS_BRI(2024)767175_EN.pdf

Belçika'da iklim politikaları federal yapı ile entegre şekilde, hem federal, hem de bölgesel (Flandre, Wallonie, Bruxelles) düzeyde yürütülüyor. Bruxelles ve Wallonie bölgelerinin 2050'de iklim nötrlüğüne ulaşmayı hedefleyen kanunları vardır; Flandre ise henüz yasa çıkarmamıştır.

Mahkemeden verilen "Belçika iklim davası" (Klimaatzaak) kararıyla, Federal Devlet ve Brüksel ile Flandre Bölgeleri'nin, 2030'a kadar sera gazı emisyonlarının 1990'a göre %55 azaltılması yönünde mahkeme emri verilmiştir; bu karar, insan hakları temelinde hukuki bağlayıcılık kazanmıştır.

8.1. Siyasal ve Anayasal Arka Plan: Federalizm, Bölgesel Egemenlik ve Hukuki Engeller

Belçika, 1993 Anayasa Reformu ile birlikte "tam federal sistem"e geçmiştir. Anayasa'nın 1. maddesi uyarınca ülke, üç bölgesel yönetim ve üç topluluk yönetimi arasında yetkileri bölüştürmektedir:

- Flemish Region (Flanders)
- Walloon Region (Wallonie)
- Brussels-Capital Region

Çevre, enerji, arazi kullanımı, ulaştırma gibi birçok iklim politikasıyla ilişkili alan bölgesel yetki alanına girmektedir. Dolayısıyla federal hükümetin ulusal düzeyde bağlayıcı bir iklim yasası çıkarma kapasitesi sınırlıdır.

Bu yapısal durum, siyaset bilimi literatüründe "dikey parçalanmış iklim yönetişimi" (disjointed multi-level governance) örneği olarak değerlendirilmektedir.[130]

8.2. İklim Yasası Girişimi (2019): Sivil Toplumun Anayasal Mücadelesi

2019 yılında 100.000'den fazla yurttaşın imzasıyla desteklenen bir kampanya sonucu, çok sayıda akademisyen ve STK'nın katkısıyla hazırlanmış olan Belçika İklim Yasası Taslağı, federal parlamentoya sunulmuştur. Bu yasa taslağı:

- 2050 yılına kadar karbon nötrlüğü

[130] Reckien, D., & al. (2015). Climate governance in federal Belgium: modest subnational policies ... Climate Politics in the Multi-Level Governance System. https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/1943815X.2015.1093508?needAccess=true

- 2030 yılına kadar %55 emisyon azaltımı
- Bağımsız bir İklim Konseyi kurulması
- Her düzeyde kamu yönetimi için bağlayıcı karbon bütçeleri gibi maddeler içermekteydi.

Ancak yasa, Anayasa'nın 35. maddesi uyarınca federal hükümetin bu alandaki düzenleyici yetkisinin sınırlı olduğu gerekçesiyle Meclis'te reddedilmiştir.[131] Bu durum, anayasal çevrecilik kavramının siyasal anayasacılıkla çeliştiği bir örneği temsil etmektedir.[132]

8.3. Mevcut Yapı: Bölgesel İklim Yasaları ve Stratejik Belgeler

Her ne kadar ulusal bir iklim yasası bulunmasa da, Belçika'daki üç bölge kendi yasaları ve stratejileriyle iklim politikası yürütmektedir:[133]

a) Flanders Bölgesi[134]

- *Luchtklimaatplan 2030*: Hedef, 2030 yılına kadar %40 azaltım ve 2050 için karbon nötr hedefi.
- Enerji geçişi ve binaların renovasyonu önceliklidir.

b) Wallonie Bölgesi[135]

- *Plan Air Climat Énergie 2030 (PACE)*: %55 azaltım hedefi belirlenmiştir.
- Sanayi ve ulaştırma sektörüne yönelik dönüşüm teşvikleri içeriyor.

c) Brüksel Başkent Bölgesi[136]

- *Stratégie Climat 2030*: Karbon nötr kent vizyonu çerçevesinde, yeşil altyapı ve ulaşım dönüşümü önceliklidir.

---

[131] European Parliamentary Research Service. (2024). Belgium's climate action strategy (EPRS Briefing). European Parliament. Retrieved July 11, 2025, from https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2024/767175/EPRS_BRI(2024)767175_EN.pdf
[132] Parlement fédéral de Belgique. (2019). Projet de loi Climat (proposition rejetée). https://www.lachambre.be
[133] Constitution of Belgium. (2014). Article 35: Distribution of competences between federal authority and Communities/Regions. Retrieved July 11, 2025, from https://www.constituteproject.org/constitution/Belgium_2014#35
[134] Vlaams Parlement. (2021). Lucht- en Klimaatplan 2030. https://www.vlaanderen.be
[135] Région wallonne. (2022). Plan Air Climat Énergie 2030 (PACE). https://energie.wallonie.be
[136] Brussels-Capital Region. (2021). Stratégie Climat 2030. https://leefmilieu.brussels

Bu durum, her bir bölgenin kendi yasal çerçevesini oluşturduğu, ancak ulusal ölçekte eşgüdümün zayıf kaldığı bir iklim yönetişimine yol açmaktadır.[137]

8.4. Yatay Ayrışma, Sivil Baskı ve Adli Aktivizm

Belçika'daki iklim politikalarının siyasal analizi şu kavramlarla açıklanmaktadır:

a) Kurumsal Yatay Ayrışma

Yürütme, yasama ve yargı arasındaki klasik denge mekanizmaları, çevre alanında işlememektedir. Çünkü yürütmenin bağlı olduğu politik sistem **bölünmüştür**. Bu durum, karar almayı geciktirmekte ve uluslararası yükümlülüklerin yerine getirilmesini engellemektedir.[138]

b) Sivil Toplumun Güçlü Rolü

- *Climate Case Belgium* adlı girişim, 2021 yılında devlete karşı açtığı davayı kazanmıştır.
- Mahkeme, devletin iklim konusunda yetersiz kaldığını, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni ihlal ettiğini belirtmiştir.
- Bu karar, tıpkı Hollanda'daki *Urgenda davası* gibi, yargı denetiminin iklim alanında nasıl etkinleştirilebileceğini göstermektedir.[139]

c) İklim Adaleti ve Anayasal Aktivizm

Anayasal sınırlar nedeniyle ulusal yasa çıkarılamasa da, mahkemeler aracılığıyla devletin pozitif yükümlülükleri yeniden tanımlanmaktadır. Bu, *anayasal adaletin çevre alanında genişletilmesi* anlamına gelmektedir.[140]

---

[137] Plan énergie climat 2030 – Région de Bruxelles-Capitale. (Ekim 2019). Plan énergie climat 2030 : Version définitive. Bruxelles Environnement. Retrieved July 11, 2025, https://document.environnement.brussels/opac_css/elecfile/plan_energie_climat_klimaatplan_2030_fr

[138] Reckien, D., & diğerleri. (2015). Climate governance in federal Belgium: modest subnational policies ... Climate Politics in the Multi-Level Governance System. https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/1943815X.2015.1093508?needAccess=true

[139] Royal Courts case summary / Human Rights Law Centre. (2024, February 8). Belgium found to be in breach of European human rights obligations by failing to take substantive climate change mitigation action – VZW Klimaatzaak v Kingdom of Belgium & Others (30 November 2023). Human Rights Law Centre. Retrieved July 11, 2025, https://www.hrlc.org.au/case-summaries/2024-02-08-vzw-klimaatzaak-v-kingdom-of-belgium-others/

8.5. Avrupa Birliği Etkisi ve Dışsal Bağlayıcılık

Belçika, Avrupa İklim Yasası (Regulation (EU) 2021/1119) kapsamında 2050 net sıfır hedefiyle yükümlüdür. Bu hedeflerin izlenmesi için:

- Federal düzeyde *Nationale Energie- en Klimaatplan (NEKP)* hazırlanmıştır.
- Her bölge kendi karbon bütçesini Avrupa Komisyonu'na raporlamak zorundadır.

Bu bağlamda Belçika'da iklim politikasının temel itici gücü iç hukuktan ziyade Avrupa Birliği'nin dışsal baskı mekanizmalarıdır.

8.6. Sonuç: Parçalı Kurumsallık ve Anayasal Reform Zorunluluğu

Belçika, siyasi, anayasal ve yönetsel düzeyde dağınıklığın çevre ve iklim politikalarında doğrudan etkili olduğu istisnai bir Avrupa ülkesi örneğidir. Mevcut durumda:

- Ulusal bir iklim yasası bulunmamaktadır.
- Anayasa, çevre hakkını tanısa da, federal düzeyde yasal düzenleme alanını sınırlamaktadır.
- Bölgesel politikalar arasında eşgüdüm eksikliği sistematik bir sorundur.
- Yargı, özellikle Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni temel alarak iklim korumasını hukuki bir hak haline getirmiştir.

Dolayısıyla Belçika'nın iklim politikaları yalnızca teknik değil, aynı zamanda anayasal federalizm, çok düzeyli yönetişim ve yargısal aktivizm konularında da özgün bir laboratuvar görevi görmektedir.

---

[140] Asil Insights. (2021). The Belgian Climate Case: A Step Forward in Invoking Human Rights for Climate Protection. American Society of International Law. Retrieved July 11, 2025 https://www.asil.org/sites/default/files/ASIL_Insights_2021_V25_I21_0.pdf

9. MACARİSTAN İKLİM KORUMA YASASI (2020): HUKUKİ SINIRLAR, YÖNETİŞİM EKSİKLERİ VE İKLİMİN POLİTİKLEŞMESİ

Macaristan, 2020 yılında kabul ettiği İklim Koruma Yasası (*2020. évi XLIV. törvény a klímavédelemről*) ile ilk kez karbon nötrlüğünü yasal hedef haline getirmiş ve Avrupa Birliği'nin 2050 karbon nötr stratejisine iç hukuk düzeyinde uyum sağlamıştır. Ancak bu yasa, yüksek sembolik değere sahip olsa da, hem bağlayıcılık hem uygulama mekanizmaları bakımından sınırlı ve eleştiriye açık bir düzenlemedir. İklim hukuku, Macaristan'da siyasal iktidarın çevreyle ilgili politikaları merkezîleştirme eğilimleri ile yakından ilişkilidir. Bu bağlamda, Macaristan örneği, *otoriter çevrecilik* ve *sembolik yasama* kavramlarıyla açıklanabilecek özgün bir model sunmaktadır.[141]

Tablo 11 : Macaristan İklim Yasası ve Politikası Muhtevası

Tema*	İçerik
1. İklim Hedefleri	Yasa, 2050'ye kadar iklim nötrlüğü (net sıfır emisyon) hedefini yasal olarak benimser. 2030 için 1990'a göre en az %40 emisyon azaltımı taahhüt edilmiştir.
2. Tüketim (Fogyasztás)	Yasada tüketim özelinde düzenlemeler yok, ancak genel olarak ulusal strateji ve planlama çerçevesi içinde ele alınmaktadır.
3. Üretim & İş (Termelés & Munka)	Sektörel hedefler yasa ile düzenlenmemiştir; ulusal temiz kalkınma stratejileri (2020–2050) ve üç yıllık eylem planları ile kapsamlandırılmaktadır.
4. Ulaşım (Közlekedés)	Ulaşım için spesifik hedefler belirtilmiş; örneğin 2022'den itibaren yalnızca elektrikli otobüs alımı öngörülmüştür .
5. Konut (Lakhatás)	Konut sektörü yasa metninde doğrudan yer almaz; ulusal strateji çerçevesinde ele alınır.
6. Beslenme / Tarım (Táplálkozás / Mezőgazdaság)	Tarım/beslenme özel maddeler içermemektedir; bu konular ulusal stratejiler aracılığıyla kapsanır.
7. Çevresel Yargı / Kurumsal Denetim	Yasa, çevresel denetim mekanizmalarından çok yargı süreci sonucu Anayasa Mahkemesi müdahalesiyle güçlendirilmiştir; mahkeme, intergenerasyonel adalet, önlemcilik ve çevresel önlem yükümlülüklerini hatırlatarak yasayı anayasal çerçeveye göre yeniden düzenlemeye zorlamıştır .
8. İzleme & Değerlendirme (Monitorozás & Értékelés)	Ulusal temizlik ve kalkınma stratejisi (2020–2050) kapsamında; eylemler üç yıllık planlarla, iklim farkındalığı programlarıyla yürütülmektedir. Ayrıca AB NECP güncellemesi Ekim 2024'te tamamlanmıştır .

*(*Act XLIV/2020 on Climate Protection (2020) ve Anayasa Mahkemesi Kararı (Haziran 2025))*

[141] European Parliamentary Research Service. (2025, March). Hungary's climate action strategy. European Parliament. Retrieved July 11, 2025 https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2025/769532/EPRS_BRI(2025)769532_EN.pdf

9.1. Siyasal ve Kurumsal Arka Plan: Merkezîleşmiş Yönetim, AB Yükümlülüğü ve Popülist Çevrecilik

Viktor Orbán liderliğindeki Fidesz hükümeti, 2010'dan bu yana giderek merkezileşen bir siyasal model inşa etmiş ve çoğu çevre politikasını "ekonomik büyüme" hedeflerine tabi kılmıştır. Bu nedenle Macaristan'ın iklim politikaları, Avrupa Birliği müktesebatıyla uyum zorunluluğu çerçevesinde gelişmiş; ulusal düzeyde stratejik bir öncelik haline gelmemiştir.[142]

Siyaset bilimi açısından bu durum, "norm alıcılığı ama içerik üretmeme" (rule taker without policy ownership) sendromu olarak tanımlanabilir.[143] Yani iklim politikaları, Brüksel'den gelen baskıya cevaben benimsenmiş; yerli bir siyasal vizyonla temellenmemiştir.

9.2. İklim Koruma Yasası (2020): İçeriği, Hedefleri ve Sınırlılıkları

Macaristan Ulusal Meclisi, 3 Haziran 2020'de **İklim Koruma Yasası'nı**[144] kabul etmiştir. Yasa, temel olarak aşağıdaki hedefleri içermektedir:

a) Yasal Emisyon Hedefleri[145]

- **2050 yılına kadar iklim nötrlüğü (net zero)**
- 2030 yılına kadar sera gazı emisyonlarında **1990 seviyesine göre %40 azaltım**
- Yenilenebilir enerjinin 2030 itibarıyla **nihai enerji tüketiminde %21 paya ulaşması**

b) Ulusal İklim Konseyi (Nemzeti Klímavédelmi Tanács)

- Yarı-bağımsız nitelikte bir danışma organı öngörülmüştür.
- Ancak yetkileri sınırlıdır; bağlayıcı karar verme gücüne sahip değildir.

c) Stratejik Belgelerle Uyum

- Ulusal Enerji ve İklim Planı (NEKT)

---

[142] Ministry of Innovation and Technology. (2021). National Energy and Climate Plan of Hungary (NEKT). https://ec.europa.eu/energy

[143] Climate Case Chart. (n.d.) Decision of the Hungarian Constitutional Court in case II/3536/2021 (on the constitutionality of Article 3(1) of the Climate Protection Act). Retrieved July 11, 2025, https://climatecasechart.com/non-us-case/decision-of-the-hungarian-constitutional-court-in-case-ii-3536-2021-on-the-constitutionality-of-article-31-of-the-climate-protection-act/

[144] International Energy Agency (IEA). (2022). Hungary 2022 – Energy policy review. Retrieved July 11, 2025, fromhttps://iea.blob.core.windows.net/assets/9f137e48-13e4-4aab-b13a-dcc90adf7e38/Hungary2022.pdf

[145] National Clean Development Strategy 2020-2050 (UNFCCC). https://unfccc.int/sites/default/files/resource/LTS_1_Hungary_2021_EN.pdf?utm_source=chatgpt.com

- Ulusal İklim Değişikliği Stratejisi (NÉS)
- AB fonlarının yönlendirilmesinde kullanılacak yeşil kriter setleri

Ancak yasa, bu hedeflerin **nasıl gerçekleştirileceğine, hangi yaptırımlarla destekleneceğine** dair güçlü mekanizmalar içermez. Bu yönüyle yasa, **yüksek sembolik içerik – düşük düzenleyici kapasite** örneği kabul edilmektedir.

93. Anayasal ve Hukuki Değerlendirme: Çevre Hakkı ve İdari Sorumluluklar

Macaristan Anayasası olan **Temel Yasa (Alaptörvény)**, çevrenin korunmasını bir kamu görevi olarak tanımlanmaktadır:

"Herkesin sağlıklı bir çevrede yaşama hakkı vardır. Devlet ve vatandaşlar, çevrenin korunması ve sürdürülebilirliği için çalışmakla yükümlüdür." (Madde XXI)[146]

Ancak anayasanın çevreye ilişkin maddeleri, **doğrudan yargılanabilir haklar** doğurmamaktadır: çevre hakkı "programatik" bir ilke olarak kalmaktadır. Bu durum, çevre koruma alanında idari eylemsizliğe karşı etkili bir yargı yolu açılmasını engellemektedir.

Yasa da bu çizgiyi sürdürmüş; **çevre hakkını bireysel olarak talep edilebilir bir temel hak haline getirmemiştir.**

9.4. Uygulama Sorunları ve Siyasal Eleştiriler

a) İklim Politikalarının Ekonomik Önceliklere Tabi Kılınması[147]

Macar hükümeti, fosil kaynaklara dayalı altyapı projelerini sürdürmektedir. Özellikle:

- Yeni doğal gaz santralleri yatırımları
- Orman koruma mevzuatındaki gevşemeler
- Tarım ve ulaşımda dönüşüm eksikliği

bu bağlamda yasa hedefleriyle çelişmektedir.

---

[146] The Fundamental Law of Hungary (as in force on 23 December 2020). Article XXI (Right to a Healthy Environment). https://www.parlament.hu/documents/125505/138409/Fundamental%2Blaw/

[147] International Energy Agency (IEA). (2022). Hungary 2022 – Energy Policy Review. https://iea.blob.core.windows.net/assets/9f137e48-13e4-4aab-b13a-dcc90adf7e38/Hungary2022.pdf

b) Kamu Katılımının Zayıflığı

Sivil toplumun yasa yapım sürecine katılımı sınırlı olmuştur. Avrupa Birliği standartlarına göre *çevresel karar alma süreçlerinde şeffaflık ve danışma zorunluluğu* yeterince karşılanmamaktadır. Nitekim OECD bu duruma vurgu yapmaktadır.[148]

c) Yargı Bağımsızlığı ve İklim Denetimi

Macaristan'daki yargı reformları, bağımsız mahkemelerin çevre politikaları üzerindeki denetim gücünü zayıflatmıştır. Bu nedenle, **yargı yoluyla iklim politikalarını iyileştirme** kapasitesi düşüktür. Bu durum, Hollanda'daki *Urgenda* veya Belçika'daki *Klimaatzaak* davalarıyla ciddi bir tezat oluşturmaktadır.[149]

9.5. Avrupa Birliği İklim Rejimi ve Dışsal Bağlayıcılık

Macaristan, Avrupa Birliği'nin **Avrupa İklim Yasası (Regulation (EU) 2021/1119)** uyarınca:

Macaristan, 2050 yılına kadar net sıfır emisyon hedefine ulaşmak, 2030 yılına kadar sera gazı emisyonlarını %55 oranında azaltmak ve Fit-for-55 paketini hayata geçirmekle yükümlüdür; bu yükümlülükler, ülkenin iç hukukunu yönlendiren temel normatif çerçeveyi oluşturmaktadır. Ancak siyasal iktidarın Brüksel ile artan gerilimleri, özellikle *hukukun üstünlüğü ve çevre standartları* konularında AB fonlarının dondurulmasına yol açmış; bu durum **iklim yatırımlarının sekteye uğramasına neden olmuştur.**[150]

9.6. Otoriter Çevrecilik mi, Sembolik Mevzuat mı?

Macaristan'da kabul edilen iklim yasası, teknik olarak bir çerçeve yasa niteliği taşımasına rağmen, anayasal bağlayıcılık gücünün sınırlı olması, katılımcı süreçleri yeterince içermemesi, uygulama araçlarının yetersiz kalması ve denetim mekanizmalarının işlevsizliği nedeniyle eleştirilere açıktır. Bu durum, siyaset bilimi literatüründe "sembolik yasama" olarak tanımlanan olguyla örtüşmektedir; yani yasa, topluma çevre korunduğu yönünde bir algı

---

[148] OECD. (2025). Environment at a Glance: Hungary. https://www.oecd.org/en/publications/environment-at-a-glance-country-notes_59ce6fe6-en/hungary_3af06cba-en.html

[149] Bögös, F. (2023). An administrative law analysis of climate litigation in Hungary [Master's thesis, Eötvös Loránd University]. ELTE Repository. https://www.ajk.elte.hu/dstore/document/4203/T%C3%A9zisek%20angol_B%C3%B6g%C3%B6s%20Fruzsina.pdf

[150] European Parliament Research Service. (2025, March). Hungary's climate action strategy. EPRS Briefing. https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2025/769532/EPRS_BRI(2025)769532_EN.pdf

sunarken, gerçekte sınırlı düzenleyici etkiye sahiptir. Nitekim Mcaristan Anayasa Mahkemesi İklim Kanunu'nu "kağıttan kaplan" ve "simgesel" olmakla eleştirmiştir. [151] Kamu hukuku ve siyasal analiz açısından bakıldığında Macaristan örneği, siyasi iktidarın iklim gündemini yalnızca dışsal baskılara yanıt veren sembolik bir politika düzleminde ele aldığını ve iklim konusunu kurumsallaşmış bir kamu sorumluluğu olarak görmediğini göstermektedir.[152]

[151] Drilled (2025, June 3). Court Orders Hungarian Government to Toughen Climate Plans. https://drilled.media/news/Hungarian-Court

[152] Bertelsmann Stiftung – SGI Project. (2024). Hungary – Environmental Sustainability. https://www.sgi-network.org/2024/Hungary/Environmental_Sustainability

10.POLONYA'DA İKLİM HUKUKU: KURUMSAL SÜREKSİZLİK, SİYASAL DİRENÇ VE AVRUPA YÜKÜMLÜLÜKLERİ ARASINDAKİ GERİLİM

Polonya, Avrupa Birliği'nin iklim politikalarının kapsamlı biçimde düzenlendiği bir dönemde, halen **bağlayıcı ve kapsamlı bir "Ulusal İklim Yasası"na** sahip olmayan tek büyük AB ülkesidir. İklim politikaları, ağırlıklı olarak **sektörel düzenlemeler**, **Avrupa müktesebatının iç hukuka aktarımı** ve stratejik planlar yoluyla şekillenmektedir. Bu parçalı yapı, Polonya'nın enerji güvenliği temelli yaklaşımı ile iklim krizi karşısında küresel sorumluluk alma kapasitesi arasında ciddi bir **sistemsel gerilim** yaratmaktadır.[153]

Siyaset bilimi ve kamu hukuku literatürü açısından Polonya, **"yüksek politika önceliği taşıyan enerji güvenliği" ile "sosyal olarak kutuplaştırıcı iklim politikaları"** arasında sıkışmış bir model sunar. Bu model, otoriterleşmeye eğilimli hükümet yapıları içinde **"siyasi iklim inkarcılığı"** ile "normatif yükümlülük uyumluluğu" arasındaki ikilemi yansıtmaktadır.

Tablo 12 : Polonya İklim Mevzuatı ve Politikası Muhtevası

Tema	İçerik
1. İklim Hedefleri	Polonya'da henüz ulusal düzeyde kapsamlı bir iklim kanunu yoktur. Ancak, AB düzeyinde bağlayıcı iklim nötrlüğüne (2050) ilişkin hedefler ve 2030 için en az %55 emisyon azaltımı hedefi, Avrupa İklim Yasası ile geçerlidir .
2. Tüketim (Consumption)	Tüketimle ilgili doğrudan yasal düzenleme bulunmamaktadır. Ancak, şirketlerin finansal raporlarında çevresel risklere dair açıklama zorunluluğu, Kurumsal Yönetim standartları aracılığıyla düzenlenmiştir .
3. Üretim & İş (Production & Employment)	Sektörel emisyon hedefleri ulusal bir yasa ile bağlanmamıştır; bu tür düzenlemeler Avrupa düzeyinde belirlenmektedir. Kurumsal düzeyde, şirketlerden sera gazı risklerini finansal raporlarında açıklamaları beklenmektedir .
4. Ulaşım (Transport)	Ulaşım sektörü için özel bir yasal düzenleme yoktur. Politika yönlendirmeleri Ulusal Enerji ve İklim Planı (NECP 2021–2030) içinde yer alır . Örneğin elektrik şebekesine yönelik planlamalar bu kapsamda değerlendirilebilir. |
5. Konut (Housing)	Konut alanına yönelik özel düzenlemeler mevcut değildir; konut sektörüne ilişkin iklim hedefleri NECP ve EPP2040 gibi çerçeve planlarda yer alır
6. Beslenme / Tarım (Food & Agriculture)	Tarım ve beslenme politikaları da doğrudan bir yasa ile değil, ulusal stratejiler aracılığıyla ele alınmaktadır. Adaptasyon planları içinde yer alır .
7. Çevresel	Yargı yoluyla belirgin bir müdahale mevcut değildir. Ancak şirketlerin

[153] IEA (International Energy Agency). (Poland 2022 Energy Policy Review) https://www.iea.org/reports/poland-2022/executive-summary

Yargı / Denetim	çevresel etkileri raporlaması, finansal mevzuatlar yoluyla gözetilmektedir .
8. İzleme & Değerlendirme (Monitoring & Evaluation)	Polonya, Ulusal Enerji ve İklim Planı (2021–2030) kapsamında yıllık raporlama yapmaktadır. Ayrıca 2013'ten beri ulusal adapte stratejisi ve çeşitli sektör planları ile iklim etkilerine uyum faaliyetleri düzenlenmektedir .

*(*Polonya, şu anda kendi başına bir ulusal iklim kanununa sahip olmamakta; klimatik hedeflerini ve ilkelerini büyük oranda AB mevzuatı ve çerçeve planları (NECP, EPP2040 gibi) üzerinden uygulamaktadır.)*

10.1. Siyasal Arka Plan: Enerji Siyaseti ve Kömür Bağımlılığı

Polonya ekonomisi ve siyasal sistemi, özellikle **kömür bağımlılığı** (özellikle termal linyit ve taşkömürü) nedeniyle Avrupa'daki diğer ülkelere kıyasla karbon yoğunluğunda çok daha yüksek düzeylere sahiptir. 2020 yılı itibarıyla enerji üretiminin yaklaşık %70'i kömür kaynaklıdır.[154]

Bu bağlamda, iklim politikaları kamuoyunda:

- İşsizlik ve enerji yoksulluğu korkusuyla ilişkilendirilmekte,
- **Sendikaların ve bölgesel siyasetçilerin** sert muhalefetiyle karşılaşmakta,
- Hükümet tarafından ise "Brüksel dayatması" olarak sunulmaktadır.

Yürütme organı, özellikle **Hukuk ve Adalet Partisi (PiS)** hükümetleri döneminde, iklim politikalarını çoğu zaman ekonomik büyümenin önünde bir tehdit olarak çerçevelemiştir. Bu durum, **politik söylemin çevre karşıtı popülizmle harmanlandığı bir iklim retoriği** ortaya çıkarmıştır.[155]

[154] Ministerstwo Klimatu i Środowiska. (2021). Krajowy plan na rzecz energii i klimatu (KPEiK). https://www.gov.pl/web/klimat

[155] European Council on Foreign Relations (ECFR). (From coal to consensus: Poland's energy transition and its European future) https://ecfr.eu/publication/from-coal-to-consensus-polands-energy-transition-and-its-european-future/

10.2. Hukuki Yapı: Parçalı Mevzuat, Anayasal Sınırlılıklar ve Strateji Belgeleri

a) Kapsamlı İklim Yasası Yoktur

Polonya'da doğrudan bir "Climate Act" yoktur. Bunun yerine çeşitli düzenlemeler, strateji belgeleri ve Avrupa Birliği direktiflerinin iç hukukta uygulanması yoluyla iklim politikaları yürütülmektedir.[156]

b) Temel Hukuki Belgeler ve Politika Çerçevesi

- **Çevre Koruma Kanunu (Prawo ochrony środowiska)** – 2001: Ana çevre yasasıdır ancak iklim değişikliğine özel hükümler sınırlıdır.
- **Polonya Enerji Politikası 2040 (Polityka Energetyczna Polski – PEP2040)**: 2040'a kadar enerji dönüşüm hedeflerini içerir, ancak kömürden çıkış takvimi belirsizdir.[157]
- **Ulusal Enerji ve İklim Planı (NECP – KPEiK)**: AB'nin zorunlu tuttuğu beş yıllık planlamadır, iklim azaltım ve adaptasyon önlemlerini içerir.

Ancak bu belgelerin hiçbiri, **bağlayıcı karbon bütçeleri, bağımsız denetim kurumları** veya **uygulama yaptırımları** içermemektedir.

c) Anayasa'da Çevre Hakkı

Polonya Anayasası'nın 74. maddesi çevreyi anayasal düzeyde güvence altına alır:

"Herkesin sağlıklı bir çevrede yaşama hakkı vardır. Kamu otoriteleri, çevrenin korunmasını sağlamakla yükümlüdür ."

Ancak bu hüküm, **doğrudan uygulanabilir nitelikte temel hak değildir** ve çoğunlukla programatik norm olarak kalmaktadır.

---

[156] European Parliamentary Research Service. (2024). Poland's climate action strategy. European Parliament Briefing. https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2024/767168/EPRS_BRI(2024)767168_EN.pdf

[157] Ecologic Institute. (2023). Landscape of climate framework laws in Europe – Status update 2023. https://www.ecologic.eu/sites/default/files/publication/2023/Ecologic_Landscape%20of%20climate%20framework%20laws%20in%20Europe%20-%20Status%20update%202023.pdf

10.3. Uygulama Zorlukları: Yönetimsel, Siyasal ve Yargısal Sınırlılıklar

a) Yönetimsel Kapasite Eksikliği

İklim politikasının koordinasyonu, **İklim ve Çevre Bakanlığı** ile **Enerji Bakanlığı** arasında dağılmış durumdadır. Yerel yönetimlerin iklim adaptasyonu konusunda planlama kapasitesi düşük, mali olanakları ise sınırlıdır.

b) Bağımsız Denetim Mekanizmalarının Yokluğu

Polonya'da Hollanda'daki **Climate Committee** ya da Fransa'daki **Haut Conseil pour le Climat** benzeri bağımsız izleme organları bulunmamaktadır. Hükümetin kendi planlarını değerlendirecek kurumsal yapı eksiktir.

c) Yargı Denetimi ve Uluslararası Davalar

2023 yılında **Greenpeace Polska** ve **ClientEarth** gibi STK'lar, Polonya hükümetinin iklim politikalarındaki eksiklikler nedeniyle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde başvuru yapmıştır. Ancak iç hukukta, idari eylemsizliğe karşı iklim hakkını temellendiren güçlü bir yargı geleneği henüz oluşmamıştır.[158]

10.4. Avrupa Birliği ile Gerilim ve Uyum Dinamiği

Polonya, **Avrupa İklim Yasası** (2021) kapsamında:

- 2030'da %55 emisyon azaltımı,
- 2050'de net sıfır karbon emisyonu taahhüdünde bulunmak zorundadır.

Ancak:

- **Fit for 55 paketine** dönük açık siyasal eleştiriler mevcuttur.
- Kömürden çıkış için AB fonlarının yönlendirilmesi, **hukukun üstünlüğü** kriterlerine bağlıdır ve Polonya fon kesintileriyle karşı karşıyadır.

---

[158] ClientEarth. (n.d.). Access to justice in environmental matters in Poland: What's next? https://www.clientearth.org/projects/access-to-justice-for-a-greener-europe/updates-annual-newsletters/access-to-justice-in-environmental-matters-in-poland-whats-next/

- Hükümet, AB'nin karbon fiyatlandırma sistemi olan **ETS'ye** yönelik düzenlemeleri "yoksul halkı cezalandırıcı" bulduğunu ilan etmiştir.[159]

Bu durum, **iklim politikalarının dışsal uyum yükümlülüğü** ile **iç siyasal direncin çarpıştığı bir model** yaratmaktadır.

10.5. Siyaset Bilimi Perspektifi: İklim Popülizmi, Ulusal Egemenlik Söylemi ve Seçim Stratejileri

Polonya'da iklim politikaları, aşağıdaki siyasal yapıların etkisiyle yönlenmektedir:

- **Popülist Çerçeveleme**: İklim politikaları, "Batı Avrupa'nın sanayi dışı elit projeleri" olarak sunulmakta.
- **Ulusal Egemenlik Vurgusu**: AB ile olan her iklim anlaşması, "ulusal enerji güvenliğine müdahale" olarak çerçevelenmekte.
- **Seçim Stratejisi Aracı**: PiS, özellikle maden bölgelerinde seçmen desteğini sürdürmek amacıyla kömür politikalarını iklim hedeflerinin önünde tutmaktadır.

Bu yapı, çevre hukuku açısından da "**karbon milliyetçiliği**" (carbon nationalism) kavramıyla açıklanabilir.

10.6. Siyasi İklim İnkarı ve Hukuki Reform Zorunluluğu

Polonya'nın mevcut iklim düzenlemeleri:

Anayasal düzlemde yetersizdir,

Uygulama araçlarından yoksundur,

AB yükümlülüklerine zorlama ile uyum sağlamaktadır.

Yasal düzenlemelerin eksikliği, siyasal direncin ürünü olmakla birlikte, sivil toplumun yargı yoluyla açtığı davalar ve Avrupa Birliği'nin finansal baskısı yoluyla aşılabilir bir yapıya sahiptir.

Polonya'nın iklim politikalarında gerçek ve sürdürülebilir bir dönüşümün sağlanabilmesi, bazı temel kurumsal ve anayasal koşulların yerine getirilmesine bağlıdır. Her şeyden önce,

---

[159] Greenpeace Poland v. PGE GiEK. (n.d.). Climate Change Litigation – Case Summary. https://climatecasechart.com/non-us-case/greenpeace-v-pge-giek/

bağımsız ve etkin denetim kurumlarının oluşturulması, iklim hedeflerine yönelik uygulamaların şeffaf ve hesap verebilir biçimde izlenmesini sağlayacaktır. Ayrıca, iklim hakkının açık biçimde temel bir anayasal hak olarak tanınması, devletin bu alandaki yükümlülüklerini daha güçlü bir yasal zemine oturtacaktır. Tüm bu unsurların partiler üstü bir anlayışla, siyasal rekabetin ötesinde kamusal uzlaşı temelinde ele alınması gerekmektedir. Aksi halde Polonya, Avrupa Birliği'nin iklim mevzuatına yalnızca biçimsel düzeyde uyum sağlayan; ancak karbon nötrlüğüne geçişte yapısal olarak geciken ve sosyal adalet hedeflerini ihmal eden bir ülke olarak kalacaktır.[160]

[160] Bird & Bird. (2023). Global Perspectives on Corporate Climate Legal Tactics: Poland – National Report. https://www.biicl.org/documents/12173_global_perspectives_on_corporate_climate_legal_tactics_-_poland_national_report_v1.pdf

11.AVUSTURYA'DA İKLİM HUKUKU: YASAL BELİRSİZLİK, FEDERAL YAPI VE YEŞİL DEMOKRASİ GERİLİMİ

Avusturya, Avrupa Birliği'nin iddialı iklim hedeflerine tam anlamıyla katıldığını ve 2040 itibarıyla karbon nötr olmayı hedeflediğini ilan eden öncü ülkelerden biri olmasına rağmen, **halen bağlayıcı bir "Federal İklim Koruma Yasası"na (Bundes-Klimaschutzgesetz)** sahip değildir. Mevcut olan **2002 tarihli İklim Koruma Yasası**[161], Avrupa Birliği müktesebatına uyum amacıyla çıkartılmış teknik bir düzenleme niteliğindedir ve etkili uygulama, yaptırım ve denetim mekanizmalarından büyük ölçüde yoksundur. 2020 sonrası dönemde yasa kapsamlı bir reform sürecine alınmış, ancak 2024 itibarıyla bu reform tamamlanamamıştır.[162]

Bu durum, Avusturya'da çevre politikalarının güçlü siyasal söylemlerle desteklenmesine rağmen, **hukuki ve yönetsel kapasite açısından yetersiz kaldığını** ortaya koymaktadır. Siyaset bilimi perspektifinden bakıldığında, Avusturya iklim politikası, **federalizm ile partiler arası kutuplaşmanın kesiştiği bir yapısal çıkmaz** içerisinde değerlendirilebilir.[163]

Tablo 13 : Avusturya İklim Mevzuatı ve Politikası Muhtevası

Tema*	İçerik
1. İklim Hedefleri	2011 tarihli Climate Change Act (Klimaschutzgesetz, KSG), 2008-2012 ve 2013-2020 için belirlenmiş sektör bazlı emisyon tavanları öngörür, ancak 2020 sonrası için hedefler içermez. Yasa resmen yürürlükte kalsa da, hedef döneminin sona ermesiyle federal seviyede bağlayıcı 2030 sonrası hedefler eksik kalmaktadır. Bu nedenle hükümet, AB hedefleri doğrultusunda bir yeni taslak üzerinde çalışmaktadır.
2. Tüketim	Yasada tüketiciye yönelik spesifik düzenlemeler yer almaz; genel olarak iklim stratejileri kapsamında devlet, eyaletler ve paydaşlar arasında koordinasyon temelli bir yaklaşım benimsenmiştir.
3. Üretim & İş	Sektör bazlı tavanlar emisyonlara dayalıdır, ancak 2020 sonrası için somut hedefler henüz belirlenmemiştir. Sektörel planlama ve Uyum Stratejileri aracılığıyla güncellemeler geliştirilmektedir.
4. Ulaşım	Ulaşım sektörü, KSG kapsamında değerlendirilen sektörlerden biri olup, emisyon tavanlarına tabidir; ancak somut 2021 sonrası azaltım yolları federal düzeyde henüz netleşmemiştir.

[161] Global Practice Guides – Chambers. (2024). Climate Change Regulation 2024 – Austria. Retrieved July 12, 2025 https://practiceguides.chambers.com/practice-guides/climate-change-regulation-2024/austria/trends-and-developments

[162] European Parliamentary Research Service. (2024, December). Austria's climate action strategy. European Parliament Briefing. https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2024/767170/EPRS_BRI(2024)767170_EN.pdf

[163] Steurer, Reinhard: Clar, Christoph. "Is decentralisation always good for climate change mitigation? How federalism has complicated the greening of building policies in Austria" , Universität für Bodenkultur Wien Department für Wirtschafts- und Sozialwissenschaften, https://boku.ac.at/fileadmin/data/H03000/H73000/H73200/InFER_Discussion_Papers/InFER_DP_15_4_Is_decentralisation_always_good_for_climate_change_mitigation.pdf

5. Konut	Bina sektörü de KSG kapsamındadır; ancak detaylı dönüşüm hedefleri, eyalet düzeyindeki strateji ve uygulamalara dayanmaktadır.
6. Beslenme / Tarım	Tarım sektörü, KSG kapsamındaki "fluorinated gases" gibi emisyon kategorileriyle ele alınmış; ama somut 2020 sonrası azaltım taahhütleri belirsizdir.
7. Çevresel Yargı / Kurumsal Denetim	Yasa, ulusal düzeyde bir National Climate Protection Advisory Board (expert council) kurulmasını öngörmektedir ve yıllık raporlama zorunluluğu ile birlikte yürütme–bilim iş birliğini düzenler. Ayrıca çocuklar tarafından yapılan Anayasa Mahkemesi başvurusu 2023'te reddedilmiştir.
8. İzleme & Değerlendirme	KSG uyarınca, her yıl emisyon hedefleriyle uyuma dair sektör bazlı değerlendirme raporları yayımlanır. Yeni bir yasa üzerinde çalışmalar sürerken bu mekanizma devam etmektedir.
9. Eyalet Örneği – Viyana	Federal yasa yeterince güncel ve bağlayıcı netlikte olmadığı için, Viyana eyaleti 2025 itibarıyla kendi "Wiener Landes-Klimagesetz" yasasını çıkarmıştır. Amaç: 2040 yılına kadar net sıfır emisyon, beş yıllık "iklim takvimleri", paydaş ittifakları ve yasal süreçlerde iklim dikkati gibi unsurlar.

*(*AB'nin 2030 ve 2050 iklim hedefleri doğrultusunda, hükümet yeni bir Climate Protection Act taslağı üzerinde çalışmaktadır; henüz nihai hali yasalaşmamıştır.)*

11.1. Siyasi Arka Plan: Koalisyon Dinamikleri ve Yeşil Hükümet Ortaklığı

Avusturya'da 2019 genel seçimlerinin ardından kurulan **Halk Partisi (ÖVP) – Yeşiller (Grüne)** koalisyon hükümeti, iklim değişikliğiyle mücadeleyi siyasal programının merkezine yerleştirmiştir. Hükümet programında:

- 2040 yılına kadar karbon nötrlüğü,
- Ulaşımda karbon fiyatlandırma sistemi (CO_2-Steuer),
- Fosil yakıt sübvansiyonlarının kaldırılması gibi birçok politika önceliği ilan edilmiştir.

Ancak ÖVP'nin iş dünyası yanlısı yaklaşımı ile Yeşiller'in radikal çevreci talepleri arasında yaşanan gerilim, **iklim yasasının güncellenmesini sürekli olarak geciktirmiştir.** 2022-2024 arasında en az üç kez yasa taslağı kamuoyuna sunulmuş, ancak koalisyon içi müzakerelerde tıkanmıştır.

11.2. Mevcut Hukuki Çerçeve: Klimaschutzgesetz (2002) ve Yasa Reformu Girişimleri

a) Klimaschutzgesetz (KSG) – 2002

- Avrupa Birliği'nin **burden sharing** ilkesi çerçevesinde hazırlanmıştır.
- Emisyon azaltım hedeflerini federal bakanlıklar bazında belirlemiştir.
- Ancak herhangi bir **bağlayıcı yaptırım mekanizması** veya bağımsız denetim sistemi içermemektedir.
- Yalnızca "politik sorumluluk" ilkesine dayalıdır.

b) Reform Taslakları (2021–2024)

Hükümet tarafından önerilen yasa taslaklarında öne çıkan başlıca düzenlemeler şunlardır:

- **Karbon bütçesi sistemi**: Her beş yıllık dönem için toplam emisyon sınırı belirlenmesi.
- **Bağımsız İklim Konseyi (Unabhängiger Klimarat)** kurulması.
- Hedeflerin sağlanamaması durumunda **yasal yaptırımlar ve otomatik düzeltme mekanizmaları**.
- Belediyelere ve eyaletlere yönelik bağlayıcı hedefler.

Ancak özellikle ÖVP'nin, eyaletlerin yetkilerini kısıtlayacağı ve ekonomik özgürlükleri tehdit edeceği gerekçesiyle bu düzenlemelere karşı çıkması reformun önünde ciddi bir engel oluşturmuştur.[164]

11.3. Anayasal ve Hukuki Değerlendirme: Federal Yapı, Temel Haklar ve Yargı Denetimi

a) Anayasa ve Çevre Hakkı

Avusturya Anayasası'nda çevre hakkı doğrudan tanınmamaktadır. Ancak 1984 tarihli **Çevre Etki Değerlendirmesi Yasası (UVP-G)** ve **Avusturya Temel Haklar Kataloğu** bazı dolaylı normlar içermektedir. Bununla birlikte, çevre hakkı **temel bir anayasal hak** olarak uygulanabilir değildir.[165]

b) Federal Yapı ve Yetki Dağılımı

Avusturya'da çevre ve iklim politikaları hem federal hem de **dokuz eyalet (Länder)** düzeyinde yürütülmektedir. Ancak **iklim değişikliğiyle mücadelede görev paylaşımı net değildir**. Bu durum, uygulamada:

- Emisyon azaltım yükünün bazı bölgelere yıkılması,
- Yerel yönetimlerin direnç göstermesi,

---

[164] Reuters. (2024, June 16). Austrian minister defies coalition ally to back EU nature restoration law. Reuters. https://www.reuters.com/world/europe/austrian-minister-defies-coalition-ally-back-eu-nature-restoration-law-2024-06-16/

[165] Osservatorio Sulle Fonti. (2024). Three decisions of the Austrian Constitutional Court on climate and environmental change. Retrieved July 12, 2025 https://www.osservatoriosullefonti.it/rubriche/sources-of-law-in-the-european-union-member-states/austria/4572-osf-1-2024-at

- Politik sorumluluğun dağıtılarak belirsizleşmesi gibi sorunlara yol açmaktadır.

c) Yargı Denetimi

Avusturya'da iklim politikalarına karşı yargı denetimi sınırlıdır. Danimarka, Hollanda veya Almanya'daki gibi bir **anayasal iklim hakkı** tanımlanmadığı için, devletin eylemsizliği AYM önüne doğrudan taşınamamaktadır. Ancak **idari yargı yoluyla** belirli projelere karşı davalar açılabilmektedir.

11.4. Uygulama Açıkları ve Siyasal Eleştiriler

a) Karbon Fiyatlandırma Sisteminin Etkisi

2022 yılında yürürlüğe giren **ulusal CO_2 vergisi**, ilk etapta 30 €/ton olarak belirlenmiş, yıllık kademeli artış öngörülmüştür. Ancak:

- Ulaşım ve ısıtma sektörlerinde tüketici tepkisi büyüktür.
- Verginin sosyal etkileri nedeniyle hükümet "iklim bonusu" (*Klimabonus*) uygulamasını başlatmak zorunda kalmıştır.

Bu durum, **iklim politikalarının sosyal kabulü** ile **ekonomik adalet** arasında denge kurulması gerektiğini göstermektedir.

b) Yasa Reformunda Tıkanma

2023 yılında Anayasa Mahkemesi, yürürlükteki yasada **bağlayıcılık eksikliği nedeniyle** temel hakların ihlali gerekçesiyle hükümete dolaylı uyarı içeren bir karar vermiştir. Bu karar, yeşil hukuk hareketleri tarafından "hukuki uyanış" olarak görülse de, yürütme açısından doğrudan bağlayıcı değildir.

11.5. Avrupa Birliği Uyum Süreci ve Dışsal Yönetişim

Avusturya, AB'nin **Avrupa İklim Yasası** (2021) ile uyumlu biçimde 2050 yerine **2040 yılına kadar net sıfır** hedefini benimseyen az sayıdaki üye devletten biridir.

Ancak:

AB'nin "Fit for 55" paketi kapsamında Avusturya'nın 2030'a kadar %48 emisyon azaltması gerekmektedir.

Bu hedefe ulaşmak için yeni yasa şarttır.

Avrupa Komisyonu, 2024 yılı İklim Uyum Raporu'nda Avusturya'yı "sistemsel eylemsizlik" ile eleştirmiştir.

Bu bağlamda Avusturya'nın iklim politikası, **iç hukuk eksikliği – dış norm yükümlülüğü** ikileminde işlemektedir.[166]

11.6. Normatif Kararlılık, Kurumsal Belirsizlik

Avusturya örneği, siyasal sistemin yüksek çevresel hassasiyet taşımasına rağmen, federal sistemin ve koalisyon siyaseti yapısının **kurumsal gecikmelere ve yasa üretiminde tıkanıklığa yol açabileceğini** göstermektedir.

Avusturya'nın iklim politikasındaki zorluklar çok katmanlı. Ülkenin 2040 yılına kadar karbon nötrlüğüne ulaşma hedefi ne kadar iddialıysa da, bu hedefi destekleyecek bağlayıcı bir yasa halen mevcut değildir. Ayrıca çevre hakkı anayasal düzeyde tanınmadığından hukuki denetim mekanizmaları güçsüz kalmaktadır. Öte yandan, toplumsal farkındalık oldukça yüksek—örneğin halkın yarısından fazlası iklim değişikliğini en önemli sorunlar arasında görülmektedir.—ancak siyasi karar alma süreçleri bu bilinçten çok daha yavaş işlemektedir. Bu nedenle Avusturya'nın gelecekteki başarı potansiyeli, yalnızca teknik hedeflere değil, hukuki çerçeveye ve yönetişim mekanizmalarının güçlendirilmesine de bağlı bulunmaktadır.[167] [168]

---

[166] Carbon Governance Initiative. (2025). Carbon Removal in Austria – National Policy Overview. https://tracker.carbongap.org/regional-analysis/national/austria/

[167] Aarhus Centre for Climate Adaptation. (2025). Chapter on climate governance – Second Austrian Assessment Report (AAR2). https://aar2.ccca.ac.at/chapters/6

[168] IIASA / IPCC Summary for Policymakers (AAR2). (2025). Summary on Austria's climate governance. https://files.ece.iiasa.ac.at/aar2/summary/AAR2_SPM-EN.pdf

12.ÇEKYA'DA İKLİM HUKUKU: ENERJİ BAĞIMLILIĞI, POLİTİK İKİLEM VE HUKUKSAL KISIRLIK

Çekya (eski adıyla Çek Cumhuriyeti), Orta Avrupa'nın sanayileşmiş, yüksek karbon yoğunluklu ülkelerinden biri olarak, Avrupa Birliği'nin iklim hedeflerine hukuki olarak taraf olmakla birlikte, **ulusal düzeyde hâlâ kapsamlı ve bağlayıcı bir "İklim Yasası"na (zákon o klimatu)** sahip değildir. Çevre politikaları, büyük ölçüde Avrupa müktesebatına uyum kapsamında çıkarılan genel düzenlemelere ve sektörel strateji belgelerine dayanmaktadır. Bu eksiklik, Çekya'yı sadece "Avrupa'nın karbon havzası" hâline getirmekle kalmamış, aynı zamanda demokratik hesap verebilirlik, uzun vadeli karbon nötrlüğü ve toplumsal geçiş adaleti alanlarında da ciddi yapısal sorunlara yol açmıştır.[169]

Siyaset bilimi literatüründe Çekya örneği, **"politik-ekonomik patika bağımlılığı" (path dependency)** ile **hukuksal kurumsuzluk** (legal institutional underdevelopment) arasında sıkışmış ülkelerde çevresel yönetişimin sınırlarını göstermektedir.[170]

Tablo 14 : Çekya İklim Mevzuatı ve Politikası Muhtevası

Tema*	İçerik
1. İklim Hedefleri	Çekya'da henüz bağımsız bir iklim kanunu yoktur; iklim hedefleri AB düzeyindeki düzenlemeler (örneğin 2030 için %55 emisyon azaltımı, 2050 iklim nötrlüğü hedefi) ve ulusal stratejik belgelerle belirlenmektedir.
2. Tüketim (Consumpce)	Tüketim odaklı özel yasal düzenlemeler bulunmamakta; çevresel politikalar genel çevre mevzuatı ve stratejik planlar kapsamında yer almakta; sürdürülebilir ürün politikaları net yasaya dayanmamaktadır.
3. Üretim & İş (Produkce & Práce)	Sanayi ve üretim sektörlerinin emisyon azaltımı hedefleri, özel bir yasal düzenlemeye değil; ulusal İklim Koruma Politikası ve AB ETS dahil politikalar aracılığıyla değerlendirilir.
4. Ulaşım (Doprava)	Ulaşım sektörü için somut, yasal hedefler bağımsız bir kanunla değil; ulusal stratejik belgeler ve NECP çerçevesinde planlanmaktadır.
5. Konut (Bydlení)	Konut sektörüne ilişkin iklim-first politika ya da yasalar ulusal stratejiler ve AB düzenlemeleriyle ilişkilidir; bağımsız düzenleme yoktur.
6. Beslenme / Tarım (Výživa / Zemědělství)	Bu alanlara dair düzenlemeler özel bir yasa ile değil, ulusal stratejik planlar (örneğin Adaptasyon Stratejisi, İklim Koruma Politikası) içinde yer almaktadır.
7. Çevresel Yargı / Klimatik Dava	Çekya'da 2021–2024 yıllarında gerçekleştirilen bir iklim davası (Klimatická žaloba ČR) yargı süreci, ülkenin kanuni eksikliğini göstermiştir. Mahkeme, ulusal bir iklim kanunu bulunmadığını, AB NDC'sinin de kolektif bir yükümlülük olduğunu

[169] Balounová, E. (2025, March 6). The Czech Climate Case: Uncertainty after the Case's Dismissal. Columbia Law School Blog on Climate Change Litigation. Retrieved July 12, 2025, from https://blogs.law.columbia.edu/climatechange/2025/03/06/the-czech-climate-case-uncertainty-after-the-cases-dismissal/

[170] OECD. (2023). Towards Net Zero in the Czech Republic. OECD Publishing. Retrieved July 12, 2025 https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2023/05/towards-net-zero-in-the-czech-republic_503c0ca6/7ce7c9dd-en.pdf

	belirterek davayı reddetmiştir.
8. İzleme & Değerlendirme	Çekya Ulusal Enerji ve İklim Planı (NECP) aracılığıyla 2030 ve sonrası için hedefler belirlemekte, planlamalar yapılmakta ve uygulama süreci izlenmektedir. Ayrıca, Ulusal İklim Koruma Politikası (Climate Protection Policy) 2030 stratejik hedefleri ve 2050 düşük emisyon ekonomisine geçiş planları içermektedir.

*(*Çekya'nın henüz bağımsız bir İklim Kanunu bulunmamaktadır; politika aracı olarak stratejik belgeler (Ulusal İklim Koruma Politikası, NECP) kullanılmaktadır.)*

12.1. Siyasal Arka Plan: Kömürcü Sanayileşme, AB Uyumu ve İçsel Direnç

Çekya'nın siyasal ve ekonomik yapısı, çevre politikalarının gelişimi üzerinde belirleyici bir rol oynamaktadır. Ülke ekonomisi, büyük ölçüde kömüre dayalı enerji üretimi, ağır sanayi ve otomotiv ihracatına bağımlı bir yapı arz etmektedir. Uluslararası Enerji Ajansı'nın (IEA) 2023 yılı verilerine göre, Çekya 2022 itibarıyla enerji ihtiyacının yaklaşık %42'sini kömürden karşılamaktadır. Bu enerji kompozisyonu, çevre politikalarının uzun vadeli, stratejik ve dönüşüm odaklı bir karakter kazanmasını engellemekte; hükümet politikalarını kısa vadeli ekonomik çıkarlar doğrultusunda şekillendirmeye zorlamaktadır. Bu yapısal bağımlılık, aynı zamanda iklim krizine yönelik bütüncül reformların önünde önemli bir engel teşkil etmektedir.[171]

Siyasal düzlemde ise iklim politikaları büyük oranda partisel çıkar çatışmalarının ve temsil eşitsizliklerinin gölgesinde kalmaktadır. Muhafazakâr ve merkez sağ partiler, iklim değişikliğiyle mücadeleyi sıklıkla istihdam ve ekonomik büyüme için tehdit olarak sunmakta; bu söylemle kamuoyunda korku ve tereddüt yaratmaktadır. Buna karşılık sosyal demokratlar ile Yeşiller gibi çevreci siyasal aktörlerin parlamentodaki temsil düzeyleri oldukça sınırlıdır; bu da karar alma mekanizmalarında etkisiz kalmalarına neden olmaktadır. Ayrıca kamuoyu araştırmaları, Çek toplumunun önemli bir bölümünün iklim krizini öncelikli bir sorun olarak görmediğini ortaya koymaktadır. İklim değişikliği, toplumsal gündemde hâlen marjinal bir konu olarak algılanmakta ve bu durum, seçmen nezdinde siyasal baskı unsuru üretmemektedir.[172]

Bu siyasal ve toplumsal atmosfer, çevre yönetişiminin karakterini de biçimlendirmektedir. Çekya'da iklim politikaları, genellikle simgesel çevrecilik ile etkisiz yasalizm arasında

[171] OECD. (2018). Environmental Performance Reviews: Czech Republic 2018. https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2018/07/oecd-environmental-performance-reviews-czech-republic-2018_g1g8e052/9789264300958-en.pdf

[172] OECD. (2023). Economic Surveys: Czech Republic. https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2023/03/oecd-economic-surveys-czech-republic-2023_7b3f14dd/e392e937-en.pdf

salınan, uygulama gücü düşük bir çerçevede şekillenmektedir. Yani hükümetler, AB müktesebatına uyum gerekçesiyle çevreci düzenlemeleri biçimsel olarak kabul etmekte; ancak bu düzenlemeleri toplumsal dönüşüm ve ekonomik yapıların reformu için araçsallaştıramamaktadır. Bu durum, Çekya'nın iklim taahhütleri ile fiilî uygulamaları arasında ciddi bir tutarsızlık yaratmakta; hem hukuki bağlayıcılığı zayıflatmakta hem de çevre politikalarının kamuoyundaki inandırıcılığını aşındırmaktadır.[173]

12.2. Hukuki Yapı: Parçalı Düzenlemeler, Anayasal Sınırlar ve Stratejik Belgeler

a) Bağlayıcı İklim Yasası Yoktur

Çekya'da, Almanya, Fransa, Hollanda ya da Portekiz'deki gibi karbon bütçesi, yasal hedef, bağımsız denetim kurulu gibi düzenlemeler içeren bir **iklim yasası** mevcut değildir. Mevzuatın iklimle ilgili kısımları, büyük ölçüde çevre yasaları ve enerji düzenlemeleri içine dağılmış durumdadır. Ancak yerel yargı makamları merkezi hükümetin aldığı tedbirlerin yetersiz olduğunu açıklayan kararlar almıştır.[174]

b) Temel Mevzuat Belgeleri

- Çevre Koruma Yasası (Zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí)
  İklimden çok doğa koruma, biyoçeşitlilik ve hava kirliliğine odaklıdır.
- Enerji Kanunu (Zákon č. 458/2000 Sb.)
  Enerji güvenliği önceliklidir; iklim hedefleri sınırlı biçimde entegre edilmiştir.
- Ulusal Enerji ve İklim Planı (NECP – Národní plán v oblasti energetiky a klimatu)
  Avrupa Komisyonu'na sunulmak üzere hazırlanan stratejik belge, bağlayıcı değildir.[175]

c) Anayasa'da Çevre Hakkı

Çekya Anayasası'nın parçası olan **Temel Haklar ve Özgürlükler Şartı (Listina základních práv a svobod)**'nın 35. maddesi şu ifadeyi içerir:

"Herkesin sağlıklı bir çevrede yaşama hakkı vardır."

---

[173] OECD. (2023). Economic Surveys: Czech Republic. https://www.eea.europa.eu/en/analysis/maps-and-charts/czechia-air-pollution-country-2023-country-fact-sheets?utm_source=chatgpt.com

[174] Prague Municipal Court judgment, Klimatická žaloba ČR v. Czech Republic (15 Haziran 2022) https://climatecasechart.com/wp-content/uploads/non-us-case-documents/2022/20220615_13440_judgment.pdf

[175] Act no. 17/1992 Coll., on the Environment (Česká republika). (1992). FAOLEX database. Erişim: https://www.fao.org/faolex/results/details/ru/c/LEX-FAOC004757/

Ancak bu hak, çoğu zaman **programatik bir ifade** olarak yorumlanmakta, bireysel başvuru yoluyla yargı önüne taşınamamaktadır. Çevresel adaletin anayasal denetimi, sınırlı bir alanda ve idari yargı düzeyinde gerçekleşmektedir.[176]

12.3. Yönetişim Kapasitesi ve Uygulama Sorunları

a) Kurumsal Dağınıklık

Çekya'da iklim politikalarının kurumsal sorumluluğu, tek bir merkezi yapıda toplanmamış; bunun yerine Çevre Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı ve yerel yönetimler gibi birden fazla kamu otoritesi arasında dağılmış durumdadır. Bu çok merkezli ve parçalı yönetişim yapısı, iklim politikalarının etkinliğini önemli ölçüde sınırlamakta; hem idari hem de siyasi düzeyde net bir yön belirlenmesini zorlaştırmaktadır. Özellikle Çevre Bakanlığı iklim değişikliğiyle ilgili stratejilerin yasal ve çevresel çerçevesini çizerken, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın öncelikleri çoğunlukla enerji güvenliği, ekonomik büyüme ve sanayi rekabetçiliği doğrultusunda şekillenmektedir.[177] Bu durum, çevresel kaygılar ile ekonomik kalkınma hedefleri arasında politika çelişkileri yaratmakta; aynı konuya ilişkin olarak farklı kurumlar tarafından üretilen politika belgelerinin hedef ve uygulama araçlarının örtüşmemesine ya da çakışmasına neden olmaktadır. Bakanlıklar arası bu yetki dağınıklığı, iklim politikalarının sorumluluğunun hangi aktöre ait olduğu konusunda da belirsizlik yaratmaktadır. Uygulamada, sera gazı azaltım hedeflerinin başarısızlığı veya karbon emisyonlarındaki artış gibi gelişmelerden hangi kurumun siyasi ve idari olarak sorumlu tutulacağı açık değildir. Bu durum, siyasi hesap verebilirliği zayıflatmakta ve kamuoyu nezdinde iklim eylemlerinin sahiplenilmesini güçleştirmektedir.[178] Ayrıca, bu kurumsal çokluk, hedeflerin çoğaltılması ve zaman zaman birbiriyle çelişen planların aynı anda yürürlükte olması gibi sorunlara da yol açmaktadır. Örneğin, enerji arz güvenliği ile yenilenebilir enerji teşvikleri arasındaki gerilim, farklı bakanlıkların öncelikleri doğrultusunda ayrı belgelerle ifade edilebilmekte ve koordinasyonsuzluk yaratmaktadır. Bu parçalı yapı aynı zamanda sektörel çıkar gruplarının, özellikle de fosil yakıt endüstrisi, ağır sanayi ve otomotiv

---

[176] Institute of State and Law of the Czech Academy of Sciences. (2018, April). The right to environment in the Czech Republic. Erişim: https://www.ilaw.cas.cz/en/research-and-projects/research-projects/archives-of-projects/env/findings/right-to-environment-in-the-cr.html

[177] OECD. (2018). OECD Environmental Performance Reviews: Czech Republic 2018. Retrieved July 12, 2025, https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2018/07/oecd-environmental-performance-reviews-czech-republic-2018_g1g8e052/9789264300958-en.pdf

[178] OECD. (2023). Towards Net Zero in the Czech Republic. Retrieved July 12, 2025, https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2023/03/oecd-public-governance-reviews-czech-republic_1a1f74c6/41fd9e5c-en.pdf

lobilerinin iklim politikaları üzerindeki etkisini artırmaktadır. Kurumlar arası eşgüdüm eksikliği, bu grupların daha zayıf denetimle, daha doğrudan ve etkili bir biçimde karar alma süreçlerine müdahil olabilmelerine olanak tanımaktadır. Bu da iklim eyleminin hızını düşürmekte ve uzun vadeli sürdürülebilirlik hedeflerinin arka plana itilmesine neden olmaktadır. Kurumsal kapasite farklılıkları ve bilgi paylaşımı eksiklikleri, yerel yönetimlerin de çoğu zaman merkezi politikaların dışında kalmasına neden olmakta; bu ise Çekya'nın çok düzeyli yönetişim modelinde alt düzeyde iklim eyleminin güçsüz kalmasına yol açmaktadır. Tüm bu nedenlerle, Çekya'da iklim yönetişiminin yeniden yapılandırılması, daha açık, hesap verebilir ve koordineli bir sistemin inşasını zorunlu kılmaktadır.[179]

b) Bağımsız Denetim Mekanizması Eksikliği

Çekya'da Fransa'daki *Haut Conseil pour le Climat* veya Hollanda'daki *Klimaatcommissie* gibi bağımsız izleme organları mevcut değildir. Bu nedenle karbon hedeflerinin uygulanmasında yönetsel ve demokratik denetim sınırlıdır.[180]

c) Yargı Yoluyla Denetim Zayıf

İdari eylemsizliğe karşı açılan davaların kapsamı dardır. Anayasa Mahkemesi'ne iklim temelli bireysel başvuru olanağı sınırlıdır. Bu durum, **iklim yargılaması (climate litigation)** bakımından ülkeyi pasif konumda bırakmaktadır.

12.4. Avrupa Birliği Etkisi ve Uyumsuzluk Dinamiği

Avrupa Birliği'nin 2021 yılında yürürlüğe koyduğu Avrupa İklim Yasası (Regulation (EU) 2021/1119), tüm üye devletler gibi Çekya açısından da bağlayıcı hükümler içermektedir. Bu düzenleme ile 2030 yılına kadar sera gazı emisyonlarının 1990 seviyelerine kıyasla en az %55 oranında azaltılması ve 2050 yılına kadar net sıfır emisyon hedefine ulaşılması zorunlu kılınmıştır.[181] Ayrıca, Emisyon Ticareti Sistemi (ETS) ve Sınırda Karbon Düzenleme Mekanizması (CBAM) gibi araçlar da bu yasal çerçevenin ayrılmaz bir parçası olarak Çekya'ya uygulanmaktadır. Ancak ülke, bu kolektif hedeflerin gerisinde kalan bir pozisyon

---

[179] OECD. (2023). Towards Net Zero in the Czech Republic. Retrieved July 12, 2025, https://energy.ec.europa.eu/system/files/2020-03/cs_final_necp_main_en_0.pdf

[180] Ministry of the Environment of the Czech Republic. (2023). Report on the Environment of the Czech Republic 2023. Retrieved July 12, 2025, https://mzp.gov.cz/system/files/2025-03/Report%20on%20the%20Environment%20of%20the%20Czech%20Republic%202023_0.pdf

[181] European Commission. (2023, December). Assessment of the draft updated National Energy and Climate Plan (NECP) Czechia 2023. Retrieved July 12, 2025, https://commission.europa.eu/system/files/2023-12/SWD_Assessment_draft_updated_NECP_Czechia_2023.pdf

benimsemiş ve Avrupa Komisyonu'na sunduğu planlarda 2030 yılı için yalnızca %26,6 oranında emisyon azaltımı taahhüt etmiştir.[182] Bu farklılık, Çekya'nın iklim politikalarında AB düzeyinde öngörülen dönüşüm hızına ayak uyduramadığını ortaya koymaktadır. Nitekim Avrupa Komisyonu, 2023 yılında yayımladığı Uyum Raporu'nda[183], Çekya'nın iklim hedefleriyle politikaları arasındaki uyumun zayıf olduğunu belirtmiş ve ülkenin iklim yasası kapsamındaki yükümlülüklerini uygulama konusunda "yetersiz ilerleme riski" taşıdığına dikkat çekmiştir. Bu durum, Çekya'nın iklim alanındaki dış yönetişim mekanizmalarını iç hukuka ve idari yapıya tam olarak entegre edemediğini, dolayısıyla Brüksel merkezli iklim rejimiyle ulusal politika arasında yapısal bir uyumsuzluk bulunduğunu göstermektedir.[184]

---

[182] European Commission. (n.d.). European Climate Law: Key elements. Retrieved July 12, 2025, https://climate.ec.europa.eu/eu-action/european-climate-law_en

[183] Regulation (EU) 2021/1119 establishing the framework for achieving climate neutrality and amending Regulations (EC) No 401/2009 and (EU) 2018/1999 (European Climate Law). (2021). EUR-Lex. Retrieved July 12, 2025, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021R1119

[184] Columbia Law School Blog. (2025, March 6). The Czech Climate Case: Uncertainty after the case's dismissal. Retrieved July 12, 2025, https://blogs.law.columbia.edu/climatechange/2025/03/06/the-czech-climate-case-uncertainty-after-the-cases-dismissal/

12.5. Politika Eksikliği, Kurumsal Sürünceme ve Siyasal Direnç

Çekya'da iklim politikaları literatürde sıkça eleştirilen üç başlı stratejik eksen etrafında şekillenmektedir. Politik sürünceme (policy drift), yasal düzenlemelerde güncel teknik revizyonların yapılmasına rağmen uygulamanın sürekli ertelenmesiyle ortaya çıkmakta; bu da düzenlemelerin saha düzeyine etkili biçimde ulaşmamasına yol açmaktadır. Patika bağımlılığı (path dependency) ise ülkenin enerji politikalarını tarihsel olarak kömür ve nükleer santrallara bağımlı bir modele hapseder; bu durum dönüşümü engelleyen kurumsal ve teknolojik kilitlenmelere neden olmaktadır.[185] Ayrıca iklim siyasal kutbu, çevre politikalarının toplumsal mutabakatla değil, siyasi partiler arası ideolojik ayrışmayla yürütüldüğünü gösterir. Bu partizan yaklaşım, iklim meselelerinin teknik bir sorun olmaktan ziyade politik cepheleşme konusu haline taşınmasına sebep olmaktadır. Toplumsal düzeyde ise duyarsızlık hâkimdir: 2023 Eurobarometre verilerine göre Çek halkının yaklaşık %77'si iklim değişikliğini ciddi bir sorun olarak görse de bu oran 2021'e kıyasla belirgin şekilde düşmüştür.[186] AB ortalamasının altında kalmaktadır . Dolayısıyla hem kamuoyunda hem siyasi arenada iklim eyleminin sahiplenilmesi sınırlı düzeyde kalmaktadır.[187]

12.6. İklim Yasası Olmayan Bir AB Üyesi Olmanın Kurumsal Sınırları

Çekya'da iklim hukuku bağlamında ilk dikkat çeken nokta, bağlayıcı bir iklim yasasının mevcut olmamasıdır. Ülke, Avrupa Birliği'nin 2030 ve 2050 hedeflerine strateji belgeleriyle cevap vermekte, ancak bu belgeler bağlayıcı hukukî normlar arz etmeyip fiili uygulama aşamasında sınırlı etkiye sahiptir.[188] Anayasal düzeyde teminat altına alınmış çevre hakkı bulunmasına karşın (örneğin yaşanabilir bir çevrede yaşama hakkı), bu hakkın doğrudan uygulanabilir bir mekanizma olarak kullanılabilirliği tarihsel olarak zayıf kalmıştır. Politika yapımında Çekya'nın karakteristik özelliklerinden biri, siyasal iradenin halen kömür ve sanayi öncelikli tarihsel yapılar etrafında şekillenmesidir; bu da köklü patika bağımlılıklarını sürdürmekte ve dönüşümü geciktirmektedir. Buna ek olarak demokratik denetim

---

[185] Czech Republic. (2023). Report on the Environment of the Czech Republic 2023. Ministry of the Environment. Retrieved July 12, 2025, from https://mzp.gov.cz/system/files/2025-03/Report%20on%20the%20Environment%20of%20the%20Czech%20Republic%202023_0.pdf

[186] Eurobarometer. (2023). Climate change – July 2023 – Eurobarometer survey. European Commission. Retrieved July 12, 2025, from https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2954

[187] On a branching route: The spectrum of path dependence in policy. (2025). Policy & Politics. Retrieved July 12, 2025, from https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/ropr.70007

[188] The Czech Climate Case: Uncertainty after the Case's Dismissal – Columbia Law School Blog. (2025, March 6). The Czech Climate Case: Uncertainty after the case's dismissal. Retrieved July 12, 2025, from https://blogs.law.columbia.edu/climatechange/2025/03/06/the-czech-climate-case-uncertainty-after-the-cases-dismissal/

mekanizmaları iklim bağlamında yeterli koordinasyonu, hesap verebilirliği ve müdahaleyi sağlayacak düzeyde işlemez durumda olduğu için, iklim eylemleri çoğu kez teknik düzenlemelere sıkışmakta; anayasal reform, siyasal irade değişimi ve kurumsal kapasite güçlendirmesi gibi kapsamlı dönüşüm araçları bu alanda hâlâ eksiktir. Bu çerçevede, Çekya'nın iklim politikalarının yalnızca geleneksel düzenlemelerle değil, temelden bir yeniden yapılandırmayla desteklenmesi gerekmektedir.[189]

[189] National Energy and Climate Plan of the Czech Republic. (2020). National Energy and Climate Plan of the Czech Republic. Retrieved July 12, 2025, from https://energy.ec.europa.eu/system/files/2020-03/cs_final_necp_main_en_0.pdf

13.İRLANDA İKLİM HUKUKU: BAĞLAYICI YASALLIK, DEMOKRATİK HESAP VEREBİLİRLİK VE STRATEJİK DÖNÜŞÜM

İrlanda, 2015 yılında kabul ettiği ve 2021'de önemli bir reformla güncellediği **Climate Action and Low Carbon Development Act** ile, iklim değişikliğiyle mücadeleyi anayasal sistemin ve kamu yönetimi yapısının merkezine yerleştirmeyi amaçlamıştır. 2021 revizyonu, İrlanda'yı Avrupa Birliği içerisinde **bağlayıcı karbon bütçeleri, bağımsız iklim denetim kurulu ve çok düzeyli katılımcı yönetişim mekanizmaları** ile donanmış birkaç örnek ülkeden biri haline getirmiştir.[190] Bu gelişme, yalnızca çevre hukukunun değil, aynı zamanda kamu yönetimi, siyasal temsil ve demokratik hesap verebilirlik ilkelerinin **iklim bağlamında yeniden inşa edilmesi** süreci olarak değerlendirilebilir. Bu bağlamda İrlanda örneği, hem siyaset bilimi hem de kamu hukuku açısından normatif olduğu kadar yönetişimsel bir dönüşüm sürecini yansıtmaktadır.[191]

Tablo 15 : İrlanda İklim Kanunu ve Politikası Muhtevası

Tema*	İçerik
1. İklim Hedefleri	Yasa, 2050'ye kadar karbon nötrlüğü hedefini "iklim nötr bir ekonomi" vurgusuyla hukuken bağlayıcı hale getirir. Ayrıca 2030'a kadar 2018 seviyelerine göre %51 emisyon azaltımı öngörülür
2. Tüketim	Yasa tüketim özelinde düzenleme getirmez; ancak iklim eylem planlarında halkla diyalog ve farkındalık vurgulanmıştır .
3. Üretim & İş (Sektörel Emisyonlar)	Yasa, her ekonomi sektörü için geçerli olacak beş yıllık karbon bütçeleri (carbon budgets) ile sektörel emisyon tavanları belirler; bu bütçeler Climate Change Advisory Council önerisiyle oluşturulur .
4. Ulaşım, Enerji, Tarım vs.	Her sektör (ulaşım, enerji, tarım, binalar vs.) için politikalar, sektörel emisyon tavanları ve yıllık eylem planları aracılığıyla uygulanır. Climate Action Plan yıllık, Ulusal Uzun Vadeli Strateji ise her beş yılda bir güncellenir .
5. Konut & Yerel Yönetimler	Tüm yerel yönetimler, kendi 5 yıllık İklim Eylem Planlarını (Local Authority Climate Action Plans) hazırlamak zorundadır; imar planları bu çerçevede iklimle uyumlu hale getirilir .
6. Beslenme / Tarım	Tarım sektörü de karbon bütçesi ve eylem planlarının parçası olarak dikkate alınmakta, ancak özel bir tarım düzenlemesi yasada değil planlarda yer alır.
7. Çevresel Yargı & Denetim	Climate Change Advisory Council (CCAC) danışma ve izleme rolüne sahiptir; Bakanlar, sektörlerine dair ilerlemeyi Parlamento Komisyonları önünde yıllık olarak açıklamakla yükümlüdür .
8. İzleme & Değerlendirme	Yasa gereği: • Her yıl Climate Action Plan güncellenir,

[190] Friends of the Earth Ireland & Dublin City University. (2021, October). Comparative assessment of the Climate Action and Low Carbon Development (Amendment) Act 2021. Retrieved July 12, 2025, from https://www.friendsoftheearth.ie/assets/files/pdf/comparative_assessment_of_the_climate_action_act_2021_-_dcu_october_2021_1.pdf

[191] IEA. (n.d.). Climate Action and Low Carbon Development Law – Policies – Ireland. Retrieved July 12, 2025, from https://www.iea.org/policies/13181-climate-action-and-low-carbon-development-law

	• Her beş yılda bir Ulusal Uzun Vadeli Strateji hazırlanır, • Karbon bütçeleri sürekli güncellenir. Bu mekanizmalar AB ve küresel yükümlülüklerle uyumlu hale getirilir .
9. Uygulama Performansı	Mevcut politikaların 2030'a kadar %51 azaltım hedefini karşılayamayabileceği, EPA'nın tahminlerine göre %29 azalma elde edilebileceği yönünde uyarılar yapılmıştır . Bu durum hukuki ve politik baskı unsuru oluşturmaktadır. |

*(*Climate Action and Low Carbon Development (Amendment) Act 2021 ve sonrası uygulamalar)*

13.1. Siyasal ve Tarihsel Arka Plan: Yurttaş Katılımı, Anayasal Reform ve İklim Adaleti

İrlanda'da iklim yasasının gelişimi, klasik bir "yukarıdan-aşağıya devlet politikası" biçiminde değil, tersine yurttaş temelli katılımcı süreçlerin tetiklediği kurumsal reformlar çerçevesinde şekillenmiştir.[192] Özellikle:

- 2016–2018 Yurttaşlar Meclisi (Citizens' Assembly) süreci,
- 2019 tarihli Joint Oireachtas Committee on Climate Action raporu,
- Sivil toplumun, bilim insanlarının ve sendikaların ortak baskısı[193]

yasama sürecinde doğrudan etkili olmuştur. Bu süreç, *deliberatif demokrasi* ve *kamusal akıl yürütme* ilkelerinin pratikte ne ölçüde dönüştürücü olabileceğinin somut örneğidir.[194]

13.2. Yasal Çerçeve: İrlanda İklim Yasası (2015 & 2021 Reformu)

İrlanda'nın 2015 yılında kabul ettiği Climate Action and Low Carbon Development Act, iklim politikasını yasal temele oturtsa da emisyon azaltım hedefleri bağlayıcı değildi ve karbon nötrlük hedefi belirtilmemiştir.[195] Kuruluşu öngörülen Climate Change Advisory Council ise sınırlı yetkilerle çalışıyor ve bu nedenle 2015 yasası teknik altyapı sunsa da hukuki etkililik açısından yetersiz kalmıştır.[196] Ancak 2021 yılında yapılan reform yasası, bu durumu kökten

---

[192] Government of Ireland. (2021, December 14). Government approves Annex of Actions to Climate Action Plan 2021. Department of Climate, Energy and the Environment. Retrieved July 12, 2025, from https://www.gov.ie/en/department-of-climate-energy-and-the-environment/press-releases/government-approves-annex-of-actions-to-climate-action-plan-2021/

[193] Citizens' Assembly (Ireland). (n.d.). About the 2016–2018 Citizens' Assembly. Retrieved July 12, 2025, from https://citizensassembly.ie/previous-assemblies/2016-2018-citizens-assembly/

[194] Houses of the Oireachtas Joint Committee on Climate Action. (2019, March). Climate Change: A Cross-Party Consensus for Action (Final Report). Retrieved July 12, 2025, from https://data.oireachtas.ie/ie/oireachtas/committee/dail/32/joint_committee_on_climate_action/reports/2019/2019-03-28_report-climate-change-a-cross-party-consensus-for-action_en.pdf

[195] Jackson, A. (2020, August 24). Ireland′s Climate Action and Low Carbon Development Act 2015: Symbolic Legislation, Systemic Litigation, Stepping Stone? UCD Working Papers in Law, Criminology & Socio-Legal Studies Research Paper No. ... Retrieved July 12, 2025, from https://papers.ssrn.com/sol3/Delivery.cfm/SSRN_ID3680002_code1199484.pdf?abstractid=3680002&mirid=1

[196] Jackson, A. (2020, August 24). Ireland′s Climate Action and Low Carbon Development Act 2015: Symbolic Legislation, Systemic Litigation, Stepping Stone? UCD Working Papers in Law, Criminology & Socio-Legal

değiştirdi. Yeni düzenleme, 2050 yılı için yasal olarak bağlayıcı karbon nötrlük hedefini içermekte, 2030 için 1990'a değil 2018'e göre %51 emisyon azaltımı öngörmekte ve karbon bütçeleri sistemi getirilmektedir. Bu bütçeler beş yıllık dönemleri kapsamakta, Parlamento onayı aranmakta, sektörel emisyon sınırları bakanlıklarca belirlenmekte ve uygulama başarısız olursa hükümet düzeyinde uyumsuzluk açıklaması yapılması zorunlu kılınmaktadır. Böylece reform, maddi bağlayıcılığı ve prosedürel denetimi birleştiren örnek bir sistem inşa etmiş olmaktadır. Bu yasa, teknik altyapı sağlasa da hukuki etkililiği düşük bir düzenleme olarak kalmıştır.[197]

13.3. Bağımsız Denetim ve Demokratik Hesap Verebilirlik: CCAC'nin Güçlendirilmesi

Climate Change Advisory Council (CCAC), reform sonrası işlevsel olarak yeniden yapılandırılmıştır:

- Tam bağımsız bir kurumsal statüye sahiptir.
- Bilim insanları, ekonomi uzmanları ve hukukçulardan oluşur.
- Karbon bütçelerini önerir, hükümet politikalarını değerlendirir.
- Yıllık ilerleme raporları hazırlar ve doğrudan Parlamento'ya sunar.

Bu yönüyle İrlanda'daki sistem, epistemik yönetişim anlayışının (Estlund, 2008) pratiğe geçmiş bir örneğidir.[198]

13.4. Anayasal ve Hukuki Değerlendirme: Temel Haklar ve İklim Sorumluluğu

İrlanda'nın 2015 yılında kabul ettiği Climate Action and Low Carbon Development Act, iklim politikasını yasal temele oturtsa da emisyon azaltım hedefleri bağlayıcı değildi ve karbon nötrlük hedefi belirtilmemişti. Kuruluşu öngörülen Climate Change Advisory Council ise sınırlı yetkilerle çalışıyor ve bu nedenle 2015 yasası teknik altyapı sunsa da hukuki etkililik

---

Studies Research Paper No. ... Retrieved July 12, 2025, https://papers.ssrn.com/sol3/Delivery.cfm/SSRN_ID3680002_code1199484.pdf?abstractid=3680002&mirid=1

[197] Oireachtas Library & Research Service. (2021, May 6). Climate Action and Low Carbon Development (Amendment) Bill 2021 – Bill Digest. Retrieved July 12, 2025, from https://data.oireachtas.ie/ie/oireachtas/libraryResearch/2021/2021-05-06_bill-digest-climate-action-and-low-carbon-development-amendment-bill-2021_en.pdf

[198] Climate Change Advisory Council. (2021, October 25). Technical Report on Carbon Budgets. Retrieved July 12, 2025, from https://www.climatecouncil.ie/media/climatechangeadvisorycouncil/Technical%20report%20on%20carbon%20budgets%2025.10.2021.pdf

açısından yetersiz kal**mıştır.**[199]. Ancak 2021 yılında yapılan reform yasası, bu durumu kökten değiştirdi. Yeni düzenleme, 2050 yılı için yasal olarak bağlayıcı karbon nötrlük hedefini içermekte, 2030 için 1990'a değil 2018'e göre %51 emisyon azaltımı öngörmekte ve karbon bütçeleri sistemi getirilmektedir. Bu bütçeler beş yıllık dönemleri kapsamakta, Parlamento onayı aranmakta, sektörel emisyon sınırları bakanlıklarca belirlenmekte ve uygulama başarısız olursa hükümet düzeyinde uyumsuzluk açıklaması yapılması zorunlu kılınmaktadır. Böylece reform, maddi bağlayıcılığı ve prosedürel denetimi birleştiren örnek bir sistem inşa etmiş olmaktadır.[200]

13.5. Kurumsallaşmış Katılım ve Partilerüstü Uzlaşı

İrlanda'da iklim yasasının başarısında belirleyici olan yaklaşım, siyasal sistemin sadece parti temelli temsili demokrasisiyle sınırlı kalmayan; aksine vatandaşların doğrudan katılımını sağlayan kurumsallaşmış mekanizmalarla güçlendirilmiş olmasıdır. Özellikle 2016–2018 döneminde çalışan Yurttaşlar Meclisi (Citizens' Assembly), halkın iradesini yasal ve siyasal süreçlere taşıyacak bir platform işlevi görmüştür. Meclisin önerileri, siyasi partileri aşan bir birliktelikle Oireachtas (İrlanda Parlamentosu) içindeki Ortak İklim Komitesi'nde (Joint Committee on Climate Action) ele alınmış ve 2019 tarihli raporda parlamenter partiler arası bir uzlaşma zemini oluşturmuştur. Bu süreç, hükümet, uzmanlar ve sivil toplum kuruluşlarından oluşan üçlü bir katılım mekanizmasını kurumsallaştırmıştır. Böylece öneri üretimi ve politika yapımı, sadece teknik uzmanlıkla değil, aynı zamanda kamusal aklın ve deliberatif demokratik katılımın eşgüdümüyle gerçekleşmiştir. Bu model, katılımcı yönetişimin pratiğe yansıması olarak demokratik normatif denetim ile siyasal süreçleri bütünleştiren bir yönetişim dönüşümüne işaret etmektedir.

13.6.Güncel Uygulama: Zorluklar ve Politika Gerçekliği

İrlanda'nın güçlü yasal iklim rejimi, uygulamada çeşitli zorluklarla karşı karşıyadır. Tarım sektörü, metan emisyonları bağlamında ana direnç noktalarından biri haline gelmiştir; yapısal

---

[199] Oireachtas Library & Research Service. (2021, May 6). Climate Action and Low Carbon Development (Amendment) Bill 2021 – Bill Digest. Retrieved July 12, 2025, from https://data.oireachtas.ie/ie/oireachtas/libraryResearch/2021/2021-05-06_bill-digest-climate-action-and-low-carbon-development-amendment-bill-2021_en.pdf

[200] Climate Change Advisory Council. (2021, October 25). Technical Report on Carbon Budgets. Retrieved July 12, 2025, from https://www.climatecouncil.ie/media/climatechangeadvisorycouncil/Technical%20report%20on%20carbon%20budgets%2025.10.2021.pdf

ve kültürel faktörler bu sektördeki reformu güçleştirmektedir. Ulaştırma ve konut ısıtması alanlarında ise emisyon azaltımı beklenen hızla gerçekleşmemektedir; özellikle ulaştırmada elektrikli araçların yaygınlaşması ivmesini sürdürememiş, altyapı yatırımları yetersiz kalmıştır.[201] Climate Change Advisory Council'in 2025'te yayımladığı ulaştırma sektörü raporu, bu gecikmelerde hem beklenen performansın altında kalan elektrikli araç satışı hem de altyapı eksikliklerinin rol oynadığını ortaya koymuştur. [202] Raporda ayrıca, CCAC tarafından yapılan önerilerin bazı durumlarda hükümet tarafından yumuşatıldığına dikkat çekilmiştir. [203] Buna karşılık, Parlamento denetimi ve aktif sivil toplum kuruluşları—örneğin Stop Climate Chaos—bu zorluklara karşı bir denge mekanizması işlevi görmektedir; hem CCAC raporlarının kamuoyu tarafından takibi hem de koalisyonun tepkileri, süreçlerin demokratik denetlenebilirliğini güçlendirmektedir.[204]

13.7. Sonuç: Anayasal Demokrasi İçinde İklim Hukukunun Derinleşmesi

İrlanda İklim Yasası (2021), çevre hukukunun gelişiminde aşağıdaki yönlerden bir paradigma örneği sunmaktadır:

- Yasal bağlayıcılıkla birlikte demokratik hesap verebilirliği kurumsallaştırması,
- Sivil katılımı yalnızca danışma düzeyinde değil, yönetişim düzeyinde kurumsallaştırması,
- Karbon bütçelerini bir yasal sorumluluk rejimine dönüştürmesi.

Bu nedenle İrlanda örneği, yalnızca emisyon azaltımı değil, demokratik anayasal iklim rejiminin inşası açısından da Avrupa'da model gösterilmektedir.

---

[201] Climate Change Advisory Council. (2025). Transport Sectoral Review: Annual Review 2025. Retrieved July 12, 2025, from https://www.climatecouncil.ie/councilpublications/annualreviewandreport/CCAC-AR2025-Transport-final.pdf

[202] The Irish Times. (2025, June 18). Climate Council calls for €10,000 EV grants as transport emissions cuts 'unlikely to be achieved'. Retrieved July 12, 2025, from https://www.irishtimes.com/environment/climate-crisis/2025/06/18/climate-council-calls-for-10000-ev-grants-as-transport-emissions-cuts-unlikely-to-be-achieved/

[203] Environmental Protection Agency. (2025, July 4). Ireland's Greenhouse Gas Emissions decrease by 2 per cent in 2024. Retrieved July 12, 2025, from https://www.epa.ie/news-releases/news-releases-2025/irelands-greenhouse-gas-emissions-decrease-by-2-per-cent-in-2024.php

[204] Environmental Protection Agency. (2025, May 28). EPA projections show Ireland off track for 2030 climate targets. Retrieved July 12, 2025, from https://www.epa.ie/news-releases/news-releases-2025/epa-projections-show-ireland-off-track-for-2030-climate-targets.php

14.NORVEÇ İKLİM YASASI (2017): KARBON DEMOKRASİSİNDEN YASAL SORUMLULUĞA

Norveç örneği, hem fosil yakıt ihracatçısı hem iklim adaleti, uzun vadeli yükümlülükler ve sosyal refah ilkelerini yasalarına açıkça yansıtmış güçlü bir demokratik çevre devleti olarak çelişkili bir yerleşim sahnesidir. 2017 yılında yürürlüğe giren ve genellikle Climate Change Act olarak anılan Lov om klimamål, bu çelişkili konumun ortasında yer alan yenilikçi bir çevre rejimi inşa etmiştir. Yasa, Norveç Parlamentosu'nun kararıyla 1 Ocak 2018'de yürürlüğe girmiş olup; 2030 ve 2050 için sera gazı emisyon azaltımı hedeflerini yasal bağlamda saptar, her beş yılda bir güncelleme ve her yıl Parlamentoya ilerleme raporu sunulmasını zorunlu hâle getirmektedir.[205] 2030 için en az %50–55 oranında, 2050 için ise %90–95 oranında emisyon azaltımı öngörülmektedir. Bu bağlayıcı hedefler, Paris Anlaşması bağlamındaki ulusal katkılarla uyumlu şekilde tanımlanmıştır.[206] Yasa aynı zamanda şeffaflık, kamuya hesap verebilirlik ve bilimsel temellendirme ilkelerine dayanmakta, uygulamanın sürekli izlenmesini ve tartışılmasını mümkün kılmaktadır. Böylelikle Norveç, hem petrol devleti olarak küresel anlamda "Norwegian Paradox" olarak tanımlanabilen konumunu hem de iklim alanında hukuki ve yönetişimsel sorumluluğu birlikte taşıyan nadir ülkelerden biri olarak öne çıkarmaktadır.[207]

Tablo 16 : Norveç İklim Kanunu ve Politikası Muhtevası

Tema*	İçerik
1. İklim Hedefleri	Yasa, Norveç'in 2050'ye kadar iklim nötrlüğüne ulaşmasını ve 2030'a kadar 1990 seviyelerine kıyasla en az %55 emisyon azaltımını bağlayıcı hedef olarak iç hukukta tanımlar. Bu hedefler hem Paris Anlaşması hem de AB ortaklığı kapsamında geçerlidir (regjeringen.no).
2. Tüketim (Forbruk)	Tüketici odaklı somut düzenlemeler yasa metninde yer almaz; ancak tüketim kalıplarının dönüştürülmesi, hükümetin yıllık iklim raporlarında değerlendirilmekte ve "Yeşil Vergi Komisyonu" tarafından izlenmektedir.
3. Üretim & İş (Produksjon og arbeid)	Yasa doğrudan sektörel emisyon sınırları belirlemez; ancak hükümet, yıllık bütçe görüşmeleriyle uyumlu olarak Sera Gazı Emisyon Azaltım Planı sunmak zorundadır. Bu kapsamda ağır sanayi, petrol ve doğalgaz sektörleri kritik konumdadır.
4. Ulaşım (Transport)	Yasa özel sektörel maddeler içermez ancak Norveç'in 2025'ten itibaren yalnızca sıfır emisyonlu binek araç satışı hedefi, bu yasanın uygulama politikaları arasında yer alır.

[205] Climate Change Act (Lov om klimamål) (Act Relating to Norway's Climate Targets). (2025 June 20). Lovdata. Retrieved July 12, 2025, from https://lovdata.no/dokument/NLE/lov/2017-06-16-60

[206] Pathfinders. (2024, August 28). Climate Change Act and its Policies: Norway. Retrieved July 12, 2025, from https://www.sdg16.plus/policies/climate-change-act-and-its-policies-norway/

[207] Nash, S. L., & Steurer, R. (2019). Taking stock of Climate Change Acts in Europe: living policy processes or symbolic gestures? INFER Discussion Paper 1/2019. Climate Policy, 19(8), 1052–1065. Retrieved July 12, 2025, from https://boku.ac.at/fileadmin/data/H03000/H73000/H73200/InFER_Discussion_Papers/INFER_DP_1_2019_Nash_Steurer_Taking_stock.pdf

	Elektrikli araçlara KDV muafiyeti ve teşvikler sağlanmaktadır.
5. Konut (Bolig)	Konut sektörü yasa kapsamında dolaylı olarak izlenir; örneğin enerji verimliliği ve binalarda yenilenebilir dönüşüm hedefleri, Enerji ve Petrol Bakanlığı'nın yıllık raporlarına entegre edilmektedir.
6. Beslenme / Tarım (Landbruk)	Tarım sektörü yasa metninde doğrudan yer almaz; ancak iklim taahhütleri çerçevesinde Norveç Tarım Sektörü İklim Anlaşması gibi planlarla entegre bir biçimde yürütülmektedir.
7. Çevresel Yargı ve Denetim	Yasa, hükümete karşı yargı yolunu açık bırakır. 2020'de Norveç Yüksek Mahkemesi'nde görülen petrol arama ruhsatları davası gibi örnekler, çevresel kararların yargı denetimine açık olduğunu göstermektedir (nrc.no).
8. İzleme & Değerlendirme	Her yıl Parlamento'ya sunulmak üzere "İklim Durum Raporu" hazırlanması zorunludur. Rapor, mevcut politikaların hedeflere uygunluğunu değerlendirir ve gerektiğinde yeni önlemler önerir. İklim Konseyi (Klimarådet) bağımsız danışmanlık sağlar.

*(*Climate Change Act (Lov om klimamål) – 2017, revizyon: 2021 Norveç'in 2017 İklim Yasası, Avrupa'da en erken yürürlüğe giren iklim yasalarından biridir.)*

14.1. Siyasi ve Tarihsel Arka Plan: Fosil Ekonomisi ile Yeşil Devlet Arasında

Norveç'in iklim politikasının arka planı, literatürde sıklıkla "karbon demokrasisi" (Mitchell, 2011) kavramıyla açıklanır: Petrol gelirleriyle finanse edilen bir sosyal refah devleti, hem fosil yakıt bağımlılığını sürdürmekte hem de çevresel liderlik iddiasını korumaktadır.[208] 1980'lerden itibaren çevre politikaları güçlüdür; ancak uzun süre petrol ihracatından elde edilen gelirlerle sürdürülebilirlik hedefleri finanse edilmiş, bu da "çevreyle çelişen ekonomik rasyonalite"nin devlet yapısına sinmesine neden olmuştur. 2017'de kabul edilen İklim Yasası, bu ikilemi hukukileştirme ve yönetişim çerçevesinde çözme girişimidir.

14. 2. Norveç İklim Yasası'nın Hukuki Temelleri ve Yapısı

Norveç'in 2017 yılında kabul ettiği ve 1 Ocak 2018 itibarıyla yürürlüğe giren İklim Yasası (Lov om klimamål)[209], iklim hedeflerinin sadece siyasi taahhüt düzeyinde kalmaması, uzun vadeli stratejilere bağlanarak kurumsal ve hukuki bir rejim içerisinde güvence altına alınması amacıyla oluşturulmuştur. Yasa, 2050 yılına kadar sera gazı emisyonlarında %90–95 oranında azaltım hedeflemekte, bu hedefi Paris Anlaşması çerçevesindeki ulusal katkı beyanları (NDCs) ile uyumlu biçimde tanımlamaktadır. Ayrıca 2030 yılına ilişkin olarak net sıfır hedefi yasa metnine 2021 sonrası revizyonla dâhil edilmiş, böylece Norveç'in Avrupa Birliği ile politik uyum kapasitesi güçlendirilmiştir. İklim Yasası, yürütme organına yıllık ilerleme raporu sunma ve beş yılda bir iklim hedeflerini güncelleme yükümlülüğü getirirken,

[208] Climate Action Tracker. (n.d.). Net zero targets: Norway. Retrieved July 12, 2025, from https://climateactiontracker.org/countries/norway/net-zero-targets/

[209] Lovdata. (2017). Lov om klimamål [Climate Change Act]. Retrieved July 12, 2025, from https://lovdata.no/dokument/NLE/lov/2017-06-16-60

Parlamento'ya düzenli bilgilendirme yükümlülüğü ve kamusal denetime açık şeffaflık standartlarını da zorunlu kılmaktadır.[210] [211] Yasanın hukuki yapısı, klasik yargısal yaptırım mekanizmalarından ziyade siyasal sorumluluk temeline oturmaktadır. Bu yönüyle, "siyasi bağlayıcılık" (politically binding law) ilkesini benimsemekte ve yürütmenin Parlamento karşısındaki hesap verebilirliğini esas almaktadır.[212] Doğrudan cezai yaptırımlar öngörmese de, yasanın uygulanması kamu denetimi, medya takibi ve muhalefet tarafından yoğun biçimde izlenmekte; bu da demokratik sorumluluğu pratikte işleyen bir mekanizma haline getirmektedir. Bunun yanında, Norveç modeli her bakanlığın kendi sorumluluk alanı içindeki iklim hedeflerine doğrudan katkı sunmasını öngören "yatay sorumluluk" ilkesine dayanmakta, böylece iklim politikasını sadece çevre bakanlığına indirgemeyen disiplinlerarası bir yönetişim perspektifi benimsemektedir. Siyaset bilimi açısından değerlendirildiğinde, Norveç İklim Yasası, literatürde kurumsallaşmış iklim yönetişimi örneklerinden biri olarak tanımlanmaktadır. Jordan, Huitema ve Van Asselt'in (2010) geliştirdiği çerçevede olduğu gibi, yasa stratejik netlik sağlamanın yanı sıra parlamenter denetimi zorunlu hale getirerek demokratik hesap verebilirliği kurumsallaştırmakta, çapraz bakanlık sorumluluğu sayesinde yönetişimsel bütünlüğü güçlendirmektedir. Norveç'in dünya çapındaki petrol ve doğalgaz ihracatçısı konumu göz önüne alındığında, bu yasal yapı bir yandan "Norwegian paradox" olarak anılan yapısal çelişkinin ürünü, diğer yandan ise iklim adaletine dayalı sosyal refah devleti anlayışının kurumsal karşılığıdır.[213]

14.3. Disiplinlerarası Bir İklim Yönetişimi

Norveç İklim Yasası (Lov om klimamål), stratejik netlik, demokratik hesap verebilirlik ve yönetişim bütünlüğünü bir arada sunan nadir yasal yapılar arasındadır. Yasada emisyon hedefleri açıkça tanımlanmış olup, yürütme organı her yıl Parlamento'ya raporlama yapmak ve her beş yılda bir hedefleri güncellemekle yükümlüdür.[214] Bu düzenleme, Parlamento'nun sürekli denetim işlevini yasa düzeyinde zorunlu hale getirerek demokratik hesap verebilirliği kurumsallaştırmıştır. Ayrıca her bakanlığın kendi alanında iklim hedeflerine katkıda

---

[210] Climate Change Act. (n.d.). Regjeringen.no. Retrieved July 12, 2025, from https://www.regjeringen.no/en/dokumenter/climate-change-act/id2593351/

[211] Norway's Eighth National Communication. (n.d.). Regjeringen.no. Retrieved July 12, 2025, from https://www.regjeringen.no/en/dokumenter/norways-eighth-national-communication/id2971116/

[212] Norway's Eighth National Communication. (n.d.). Regjeringen.no. Retrieved July 12, 2025, from https://www.regjeringen.no/en/dokumenter/norways-eighth-national-communication/id2971116/

[213] Climate Action Tracker: Norway. (n.d.). Climate Action Tracker. Retrieved July 12, 2025, https://climateactiontracker.org/countries/norway/?utm_source=chatgpt.com

[214] Jordan, A., Huitema, D., & Van Asselt, H. (2010). Governing climate change: polycentricity in action? Cambridge University Press. Retrieved July 12, 2025, from

bulunması beklenmiş; bu da iklim politikasının yalnızca çevre bakanlığına değil, devletin tüm birimlerine sirayet etmesini sağlayan disiplinlerarası yönetişim modelini oluşturmuştur. Siyaset bilimi literatüründe Jordan, Huitema ve Van Asselt'in (2010) çerçevesiyle tanımlanan "kurumsallaşmış iklim yönetişimi" bu yapı ile gerçekleşmiş; yasa, stratejik netlik sağlar, demokratik kontrolü tesis eder ve yönetişimsel bütünlüğü desteklemektedir.[215] Dahası yasa, sadece kısa vadeli hedefleri değil, bugünün kararlarının gelecek nesiller üzerindeki etkisini hesap eden kuşaklararası adalet (intergenerational equity) ilkesini benimser. Bu yaklaşım, Norveç'in anayasal çevre hakkı anlayışı ve güçlü kamu etiği ile örtüşür; yasa, iklim mücadelesinin hem teknik hem de normatif-toplumsal boyutunu birleştiren sistemik bir dönüşüm aracıdır.[216]

14.4. Anayasal Çevre Hakkı ile İlişkisi

Norveç Anayasası'nın 112. maddesi (eski 110b), açıkça "doğal çevreye erişim ve kuşaklararası çevre hakkı" tanımlar. Madde şu şekildedir:

"Herkesin sağlıklı bir çevrede yaşama hakkı vardır. Devlet bu hakkı korumakla yükümlüdür."

Bu bağlamda İklim Yasası, yalnızca idari bir yasa değil, aynı zamanda anayasal yükümlülüklerin yerine getirilmesi için araçsal bir çerçevedir. Anayasa Mahkemesi niteliğinde işlem gören Yüksek Mahkeme, çevre hakkının hem maddi hem prosedürel boyutlarda bağlayıcı olduğuna hükmetmiştir.[217]

14.5. Bağımsız Denetim Mekanizmaları ve Uygulama

Bu yapı, yargısal olmayan ancak hesap verebilirlik odaklı bir iklim yönetimi modeli sunarNorveç'te iklim yönetimi, yargısal denetim yerine kurumsal hesap verebilirlik ilkesi çerçevesinde şekillenmektedir. Bu kapsamda, istatistiksel ve idari kurumlar ile Parlamento'nun ortaklaşa işlev gördüğü bağımsız denetim mekanizmaları kurulmuştur.

---

[215] Inter-generational Equity, Future Generations and Democracy in the European Court of Human Rights – Klimaseniorinnen decision. (2024). E-Journal of International Law & Policy. Retrieved July 12, 2025, from https://www.ejiltalk.org/inter-generational-equity-future-generations-and-democracy-in-the-european-court-of-human-rights-klimaseniorinnen-decision/

[216] Krajnyák, E. (2024). The voice of future generations: institutional representation, lessons learned and the way forward. European Journal of Legal Studies, 16(1), 9–30. Retrieved July 12, 2025, from https://ejls.eui.eu/wp-content/uploads/sites/32/2024/09/Krajnyak_Final-.pdf

[217] Climate targets as more than rhetoric: Accounting for Norway's Zero Growth Objective. (n.d.). Journal of Political Ecology. Retrieved July 12, 2025, from https://journals.librarypublishing.arizona.edu/jpe/article/4691/galley/5338/view/

Ülkenin resmî istatistik kurumu olan Statistics Norway (Statistisk sentralbyrå – SSB[218]) ile Norwegian Environment Agency[219], her yıl ülke genelindeki sera gazı emisyonlarına dair verileri yayımlamakta, bu veriler politika değerlendirmeleri için temel referans işlevi görmektedir. Öte yandan Sayıştay niteliğindeki Riksrevisjonen kurumu, çevre ve iklim politikalarının uygulanmasında kamu kaynaklarının etkin kullanılıp kullanılmadığını denetlemekte, böylece kamusal sorumluluk mekanizmasını işletmektedir. Tüm bu raporlama ve denetim süreçleri, Parlamento bünyesinde oluşturulan İklim Komitesi tarafından değerlendirilmekte, yürütme organının belirlenen iklim hedeflerine ulaşıp ulaşmadığı izlenmektedir. Bu yönetişim düzeni, doğrudan yargısal yaptırıma dayanmamakla birlikte, kurumsal şeffaflık ve politik hesap verebilirlik ilkelerine dayalı olarak iklim politikalarının takibini sağlayan özgün bir model sunmaktadır. İklim rejiminin istikrarı, bu kurumsal yapıların düzenli işlemesiyle ve toplum nezdinde güven üretmesiyle pekişmektedir.[220]

14.6. Eleştiriler ve Sınırlılıklar

- Yasa, doğrudan yargı yoluyla yaptırım öngörmediği için sivil toplumun etkisi zayıf kalabilir.
- Petrol ve gaz endüstrisinin bağışıklığı yasada açıkça sorgulanmaz.
- Karbon nötrlüğü hedeflerine ulaşmada en büyük risk, yurt dışı karbon denkleştirmelerine (offsetting) dayanılmasıdır.

Bu nedenle bazı akademisyenler yasayı, "yumuşak anayasal çevrecilik" (soft constitutional environmentalism) örneği olarak değerlendirmektedir.[221]

14.7. Uluslararası Uyumluluk ve AB ile Uyum Süreci

Norveç, Avrupa Birliği üyesi olmamakla birlikte Avrupa Ekonomik Alanı (EEA) aracılığıyla pek çok AB çevre ve iklim düzenlemesini ulusal hukuk sistemine entegre etmiştir. Bu çerçevede ülke, Avrupa İklim Yasası'nın emisyon hedefleri ile Emisyon Ticareti Sistemi

---

[218] Statistisk sentralbyrå. (2025, June 6). Emissions to air – Statistics Norway. Retrieved July 12, 2025, from https://www.ssb.no/en/natur-og-miljo/forurensning-og-klima/statistikk/utslipp-til-luft

[219] Norwegian Environment Agency & Statistics Norway. (2020). Norway's national greenhouse gas inventory system. In National Inventory Report 2020 – Norway. Retrieved July 12, 2025, from https://www.miljodirektoratet.no/globalassets/publikasjoner/m1643/m1643.pdf

[220] Agora. (2019). Parliaments and independent oversight institutions. Retrieved July 12, 2025, from https://www.agora-parl.org/sites/default/files/agora-documents/Parliaments%20and%20Independent%20Oversight%20Institutions.pdf

[221] IPE (Environmental, Social & Governance Law Norway 2025). (2025, March 1). Environmental, Social & Governance Law – Norway Chapter. Retrieved July 12, 2025, from https://iclg.com/practice-areas/environmental-social-and-governance-law/norway

(ETS) gerekliliklerini uygulamaya geçirerek, AB'nin iklim politikalarıyla fiilen uyum sağlamaktadır. Bu entegrasyon yalnızca teknik mevzuatı kapsamakla kalmaz; ilgili mevzuatın uygulanabilirliği, kurumlar arası koordinasyonu ve hesap verebilirlik mekanizmalarıyla güçlendirilmiştir.[222]

Özellikle 2019 yılında EEA Ortak Komitesi tarafından kabul edilen 269/2019 sayılı karar, Norveç'e 2030 yılı hedefleri bağlamında AB ile eş zamanlı politikalar benimseme zorunluluğu getirmiştir. Bu karar uyarınca Norveç, 2030'a kadar 1990 emisyon seviyelerine göre yaklaşık %40 oranında azaltım yapma taahhüdünde bulunmuştur. Söz konusu taahhütler, hem Norveç'in Paris Anlaşması kapsamındaki Ulusal Katkı Beyanı'nı (NDC) desteklemiş hem de EEA-kanun çerçevesinde AB mevzuatıyla örtüşen uygulamalara yaklaşmasına gerekçe sunmuştur.[223]

EEA işleyişi sadece emisyon hedeflerinin içselleştirilmesini sağlamamış; aynı zamanda mekanizma kapsamında AB tarafından belirlenen düzenlemelerin zamanlamasına ve yöntemsel gerekliliklerine uygun politika uyumu zorunluluğu getirmiştir. ETS'yi kullanarak karbon ticaretine dahil olan Norveç, AB içinde sıkı kontrol edilen piyasa sinyallerine tabi olmuştur. Bu süreçte çevre denetimleri, ETS kontrolleri ve (LULUCF) düzenlemeleri de buyaka biçimde ulusal uygulamalar içine dâhil edilmiştir.[224]

Norveç AB'nin üyesi olmamasına rağmen EEA çerçevesi sayesinde iklim politikalarını Brüksel merkezli dış yönetişim düzeniyle tam uyumlu şekilde dönüştürebilmiş; hem ulusal başarı hem uluslararası güvenilirlik kazanmıştır. Bu, Norveç'in dış politika yapımında hem bağımsızlık hem global sorumluluk dengesini gözettiği bir model ortaya koymaktadır.[225]

14.8. Hukuki Araçlarla Kurumsal Dönüşüm

Norveç İklim Yasası (Lov om klimamål), hukuki araçlar aracılığıyla kurumsal dönüşümü teşvik eden çok boyutlu bir yasal yapıdır. Birincisi, yasada belirlenen sera gazı emisyon

---

[222] EEA Joint Committee. (2019, October 25). Decision No 269/2019 of the EEA Joint Committee on climate and energy alignment. Retrieved July 12, 2025, from https://www.efta.int/sites/default/files/documents/legal-texts/eea/other-legal-documents/adopted-joint-committee-decisions/2019%20-%20English/269-2019.pdf

[223] European Commission, Directorate-General for Climate Action. (2019, October 25). The European Union, Iceland and Norway agree to deepen their cooperation in climate action. Retrieved July 12, 2025, from https://climate.ec.europa.eu/news-your-voice/news/european-union-iceland-and-norway-agree-deepen-their-cooperation-climate-action-2019-10-25_en

[224] Nordic Council of Ministers. (2023). Climate policy and climate goals in Norway. Retrieved July 12, 2025, from https://pub.norden.org/nord2023-001/climate-policy-and-climate-goals-in-norway.html

[225] Nature – Communications Earth & Environment. (2024, February 15). The European Green Deal and turbulence for non-member states. Retrieved July 12, 2025, https://www.nature.com/articles/s44168-024-00173-7.pdf

hedefleri hukuken zorunlu kılınmış; bu da yönetime açık bir yükümlülük tanımaktadır. Yürütme organının, hedeflere dair ilerleme raporlarını yılda düzenli olarak Parlamento'ya sunma zorunluluğu, demokratik hesap verebilirliği güçlendirmekte ve çevre hakkının anayasal zeminde somutlaşmasına katkıda bulunmaktadır. Bu yapı, sadece çevre sorununu ilgili bakanlığın işi olmaktan çıkarıp, tüm bakanlıkların katılımını gerektiren yatay bir koordinasyon modeline dönüşmüştür. Siyaset biliminde "kurumsallaşmış iklim yönetişimi" olarak adlandırılan bu model, Norveç'in devlet sistemine derinlemesine işlemiştir. Ancak, yasa fosil yakıt ekonomisiyle doğrudan yüzleşmek yerine, siyasi ve kurumsal sorumluluğu esas aldığı için bazı eleştiriler almaktadır. Özellikle yeni petrol ve doğal gaz sahaları açma politikaları, bu yasal kurumsal sorumluluğun sınırlarını göstermektedir. Örneğin, "gas trap" konsepti uyarınca, Norveç fosil üretimini kısa vadede azaltmazsa, yeşil dönüşüm yatırımları gerileyebilmek[226] Dolayısıyla yasa, prosedürel iklim yükümlülükleri bakımından güçlü bir normatif çerçeve sunarken, maddi yaptırımlar eksikliği nedeniyle tam uygulama gücüne sahip bir model olarak sınırlı kalabilmektedir.[227]

[226] Holtsmark, K., & Lobel, D. S. (2025, July 6). The natural gas trap. Financial Times. Retrieved July 12, 2025, from https://www.ft.com/content/e969af59-0b97-4b21-942d-704bdbca667e

[227] Haarstad, H., Sareen, S., & Wanvik, T. (n.d.). Climate targets as more than rhetoric: Accounting for Norway's Zero Growth Objective. Journal of Political Ecology. Retrieved July 12, 2025, from https://journals.librarypublishing.arizona.edu/jpe/article/4691/galley/5338/view/

15. DANİMARKA İKLİM YASASI (KLIMALOVEN 2020): DEMOKRATİK İKLİM YÖNETİŞİMİ VE HUKUKİ BAĞLAYICILIK MODELİ

Danimarka, Avrupa Birliği içinde çevre politikalarını en erken kurumsallaştıran ülkelerden biri olarak öne çıkmaktadır. 2020'de kabul edilen Klimaloven (İklim Yasası), yalnızca sera gazı azaltımına yönelik sayısal hedefler koymakla kalmaz; aynı zamanda bu hedeflere ulaşma sürecini demokratik katılım, şeffaflık ve yürütme organının yasal sorumluluğu eksenlerinde yapılandıran çok düzeyli bir yönetişim sistemini öngörme[228]ür. Yasa uyarınca Danimarka, 2030 yılına kadar 1990 düzeylerine kıyasla sera gazı emisyonlarını %70 azaltmayı; 2050'ye kadar ise iklim nötrlüğünü hedefler. İklim Yasası ayrıca her yıl Parlamento'ya kapsamlı ilerleme raporları sunulmasını, beş yılda bir güncellenebilir yıllar üstü hedeflerin belirlenmesini ve yerel yönetimlerin sürece dahil edilmesini zorunlu kılar.[229] Bu yönetişim yapısında, ulusal düzeydeki yönetsel sorumluluk ile yerel düzeyde halk katılımı bir araya getirilmiş; örneğin Danimarka Vatandaş Meclisi (Citizens' Assembly), vatandaşların önerilerini siyasi süreçlere direkt taşımış; böylece katılım ve meşruiyetin arttığı bir normatif dönüşüm sağlanmıştır. Hukuki ve siyasal bilimler açısından bakıldığında, bu yasa Danimarka'da sürdürülebilir demokrasi modelinin, hesap verebilirlik ekseninde kurumsallaşmış somut bir örneğidir.[230]

Tablo 17 : Danimarka İklim Kanunu ve Politikası Muhtevası

Tema*	İçerik
1. İklim Hedefleri	2030'a kadar 1990 seviyelerine göre %70 sera gazı azaltımı ve 2050'ye kadar iklim nötrlüğü hedefi kanunda bağlayıcıdır. Her beş yılda bir, 10 yıllık perspektifli yeni bir hedef belirlenmelidir. (2030 hedefi; iklim nötrlüğü)
2. Tüketim	Yasa, hükümetin yeni politikalarının tüketim etkilerini analiz etmesini ve yıllık global iklim stratejisi hazırlamasını zorunlu kılar; dolayısıyla tüketim kaynaklı emisyonların da dikkate alınması sağlanır.
3. Üretim & İş	Karbon salımıyla ilgili, yıllık "climate programme" araçlarıyla hükümetin somut politikaları Parlamento'ya raporlaması gerekir; farklı sektörleri kapsayan önlemler burada sunulur. Danimarka İklim Konseyi, bu planlara teknik görüş sağlar.

[228] Climate Change Laws of the World. (n.d.). Denmark – The Climate Act. Retrieved July 12, 2025, from https://climate-laws.org/document/the-climate-act_dae7

[229] UNFCCC. (2020). Denmark Climate Programme 2020. Retrieved July 12, 2025, from https://unfccc.int/sites/default/files/resource/Denmark%20Climate%20Programme%202020.pdf

[230] CONCITO. (2023, August xx). DK2020: A model for multi-level cooperation. Retrieved July 12, 2025, from https://concito.dk/en/udgivelser/dk2020-a-model-multi-level-cooperation

4. Ulaşım & Enerji	Ulaştırma, enerji, sanayi, binalar, tarım dahil tüm sektörler yıllık iklim eylem planları içinde yer alır; ayrıca büyük ölçekli "Energy islands" gibi offshore rüzgar projeleri bu geçişin parçasıdır.
5. Konut	Konut sektörü, yıllık programlarda yer alır; enerji verimliliği önlemleri ve yeşil teknoloji dönüşümleri bu planlar aracılığıyla takip edilir.
6. Beslenme / Tarım	2030'dan itibaren canlı hayvan metan salınımlarına yönelik uygulamalı bir tarım emisyon vergisi getirilmektedir (ör. 120 kr/ton başlangıç; 2035'e kadar 300 kr/ton'a kadar); bu durumda tarım sektörü doğrudan regüle edilmektedir. Ayrıca, bitki temelli gıda eylem planı ile tüketim alışkanlıkları desteklenmektedir.
7. Çevresel Yargı / Denetim	Bağımsız Danimarka İklim Konseyi (Danish Council on Climate Change), öneriler sunar, yıllık raporlar hazırlar, hükümetin hedeflere ulaşma olasılığını değerlendirir. Parlamento'ya yıllık değerlendirme raporu sunulur.
8. İzleme & Değerlendirme	- Yıllık "Climate status and projection" ve "Climate programme" hazırlanır. - Parlamento'ya yıllık "climate programme report" sunulur. - Beş yıllık perspektifli hedef güncellemesi zorunludur. - Emisyon projeksiyonları ve tüketim ayak izi analizleri yapılır.
9. Uluslararası Rol & Finans	Hükümet, yıllık global strategy sunar; dış politika, kalkınma ve ticaret politikalarının iklim içinde nasıl yer aldığını açıklar. Ayrıca, kamu–özel işbirliği, sektör ittifakları çerçevesiyle "Climate partnerships" oluşturulmuştur.

*(*Climate Act (Lov nr. 965, 26 Haziran 2020, 2021 güncellemesi))*

15.1. Yasanın Tarihsel Arka Planı: Siyasal Mutabakat ve Uzlaşı Kültürü

Danimarka'da 1990'ların başından itibaren enerji dönüşümünü yerel topluluklara yayarak, enerji kooperatifleri aracılığıyla bireysel katılımı teşvik etmiş ve belediyelerin yenilenebilir enerji yatırımları yapmasını desteklemiştir.[231] 2019'da sağlanan siyasal mutabakatla birlikte, Yeşil Sol (Enhedslisten) ve Alternatifet gibi partilerin etkisi sayesinde iklim konusu hükümetin anayasal sorumluluk alanı haline gelmiş, Aralık 2019'da Climate Act için siyasal uzlaşı sağlanmış, Haziran 2020'de parlamentoda geniş bir oy çoğuyla yasalaşmıştır. [232]Bu yasa, teknik sera gazı azaltım hedeflerinin ötesine geçerek, vatandaşların sürece aktif katılımını sağlamak üzere kurumsallaşmış yurttaş meclisini (Citizens' Assembly) sisteme dahil etmiş; bu sayede iklim politikaları demokratik katılım, yürütmenin hesap verebilirliği ve yerel düzeyde eylem kapasitesini bir arada yürütülen çok düzeyli bir yönetişim yapısına dönüştürmüştür.[233]

---

[231] Participedia. (n.d.). Danish Citizens' Parliament on climate. Retrieved July 12, 2025, from https://participedia.net/case/8007

[232] UNFCCC. (2020). Denmark Climate Programme 2020. Retrieved July 12, 2025, from https://unfccc.int/sites/default/files/resource/Denmark%20Climate%20Programme%202020.pdf

[233] Pakhuis de Zwijger. (2020). The Danish approach: consensus and trust. Retrieved July 12, 2025, from https://dezwijger.nl/nieuws/the-danish-approach-consensus-and-trust

15.2. Yasanın Temel Hükümleri ve Hukuki Özellikleri

Danimarka'nın iklim stratejisinde 2030 yılı için sera gazı emisyonlarını 1990 seviyelerine göre yüzde 70 oranında azaltma ve 2050 yılında iklim nötr (karbon nötrlüğü) statüsüne ulaşma hedefleri yasayla bağlayıcı hale getirilmiştir. Bu hedeflerin yasalaşması, Danimarka'nın sürdürülebilirlik taahhüdünü güçlendirse de ihlal durumunda doğrudan cezai yaptırımlar öngörülmemiştir. Bu bağlamda yasanın asıl işlevi, siyasi ve yönetsel anlatımlardan ziyade kurumsal hesap verebilirliği garantilemek üzerine kuruludur.[234]

Bu yönetişim modelinde üst düzey bir kurumsal sorumluluk mekanizması da tanımlanmıştır: hükûmetin her yıl Parlamento'ya sunmak zorunda olduğu "İklim Durum Raporu" (Klimastatus og -fremskrivning) sayesinde uygulama süreçleri düzenli biçimde kamuoyuyla paylaşılır. Her yeni yasa önerisi, kendi iklim etkisini değerlendiren bir "klimaaftryk" raporuyla birlikte sunulmalıdır ki bu yöntem, yasama sürecine iklimsel perspektifi doğrudan dahil eder. Bakanlıklar arası eşgüdüm görev, Enerji, İklim ve Kamu Hizmetleri Bakanlığı'nın koordinasyonunda yürütülmekte; böylece iklim hedefleri yalnızca çevre bakanlığının sorumluluğunda değil, tüm kamu yönetiminin ortak davranışı olarak tesis edilmiştir.

Yasanın en dikkat çekici kurumsal yeniliği ise bağımsız bilimsel bir danışma kurumu olan Klimarådet'in kuruluşudur. Yaklaşık dokuz akademisyen ve uzmanı bir araya getiren bu organ, hükümetin politikalarını tarafsız bir bilimsel zeminde değerlendirir, düzenli raporlar yayınlar ve bu raporları Parlamento'ya değil doğrudan kamuoyuna açıklamaktadır.[235] [236] Bu model, Danimarka'da şeffaflık ve demokratik kamu denetiminin bilimsel yöntemlerle desteklenmesini sağlayan güçlü bir araç olarak işlev görür. Böylece Danimarka, yasal hedefleri, yönetsel sorumlulukları ve bağımsız bilimsel denetimi birlikte işleyen bir iklim yönetişimi modeli oluşturmuştur.[237]

---

[234] Ministry of Climate, Energy and Utilities Denmark. (2020). Climate Act – summary of contents and requirements. Retrieved July 12, 2025, from https://en.kefm.dk/media/12356/climate-act-summary-2020.pdf

[235] Ministry of Climate, Energy and Utilities Denmark. (2020). Climate Act, Denmark – unofficial translation. Retrieved July 12, 2025, from https://www.en.kefm.dk/Media/1/B/Climate%20Act_Denmark%20-%20WEBTILG%C3%86NGELIG-A.pdf

[236] Climate Change Laws of the World. (n.d.). The Climate Act, Denmark. Retrieved July 12, 2025, from https://climate-laws.org/document/the-climate-act_dae7

[237] Danish Council on Climate Change (Klimarådet). (n.d.). Denmark's climate targets. Retrieved July 12, 2025, from https://klimaraadet.dk/en/analysis/denmarks-climate-targets

15.3. Konsensüs Demokrasi ve Kurumsal Katılım

Danimarka İklim Yasası'nın en dikkat çekici yönlerinden biri, partilerüstü konsensüs içinde kabul edilmesidir. Siyaset bilimci Arend Lijphart'ın kavramsallaştırdığı "konsensüs demokrasisi" modeline uygun biçimde yasa:

- Farklı siyasal partiler arasında anlaşmayla oluşturulmuş,
- Toplumun farklı kesimlerinden görüş alınarak tasarlanmış,
- Süreç odaklı hesap verebilirliği önceliklendirmiştir.

Bu bağlamda Danimarka örneği, çevre ve iklim konularında toplumsal rıza ve katılımın hukuksal araçlarla desteklenebileceğini göstermektedir.[238]

15.4. Anayasal ve Hukuki Değerlendirme: Dolaylı Çevre Hakkı ve Yürütme Denetimi

Danimarka Anayasası'nda açık bir "çevre hakkı" bulunmamakla birlikte, temel hakların korunması, sosyal refah ve kamu yararı ilkeleri çevresel sorumlulukların meşrulaştırılmasında kullanılmaktadır.[239]

İklim Yasası'nın yürütmeye yüklediği yükümlülükler şunlardır:

- Yıllık performans raporları sunmak,
- Her yıl iklim politikası planı açıklamak,
- Yeni düzenlemelerde iklim etkisi analizi yapmak,
- Bilimsel değerlendirme raporlarına yanıt vermek.

Bu yükümlülükler doğrudan yargısal denetime tabi değildir, ancak siyasal ve toplumsal hesap verebilirlik mekanizmalarıyla çevrilmiştir.[240]

---

[238] Timperley, J. (2019, December 6). Denmark adopts climate law to cut emissions 70% by 2030. Climate Home News. Retrieved June 12, 2025, from https://www.climatechangenews.com/2019/12/06/denmark-adopts-climate-law-cut-emissions-70-2030/

[239] Danish Council on Climate Change. (2025, February 27). Denmark on track to hit 2030 emissions cuts goal, council says. Reuters. Retrieved June 12, 2025, from https://www.reuters.com/sustainability/climate-energy/denmark-track-hit-2030-emissions-cuts-goal-council-says-2025-02-27/

[240] Ministry of Climate, Energy and Utilities Denmark. (n.d.). Key elements of the Danish Climate Act – fact sheet. Retrieved July 12, 2025, from https://en.kefm.dk/Media/6/4/Climate%20act%20fact-sheet%20FINAL-a-webtilg%C3%A6ngelig.pdf

15.5. Eleştiriler ve Uygulama Sorunları

Yasanın güçlü yönlerine rağmen eleştirilen bazı noktalar şunlardır:

- Bağlayıcılık sembolik kalabilir: Zira yasa ihlallerinde yaptırım mekanizması zayıftır.
- Karbonsuzlaşma hızı sektörel olarak dengesizdir: Tarım ve ulaştırma gibi alanlarda ilerleme sınırlıdır.
- Yurttaş katılımı yeterince kurumsallaşmamıştır: İklim konseyine doğrudan katılım mekanizması bulunmamaktadır.

Bu nedenle bazı çevre hukukçuları tarafından, yasayı prosedürel açıdan ileri, ancak maddi yönden sınırlı bir çevre rejimi olarak tanımlanmaktadır.[241]

15.6. İklim Anayasacılığının Demokratikleşmesi

Danimarka İklim Yasası, siyasi mutabakatla kabul edilmiş,

- Kurumsal denetim ve bilimsel danışmanlık mekanizmalarını içselleştirmiş,
- Her yeni kamu politikasının iklim etkisini sorgulayan,
- Parlamento ve kamuoyuna yıllık hesap verme sistematiği geliştirmiş,
- Avrupa düzeyinde en net prosedürel iklim yükümlülük sistemlerinden biri

olarak konumlanmıştır.

Ancak etkinliğini uzun vadede belirleyecek olan, bu yükümlülüklerin ne ölçüde fiilen uygulanacağı ve karbon nötr hedeflerinin maddi politikalarla desteklenip desteklenmeyeceğidir.[242]

---

[241] European Parliamentary Research Service. (2024). Denmark's climate action strategy. Retrieved July 12, 2025, from https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2024/767173/EPRS_BRI%282024%29767173_EN.pdf

[242] Tvarnø, C. D. (2021). The New Era of Climate Law in Denmark and in the EU. Copenhagen Business School Research. Retrieved July 12, 2025, from https://research.cbs.dk/files/92915779/christina_d_tvarn_the_new_era_of_climate_law_publishersversion.pdf

16. FİNLANDİYA İKLİM YASASI (ILMASTOLAKI): BİLİM TEMELLİ DEMOKRATİK YÖNETİŞİMİN HUKUKİLEŞMESİ

Finlandiya, kuzey refah devleti modelini çevresel sürdürülebilirlikle ustaca birleştiren önemli bir örnektir. 2015 yılında kabul edilen ilk İklim Yasası, ülkenin ilk kapsamlı iklim politikasına zemin oluşturmuştur.[243] Ancak 2022 yılında yapılan reformla bu yasa çok daha ileri bir düzeye taşınmıştır.[244] Yeni yasa (423/2022 sayılı Ilmastolaki), yalnızca emisyon azaltım hedefleri koymakla kalmamış; aynı zamanda iklim nötrlüğü stratejisini uzun vadeli olarak planlamayı, kuşaklararası adaleti gözetmeyi, yerli halkların—özellikle Sami toplumunun—haklarını tanımayı ve bilimsel danışmayı anayasal değerlere uygun şekilde örgütlemeyi kapsamaktadır. Reformla birlikte 2035 yılı için karbon nötrlüğü hedefi yasalaştırılmış, devlet kurumlarının planlama ve takip sorumlulukları, iklim politikaları üzerindeki denetim sistemi şeffaflaştırılmıştır. Bu yönetişim modeli, Finlandiya'yı hem hukuki olarak sorumlu iklim yönetimi alanında örnek ülke hâline getirmiş hem de siyasal bilimler açısından "responsible climate governance" kavramını somutlaştırmıştır.[245]

Tablo 18 : Finlandiya İklim Kanunu ve Politikası Muhtevası

Tema*	İçerik
1. İklim Hedefleri	• 2030: 1990 seviyesine göre en az %60 sera gazı azaltımı; 2035'te karbon nötrlüğü; 2040: %80; 2050: en az %90, hedef %95 azaltım2035'ten sonra karbon negatif (removals > emissions) hedefi öngörülmüştür.
2. Tüketim	Yasada tüketim özelinde düzenleme yok; ancak bütüncül iklim önlemleri kamu politikalarına entegre şekilde hazırlanır ve Yıllık İklim Raporu (Annual Climate Report) içeriğinde değerlendirilir.
3. Üretim & İş (sektörler)	• Planlama sistemi: – *Long-term Climate Plan* (en az 10 yıllık perspektif) – en geç 2025'e kadar – *Medium-term Climate Plan* (her seçim döneminde) – *Adaptation Plan* (her 2 seçim döneminde) – *Land Use Sector Plan* (her diğer seçim döneminde)
4. Ulaşım, Enerji, Tarım vs.	Ulaşım, binalar, tarım gibi effort-sharing sektörleri, Medium-term Plan kapsamında yer alır. ETS kapsamı dışındaki sektörler bu planlarla düzenlenir.
5. Konut	Konut sektörü, orta ve uzun vadeli planlara dahil edilir; enerji verimliliği önlemleri bu planlar dahilinde değerlendirilir.
6. Beslenme /	*Land Use Sector Plan* özel olarak bu sektöre yönelik önlemleri ve karbon

[243] Ministry of the Environment Finland. (n.d.). Climate Legislation – Ministry of the Environment. Retrieved July 12, 2025, from https://ym.fi/en/climate-change-legislation

[244] Climate Change Act (No. 609 of 2015). (n.d.). FAOLEX. Retrieved July 12, 2025, https://faolex.fao.org/docs/pdf/fin180638.pdf

[245] Finland's Eighth National Communication under the UNFCCC. (n.d.). UNFCCC. Retrieved July 12, 2025, from https://unfccc.int/sites/default/files/resource/fi_nc8_final.pdf

Tarım (Land Use)	yutak (sinks) güçlendirmeyi içerir; bu kapsam yeni yasaya eklendi.
7. Çevresel Yargı / Denetim	• Annual Climate Report her yıl Parlamento'ya sunulur; planların hedeflere uygunluğu, ihtiyaç duyulan önlemler incelenir. • Supreme Administrative Court, eksik ya da geciken önlemler varsa hak temelli yargı denetimi yapabileceğini belirtmiştir.
8. İzleme & Değerlendirme	• İlgili Planlar dönem boyunca izlenir; raporlarla uygulanabilirlik denetlenir. • Hükümet gerekirse Planlara ek önlemler ekler veya revize eder. • Independent Climate Panel (Finnish Climate Change Panel) öneri ve teknik destek verir.
9. Güncel Durum & Riskler	• *LULUCF (Land Use)* sektöründe karbon yutak çöküşü (2023: kaynak hale gelme), hedeflerin tutturulmasını tehdit ediyor. • Hükümetin planlama süreçlerindeki gecikmeler, iklim hakkı bakımından davalara konu oluyor. • Finlandiya'nın LULUCF eksikliği, AB regülasyonları altındaki yetersizliği artırıyor.
10. AB Desteği ve Pozisyon	Finlandiya, AB'nin 2040 için %90 azaltım hedefini destekliyor; iklim eylemi bağlamında ileriye dönük Avrupa hedefleri konusunda aktif bir rol oynuyor.

*(*Climate Change Act (yeni yasa, 2022; önceki 609/2015 yasasının yerini almıştır) Finlandiya'nın 2022 tarihli İklim Yasası, en iddialı yasal karbon hedeflerinden birine (2035'e kadar net sıfır, sonrasında negatif) sahiptir.))*

16.1. Tarihsel ve Siyasal Arka Plan: Ekolojik Modernizasyon ve Toplum Temelli Sürdürülebilirlik

Finlandiya, 1990'lı yıllardan itibaren çevresel regülasyonlarını bilimsel veri temelli planlama, yurttaş katılımı ve yerel yönetimlerin güçlendirilmesi eksenlerinde inşa etmiştir. 2015 yılında yürürlüğe giren ilk iklim yasası, daha çok yönetime planlama yükümlülüğü getirirken; 2022 revizyonuyla birlikte hedeflerin bağlayıcılığı ve yasal denetim mekanizmaları güçlendirilmiştir. Bu reform, Finlandiya'nın 2035 yılına kadar karbon nötr ilk gelişmiş ülke olma hedefiyle doğrudan bağlantılıdır.[246]

16.2. Yasanın Hukuki İçeriği ve Yapısal Özellikleri

a) Temel Hedefler

- 2030 yılına kadar sera gazı emisyonlarının %60 azaltılması (2005 referans yılına göre),
- 2040 hedefi: %80 azaltım,

[246] Honkonen, T. (2023). Does the new Finnish Climate Change Act promote urban climate resilience? Ilmastokatsaus, (May), 18–19. Retrieved July 12, 2025, from https://www.ilmastokatsaus.fi/wp-content/uploads/2023/05/RL_2023_ACCC_pages_18-19.pdf

- 2050 hedefi: %90-95 azaltım,
- 2035 itibarıyla net sıfır emisyon (karbon nötrlüğü),
- Sera gazı yutaklarının artırılması (orman ve toprak kullanımı dahil).

b) Yasaya Eklenen Yeni İlkeler (2022 Reformu)

- Kuşaklararası adalet ve nesiller arası sorumluluk,
- Sami halkının kültürel ve çevresel hakları (anayasayla uyumlu biçimde),
- Bilimsel temelli politika geliştirme zorunluluğu,
- Katılımcı planlama süreci ve yıllık izleme raporları.

Bu düzenlemeler Finlandiya'yı, Avrupa iklim hukukunda azınlık haklarını ve toplumsal adaleti yasal düzlemde tanıyan nadir ülkelerden biri haline getirmiştir.[247]

16.3. Kurumsal Mekanizmalar ve Yönetişim Yapısı

a) Hükümetin Yükümlülükleri

- Her dört yılda bir "Uzun Vadeli İklim Stratejisi" hazırlamak,
- Her iki yılda bir "Kısa Vadeli İklim Politikası Planı" yayımlamak,
- Yıllık "İklim Raporu" ile Parlamento'yu bilgilendirmek,
- Tüm plan ve raporların bilimsel ve sosyal etki değerlendirmesiyle desteklenmesi.

b) Bağımsız İklim Kurulu (Ilmastopaneeli)

- 15 bilim insanı ve uzman üyeden oluşur.
- Hükümete ve Parlamento'ya danışmanlık sunar.
- Raporları kamuya açıktır ve kamuoyunun denetimine olanak tanır.
- Çalışmaları doğrudan çevre bakanlığına bağlı olmayan, özerk bir yapıdadır.

Bu yönetişim mekanizması, politikadan bağımsız bilgi üretimi ve kanıt temelli politika geliştirme açısından örnek gösterilmektedir.

---

[247] Castrén & Snellman Attorneys Ltd. (2022, December 9). Latest news in climate law: Climate Act amended and Finland's first climate litigation case filed. Retrieved July 12, 2025, from https://www.castren.fi/news/latest-news-in-climate-law-climate-act-amended-and-finlands-first-climate-litigation-case-filed/

16.4. Siyaset Bilimi Açısından Değerlendirme: Katılımcı Ekosistem ve Bilimsel Rasyonalizm

Finlandiya İklim Yasası, siyaset bilimi literatüründe "deliberatif çevresel yönetişim" örneğidir. Yasada şu unsurlar öne çıkar:

- Kurumlar arası uyum (merkezi hükümet, yerel yönetimler, çevre ajansları),
- Azınlık haklarının çevresel bağlamda anayasal güvenceye alınması,
- Yurttaş katılımı ve bilimsel danışma zorunluluğu.

Bu yapı, Lijphart'ın "konsensüs demokrasisi" tanımına da uygundur: Farklı aktörler, farklı düzeylerde karar alma süreçlerine kurumsal olarak katılmaktadır.[248]

16.5. Yerli Halk Hakları (Sámi Halkı) ve İklim Adaleti

Finlandiya İklim Yasası, 2022 revizyonuyla birlikte, Avrupa'da yerli halkların çevre ve kültürel haklarını iklim hukuku çerçevesine dahil eden ilk yasalardan biri olmuştur. Yasaya göre:

- Sami halkı ile ilgili iklim politikalarında önceden danışma zorunluluğu vardır.
- Kararların kültürel sürdürülebilirlik etkisi ayrıca değerlendirilmelidir.
- Bu yükümlülük, Birleşmiş Milletler Yerli Halklar Hakları Bildirgesi ve ILO Sözleşmesi No.169 ile uyumludur.[249]

16.6. Yargısal Denetim ve Hesap Verebilirlik

Yasa, açıkça bir yargı yolu öngörmese de, anayasal haklar ve kamu yönetimi ilkeleri çerçevesinde idari yargı denetimi mümkündür. Ayrıca:

- Ombudsman of Parliament (Eduskunnan oikeusasiamies) ve
- Chancellor of Justice (Oikeuskansleri) gibi denetim organları, iklim politikalarının temel haklara uygunluğunu izler.

---

[248] Ilmastopaneeli (Finnish Climate Change Panel). (2023). Evaluation of justice in climate policy. Retrieved July 12, 2025, from https://ilmastopaneeli.fi/hallinta/wp-content/uploads/2023/05/finnish-climate-change-panel-report-3-2023-evaluation-of-justice-in-climate-policy.pdf

[249] Rethinking Removals. (2022). The Finland Climate Act (2022). Retrieved July 12, 2025, from https://rethinkingremovals.org/sparks/the-finland-climate-act-2022/

Bu denetim yapısı, özellikle çocukların ve gelecek kuşakların temsilciliği açısından hukuk literatüründe "dolaylı temsil modeli" olarak tanımlanmaktadır.[250]

16.7. Eleştiriler ve Geliştirme Alanları

- Yasa kapsamlıdır, ancak emisyon azaltımı yavaş ilerlemektedir.
- Sanayi ve ulaşım sektörlerinde hedefler tam entegre edilmemiştir.
- Yerli halklarla istişare süreci bazı bölgelerde sembolik kalmaktadır.
- Finansman stratejileri (örneğin yeşil bütçeleme) henüz yeterince kurumsallaşmamıştır.

Buna rağmen Finlandiya, sosyal yönetişim boyutu en güçlü iklim yasalarından birine sahiptir.

16.8. Karşılaştırmalı Perspektif

Avrupa ülkeleri iklim yasalarında benzer kurumsal mekanizmalar kullanmakla birlikte, hedefler ve denetim biçimlerinde kayda değer farklılıklar göstermektedir. Finlandiya, 2035 yılına kadar karbon nötrlüğe ulaşmayı hedeflerken bu hedefi yasaya bağlamış, bağımsız bir bilimsel konseyl (finland climate panel ve Sámi Climate Council) kurulmuş, özellikle Sami yerli halklarının hakları anayasal değerlere uygun şekilde korunmuştur. Ayrıca yıllık raporlama zorunluluğu getirilmiş ve yargısal denetimi sınırlı da olsa mevcut kılınmıştır.[251]

Norveç, karbon nötrlük hedefini 2050 olarak belirlemiş, bağımsız bir danışma konseyi kurmuştur. Raporlama sistemleri güçlüdür; ancak yargısal denetim, yalnızca sınırlı bir etkiye sahiptir. Danimarka da aynı hedefi (2050) gözetmektedir; bağımsız konsey ve yıllık raporlama sistemleri mevcuttur; ancak yerli halk haklarına dair düzenleme yasada yer almamıştır ve yargısal denetim mekanizmaları bulunmamaktadır. Almanya, 2045'e kadar karbon nötrlüğü hedefler; bağımsız bir danışma konseyi vardır ve yıllık raporlama yasadır. Ayrıca Almanya'da yargısal denetim güçlüdür; Federal Anayasa Mahkemesi, Iklim Yasası bağlamında kararlarıyla süreçlere doğrudan müdahale edebilmiştir . Fransa'da da 2050 hedefi vardır; ancak bağımsız konsey sınırlı ve yıllık raporlamada kısıtlama mevcuttur. Bununla birlikte yargısal denetim, hukuki süreçler aracılığıyla uygulanmaktadır; örneğin 2021

---

[250] Kati Kulovesi. (n.d.). Finland's new Climate Change Act and the legally-binding target for carbon neutrality by 2035: How it happened and what it means? Retrieved July 12, 2025, from https://sites.uef.fi/cceel/finlands-new-climate-change-act-and-the-legally-binding-target-for-carbon-neutrality-by-2035-how-it-happened-and-what-it-means/

[251] Evans-Duwe, P. (2021). Climate governance systems in Europe: the role of national advisory bodies. Ecologic Institute. Retrieved July 12, 2025, from https://www.ecologic.eu/sites/default/files/publication/2021/Evans-Duwe-Climate-governance-in-Europe-the-role-of-national-advisory-bodies-2021-Ecologic-Institute.pdf

Luxembourg'daki Grande-Synthe davası gibi olarak Fransa hükümetinin politikalarını etkilemiştir [252]

Bu karşılaştırma, ülkeler arasında kurumsal sorumluluk, bilimsel danışmanlık, yerli halk hakları, raporlama mekanizmaları ve yargısal denetim açısından nasıl farklı modeller geliştirildiğini göstermektedir. Böylece, iklim politikalarında sadece hedef belirlemek değil, bu hedeflere ulaşmayı sağlayacak yönetişim modelleri oluşturmak da esas alınmaktadır.[253]

16.9. Bilim, Adalet ve Demokrasi Üçgeninde Bir İklim Anayasacılığı

Finlandiya İklim Yasası:

- Bilimsel bilgi temelli,
- Katılımcı, şeffaf ve çok düzeyli,
- Yerli halk haklarını tanıyan,
- Anayasayla uyumlu yükümlülükler getiren,
- Sosyal adalet ile çevresel sorumluluğu bütünleştiren,

bir yasadır. Bu yönüyle Finlandiya, yalnızca bir çevre hukuku reformu değil; aynı zamanda iklim adaletini demokratik hukuk devleti ilkeleriyle bütünleştiren bir model sunmaktadır.[254]

---

[252] Statistics Finland / UNFCCC. (2023). Finland's Eighth National Communication. Retrieved July 12, 2025, from https://unfccc.int/sites/default/files/resource/fi_nc8_final.pdf

[253] Klimarådet. (2021). Status Outlook 2021. Retrieved July 12, 2025, from https://klimaraadet.dk/en/report/status-outlook-2021

[254] German Environment Agency. (2024). Data on the Environment – Environmental Monitor 2024. Retrieved July 12, 2025, from https://www.umweltbundesamt.de/sites/default/files/medien/479/publikationen/data-on-the-environment-environmental-monitor-2024_0.pdf

17.İSVEÇ İKLİM YASASI (KLIMATLAGEN): ANAYASAL KAPSAMDA SİYASAL SORUMLULUK VE YÖNETİMSEL BAĞLAYICILIK

İsveç, çevre hukukunun kurumsallaşması açısından 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren öncü ülkeler arasında yer almış; iklim değişikliğiyle mücadeleyi yalnızca teknik bir politika alanı değil, aynı zamanda hukuki ve anayasal bir yükümlülük alanı olarak tanımlamıştır. Bu yaklaşımın somutlaşmış hali olan İsveç İklim Yasası (Klimatlagen), 1 Ocak 2018 tarihinde yürürlüğe girmiştir ve İsveç'te çevre politikalarının siyasal sistem içindeki konumunu kalıcılaştırmıştır.[255] Bu yasa, hukuken bağlayıcı hedefler belirlemese de yürütmeye ilişkin sistematik ve kalıcı yükümlülükler getirerek, "iklim yönetişiminin anayasal sorumluluğa dönüştüğü" bir yapı ortaya koymuştur.[256] [257]

Tablo 19 : İsveç İklim Kanunu ve Politikası Muhtevası

Tema	İçerik
1. İklim Hedefleri	Yasa, en geç 2045'e kadar net sıfır sera gazı emisyonu hedefini içermektedir; bu, 1990 seviyelerine göre en az %85 azaltım anlamına gelir ve sonrasında negatif net emisyon hedeflenir.
2. Tüketim	Yasada tüketim odaklı spesifik düzenleme bulunmaz; ancak hükümetin bütçede iklime dair yıllık climate report sunması tüketim etkilerinin de izlenmesini sağlar .
3. Üretim & İş (sektörel)	- Her dört yılda bir sunulan climate policy action plan, iklim hedeflerine ulaşmak için sektörel politikaları içermek zorundadır .
4. Ulaşım, Enerji, Tarım vb.	Bu plan aracılığıyla tüm sektörler analiz edilir; ancak 2023 planı kısa vadeli hedefler açısından yetersiz bulunmuştur — 2030 ara hedefleri göz ardı edilmiş, uygulama zamanlamaları belirsiz kalmıştır .
5. Konut	Konut sektörü doğrudan yasada değil, iklim eylem planları içinde yer alır; planların detay eksiklikleri tespit edilmiştir .
6. Beslenme / Tarım / LULUCF	Orman, toprak ve karbon yutakları dahil edilmiştir; yasa çerçevesinde sektörlerin genel analizi yapılır .
7. Çevresel Yargı / Denetim	- Climate Policy Council (bağımsız uzman kurulu), hükümet politikalarını değerlendirir ve yıllık rapor sunmuştur. "Aurora Davası" kapsamında, 2025'te Yüksek Mahkeme, zararın somut olması gerektiği gerekçesiyle davayı reddetmiştir .
8. İzleme & Değerlendirme	- Annual climate report her bütçe kanun teklifiyle Parlamento'ya sunulur; emisyon eğilimleri ve politika etkileri raporlanır - Climate policy action plan: dört yılda bir hazırlanır; 2023 planı eksiklikler taşımaktadır.
9. Güncel	- İklim Politikası Konseyi, 2023'te yürürlüğe giren politikaların emisyonları

[255] Swedish Environmental Protection Agency. (n.d.). Sweden's Climate Act and Climate Policy Framework. Retrieved July 12, 2025, from https://www.naturvardsverket.se/en/topics/climate-transition/sveriges-klimatarbete/swedens-climate-act-and-climate-policy-framework/

[256] EUKI / German-Swedish Climate and Energy Partnership. (2018). The Swedish Climate Act | EUKI Study. Retrieved July 12, 2025, from https://www.euki.de/wp-content/uploads/2019/09/20181205_SE_Swedish-Climate-Act_Study.pdf

[257] Yokuş Sevük, H. (2020). Küresel Çevresel Yönetişim Bağlamında Uluslararası İşbirliği ve Çevresel Yönetişim Uygulamasında İsveç Örneği. Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi(25), 96-120. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1716475

Durum & Uyarılar	artıracağını ve 2030 hedeflerinin tehlikede olduğunu bildirmiştir . - İsveç Çevre Koruma Ajansı, ek politika önlemleri gerekliliğini vurgulamıştır (ör. ulaşım elektrifikasyonu, biyoyakıt zorunluluklarının azaltılması emisyon gelişimini olumsuz etkilemektedir) .

*(*Climate Act ve Climate Policy Framework (2017 yasası, 2018 yürürlük))*

17.1. Siyasal Arka Plan: Çevresel Refah Devletinin Evrimi

İsveç, çevresel konularda erken dönemden itibaren kalkınma modellerini yeniden tanımlamış bir ülkedir. 1999 tarihli Çevresel Hedefler Yasası (Miljömålsförordningen) ile başlayan süreç, 2009'da yürürlüğe giren Entegre İklim ve Enerji Politikası belgeleriyle derinleşmiş; 2017 yılında kabul edilen İklim Yasası ile birlikte iklim politikalarının siyasal iktidarların inisiyatifine bırakılmaksızın kurumsal ve yasal güvence altına alınması sağlanmıştır.[258] Yasa, İsveç Meclisi'nde çok partili mutabakatla kabul edilmiş; özellikle merkez sol (Sosyal Demokratlar), Yeşiller ve Merkez Partisi'nin ortak siyasi çabası sonucu biçimlenmiştir.[259]

[258] Swedish Climate Policy Council. (2025). Annual report 2025. Retrieved July 12, 2025, from https://www.klimatpolitiskaradet.se/wp-content/uploads/2025/04/swedishclimatepolicycouncilclimatepolicycouncilreport2025.pdf

[259] Government Offices of Sweden. (2017). Sweden's draft integrated national energy and climate plan (NECP). Retrieved July 12, 2025, from https://energy.ec.europa.eu/document/download/ae770122-6874-431e-b4d1-a376c9034549_en?filename=sweden_draftnecp.pdf

17.2. Yasanın Temel Hükümleri ve Hukuki Statüsü

İsveç İklim Yasası, 2018:1 sayılı kanunla yürürlüğe girmiştir.[260] Yasada açıkça tanımlanan temel hukuki yükümlülükler şunlardır:

a) Hükümetin Stratejik Sorumlulukları

- Hükümet, her yıl iklim politikasıyla ilgili bir raporu bütçe yasasıyla birlikte Parlamento'ya sunmakla yükümlüdür.
- Her dört yılda bir "İklim Siyasi Yol Haritası" (klimatpolitiska handlingsplanen) yayımlamak zorundadır.
- Tüm sektörel politikaların, bu yol haritasıyla uyumlu olması beklenmektedir.[261]

b) Karbon Nötrlüğü Hedefi

- İsveç'in 2045 yılına kadar net sıfır emisyon hedefine ulaşması öngörülmektedir.
- Bu hedef, doğrudan yasa metnine yazılmamış; ancak yasa gereği hazırlanan iklim stratejileri ve hükümet raporlarında temel hedef olarak tanımlanmıştır.[262]

c) Bağımsız Denetim ve Bilimsel Değerlendirme

- Yasada öngörülen kurumsal mekanizma, İklim Politikası Konseyi (Klimatpolitiska rådet)'dir.
- Bu organ, hükümet politikalarını bağımsız olarak değerlendirme, eksiklikleri tespit etme ve kamuoyunu bilgilendirme işlevi görür.
- Konsey kararları bağlayıcı olmamakla birlikte, yüksek düzeyde siyasal etkiliğe sahiptir.[263]

---

[260] Government of Sweden. (2021, March 11). Sweden's climate policy framework. Retrieved July 12, 2025, from https://www.government.se/articles/2021/03/swedens-climate-policy-framework/

[261] Klimatpolitiska rådet. (2024). Report of the Swedish Climate Policy Council 2024. Retrieved July 12, 2025, https://www.klimatpolitiskaradet.se/wp-content/uploads/2024/06/reportoftheswedishclimatepolicycouncil2024.pdf

[262] Karlsson, M. (2021). Sweden's Climate Act – its origin and emergence. Climate Policy. https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/14693062.2021.1922339?needAccess=true

[263] Widerberg, O., Bäckstrand, K., Marquardt, J., & Nasiritousi, N. (2024). Sweden's Emissions and Climate Policy in an International Context. In The Politics and Governance of Decarbonization (pp. 41–62). Cambridge University Press. https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/86B58A79F1FB0EAAC8BA637B7B2DB490/9781009301565c3_41-62.pdf/swedens-emissions-and-climate-policy-in-an-international-context.pdf

17.3. Siyasal Kuram Açısından Değerlendirme: Yapısal Güvence ve Siyasal Hesap Verebilirlik

İsveç İklim Yasası, siyaset biliminde March ve Olsen'ın geliştirdiği "normatif kurumsallaşma" yaklaşımına iyi bir örnek teşkil etmektedir. Yasa, siyasi iktidarlar değişse bile iklim politikasının sürekliliğini kurumsal biçimde güvence altına almayı amaçlar. Bu doğrultuda, yıllık iklim raporları ve her dört yılda bir hazırlanması öngörülen eylem planları, yasama sürecine ve kamuoyuna iklimle ilgili sorumluluğun düzenli biçimde hatırlatılmasını sağlar. Bu yapı, yalnızca yargı yerine parlamenter mekanizmalar ve toplum baskısı üzerinden hükümetleri iklim performansına bağlı kılmayı öngörür. Yani yasa, yaptırımlar olmadan, siyasal ve toplumsal normlara uygun davranışı destekleyen bir kurumsal çerçeve sunar. Böylece İsveç modeli, teknik tedbirlerin ötesine geçerek, demokratik normlarla desteklenen iklim yönetişimini kurumsallaştırır.[264]

İsveç İklim Yasası, siyaset bilimi teorileri açısından değerlendirildiğinde, "normatif kurumsallaşma" örneği olarak kabul edilmektedir.[265] Yasa, siyasi iktidarın değişiminden bağımsız olarak:

- İklim politikalarının sürekliliğini sağlamak,
- Demokratik hesap verebilirliği kurumsallaştırmak,
- Toplumun çevresel taleplerini sistematik olarak değerlendirmek amacıyla bir yönetişim çatısı sunmaktadır.[266]

Yasanın güçlü yönü, yargı yoluyla değil; parlamenter gözetim ve kamuoyu baskısı yoluyla hükümetleri iklim sorumluluğuna zorlamasıdır. Bu bağlamda yasa, doğrudan ceza ya da yaptırım öngörmeden, siyasal süreç içinde etkili olmayı amaçlamaktadır.[267]

---

[264] Karlsson, M. (2021). Sweden's Climate Act – its origin and emergence. Climate Policy. Advance online publication. https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/14693062.2021.1922339?needAccess=true

[265] Reuters. (2024, April 12). Sweden will miss its climate goals without policy changes, environment agency says. Retrieved July 12, 2025, from https://www.reuters.com/business/environment/sweden-will-miss-its-climate-goals-without-policy-changes-environment-agency-2024-04-12/

[266] The Local Sweden. (2024, April 2). Analysis: Is the climate law toothless and therefore useless? Retrieved July 12, 2025, from https://www.thelocal.se/20240402/analysis-is-swedens-climate-law-toothless-and-therefore-useless/

[267] Swedish Environmental Protection Agency. (n.d.). Sweden's Climate Act and Climate Policy Framework. Retrieved July 12, 2025, from https://www.naturvardsverket.se/en/topics/climate-transition/sveriges-klimatarbete/swedens-climate-act-and-climate-policy-framework/

17.4. Hukuki Açıdan Yapısal Nitelik ve Yaptırım Boyutu

İsveç İklim Yasası, teknik olarak bir çerçeve yasa (ramlag) niteliğindedir. Bu tür yasalar, İsveç hukuk sisteminde somut yaptırımlar öngörmeyen, ancak kamusal yönetimi yönlendiren ve kurumsal sorumlulukları belirleyen metinlerdir.[268] Bu bağlamda:

- Yasa, anayasal düzeyde olmasa da, anayasal değerlerle tutarlı ve kamu yönetimini bağlayıcı bir metindir.
- Yasanın ihlal edilmesi, hukuki değil, siyasal sorumluluk doğurur. Bu sorumluluk, Parlamento'nun denetimi ve seçim mekanizmasıyla işlemektedir.

Dolayısıyla yasa, İsveç'in kamu hukukunda hâkim olan sistematik sorumluluk anlayışı (systemansvar) ile uyumlu bir yaklaşıma sahiptir.

17.5. Yönetişim ve İdari Yükümlülükler: Çok Düzeyli İklim Planlaması

Yasa, yalnızca merkezi hükümeti değil, sektörel ve yerel yönetimleri de dolaylı olarak iklim stratejilerine entegre etmektedir. İdari yükümlülükler kapsamında:

- Her kamu kurumu, kendi faaliyet alanına ilişkin iklim etki değerlendirmesi yapmakla yükümlüdür.
- Belediyeler ve bölgesel idareler, merkezi stratejiyle uyumlu yerel planlar hazırlamalıdır.
- Kamu bütçesi süreciyle birlikte iklim politikaları bütünleşik biçimde raporlanır.

Bu yaklaşım, İsveç'in merkeziyetçi olmayan kamu yönetimi geleneğiyle tutarlıdır.

17.6. Eleştirel Değerlendirme ve Uygulama Açmazları

Her ne kadar yasa, yönetişimsel açıdan güçlü olsa da uygulamada bazı eleştiriler gündeme gelmiştir:

- Hedeflerin hukuken bağlayıcı olmaması, hükümetlerin politik taahhütlerden sapmasına imkân tanımaktadır.
- İklim Konseyi'nin önerileri bağlayıcı değildir, bu da önerilerin uygulanabilirliğini sınırlandırabilir.

---

[268] Klimatpolitiska Rådet. (2024). Report of the Swedish Climate Policy Council 2024. Retrieved July 12, 2025, from https://www.klimatpolitiskaradet.se/wp-content/uploads/2024/06/reportoftheswedishclimatepolicycouncil2024.pdf

- Sanayi ve ulaşım sektörlerinde dönüşüm hızı yetersizdir, özellikle çelik üretimi ve fosil yakıt taşımacılığı bağlamında ilerleme sınırlıdır.
- Finansman mekanizmaları netleşmemiştir: Karbon nötr hedefleri destekleyecek kamu harcama stratejileri yetersiz görülmektedir.

Bu eleştiriler, İsveç İklim Yasası'nın güçlü normatif çerçevesine rağmen uygulamada daha etkili bir **politik entegrasyon ve kaynak yönlendirmesi** gerektirdiğini ortaya koymaktadır.

17.7. Hukuki Sorumluluk, Siyasal Etki ve Demokrasi Temelli İklim Anayasacılığı

İsveç İklim Yasası (Klimatlagen) yaptırımsız olmasına rağmen bağlayıcı hükümler içerir. Parlamenter yapıyla yürütme arasında dengeli kurumsal bir çerçeve sunmaktadır.[269] Hükümetin yürüttüğü iklim politikalarının her yıl raporlanması ve dört yılda bir hazırlanacak stratejik eylem planları sayesinde iklim yönetimi süreklilik kazanır. Bilimsel danışma kurumu Climate Policy Council, hükümetin politikalarını bağımsız ve şeffaf şekilde denetler ve kamuoyunu bilgilendimektedir.[270] Bu model, demokratik normlar ve kamuoyu baskısıyla birlikte işleyen bir "demokratik iklim anayasacılığı" inşa eder: yasanın yaptırım gücü olmadan, siyasal kültür aracılığıyla hükümetleri iklim sorumluluğuna yönlendirmesi bu yaklaşımın temelini oluşturmaktadır.[271]

---

[269] Roberts, J. T., & Thyer, B. (2021). Accountability mechanisms in climate change framework laws. Grantham Research Institute, LSE. https://www.lse.ac.uk/granthaminstitute/wp-content/uploads/2021/11/Accountability-mechanisms-in-climate-change-framework-laws.pdf

[270] von Malmborg, F. (2024). From role model to international scapegoat: Analysing the paradigm shift in Swedish climate policy and governance. Preprints.org. https://www.preprints.org/manuscript/202405.0991/v1

[271] https://www.reuters.com/business/environment/sweden-will-miss-its-climate-goals-without-policy-changes-environment-agency-2024-04-12/

18.İSVİÇRE İKLİM YASASI (CO_2-GESETZ): FEDERAL DEMOKRASİDE İKLİM SORUMLULUĞUNUN HUKUKİLEŞMESİ

İsviçre'de iklim politikaları, doğrudan demokrasi ile federal sistemin bileşimi içinde şekillenir. Bu çerçevede, İsviçre'nin iklim politikalarını yönlendiren temel yasal düzenleme, "Karbon Dioksit Yasası" (CO_2-Gesetz) olarak bilinen ve ilk versiyonu 2000 yılında yürürlüğe giren yasadır. Bu yasa, çevresel yükümlülükleri yalnızca yönetimsel düzlemde değil, anayasal yurttaş katılımı ve referandum süreçleriyle birlikte geliştiren özgün bir modele dayanmaktadır.[272]

En son olarak 2023 yılında kabul edilen yeni revizyonla birlikte, İsviçre, karbon nötrlük hedefini hukuk düzeyinde tanımlamış; 2050 yılına kadar sıfır net emisyon hedefini ulusal iklim stratejisinin merkezine yerleştirmiştir.[273] [274]

Tablo 20 : İsviçre İsveç İklim Kanunu ve Politikası Muhtevası

Tema*	İçerik
1. İklim Hedefleri	• 2050'ye kadar net sıfır emisyon hedefi, 2023 referandumu sonucu kabul edilen *Climate and Innovation Act* (CIA) ile yasalaşmıştır. Aralık 2024 tarihli federal hedefler: 2031-2040 arası en az %64 azalma, 2041-2050 arası ortalama %89 azalma olarak belirlenmiştir.
2. Ara hedefler	• 2035'e kadar en az %65 azaltım hedefi belirlenmiştir.
3. Mevzuat Yapısı	• CO_2 Yasası (CO_2 Act, 2011) temel karbon vergi ve ETS mekanizmalarını sağlar. • 2024'te kabul edilen *CO_2 Takip Yasası* (Succession Act), orijinal plana kıyasla daha zayıf araçlar içeriyor; yasaklar kaldırılarak finansal teşviklere dönülmüştür.
4. Kurumsal Sorumluluk	• *Climate and Innovation Act* altında tüm şirketler (Scope 1 ve Scope 2 için), 2050'ye kadar net sıfıra ulaşmak zorunda. Şirketlerin geçiş planları (transition roadmaps) geliştirmesi teşvik ediliyor; büyük şirketler için 2025'te raporlama zorunluluğu başlıyor.
5. Politika ve destek mekanizmaları	• CO_2 vergileri sürüyor ve gelirlerin bir kısmı iklim fonuna, diğer kısmı nüfusa geri dağıtılıyor. • Yenilenebilir enerji yasası (2023 referandumu ile desteklendi) ile elektrik üretim, taşıma ve depolama altyapısı güçlendirilmesi planlanıyor.
6. İnsan Hakları ve Yargı	• Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (ECHR), *KlimaSeniorinnen Schweiz* davasında İsviçre'nin yetersiz iklim eylemlerinin insan haklarını ihlal ettiğine hükmetmiştir; ülkeye 2030 öncesi somut politikalar ve eylem zaman çizelgesi sunma yükümlülüğü

[272] LOC Global Legal Monitor. (2023, July 6). Switzerland: Voters Approve Law Codifying Net Zero Target by 2050. Library of Congress. https://www.loc.gov/item/global-legal-monitor/2023-07-06/switzerland-voters-approve-law-codifying-net-zero-target-by-2050/

[273] MyClimte.org. (2024). What is the Swiss CO_2 Act? Retrieved July 12, 2025, from https://www.myclimate.org/en/information/faq/faq-detail/what-is-the-swiss-co2-act/

[274] BAFU / Swiss Federal Office for the Environment. (2024). 2050 net-zero target. Retrieved July 12, 2025, from https://www.bafu.admin.ch/bafu/en/home/topics/climate/info-specialists/emission-reduction/reduction-targets/2050-target.html

	getirilmiştir.
7. İzleme ve Değerlendirme	• CIA ve ilgili yönetmelikler (CPO) ile hedeflere ulaşım süreci için rehberler, raporlama ve değerlendirme araçları oluşturulmuştur.
8. Uluslararası Uyum	• İsviçre AB dışı ancak Paris Anlaşması'na bağlıdır. CIA ve CO_2 Yasası, uzun dönem stratejileri yasal ciddiyete dönüştüren örnek bir yaklaşım sunar.

18.1. Siyasal ve Hukuki Arka Plan: Doğrudan Demokrasi ve Çevresel Meşruiyet

İsviçre'nin çevre politikaları, Federal Anayasa'nın 74. maddesinde yer alan 'çevrenin korunması' hükmüne dayanmakta ve bu anayasal taahhüt, yasama sürecine meclisin yanı sıra halk oylamalarını da dahîl eden bir doğrudan demokrasi içermektedir. Bu bağlamda çevresel düzenlemeler, farklı toplumsal kesimlerin rızasını almayı gerektirmektedir. İlk kez 1999'da Federal Meclis'te onaylanan ve 2000'de yürürlüğe giren CO_2 Yasası, İsviçre iklim politikasının merkezi mevzuatıdır. 2021'de bu yasaya kapsamlı bir revizyon önerilse de halk oylamasında %51,6 hayır çıkmış, öneri reddedilmiştir. Bu sonuç, iklim politikalarının sosyal ve ekonomik etkiler dikkate alınmadan sunulduğunda meşruiyet kaybına uğrayabileceğini göstermiştir. Bunun üzerine parlamentoda yeni bir revizyon düzenlenmiş ve bu sefer daha kapsayıcı politikalar ile 18 Haziran 2023 referandumunda %59,1 oranında evet oyu alınarak kabul edilmiştir. Bu gelişme, iklim yasalarının yalnız bilimsel verilere dayanmasının yeterli olmadığı; toplumun geniş kesimleri tarafından kabul görecek şekilde tasarlanması gerektiğini ortaya koymuştur.[275]

18.2. Yasanın Temel Yapısı ve İçeriği

2023 tarihli yeni Karbon Dioksit Yasası, hem içerik hem yöntem bakımından önceki versiyonlarına göre daha kapsamlı, kapsayıcı ve sosyal açıdan dengelenmiş bir yapıya sahiptir.[276]

a) Temel Amaç ve Hedefler

- 2050 yılına kadar net sıfır emisyon (net zero) hedefi yasada açıkça tanımlanmıştır.
- Emisyon azaltımı yalnızca sanayi sektöründe değil; bina yalıtımı, ulaşım ve tarım gibi sektörleri de kapsayacak şekilde genişletilmiştir.
- Emisyon hedefleri, uluslararası yükümlülüklerle (Paris Anlaşması) uyumlu biçimde belirlenmiştir.[277]

---

[275] MyClimate.org. (2024, updated). What is the Swiss CO_2 Act?. Retrieved July 12, 2025, from https://www.myclimate.org/en/information/faq/faq-detail/what-is-the-swiss-co2-act/

[276] Swissinfo.ch. (2021, June 13). Swiss CO_2 law defeated at the ballot box. Retrieved July 12, 2025, from https://www.swissinfo.ch/eng/business/switzerland-votes-on-controversial-co2-law/46695016

b) Hukuki Nitelik

İsviçre CO_2 Yasası (CO_2-Gesetz) federal düzeyde bağlayıcıdır; ancak uygulama sorumluluğunda kantonlara önemli bir takdir yetkisi tanımaktadır. Bu çerçevede, federal hükümet ulusal hedefleri belirlerken, kantonlar binalar, ulaşım ve ısıtma gibi alanlarda somut emisyon azaltım tedbirlerini kendi koşullarına göre planlama ve uygulama esnekliğine sahiptir. Özellikle binalarda fosil yakıt kullanımını azaltacak standartlar, kanton tarafından belirlenen teknik ve ekonomik kriterlerle şekillendirilmektedir.[278]

Yasada karbon fiyatlandırma araçları yasal güvence altına alınmıştır. CO_2 vergisi (levy) fosil yakıtlar üzerinden uygulanırken gelirlerin bir kısmı iklim eylemleri için iklim fonuna aktarılmakta, bir kısmı ise doğrudan tüketicilere ve şirketlere geri ödenmektedir. Büyük sera gazı salanı tesisler, zorunlu katılımcılar olarak İsviçre Emisyon Ticaret Sistemi'ne (ETS) dahil edimektedir. ETS kapsamı sürekli daraltılmaktadır. Bu sistem, mevcut yasal çerçevede önemli bir fiyat sinyali mekanizması özelliği taşımaktadır. Ayrıca yenilenebilir enerjiye yönelik sübvansiyonlar, örneğin ısı pompası teşvikleri ve binaların enerji verimliliğini artıracak hibeler gibi araçlar, federal yasalar ve yönetmeliklerle güvence altına alınmıştır. Yasa, federal düzeyde bağlayıcıdır, ancak kantonlara uygulama alanında geniş takdir yetkisi bırakmaktadır. Emisyon azaltımı için karbon fiyatlandırması, emisyon ticaret sistemi, yenilenebilir enerji sübvansiyonları gibi araçlar yasal güvenceye alınmıştır.[279]

c) Yatırım ve Teşvik Politikaları

İsviçre'nin 2023'te kabul edilen Climate and Innovation Act (CO_2 Yasası) çerçevesindeki en önemli yeniliklerinden biri, enerji verimliliğini ve temiz ısıtma teknolojilerini desteklemek amacıyla yapılan federal yatırım ve teşvik düzenlemeleridir. Bu kapsamda binalarda eski fosil yakıtlı veya elektrikli ısıtma sistemlerinin yerini yeşil çözümlere bırakması için önümüzdeki 10 yıl boyunca yılda yaklaşık 200 milyon CHF, toplamda 2 milyar CHF seviyesinde destek planlanmıştır. Bu kaynaklar, enerji dönüşümünü yerel düzeyde uygulayan kantonlara aktarılacak ve Impulse Programme adıyla binaların yalıtımı ve verimliliğe dayalı dönüşümü hedeflenmektedir. Destek kapsamındaki araçlar arasında, ısı pompaları ve güneş enerjisi

---

[277] Climate Action Tracker. (2023). Switzerland – policies & action. Retrieved July 12, 2025, from https://climateactiontracker.org/countries/switzerland/policies-action/

[278] STWZ Energie AG. (n.d.). Revidiertes CO_2-Gesetz: Fördermittel und CO_2-Abgabe. Retrieved July 12, 2025, from https://www.stwz.ch/de/revidiertes-co2-gesetz-_content---1--1--472.html

[279] STWZ Energie AG. (n.d.). Revidiertes CO_2-Gesetz: Fördermittel und CO_2-Abgabe. Retrieved July 12, 2025, from https://www.stwz.ch/de/revidiertes-co2-gesetz-_content---1--1--472.html

sistemleri gibi yenilenebilir teknolojilere yönelik doğrudan teşvikler yer almaktadır ve bilimsel incelemeler, 2018–2023 döneminde bu tür sistemlere yönelik destek sağlanan binlerce yapıyı belgelemektedir . Aynı zamanda, sanayide güneş enerjili proses sıcaklığı sistemlerine yatırım yapan tesislere özel sübvansiyonlar tanıtılmaktadır.[280]

Yasa ayrıca, fosil yakıtlı ısıtma sistemlerinin aşamalı olarak terk edilmesini destekleyen kurumsal çerçeve sağlar. Özellikle yeni binalarda, 2023'ten itibaren kurulan sistemlerle CO_2 emisyonlarına yönelik teknik sınır değerleri getirilmiştir; örneğin yeni sistemlerin m^2 başına yıllık CO_2 emisyonlarının aşamalı şekilde azaltılması öngörülmüştür.

Bu düzenlemeler, enerji dönüşümünü yalnızca hedefler düzeyinde bırakmayıp, finansal teşvikler, teknoloji yatırımı ve somut uygulama süreçlerine yön verir şekilde örgütler. Böylece İsviçre, iklim politikalarında hem yapısal hem finansal hem de teknolojik aygıtları birlikte devreye alan bütüncül bir strateji benimser.[281]

18.3. Yönetişim Modeli: Federalizm, Katılım ve Hesap Verebilirlik

İsviçre'nin iklim hukuku, klasik merkeziyetçi yasalardan farklı olarak çok düzeyli yönetişim ilkesi çerçevesinde çalışır. Bu modelin başlıca özellikleri şunlardır:

- Federal Hükümet, yasa yapıcıdır ve emisyon hedeflerini belirlemektedir.
- Kantonlar, uygulayıcı aktörlerdir; ancak uygulama biçimleri konusunda serbesttir.
- Belediyeler, özellikle bina ve ulaşım sektörlerinde iklim politikalarının ön saf aktörleri haline gelmiştir.

Bu yapı, hem siyasal meşruiyeti güçlendirir, hem de yerel bilgi ve kaynakların etkin kullanımını sağlamaktadır.[282]

---

[280] Baker McKenzie. (n.d.). CO2 and Energy Targets – Switzerland. Global Sustainable Buildings Guide. Retrieved July 12, 2025, from https://resourcehub.bakermckenzie.com/en/resources/global-sustainable-buildings/europe-middle-east-and-africa/switzerland/topics/co2-and-energy-targets

[281] Swiss Federal Office for the Environment (BAFU). (2025). Funding measures in the building sector. Retrieved July 12, 2025, from https://www.bafu.admin.ch/bafu/en/home/topics/climate/info-specialists/funding-measures-climate/foerderungen-im-gebauedebereich.html

[282] Library of Congress. (2023, July 6). Switzerland: Voters Approve Law Codifying Net Zero Target by 2050. Global Legal Monitor. Retrieved July 12, 2025, from https://www.loc.gov/item/global-legal-monitor/2023-07-06/switzerland-voters-approve-law-codifying-net-zero-target-by-2050/

18.4. Katılımcı İklim Anayasacılığı

İsviçre'nin iklim hukuku modeli, yalnızca teknik düzenlemelerle değil, toplumun tüm aktörlerini kapsayan katılımcı anayasal çevrecilik yaklaşımını yansıtır. Bu modelde halk, parlamento sürecine doğrudan demokrasi araçlarıyla yani halk oylamaları ve halk inisiyatifleriyle dahil olmuştur; bu, yasanın yalnızca meşruiyet elde etmesini değil, sürdürülebilir şekilde hayata geçirilmesini de sağlar. Ayrıca, danışmanlık ve karar alma süreçlerinde çiftçiler, iş dünyası temsilcileri, yerel yönetimler ve çevre örgütlerinin aktif katılımı söz konusudur. Bu da yasayı yalnızca teknik uzmanlara bırakmayan konsensüs demokrasisi özellikleri taşır. Anayasa ile uyumlu çevresel yükümlülükler, yasanın uzun dönemli istikrarını da destekleyen bir unsur durumundadır. Böylece İsviçre modeli, çok aktörlü uzlaşma ile şekillenen çevre hukuku anlayışının pratik bir örneğini oluşturmaktadır.[283]

18.5. Denetim, İzleme ve Hukuki Sorumluluk

İsviçre CO_2 Yasası, yürütme ve uygulama süreçlerinde birden fazla denetim ve izleme mekanizması kurar. Federal Çevre Ofisi (BAFU), ülkenin emisyon verilerini sistematik olarak toplar, analiz etmektedir ve her yıl Parlamento'ya kapsamlı raporlar sunmaktadır. Bu raporlarda hem sektörel performans hem de ulusal hedeflere uyum değerlendirilmektedir.[284]

Yasada ayrıca bağımsız uzman komisyonları yer almaktadır. Bu komisyonlar, strateji belgelerini, eylem planlarını ve uygulamaları bilimsel kriterler temelinde incelemektedir ve tavsiye raporlarıyla kamuoyunu bilgilendirmektedir. Bu yöntem, yargı sürecine başvurmadan yönetsel denetim ve şeffaflık sağlamaktadır.[285]

CO_2 Yasası doğrudan hukuki yaptırım içermese de, mali teşvikler ve cezalar yoluyla yönlendirici bir etki üretmektedir. Fosil yakıt kullanımı için alınan CO_2 vergileri, iklim fonlarına aktarılmaktadır ve teşvik ya da ceza mekanizmalarıyla kaynakların verimli kullanımını sağlamaya yönelmiştir.

---

[283] Jones, T. (2025). Inclusive participation in law-making: good governance in Swiss climate legislation. Environmental Politics. Advance online publication. https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/20508840.2025.2513176?needAccess=true

[284] Swiss Federal Office for the Environment (BAFU). (2025). Offsetting CO_2 emissions: projects and programmes. Retrieved July 12, 2025, from https://www.bafu.admin.ch/bafu/en/home/topics/climate/info-specialists/reduction-measures/compensation/in-switzerland.html

[285] Swiss Federal Office for the Environment (BAFU). (n.d.). Climate: Enforcement aids. Retrieved July 12, 2025, https://www.bafu.admin.ch/dam/bafu/en/dokumente/klima/uv-umwelt-vollzug/co2-kompensation-projekte-und-programme.pdf.download.pdf/UV-1315%20CO2-VO%20Kompensation%20von%20CO2-Emissionen-%20Projekte%20und%20Programme_EN.pdf

İsviçre hukuk geleneğinde normların yargısal yolla değil, yönetsel sistem içi dengeleme mekanizmalarıyla uygulanması temel bir ilkedir. Bu yaklaşım, çatışmadan ziyade uyum üreten bir çevre hukuku modelini yansıtmaktadır.

18.6. Eleştirel Değerlendirme ve Tartışmalar

İsviçre'nin iklim mevzuatı, güçlü bir demokratik meşruiyet zemini üzerine kurulmuş olsa da, çeşitli açılardan eleştirilere maruz kalmıştır. Yasa halk oylamasına tabi olduğundan uygulanması zaman almış ve acil önlem gereken kriz dönemlerinde gecikmeye yol açmıştır. . Ayrıca, sanayi ve tarım lobilerinin yasa üzerindeki etkisi, bazı çevresel tedbirlerin yumuşatılmasına neden olmuştur. Fosil yakıta bağımlılığın tamamen sonlandırılması süreci, özellikle ekonomik direnç ve yapı reformlarının zorlukları nedeniyle yavaş ilerlemiştir. Bazı uzmanlar, 2050 hedef tarihinin iklim bilimi temelinde daha iddialı olması gerektiğini, daha erken bir karbon nötr hedefinin belirlenmesinin uzun vadeli fayda sağlayacağını ileri sürmektedir. Bu eleştiriler rağmen, İsviçre modeli sürdürülebilirlik ile demokratik meşruiyet arasında özgün ve dikkat çekici bir denge oluşturmaktadır.[286]

İsviçre İklim Yasası birçok yönüyle güçlü bir çerçeve sunsa da eleştiriler tamamen ortadan kalkmamıştır:

- Halk oylamasına bağlı yasa yapımı, zaman alıcıdır ve kriz anlarında yavaş tepki verilmesine yol açabilir.
- Sanayi ve tarım lobilerinin etkisi, bazı hükümlerin yumuşatılmasına neden olmuştur.
- Fosil yakıta bağımlılığın tamamen sona ermesi, ekonomik dirençle karşılaşmaktadır.
- Kimi eleştirmenler, 2050 hedefinin yeterince iddialı olmadığını, daha erken bir tarih belirlenmesi gerektiğini ileri sürmektedir.

Ancak yasa, sürdürülebilirlik ve meşruiyet arasında denge kurmaya çalışan özgün bir yapı olarak kabul edilmektedir.[287] [288]

---

[286] Revill, J. (2021, June 14). Swiss reject law to help country meet Paris carbon emissions goal. Reuters. https://www.reuters.com/world/china/swiss-voters-decide-pesticides-ban-terrorism-law-covid-19-aid-2021-06-12/

[287] Vatakis, S. (2021, July 30). CO2 Reduction Law Rejected in Swiss Referendum. Columbia Climate School. https://news.climate.columbia.edu/2021/07/30/co%E2%82%82-reduction-law-rejected-in-swiss-referendum/

[288] Prince Michael of Liechtenstein. (2021, June 23). Lessons from the Swiss referendum on the CO2 law. GIS Reports. https://www.gisreportsonline.com/r/switzerland-co2/

18.7. Doğrudan Demokrasi Temelli İklim Anayasacılığı

İsviçre İklim Yasası, şu yönleriyle dikkat çekmektedir:

- Hukuki değil siyasal bağlayıcılık üzerinden işler,
- Karmaşık, çok düzeyli ve katılımcı bir yönetişim modeli sunar,
- Çevre politikalarını yalnızca teknik değil, sosyal olarak da kapsayıcı kılar,
- Doğrudan demokrasi ile iklim politikası arasında organik bir bağ kurar.

Bu nedenle İsviçre örneği, modern çevre hukukunda "meşru, esnek ve yerel uyumlu" bir iklim yasası modelini temsil eder.

19.BULGARİSTAN'DA İKLİM YASASI: AVRUPA BİRLİĞİ HARMONİZASYONU VE ULUSAL ÇEVRE YÖNETİMİNDE YAPISAL SINIRLAR

Bulgaristan'da iklim değişikliğiyle mücadeleye dair yasal çerçeve, Avrupa Birliği müktesebatının aktarımı yoluyla şekillenen çok katmanlı düzenlemelerden oluşmaktadır. Ülkede belirli bir "İklim Yasası" yoktur; bunun yerine iklim hukuku, Çevre Koruma Yasası (Закон за опазване на околната среда – ZOOS) ile birlikte, 2014 tarihli ve 2022'de güncellenen Bulgaristan İklim Değişikliği Azaltım Yasası (Climate Change Mitigation Act) gibi yasal düzenlemeler üzerinden yürütülmektedir. Bu yapı, AB direktifleri ve düzenlemelerini (örneğin ETS, ulusal envanter sistemi) yasalara entegre ederken, uygulamada koordinasyon eksiklikleri ve siyasi irade zayıflığı gibi sorunlarla karşılaşmaktadır. Bu nedenle hukuki mimari normatif olarak kapsamlı görünse de, uygulamada kurumsal kapasite sınırlamaları ve stratejilerin etkili hayata geçirilmesinde eksiklikler mevcuttur.[289]

Tablo 21 : Bulgaristan İklim Kanunu ve Politikası Muhtevası

Tema	İçerik
1. Hukuki çerçeve	2014'te kabul edilen Climate Change Mitigation Act (CCMA), 2024'te güncellenmiştir. Bu yasa, UNFCCC, Kyoto Protokolü ve AB mevzuatıyla uyumlu biçimde, ulusal iklim politikasının genel çerçevesini çizmiştir.
2. Emisyon Ticareti & İzleme	Yasa, EU ETS'i uygular; her 5 yılda bir ulusal tahsis planı hazırlanmasını zorunlu kılar. Ayrıca Ulusal GHG Envanter Sistemi Çevre Bakanlığı ve ExEA tarafından yönetilir.
3. Ulusal Plan & Strateji	• Ulusal İklim Eylem Planı (NACP): her plan dönemi için hükümet politikalarını çerçeveler. • Ulusal Adaptasyon Stratejisi: en az 20 yıllık bir perspektif; ilk versiyon 2030'a kadar kapsar.
4. Kurumsal Yapı	Ulusal İklim Uzman Konseyi (National Expert Council on Climate Change): Çevre Bakanı'na danışmanlık sağlar; üyeleri arasında akademi, yerel yönetimler, STK'ler de yer alır.
5. Sektörel hedef ve yol haritası eksikliği	CCMA, sektör bazlı karbon bütçeleri ya da katı uzun vadeli hedefler içermez; bu nedenle bilimsel iyi uygulamalar açısından eksik sayılmaktadır.
6. Katılım ve şeffaflık	Yasa, teknik raporlar için halkı bilgilendirmeyi teşvik eder ancak katılımcı politika süreci, kurumsal şeffaflık gibi unsurlar net şekilde düzenlenmiş değildir.
7. Ulusal Enerji ve İklim Planı (NECP)	Bulgaristan'ın NECP 2021–2030 güncellemesini Şubat 2024'te sunmuştur; bu plan, 2050 iklim nötrlüğüne bağlılık içerir.
8. Uygulama ve performans	• CCPI 2025 değerlendirmesi, Bulgaristan'ı düşük performanslı ülkeler arasında göstermekte; fosil yakıt destekleri sürmekte, yenilenebilir dönüşüm yavaş ilerlemektedirYine de CCMA, yatırım öngörülebilirliği sağlamakta; ancak

[289] Justice & Environment. (2023). Implementation of the EU Climate Law in Bulgaria. Retrieved July 12, 2025, from https://justiceandenvironment.org/wp-content/uploads/2023/11/EU-Climate-Law-Implementation-in-Bulgaria.pdf

	eksiklikleri konuya ilişkin kamu tartışmalarında dile getirilmektedir.

19.1. Hukuki Temel: Çevre Koruma Yasası ve İklimle İlgili Türev Mevzuat

1991 yılında kabul edilen ve 2002 yılında kapsamlı bir revizyona uğrayan Çevre Koruma Yasası (ZOOS), Bulgaristan çevre hukukunun çerçeve yasasıdır. Bu yasa kapsamında:

- İklim değişikliğine dair ulusal planların hazırlanması ve raporlanması öngörülmüştür.
- Ulusal İklim Değişikliği Eylem Planı, bu yasa temelinde oluşturulan stratejik belgelerden biridir.
- ZOOS'un 98 ve 99. maddelerinde, sera gazı emisyonlarının izlenmesi, raporlanması ve doğrulanması yükümlülükleri yer almaktadır.

Ancak bu yasa, doğrudan karbon nötrlüğü, 2050 hedefleri ya da iklim adaleti gibi çağdaş kavramlara yer vermemektedir. Dolayısıyla Bulgaristan'daki yasal düzenleme, daha çok AB yükümlülüklerine uyum sağlama yönünde şekillenmiştir.[290]

19.2. İklim Stratejileri ve Ulusal Politik Yönelim

Bulgaristan Hükümeti, "Ulusal Enerji ve İklim Planı (NECP) 2021–2030" belgesini 2020 yılında Avrupa Komisyonu'na sunmuştur. Bu plan, enerji dönüşümü ve emisyon azaltım hedeflerini içermekle birlikte, bağlayıcı yasal normlar oluşturmamaktadır.

Öne çıkan hedefler şunlardır:

- 2030 yılına kadar sera gazı emisyonlarını 2005 seviyelerine kıyasla %24 oranında azaltmak.
- Yenilenebilir enerji kullanım oranını %27 seviyesine çıkarmak.
- Binalarda enerji verimliliği artırımı sağlamak.

Ancak bu hedefler, yasa ile değil, stratejik belge düzeyinde yer almakta; dolayısıyla hukuki yaptırımlarla desteklenmemektedir.[291]

---

[290] Ministry of Environment and Water of Bulgaria. (2024). Bulgaria Second National Communication – UNFCCC. Retrieved July 12, 2025, from https://unfccc.int/sites/default/files/resource/2024%20BG_BTR1.pdf

[291] RTA – Riga Technical University Journal. (2023). Critical Review of Bulgarian Legislation Related to Climate Change. Retrieved July 12, 2025, from https://journals.rta.lv/index.php/ETR/article/view/7965

19.3. Kurumsal Mekanizma ve Yönetişim Açmazları

İklim politikalarının yürütülmesinden sorumlu temel kurumlar:

- Çevre ve Su İşleri Bakanlığı (Министерство на околната среда и водите)
- Sera Gazı Emisyonlarının İzlenmesi ve Raporlanması Kurulu
- Enerji Bakanlığı (enerji sektörü kaynaklı emisyonların azaltımı açısından)

Bu yapılar, iklimle ilgili verilerin toplanması, raporlanması ve Avrupa Birliği'ne iletilmesi açısından teknik kapasiteye sahiptir. Ancak:

- Kurumlar arasında etkili bir koordinasyon mekanizması bulunmamaktadır.
- Yerel yönetimlerin iklim stratejilerine katkısı oldukça sınırlıdır.
- Kamusal katılım mekanizmaları zayıf olduğu için siyasal meşruiyet ve toplumsal sahiplenme eksik kalmaktadır.

Dolayısıyla yönetişim açısından iklim politikaları, merkeziyetçi, teknik odaklı ve bürokratik bir yapı içinde gelişmektedir.[292]

19.4. Siyaset Bilimi Perspektifinden Değerlendirme

Bulgaristan'da iklim politikaları, genellikle AB müktesebatına uyum amacıyla şekillenen bir "uyumcu çevre siyaseti" yapısı içinde işliyor. Bu bağlamda siyasi aktörler iklim politikasını esasen dışsal bir yükümlülük olarak görüyor ve iç-politik sahiplenme sınırlı kalıyor. Kamuoyunda iklim değişikliği, diğer çarpıcı sorunların gölgesinde düşük öncelikli bir konumda yer alıyor. Bu durum, parlamenter denetimin ve demokratik katılımın zayıf kalmasıyla birleşiyor; yasa yapımı sürecinde esas ağırlık teknik bürokraside ve bakanlık uzman ekiplerinde yoğunlaşıyor. Bu nedenle, Bulgaristan örneği, demokratik katılım ve hesap verebilirlik unsurlarından yoksun, büyük ölçüde teknik uzmanlığa dayanan bir çevre yönetimi modeli olarak değerlendirilebilir.[293] Bu yaklaşımda:

- Siyasi aktörler, iklim politikasını dışsal bir yükümlülük (özellikle AB üyeliği) olarak görmekte, iç politik sahiplenme zayıf kalmaktadır.

---

[292] RTA – Riga Technical University Journal. (2023). Critical Review of Bulgarian Legislation Related to Climate Change. Retrieved July 12, 2025, from https://journals.rta.lv/index.php/ETR/article/view/7965

[293] Atanasova, A., & Naydenov, K. (2025). Perceptions of the barriers to the implementation of a successful climate change policy in Bulgaria. Climate, 13(2), 40. https://www.mdpi.com/2225-1154/13/2/40/pdf?version=1739528767

- İklim değişikliği, kamuoyu ve siyasi tartışmalarda öncelikli bir konu değildir.
- Parlamenter denetim, çevre politikalarının şekillendirilmesinde oldukça sınırlıdır; yasa yapım süreci çoğunlukla bakanlık teknik ekiplerinin kontrolündedir.

Bu nedenle Bulgaristan örneği, demokratik katılım ve hesap verebilirlik boyutu düşük, bürokratik teknik uzmanlığa dayalı çevre yönetimi örneğidir.[294]

19.5. Eleştirel Analiz: Yasal Boşluklar ve Uygulama Sıkıntıları

İklim yasası olmayan ülkeler arasında yer alan Bulgaristan'ın mevcut çevre mevzuatı, aşağıdaki açmazları barındırmaktadır:

- Doğrudan ve bağlayıcı emisyon azaltım yükümlülüğü yoktur.
- 2050 karbon nötrlüğü hedefi yasa ile tanımlanmamıştır.
- İklimle ilgili ulusal mevzuat, sektörler arası geçerlilik ve uyumdan yoksundur.
- İdari kapasiteler ve yerel uygulama araçları sınırlıdır.
- Yurttaş katılımı ve iklim adaleti temsili eksiktir.

Bu durum, Bulgaristan'ın Avrupa Yeşil Mutabakatı ve Fit for 55 gibi programlara entegrasyonunda da sıkıntılar yaratmaktadır.[295]

19.6. Parçalı Mevzuat, Yetersiz Siyasi Sahiplenme ve Reform İhtiyacı

Bulgaristan'da iklim hukuku alanında:

- Bütüncül bir İklim Yasası'nın yokluğu,
- AB müktesebatına dayalı ama ulusal bağlamda zayıf içselleştirme,
- Kurumsal eşgüdüm eksikliği ve siyasal sahiplenme yetersizliği,
- Yerel düzeyde politika üretiminin sınırlılığı,
- Toplum katılım mekanizmalarının etkisizliği

gibi temel sorunlar gözlenmektedir.

---

[294] European Parliament Research Service. (2024). Bulgaria's climate action strategy. Retrieved July 12, 2025, from https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2024/767172/EPRS_BRI(2024)767172_EN.pdf

[295] European Investment Bank. (2024). Half of Bulgarian respondents consider climate adaptation a national priority. Retrieved July 12, 2025, from https://www.eib.org/en/press/all/2024-409-half-of-bulgarian-respondents-consider-climate-adaptation-a-national-priority-eib-survey-shows

Dolayısıyla Bulgaristan, hukuki ve yönetişimsel olarak yasal kodifikasyonun değil, stratejik uyumun egemen olduğu bir iklim politikası modeline sahiptir. Önümüzdeki süreçte, özellikle AB destekli reformlarla birlikte bağlayıcı hükümler içeren bir ulusal iklim yasasının hazırlanması, hem yönetişim hem de hukuk devleti ilkeleri açısından zorunlu hale gelmiştir.[296]

[296] Climate-ADAPT (EEA). (n.d.). Bulgaria country profile. Retrieved July 12, 2025, from https://climate-adapt.eea.europa.eu/en/observatory/policy-context/country-profiles/bulgaria/

20. YUNANİSTAN'DA İKLİM YASASI (Νόμος για το Κλίμα): HUKUKİ BİR DÖNÜŞÜM OLARAK SIFIR EMİSYON HEDEFİ

Yunanistan, Mayıs 2022'de kabul ettiği ve Haziran 2022'de yürürlüğe giren Ulusal İklim Yasası (Νόμος 4936/2022 για την Κλιματική Αλλαγή) ile birlikte, iklim değişikliğiyle mücadelede tarihsel bir eşiği aşmıştır. Bu yasa, ülke tarihinde ilk kez iklim değişikliğiyle mücadeleyi bağlayıcı ve sektörel hedeflerle tanımlayan kapsamlı bir yasal metin olma özelliğini taşır. Aynı zamanda, karbon nötrlüğü hedefinin hukuki çerçevede tanınması, çevresel yönetişimin yeniden yapılanması ve sürdürülebilir kalkınma ilkelerinin kamu politikalarının geneline yayılması yönünde atılmış stratejik bir adımdır.[297]

Tablo 22 : Yunanistan İklim Kanunu ve Politikası Muhtevası

Tema	İçerik
1. İklim Hedefleri	• 2050'ye kadar iklim nötrlüğü hedefiAra hedefler: 2030 için en az %55, 2040 için en az %80 emisyon azaltımı (1990'a göre)
2. Ulusal Planlama Sistematiği	• Ulusal adaptasyon stratejisi (10 yıllık) ve bölgesel adaptasyon planları (7 yıllık) hazırlanır. • Sektörel beş yıllık karbon bütçeleri tanımlanır: enerji, ulaşım, sanayi, binalar, tarım, atık ve LULUCF gibi .
3. Uygulama Araçları ve Gözetim	• Annual Progress Report, yıllık olarak emisyonlar, sektör bazlı ilerleme, projeksiyon ve gerekirse ek önlemler içerir. • "National Council for Adaptation to Climate Change" (ulusal adaptasyon konseyi) danışma kurulu olarak atanır. • Bilimsel Komite (SCCC) beş yıllık bütçeler ve hedef güncellemeleri konusunda görüş sunar .
4. Politika Tedbirleri	• Linyit (kömür) kaynaklı elektrik üretiminin 2028'e kadar aşamalı olarak kaldırılması. • Sıfır karbonlu ve elektrikli araç kullanımının teşviki. • Konutlar ve kamu binalarında CO_2 emisyonlarının azaltılması. • Ada sistemlerinde iklim nötrlüğüne geçiş politikaları .
5. NECP ve Enerji Politikaları	• 2019 tarihli NECP: 2030'a kadar emisyonların %42 azaltılması ve yenilenebilir enerjinin payının en az %35 olması öngörülmüştü. NECP, 2023 sonunda revize edilip 2025 başında sunuldu . Elektrik üretiminde linyit payı 2005'te %60 iken 2021'de %10'a düşürüldü; 2030'a kadar 82% yenilenebilir elektrik hedefi konuldu (IEA raporu)
6. Kurumsal ve Şeffaflık Yaklaşımı	• Bank of Greece ve ATHEX, finansal sektör ve şirketleri iklim risklerini gözetmeye yönlendiren ESG raporlama kılavuzları geliştiriyor .
7. Uygulama ve Performans Durumu	• 2005–2023 arasında Yunanistan, emisyonlarını %48,5 oranında azaltarak AB ortalamasından daha iyi performans gösterdi. ETS kapsamındaki sektörlerde düşüş yaklaşık üçte ikidir .

*(*National Climate Law 4936/2022: Transition to climate neutrality and adaptation to climate Change)*

[297] Climate-Laws.org. (n.d.). National Climate Law 4936/2022 on the transition to climate neutrality and adaptation to climate change. Retrieved July 12, 2025, from https://climate-laws.org/document/national-climate-law-4936-2022-on-the-transition-to-climate-neutrality-and-adaptation-to-climate-change_2ff3

20.1. Hukuki Temel ve Yasanın Yapısal Özellikleri

Yunanistan İklim Yasası, Yunan Anayasası'nın 24. maddesi temel alınarak hazırlanmıştır. Bu madde çevrenin korunmasını kamu görevi olarak tanımlar ve devletin doğal kaynakları gelecek kuşaklar adına koruma yükümlülüğünü içerir. Bu anayasal çerçeve üzerine inşa edilen N.4936/2022 sayılı Yasa, beş ana eksende yapılandırılmıştır:

- Net sıfır sera gazı emisyonu hedefi (2050)
- Orta vadeli azaltım hedefleri (2030 ve 2040)
- Sektörel emisyon planları ve karbon bütçeleri
- Yeşil kamu alımları ve enerji dönüşümü
- Yönetişim, denetim ve iklim danışma kurulları

Bu yapı, yalnızca deklaratif hedeflerle sınırlı kalmamakta; aynı zamanda izleme ve yaptırım mekanizmalarıyla desteklenmektedir.[298]

20.2. Emisyon Azaltım Hedefleri ve Sektörel Düzenlemeler

Yasa, Yunanistan'ın sera gazı emisyonlarını 2030 yılına kadar %55, 2040 yılına kadar %80 oranında azaltmasını, 2050 yılı itibarıyla ise net sıfır emisyona ulaşmasını hedefler. Bu hedefler, Avrupa İklim Yasası (EU Regulation 2021/1119) ile uyumlu olmakla birlikte, ulusal bağlamda bağlayıcı hükümlerle tanımlanmıştır.[299]

Yunanistan'ın 2022 tarihli Ulusal İklim Yasası (Law 4936/2022), linyit kömürüyle çalışan santrallerin 2028'e kadar tamamen kapatılmasını öngören, yeni kömürlü termik santral inşasını yasaklayan ve enerji arzındaki yenilenebilir payı 2030'a kadar %70'in üzerine çıkarmayı amaçlayan bir çerçeve sunmaktadır. Bu amaçla yenilenebilir kaynakların geliştirilmesi, enerji arzını çeşitlendirme ve fosil yakıta bağımlılığı azaltmaya dönük güçlü bir yönlendirme sağlanmaktadır.[300] Ulaşım alanında yasa, 2030 itibarıyla tüm yeni kamu taşıtlarının sıfır emisyonlu olmasını zorunlu kılmakta ve şehir içi ulaşımda elektrikli araç altyapısının desteklenmesini düzenlemektedir. Yapı ve inşaat sektöründe ise yasa, 2025

---

[298] EY Greece. (n.d.). Law 4936/2022: Greek Climate Law. Retrieved July 12, 2025, from https://www.ey.com/en_gr/technical/tax/tax-alerts/law-4936-2022-greek-climate-law

[299] Climate-ADAPT (European Environment Agency). (n.d.). Greece country profile. Retrieved July 12, 2025, from https://climate-adapt.eea.europa.eu/en/observatory/policy-context/country-profiles/greece

[300] IEA. (2023, May 10). Greece must build on its successes in reducing fossil fuel dependence – IEA report says. International Energy Agency. Retrieved July 12, 2025, from https://www.iea.org/news/greece-must-build-on-its-successes-in-reducing-fossil-fuel-dependence-iea-report-says

itibarıyla yeni kamu binalarının net sıfır enerji tüketimine sahip olmasını şart koşmakta, yine 2030'dan itibaren tüm yeni binaların enerji verimliliği özelliklerine sahip olmasını hedeflemektedir. Ayrıca eski binalarda enerji performans belgelerinin zorunlu hale getirilmesi yoluyla mevcut stokun da rehabilitasyonu desteklenmiştir.[301]

Bu sektörel hedefler, Yunanistan'ın 2050'ye kadar karbon nötrlüğe geçişini sağlayacak politikaların temel bileşenlerini oluşturmakta ve tüm alanlarda kapsamlı bir yönetişim ve uygulama planının yol haritasını çizmektedir. Yenilenebilir enerji yatırımları, enerji verimliliği önlemleri, ulaşımda elektrikli altyapı ve bina performansı gibi çok bileşenli stratejiler, bu yasanın sektörel yaklaşımının temelini teşkil etmiştir.[302] [303]

203. Kurumsal Yönetişim ve Denetim Mekanizmaları

Yasa, klasik merkeziyetçi bir çevre hukuku yapısından çıkarak çok düzeyli ve katılımcı yönetişim modelini esas almaktadır.[304]

- İklim Değişikliği Danışma Konseyi (Συμβούλιο για την Κλιματική Αλλαγή) kurulmuştur. Bu yapı; bilim insanları, STK temsilcileri ve sektör uzmanlarından oluşur.
- Yıllık emisyon raporları, İklim Konseyi ve Parlamento'ya sunulur. Bu raporlar, politikaların etkisini değerlendirir ve sapmalar için uyarı mekanizmaları içerir.
- Yerel yönetimler, kendi iklim eylem planlarını hazırlamakla yükümlü kılınmıştır. Belediyelerin bu süreçte teknik ve mali olarak desteklenmesi yasa kapsamındadır.[305]

20.4. Siyaset Bilimi Perspektifinden Analiz: Yeşil Anayasalcılığa Geçiş

Yunanistan'ın İklim Yasası, siyaset bilimi perspektifinden "normatif geçiş yasası" olarak tanımlanabilir. Bu durum üç ana gerekçeye dayanmaktadır:

---

[301] ICLG. (2024, September 19). Renewable Energy Laws and Regulations – Greece 2025. International Comparative Legal Guides. Retrieved July 12, 2025, from https://iclg.com/practice-areas/renewable-energy-laws-and-regulations/greece

[302] OECD. (2023). Transitioning to a Green Economy in Greece. Organisation for Economic Co-operation and Development. Retrieved July 12, 2025, from https://one.oecd.org/document/ECO/WKP(2023)10/en/pdf

[303] Balkan Green Energy News. (2021, November 19). Greece's First Climate Law to End Lignite Use by 2028. Retrieved July 12, 2025, from https://balkangreenenergynews.com/greeces-first-climate-law-to-end-lignite-use-by-2028/

[304] European Parliamentary Research Service (EPRS). (2025). Greece's climate action strategy. Retrieved July 12, 2025, from https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2025/772858/EPRS_BRI(2025)772858_EN.pdf

[305] Climate Governance Initiative. (n.d.). Greece – Climate governance primer. Retrieved July 12, 2025, from https://hub.climate-governance.org/Primer/Geography/gr

1. Çevreyi sadece teknik bir mesele değil, kamusal bir anayasal sorumluluk olarak tanımlamaktadır.
2. Hedefleri yalnızca yön gösterici değil, bağlayıcı ve yaptırıma açık biçimde tanımlamaktadır.
3. Yönetişim süreçlerini, merkezi otoriteyle sınırlamayıp yerel ve sivil aktörleri sürece dahil etmektedir.

Bu yaklaşımla yasa, katılımcı iklim anayasalcılığı modeline yaklaşır. Aynı zamanda, devletin rolünü yalnızca düzenleyici değil, kolaylaştırıcı ve dönüştürücü olarak yeniden tanımlamaktadır.[306] [307]

20.5. Hukuki Yenilikler ve Uygulama Araçları

Yunanistan'ın 2022'de kabul ettiği Ulusal İklim Yasası (Law 4936/2022), geleneksel çevre mevzuatının ötesine geçerek iklim hedeflerini hem hukuki hem de idari düzeyde somutlaştıracak yenilikçi araçlar içeriyor. Bu yasa ile sektörel karbon bütçeleri, yani her bir önemli ekonomik alana ilişkin beş yıllık emisyon limitleri yasaya girmiştir; elektrik üretimi, ulaştırma, sanayi, binalar, tarım ve arazi kullanımı gibi sektörler için ayrı ayrı tanımlanan bu bütçeler, tüm ülkenin emisyon hedefleriyle koordineli şekilde uygulanacaktır.[308] Bu mekanizma, emisyonların toplamda daha sıkı kontrol edilmesini ve hangi sektörlerin ne kadar katkı yapması gerektiğinin net olarak kararlaştırılması esasına dayanmaktadır.

Yasa aynı zamanda iklim uyumu ve afet risk yönetimi unsurlarını kamu politikalarının ayrılmaz bir parçası haline getiriyor. Bu bağlamda tüm kamu stratejilerinde iklim etkisi değerlendirmesi ve uzun dönem adaptasyon planlarının yer alması zorunlu kılınmış; riskler sisteme entegre edilerek politika tasarımı daha dirençli bir zemine oturtulmuştur.

---

[306] Zeya. (n.d.). Greece's first Climate Law | A roadmap to carbon neutrality. Retrieved July 12, 2025, from https://www.zeya.com/newsletters/greeces-first-climate-law-roadmap-carbon-neutrality

[307] Nature. (2024). Role of local governments in EU member states' climate policy and legislation. npj Urban Sustainability. Retrieved July 12, 2025, from https://www.nature.com/articles/s44168-024-00177-3

[308] European Parliament Research Service. (2025). Greece's climate action strategy. Retrieved July 12, 2025, from https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2025/772858/EPRS_BRI(2025)772858_EN.pdf

Uygulamada daha da ileri bir adım olarak kamu ihalelerinde karbon etkisi değerlendirmesi zorunluluğu getirilmiştir. Bu, yatırım projelerinin doğrudan iklim hedeflerine uygunluğunu sorgulayacak ve ihale süreçlerinde karbon temelli kıstaslar kullanılmasını sağlayacaktır.[309]

Bu düzenlemeler, iklim politikasını dar çevre tedbirlerinin ötesine çıkararak, tüm kamu politikalarının iklim toplumlarının hedefleriyle uyumlu şekilde yönlendirilmesine imkan tanıyan bütünsel bir yönetişim modelini oluşturur. Böylece sürdürülebilirlik, enerji dönüşümü, afet uyumu, altyapı yatırımları ve satın alma süreçleri aynı hukuki çatı altında eşgüdümlü biçimde şekillenmiştir.[310] [311]

20.6. Eleştirel Değerlendirme ve Uygulama Zorlukları

Her ne kadar yasa çığır açıcı nitelikte olsa da, uygulama sürecine dair bazı eleştirel hususlar bulunmaktadır:[312]

- Yerel yönetimlerin kapasite eksikliği, özellikle küçük belediyelerin iklim planlarını hazırlamasını zorlaştırmaktadır.
- Finansman mekanizmalarının netleştirilmemesi, bazı sektörlerde belirsizlik yaratmaktadır.
- Yaptırım gücü, bazı çevrelerde yetersiz bulunmuştur. Özellikle özel sektör üzerindeki denetim mekanizmalarının nasıl işleyeceği soru işaretidir.
- Sosyal adalet boyutunun eksikliği, düşük gelir gruplarının enerji dönüşümüne erişimi konusunda endişelere yol açmaktadır.

Bu sorunlara rağmen, yasa hem ulusal hem de bölgesel düzeyde siyasi sahiplenme ile desteklenmektedir.[313]

---

[309] Lexology – Zepos & Yannopoulos. (2025). Environment And Climate Change Law – Greece. Retrieved July 12, 2025, from https://www.zeya.com/sites/default/files/2025-06/lexology_in-depth_-_environment_and_climate_change_law_-_environment_and_climate_change_law_greece.pdf

[310] OECD. (2023). Transitioning to a Green Economy in Greece. Retrieved July 12, 2025, from https://one.oecd.org/document/ECO/WKP(2023)10/en/pdf

[311] EY Greece. (n.d.). Law 4936/2022: Greek Climate Law. Retrieved July 12, 2025, from https://www.ey.com/en_gr/technical/tax/tax-alerts/law-4936-2022-greek-climate-law

[312] Climate-Laws.org. (n.d.). National Climate Law 4936/2022 on the transition to climate neutrality and adaptation to climate change. Retrieved July 12, 2025, from https://climate-laws.org/document/national-climate-law-4936-2022-on-the-transition-to-climate-neutrality-and-adaptation-to-climate-change_2ff3

[313] European Parliamentary Research Service. (2025, May 14). Greece's climate action strategy. Retrieved July 12, 2025, from https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2025/772858/EPRS_BRI(2025)772858_EN.pdf

20.7. Sonuç: Kurumsal ve Normatif Bir İklim Reformu

Yunanistan'ın 2022 tarihli İklim Yasası, ülke tarihinde ilk kez çevre politikasının anayasal bir kamu politikası haline getirildiği, iklim nötrlüğü hedefinin hukuki bağlayıcılıkla tanımlandığı ve sürdürülebilir kalkınmanın norm haline geldiği bir dönüm noktasıdır.

Bu yasa ile birlikte:

- Devlet, yalnızca çevresel düzenleyici değil, aktif bir dönüşüm aktörü olarak yeniden konumlanmıştır.
- İklim değişikliğiyle mücadele, yasa düzeyinde siyasal sorumluluğa bağlanmış ve yıllık izleme mekanizmalarıyla hesap verebilir hale getirilmiştir.
- Toplumsal, ekonomik ve çevresel sürdürülebilirlik, kamu politikasının asli parametresi haline getirilmiştir.

Yunanistan örneği, iklim krizinin yalnızca teknik değil; anayasal, siyasal ve yönetsel düzeyde bütünsel bir yanıt gerektirdiğini gösteren önemli bir yasal başarı kabul edilmektedir.

21.TÜRKİYE'DE İKLİM YASASI

21.1. Hukuki Kodifikasyonun Yokluğu ve Normatif Arayış

Türkiye, iklim değişikliğiyle mücadele konusunda Paris Anlaşması gibi uluslararası yükümlülüklere taraf olmasına rağmen uzun yıllar boyunca "İklim Kanunu" adını taşıyan spesifik bir yasal düzenleme geliştirememiştir. Bu eksiklik, iklim krizinin çok sektörlü doğasıyla başa çıkacak bütüncül bir politika çerçevesi oluşturulmasını zorlaştırmış; normatif belirsizlikler, kurumlardan kaynaklanan uygulama güçlükleri . Türkiye'de mevcut yasal yapı, çevre hakkını (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası m.56) tanısa da, kalkınma planlarında yer bulan sürdürülebilirlik hedefleri iklim özelinde bağlayıcı düzenlemelere dönüşememiştir.

Tablo 23 : Türkiye İklim Kanunu ve Politikası Muhtevası

Tema*	İçerik
1. İklim Hedefleri	• Türkiye, 2053 Net Sıfır Emisyon hedefine yasal zeminde yer vermiştir. Ulusal Katkı Beyanı ile uyumlu olarak sera gazı azaltımı ve uyum faaliyetleri öngörülmüştür.
2. Temel İlkeler	Kanun; adil geçiş, iklim adaleti, ihtiyatlılık, katılım, sürdürülebilirlik, şeffaflık, adil geçiş gibi normatif ilkeleri tanımlar .
3. Kurumsal Yapı & Planlama	• İklim Değişikliği Başkanlığı kurularak koordinasyon ve izleme sorumluluğu verilmiştir Yerel düzeyde İl İklim Değişikliği Koordinasyon Kurulları kurulur; tüm iller 31 Aralık 2027'ye kadar Yerel İklim Eylem Planları hazırlanacaktır.
4. Eylem Planları & Stratejiler	• Ulusal düzeyde eylem planları, Ulusal Katkı Beyanı ve stratejiler temel alınarak hazırlanır Planlama araçları arasında stratejiler, uygulama planları, uyum ve azaltım tedbirleri yer almıştır.
5. Finansman & Piyasa Mekanizmaları	• Karbon piyasaları (ETS) kurulur; "birincil piyasa", "denkleştirme" mekanizmaları tanımlanır Türkiye Yeşil Taksonomisi oluşturulması ve iklim teşvik araçlarının geliştirilmesi öngörülmüştür.
6. Uygulama ve Denetim	• Kamu kurumları, özel sektör ve bireyler, alınan tedbirlere uymakla yükümlüdür Yıllık izleme İklim Değişikliği Başkanlığı tarafından yapılacaktır.
7. Afet ve Uyum Tedbirleri	• İklim kaynaklı afetlerden kaynaklanan kayıp ve zararın azaltılması için risk değerlendirme, izleme ve erken uyarı sistemi geliştirilir Ekosistemler, orman ve yutak alanlarının korunması, arazi rehabilitasyonu gibi doğal kaynak tedbirleri kapsam alanında İklim Haber+2Anadolu Ajansı+2Baib+2.
8. Eleştiriler / Eksikler	• Bağlayıcı ara emisyon azaltım hedefleri (örneğin 2030 ara hedefi) ve fosil yakıttan çıkış planı yetersiz görülmüş; Greenpeace gibi çevreci örgütler bu eksiklikleri vurgulamıştır .

*(*Türkiye İklim Kanunu Muhtevası (Kanun No. 7552, 2 Temmuz 2025))*

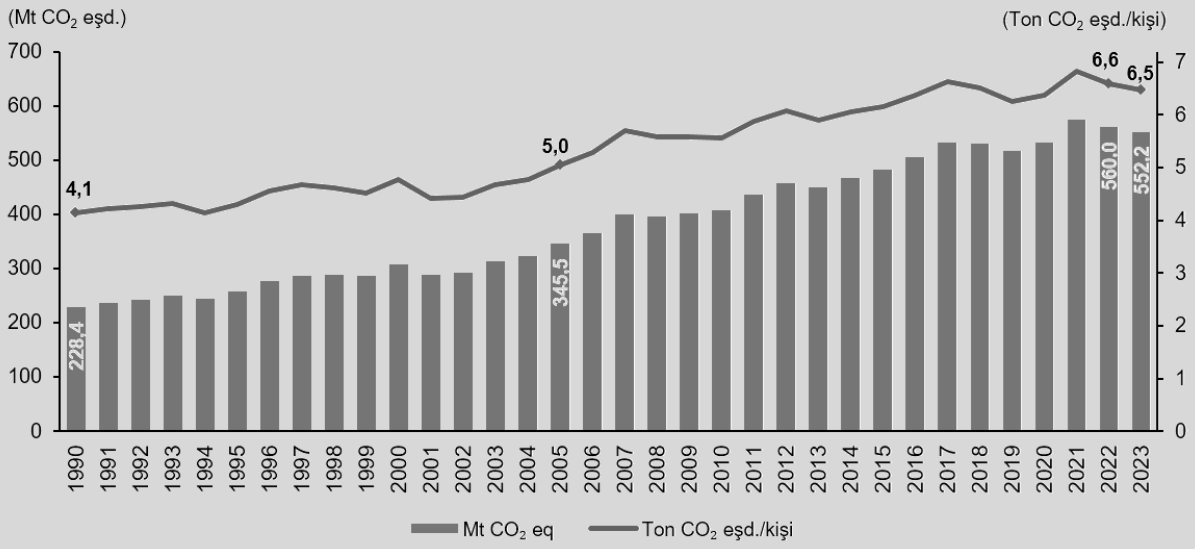

Toplam ve kişi başı sera gazı emisyonu, 1990-2023

Sera gazı envanteri sonuçlarına göre, 2023 yılı toplam sera gazı emisyonu bir önceki yıla göre %1,4 azalarak 552,2 milyon ton (Mt) CO2 eşdeğeri (eşd.) olarak hesaplandı. Kişi başı toplam sera gazı emisyonu 1990 yılında 4,1 ton CO2 eşd., 2022 yılında 6,6 ton CO2 eşd. ve 2023 yılında 6,5 ton CO2 eşd. olarak hesaplanmıştır.[314] Ancak Temmuz 2025'te TBMM'de kabul edilen 7552 sayılı İklim Kanunu, bu anlamda tarihi bir eşik teşkil etmiştir.[315] Bu yasa, uzun yıllardır süregelen normatif boşluğu doldurmakta; sera gazı azaltımı, iklim uyumu, adil geçiş, emisyon ticaret sistemi (ETS), karbon piyasaları gibi kavramlara hukuki tanım kazandırmakta ve kamu kurumlarına bu çerçevede bağlayıcı yükümlülükler getirmektedir.[316] Yasanın getirdiği çerçeve, Türkiye'nin 2053 net sıfır hedefini merkezine yerleştirerek, hem planlama hem uygulama süreçlerinde daha net görev ve sorumluluklar define etmiştir.[317] [318]

Yasa, çevresel sorunları sadece kalkınma politikalarıyla uzlaştırmakla kalmayıp, bağımsız denetim mekanizmalarının ve adil geçiş ilkelerinin de yerleşmesine zemin hazırlamaktadır. Bu gelişmeler, iklim hukukunda bir paradigma kaymasına işaret ederken, yolun başında

---

[314] Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2025). Sera Gazı Emisyon İstatistikleri, 1990–2023. Retrieved July 12, 2025, from https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Sera-Gazi-Emisyon-Istatistikleri-1990-2023-53974

[315] Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (2025, Temmuz X). Türkiye'nin İlk İklim Kanunu TBMM'de Kabul Edildi. Retrieved July 12, 2025, from https://csb.gov.tr/turkiyenin-ilk-iklim-kanunu-tbmm-de-kabul-edildi-bakanlik-faaliyetleri-41712

[316] ClientEarth. (2025, Temmuz X). Historic Turkish climate law is a "far from ideal, but still significant" step. Retrieved July 12, 2025, from https://www.clientearth.org/latest/press-office/historic-turkish-climate-law-is-a-far-from-ideal-but-still-significant-step/

[317] Reuters. (2025, February 20). Turkey's ruling party submits climate change bill to parliament. Retrieved July 12, 2025, from https://www.reuters.com/world/middle-east/turkeys-ruling-party-submits-climate-change-bill-parliament-2025-02-20/

[318] AP News. (2025, July 3). Elderly man dies as wildfires rage in Turkey, … Retrieved July 12, 2025, from https://www.apnews.com/article/8829c4d96561af67157cb120023dd0c5

olunduğunu da göstermektedir: merkezi kurumsal kapasite, yerel uygulama dinamikleri, ara hedeflerin netliği gibi alanlarda henüz gelişim aşamasındadır.

Uzun süre boyunca Türkiye'de "iklim kanunu" adını taşıyan özel bir mevzuat olmaması, çevre hakkı ve sürdürülebilir kalkınma ilkeleri ile küresel iklim yükümlülükleri arasındaki tutarsızlığı belirginleştirmiştir. Bu durum, farklı alanlardaki çevre ve enerji düzenlemelerinin iklim krizini sistematik şekilde içermemesini beraberinde getirmiştir. Oysa Anayasa'nın 56. maddesinde tanınan çevre hakkı ve planlama metinlerinde yer bulan sürdürülebilirlik eğilimleri, iklim krizine karşı merkezi ve bütüncül bir hukuk yapılması gerekliliğini açıkça göstermektedir.[319]

Temmuz 2025 tarihinde TBMM'de kabul edilen 7552 sayılı Türkiye İklim Kanunu, bu normatif boşluğu doldurarak, iklim değişikliğiyle mücadelede hukuki ve kurumsal araçların sistemleşmesine imkân tanımaktadır. Kanun, net sıfır emisyon hedefini ve yeşil büyüme vizyonunu temel alarak; iklim değişikliğiyle mücadele, iklim uyumu, emisyon ticareti sistemleri (ETS), gönüllü karbon piyasaları, adil geçiş gibi kavramları tanımlamakta ve bu konseptleri resmî yasal metne dahil etmektedir. Kanun ayrıca İklim Değişikliği Başkanlığı oluşturularak bu kurumun strateji, eylem planları belirleme ve uygulamaları koordine etme sorumluluğunu tanımlamaktadır. Yerel ölçekte, illerde vali koordinasyonuyla hazırlanan il iklim eylem planlarının yanı sıra sektörlere özel görev dağılımları getirilmiş, bu sayede hem merkezi yapı hem yerel düzey entegre edilmiştir.[320]

Bu normatif ve kurumsal yeniliklerle eşzamanlı olarak istatistiksel veri göstergeleri de iklim politikasının neden acil bir reforma ihtiyaç duyduğunu ortaya koymaktadır. TÜİK verilerine göre Türkiye'nin 2023 yılı sera gazı emisyonu 552,2 milyon ton CO_2-eşdeğer düzeyinde gerçekleşmiş; bu, 2021'e kıyasla bir miktar gerileme göstermiştir. Ancak enerji kaynaklı emisyonlardaki artış trendi, özellikle sanayi, elektrik üretimi ve ulaşım sektörlerinde riskleri korumaktadır.[321]

---

[319] Anadolu Ajansı. (2025, July 3). 10 soruda Türkiye'nin ilk İklim Kanunu'nun merak edilenleri. Retrieved July 12, 2025, from https://www.aa.com.tr/tr/gundem/10-soruda-turkiyenin-ilk-iklim-kanununun-merak-edilenleri-/3620455

[320] Alomaliye.com. (2025, July 3). İklim Kanunu Teklifi TBMM Genel Kurulunda Kabul Edildi – Ayrıntılar. Retrieved July 12, 2025, from https://www.alomaliye.com/2025/07/03/iklim-kanunu-teklifi-tbmm-genel-kurulunda-kabul-edildi-ayrintilar/

[321] QNB. (2025, March 26). Türkiye'nin sera gazı emisyonları en yüksek seviyesinde. Retrieved July 12, 2025, from https://www.qnb.com.tr/surdurulebilirlik/surdurulebilirlik-haberleri/dunyadan-ve-turkiyeden-haberler/turkiyenin-sera-gazi-emisyonlari-en-yuksek-seviyesinde

Medya kaynakları ve uzman yorumları, yasanın uygunluğu, kapsamı ve uygulama potansiyeli üzerine tartışmalar yürütmektedir. AA haberine göre, kanunun ETS sistemiyle ilgili başlıkları, karbon fiyatlandırma mekanizması ve sektör düzenlemelerine dair hükümlerin öne çıktığına vurgu yapılmıştır. QNB raporu ise Türkiye'nin enerji kaynaklı emisyonlarındaki keskin artışı, 1990'dan günümüze yaklaşık %209 ile özellikle kömür bağımlılığı üzerinden dikkat çekiciliğini koruduğunu göstermektedir.[322]

Bu gelişmeler, Türkiye'de uzun süredir normatif eksikliklerle sürmekte olan iklim hukuku alanının, hukuki kodifikasyon ve kurumsal yeniden yapılanma süreciyle ciddi bir dönüşüm geçiriyor olduğunu göstermektedir.[323] [324]

21.2. Mevcut Hukuki Zemin ve Kurumsal Durum

Türkiye'de iklim değişikliğiyle mücadele ve uyum politikalarının hukuki ve kurumsal çerçevesi, doğrudan bir "İklim Kanunu"ndan yoksun olmakla birlikte, çeşitli dağınık düzenlemeler ve kurumsal inisiyatifler aracılığıyla şekillenmektedir. Bu durum, çevre ve iklim politikalarının kamu politikası içindeki kurumsallaşma düzeyini hem normatif hem de yönetsel bağlamda değerlendirmeyi zorunlu kılmaktadır. Siyaset bilimi perspektifinden bakıldığında, Türkiye'nin iklim yönetişimi yapısı çok düzeyli, parçalı ve sıklıkla eşgüdüm eksiklikleriyle malul bir nitelik taşımaktadır.

1983 tarihli ve 2872 sayılı Çevre Kanunu, Türkiye'de çevre hukukunun genel çerçevesini oluşturan temel yasa olarak kabul edilmektedir. Ancak bu yasa, iklim değişikliğini açıkça tanımlamamakta ve bu konuda özgül yükümlülükler içermemektedir. Bunun yerine, çevrenin korunması, sürdürülebilir kalkınma, çevresel etki değerlendirmesi ve çevre izni gibi genel ilkeler çerçevesinde dolaylı bir referans düzeyi oluşturmaktadır. Bu bağlamda Türkiye, iklim meselesini hâlâ "çevresel bir tema" olarak görme eğilimindedir; bu da iklimin, enerji, ulaşım,

---

[322] AYŞO (Ayşe Yılmaz Somut Organizasyon). (n.d.). Türkiye'de İklim Kanunu Yasalaştı: ETS ve Yeni Dönemin Başlangıcı. Retrieved July 12, 2025, from https://ayso.org.tr/turkiyede-iklim-kanunu-yasalasti-ets-ve-yeni-donemin-baslangici/

[323] CASEM ESG. (n.d.). Türkiye İklim Kanunu. Retrieved July 12, 2025, from https://www.casem.com.tr/turkiye-iklim-kanunu/

[324] Esin Attorney Partnership. (2025, July 9). Türkiye'nin İlk İklim Kanunu Yayımlandı. Retrieved July 12, 2025, from https://www.esin.av.tr/tr/2025/07/09/turkiyenin-ilk-iklim-kanunu-yayimladi/

tarım gibi sektör politikalarında disiplinler arası bir bağlayıcılıkla bütünleştirilmesini engellemektedir.[325]

Mevzuatın diğer bileşenleri de iklim değişikliğiyle doğrudan mücadele amacı taşımaktan ziyade, çevresel koruma veya enerji verimliliği ekseninde şekillenmiştir. 2005 tarihli Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Elektrik Enerjisi Üretimi Amaçlı Kullanımına İlişkin Kanun, 2007 tarihli Enerji Verimliliği Kanunu ve 2008 tarihli Binalarda Enerji Performansı Yönetmeliği, karbon emisyonlarının azaltılmasına katkı sunabilecek içerikler barındırsa da, bu düzenlemelerin hiçbiri sera gazı azaltımını temel hedef olarak belirlememiştir.[326] Bu da iklim değişikliğinin birincil politika nesnesi hâline gelememesi sonucunu doğurmaktadır.

Türkiye'de kurumsal yapılanma açısından en dikkate değer gelişme, 2021 yılında Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın yeniden yapılandırılması ve bu çerçevede "İklim Değişikliği Başkanlığı"nın kurulması olmuştur. Bu başkanlık, Türkiye'nin iklim değişikliğiyle mücadele ve uyum politikalarının merkezi kurumu hâline getirilmiştir. Ancak İklim Değişikliği Başkanlığı'nın kurumsal kapasitesi, karar alma süreçlerindeki etkinliği ve bütçesel olanakları açısından sınırlılıkları devam etmektedir. Kurumsal kapasite eksiklikleri, özellikle çok sektörlü politika entegrasyonu, veri yönetimi, şeffaflık ve katılımcılık gibi yönetişim ilkeleri çerçevesinde önemli zaaflar oluşturmaktadır.[327] Bu bağlamda, iklim yönetişimi alanındaki kurumsallaşmanın yatay ve dikey bütünleşmeyi sağlayacak şekilde güçlendirilmesi gerekmektedir.

Türkiye'nin mevcut iklim mevzuatı ve kurumsal yapısı, Avrupa Birliği ile yürütülen Yeşil Mutabakat sürecine ve Paris Anlaşması'nın taahhütlerine karşılık verme kapasitesi açısından yetersizdir. OECD'nin 2024 yılında yayımladığı Türkiye Çevresel Performans Değerlendirmesi Raporu, politika araçlarının sektörel bütünleşme düzeyinin düşüklüğünü,

---

[325] Çelebi, B., & Kaya, K. (2022). Sürdürülebilir Yaşam İçin Geleceği Kurtarmak: Türkiye'de Yerel İklim Değişikliği Politikası. Uluslararası Eşitlik Politikası Dergisi, 2(2), 30-48. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2851612

[326] Esen, M., & Batuhan, T. (2024). İKLİM DEĞİŞİKLİĞİYLE MÜCADELEDE KENT YÖNETİMLERİ. Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 6(2), 140-151. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/4151994

[327] Damyan, Didem. "Türkiye'nin İklim Kanunu taslağına STK'lardan çağrı: "2053 hedefi ve emisyon azaltım planları şart" , Ekim 11, 2024, Temiz Enerji Haber Portalı, https://temizenerji.org/2024/10/11/turkiyenin-iklim-kanunu-taslagina-stklardan-cagri-2053-hedefi-ve-emisyon-azaltim-planlari-sart/?gad_source=1&gad_campaignid=11493835654&gbraid=0AAAAAClkh-kEysKaVPCzfa_AeQ1Ble3_9&gclid=Cj0KCQjwj8jDBhD1ARIsACRV2Tty5_uIlK4eMk7WbCJeM68sB-k2GlXtD2rI2h1XSAiLE2iPZys2bz4aAtm1EALw_wcB

sera gazı izleme-raporlama sistemlerinin kurumsal tutarsızlığını ve iklim politikalarının hukuki bağlayıcılık taşımadığını açık biçimde ortaya koymuştur.[328]

Türkiye'de iklim değişikliğine yönelik yasal düzenlemeler, hâlen sektörel düzeyde dağınık ve koordinasyondan yoksun bir yapı sergilemektedir. Siyasi karar alıcılar, bu alanı yönetsel reformlarla değil, idari yeniden yapılanmalarla ele almayı tercih etmiş; bu da hukuk devleti ilkesiyle bağdaşmayan, yürütme ağırlıklı bir iklim yönetişimi yapısı doğurmuştur. Bu durum, Türkiye'nin uluslararası yükümlülükleriyle iç hukuk arasında bir normatif uyumsuzluk yaratmakta ve iklim krizi gibi acil sorunlara karşı politika etkinliğini sınırlamaktadır.

21.3. Türkiye İklim Kanunu Yasalaşma Süreci

Türkiye'de İklim Kanunu'nun hazırlanma süreci, siyasal gündemin çevre ve iklim eksenli dönüşümüne dair önemli bir örnek teşkil etmekle birlikte, sürecin katılımcılık, şeffaflık ve hukuki bağlayıcılık açısından taşıdığı sorunlar, normatif yönetişim anlayışının kurumsallaşamamış olduğunu göstermektedir. 2021 yılı Ekim ayında Türkiye'nin Paris Anlaşması'nı onaylaması ve 2053 yılı için net sıfır emisyon hedefi ilan etmesi, kamuoyunda iklim değişikliğiyle mücadeleye yönelik daha bütüncül ve yasal zemine dayalı bir çerçevenin oluşturulacağı beklentisini güçlendirmiştir.[329]Bu gelişmeyle birlikte, "İklim Kanunu Taslağı"na dair hazırlık süreci resmen başlatılmış ve Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı öncülüğünde bir Kanun Hazırlık Komisyonu kurulmuştur.

Taslak çalışmalarda, emisyon azaltımı, iklim değişikliğine uyum, karbon fiyatlandırma sistemlerinin geliştirilmesi, ulusal emisyon ticareti piyasasının kurulması, özel sektörün sorumluluklarının tanımlanması ve yerel yönetimlerin iklim yükümlülüklerinin belirginleştirilmesi gibi başlıklar ön plana çıkmıştır. Ancak, bu hedeflerin nasıl uygulanacağına dair detaylı ve bağlayıcı mekanizmaların kamuoyuna açıklanmamış olması, sürecin demokratik meşruiyetine dair soru işaretleri yaratmıştır. Türkiye'de çevre politikalarında sıklıkla görülen "idari kapalılık" ve "yatay katılım eksikliği", bu süreçte de kendisini göstermiştir.[330] Nitekim, İklim Kanunu Taslağı'nın resmi metni kamuoyuyla sınırlı

---

[328] OECD. (2024). Environmental Performance Reviews: Türkiye 2024. Organisation for Economic Co-operation and Development. https://www.oecd.org/environment/country-reviews/environmental-performance-review-turkiye-2024.htm

[329] Akgül, Onur. "Türkiye Paris İklim Anlaşması'nı onayladı. Peki şimdi ne olacak?" 7 Ekim 2021, GreenPeace, https://www.greenpeace.org/turkey/blog/turkiye-paris-iklim-anlasmasini-onayladi-peki-simdi-ne-olacak/

[330] Eroğlu, E., Taş, S., & Aydemir Dev, M. (2023). Dirençli Kent Tasarımında Katılımcılık: Türkiye'de Belediyeler ve STK'lar Arasındaki Paydaşlık İlişkisinin İncelenmesi. International Journal of Social Inquiry, 16(1), 297-313. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2795467

biçimde paylaşılmış; bilim insanları, sivil toplum kuruluşları ve meslek örgütleri sürece yalnızca dolaylı ve sembolik yollarla katılım gösterebilmiştir.[331]

Bu süreçte Dünya Bankası, Avrupa Birliği Delegasyonu ve UNDP gibi kuruluşların teknik ve mali desteğiyle çeşitli proje temelli faaliyetler yürütülmüştür. Örneğin, Dünya Bankası'nın desteklediği ve 2023 yılında yayımlanan "Türkiye'de Karbon Fiyatlandırma Yol Haritası" raporunda, İklim Kanunu'nun içeriğinde yer alması beklenen karbon ticaret mekanizmalarının teknik altyapısına ilişkin öneriler sunulmuştur.[332] [333] Bu tür teknik çalışmalar, yasal düzenlemenin taslağına önemli bir arka plan sunsa da, sürecin anayasal açıdan kamuoyunu bilgilendirme ve hesap verebilirlik gibi temel yükümlülüklerden uzak şekilde ilerlediği görülmüştür.

İklim Kanunu'nun hazırlık süreci, aynı zamanda Türkiye'de çevre hukuku alanında normatif konsolidasyonun eksikliğine işaret etmektedir. Siyaset bilimi açısından bakıldığında, bu durum sadece hukuki yetersizlikle değil, aynı zamanda çevresel yönetişim alanında kurumsal kapasitenin zayıflığı ve karar alma süreçlerinin merkezileşmesiyle de ilgilidir.[334]İklim Kanunu gibi stratejik bir yasanın, yalnızca teknik metinler ve dış fonlu projeler aracılığıyla şekillendirilmesi; demokratik temsil, çok aktörlü müzakere ve hesap verebilirlik ilkeleriyle bağdaşmamaktadır.

2025 yılı itibariyle, İklim Kanunu Taslağı hâlâ Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin resmi gündemine alınmamış; tasarının yasalaşma takvimi kamuoyuna ilan edilmemiştir. Bu durum, Türkiye'nin Paris Anlaşması kapsamındaki Ulusal Katkı Beyanı'na (NDC) dayalı yükümlülüklerinin nasıl yasal güvenceye kavuşturulacağına dair ciddi bir belirsizlik doğurmuştur. Ayrıca, İklim Kanunu'nun çıkarılmasına yönelik toplumsal talep ve uluslararası baskı artmış olmasına rağmen, yürütme organı bu talebi henüz anayasal bir düzenlemeye dönüştürmemiştir. Dolayısıyla, Türkiye'nin iklim rejiminde hukuki bağlayıcılığı olan bir temel metinden hâlâ yoksun oluşu, çevresel krizlere karşı direnç kapasitesini düşürmektedir.

---

[331] Duman, Ö., & Aydın, H. İ. (2024). Çevre Diplomasisi İle Sürdürülebilir Kalkınma İlişkisi: Türkiye Örneği. Enderun, 8(2), 152-170. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/4195996

[332] Tör, O.B.; Kat, B., Teımourzadeh, S., Demirkol, K., Künar, A., Voyvoda, E.,Yeldan, E., Şahin, Ü. "Türkiye'nin Karbonsuzlaşma Yol Haritası Sektörel Fayda Maliyet Analizi (2020-2030), https://ipc.sabanciuniv.edu/Content/Images/CKeditorImages/20240808-10083199.pdf

[333] World Bank. (2024). State and Trends of Carbon Pricing 2024 [PDF]. World Bank. https://documents1.worldbank.org/curated/en/099081624122529330/pdf/P50228315fd8d1050186341ea02e1c107bc.pdf

[334] TEPAV. (2022). Yeşil Dönüşümde Türkiye'nin Hukuki Hazırlığı: İklim Kanunu Taslağına Yönelik Politik Değerlendirme. Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı. https://www.tepav.org.tr/upload/files/1651234809-1.Yeni_Iklim_Kanunu_Taslagi_Analizi.pdf

21.4. Siyaset Bilimi Perspektifinden Değerlendirme

Türkiye'de iklim yasasının gecikmesi, yalnızca idari veya kurumsal kapasite eksiklikleriyle açıklanabilecek teknik bir sorun olarak değil, aynı zamanda siyasal sistemin yapısal önceliklerivle iç içe geçmiş çok boyutlu bir yönetişim krizinin yansıması olarak değerlendirilmelidir. Siyaset bilimi perspektifinden bakıldığında, iklim yasası sürecinin ilerleyememesi, Türkiye'deki anayasal sistemin yürütme lehine derinleşen ağırlığı, yasama organının politika yapımındaki işlevsizlik düzeyi, siyasal rekabetin konu önceliklendirme yapısındaki sığlık ve çevresel taleplerin toplumsal mobilizasyon gücünün düşüklüğü ile doğrudan ilişkilidir.[335]

Türkiye'de siyasal sistem, özellikle 2017 anayasa değişikliği sonrası "başkanlık sistemi" adı altında yürütmenin yetkilerinin genişletildiği ve yasama-yürütme arasındaki güç dengesinin bozulduğu bir yapıya evrilmiştir. Bu durum, yasa yapım sürecinde demokratik müzakere, çoğulculuk ve katılım mekanizmalarını zayıflatmış; iklim yasası gibi çok aktörlü, sektörel eşgüdüm gerektiren stratejik düzenlemelerin hazırlanmasını yürütmenin idari kapasitesine bırakmıştır.[336] Bu süreçte, İklim Değişikliği Başkanlığı gibi yeni kurumsal yapıların teknik düzeyde yasa taslağı hazırlıkları yapmasına rağmen, bu çalışmaların TBMM'de siyasi bir müzakereye dönüşmemesi, yasanın siyasal sahiplenmeden yoksun olduğunu göstermektedir.

İklim krizi, Türkiye'de siyasal partiler arası temel bir ideolojik ayrışma veya programatik farklılaşma doğurmamaktadır. Büyük partilerin seçim beyannamelerinde çevre politikalarına sınırlı yer verildiği; iklim krizi gibi küresel ve yapısal bir meseleyi çoğu zaman ekonomi, enerji güvenliği veya istihdam politikalarının gölgesinde değerlendirdiği görülmektedir.[337]Bu eğilim, çevresel meselelerin "yumuşak politika alanı" olarak kalmasına neden olmakta; siyasal aktörlerin bu konuda risk almaktan kaçındığını ve siyasal sermaye yatırımı yapmadığını göstermektedir. Örneğin, 2023 genel seçimlerinde en büyük üç partinin (AKP, CHP, İYİ Parti) seçim bildirgelerinde iklim değişikliğiyle mücadeleye yalnızca birkaç sayfalık genel ifadelerle yer verildiği tespit edilmiştir.[338]

---

[335] United Nations Development Programme. (n.d.). Environmental Governance. UNDP Nature Hub. Erişim tarihi: 13 Temmuz 2025, https://www.undp.org/nature/our-work-areas/environmental-governance

[336] Uzun, A., & Özkan, O. (2019, Eylül). Çevre konusunun seçim beyannamelerindeki yeri: 24 Haziran 2018 milletvekili genel seçimi örneği. Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 17(3), …-… [makale sayfa aralığı eklenecekse]. https://doi.org/10.18026/cbayarsos.587547

[337] İktisadi Kalkınma Vakfı. (t.y.). İKV'den 2024 AP seçimleri ve Yeşil Mutabakat'ın geleceğine ilişkin değerlendirme notu. Erişim tarihi: 13 Temmuz 2025, https://www.ikv.org.tr/ikv.asp?id=9219

[338] Sezik, M., & Dokuyucu, E. (2025). İklim Değişikliği ve Türkiye'de Kentlerin İklim Değişikliği Politikalarına Uyum Sorunları. Kent Akademisi, 18(1), 540-562. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/3921052

Yerel yönetim düzeyinde ise bazı büyükşehir belediyeleri (İstanbul, İzmir, Eskişehir, Konya gibi) iklim eylem planları, karbon ayak izi hesaplama projeleri veya sürdürülebilir ulaşım politikaları gibi çeşitli uygulamalar geliştirmiştir. Ancak bu planların herhangi bir ulusal mevzuatla bağlayıcı kılınmaması, yerel ölçekte geliştirilen iklim politikalarının sürdürülebilirliğini ve devamlılığını riske atmaktadır. Dahası, merkezi yönetim ile yerel yönetimler arasındaki siyasi kutuplaşma, iklim politikalarında çok düzeyli yönetişimi zayıflatmakta ve yerel aktörlerin yasal alanda manevra kapasitesini sınırlamaktadır .[339]

Kamuoyunun iklim gündemi ise ağırlıklı olarak mevsimsel afetler (sel, yangın, kuraklık vb.) döneminde geçici olarak yükselmekte; bu dalgalanmalı ilgi, yasa yapım sürecinde süreklilik arz eden bir toplumsal baskıya dönüşememektedir. Türkiye'de yapılan kamuoyu araştırmaları, iklim değişikliğinin genel olarak bir tehdit olarak algılandığını ancak bu tehdidin bireysel ya da kolektif davranış değişikliklerine yansımadığını göstermektedir.[340] Medyada yer alan çevre haberciliğinin hacmi ve niteliği de bu durumu desteklemektedir: ana akım medya organlarında iklim krizi çoğu zaman teknik veya uluslararası haber kategorisinde sınırlı biçimde yer almakta; yerli uzman görüşlerine veya eleştirel politika analizlerine nadiren yer verilmektedir.

Türkiye'de iklim yasası hazırlık süreci, teknik olarak ilerlemiş görünse de siyasal olarak sahiplenilmemiş bir karakter sergilemektedir. Siyasal sistemin yürütme ağırlıklı doğası, partiler arası ideolojik ayrışmanın çevre ekseninde zayıflığı, yerel yönetimlerin sınırlı manevra alanı ve kamuoyunun düşük baskı kapasitesi, bu sürecin neden yıllardır tamamlanamadığını açıklayan temel yapısal faktörlerdir. Bu bağlamda, Türkiye'nin iklim yönetişimini derinleştirmesi, yalnızca yasal metin üretmekle değil; bu metni siyasal, toplumsal ve kurumsal olarak sahiplenmekle mümkün olabilecektir.

21.5. Hukuk Devleti ve İklim Adaleti Açısından Eksiklikler

Türkiye'de henüz yürürlükte olan kapsamlı ve bağlayıcı bir İklim Yasasının bulunmaması, yalnızca politika hedeflerinin belirlenmesinde bir boşluk yaratmakla kalmaz; aynı zamanda yurttaşların iklim krizine karşı korunma haklarını doğrudan ilgilendiren, hukuk devleti ilkesinin çevresel bağlamda uygulanabilirliği açısından da ciddi sorunlar doğurmaktadır. Siyaset bilimi ve kamu hukuku perspektifinden bakıldığında, çevresel risklerin yalnızca teknik ve yönetsel önlemlerle sınırlı tutulması, bu alandaki normatif boşlukların görmezden

---

[339] Yuvam Dünya Derneği. (t.y.). Türkiye İklim Krizi Algısı Araştırması 2024. Erişim tarihi: 13 Temmuz 2025, https://yuvamdunya.org/tr/projeler/turkiye-iklim-krizi-arastirmasi-2024-2453

[340] İpsos. (2025, 22 Nisan). Ipsos İnsan ve İklim Değişikliği Araştırması. Erişim tarihi: 13 Temmuz 2025, https://www.ipsos.com/tr-tr/ipsos-insan-ve-iklim-degisikligi-arastirmasi

gelinmesine neden olmakta; hak temelli yaklaşımı zayıflatmakta ve iklim krizine karşı anayasal ve yargısal koruma imkanlarını belirsizleştirmektedir.[341]

Türkiye'de hâlihazırda iklim değişikliğine karşı korunma hakkı, anayasa veya temel insan hakları belgelerinde açıkça tanımlanmamış durumdadır. Bu durum, iklim krizinin neden olduğu etkilerden doğrudan zarar gören bireylerin—örneğin kuraklıktan etkilenen çiftçilerin, hava kirliliğinden zarar gören yurttaşların veya afet bölgelerinde yaşayan düşük gelirli toplulukların—idari kararlara karşı başvuru yollarını etkin kullanamamalarına neden olmaktadır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin (AİHM) son yıllarda çevre hakkını "yaşama hakkı" ve "özel hayatın korunması" ile ilişkilendiren kararlar verdiği dikkate alındığında (Duarte Agostinho v. Portugal and 32 others, 2023), Türkiye'nin ulusal hukukunda bu tür normatif açılıklar, uluslararası yükümlülükler açısından da sorun yaratmaktadır.[342]

Özellikle karbon piyasası, karbon kredisi, emisyon ticareti gibi piyasa temelli mekanizmaların Türkiye'de kurulmasına yönelik girişimler bulunmakla birlikte[343], bu sistemlerin hangi şeffaflık ilkelerine tabi olacağı, kamuoyuna nasıl açıklanacağı ve sivil denetime nasıl açık hale getirileceği henüz yasal güvenceye kavuşturulmamıştır. Karbon fiyatlandırma sistemleri, çoğu zaman teknik ve ekonomik araçlar olarak tasarlanmakta; ancak bu sistemlerin sosyal etkileri, özellikle düşük gelirli gruplar üzerindeki yükleri dikkate alınmadan uygulanması hâlinde, "iklim adaleti" ilkesine aykırı sonuçlar doğurmaktadır.[344] Örneğin, enerjiye erişim hakkı gibi temel sosyal haklar, karbon fiyatlandırması gibi piyasa araçlarının etkisiyle ihlal edilebilir hâle gelebilir.

İklim adaleti kavramı, özellikle kırılgan toplumsal grupların (kadınlar, çocuklar, yaşlılar, göçmenler, engelliler, kırsal yoksullar) iklim politikalarından nasıl etkileneceği sorusunu gündeme taşımaktadır. Ancak Türkiye'de hem ulusal çevre mevzuatında hem de afet yönetimi düzenlemelerinde, bu kırılgan gruplara özgü hakların veya pozitif ayrımcı politikaların geliştirilmesine dair normatif bir yaklaşım bulunmamaktadır. Yerel yönetimlerin hazırladığı

---

[341] Batmaz, A., & Şişman-Aydın, G. (2025). Türkiye's alignment with the Paris Agreement: A comparative policy analysis with Germany and Spain. Sustainability, 17(9), Article 3899. https://www.mdpi.com/2071-1050/17/9/3899/pdf?version=1745819645

[342] Al Jazeera. (2021, October 5). Is Turkey really serious about climate change? https://www.aljazeera.com/features/2021/10/5/turkeys-climate-sceptical-country-is-serious-on-climate-change

[343] Dünya Bankası. (2024). State and Trends of Carbon Pricing 2024. https://documents1.worldbank.org/curated/en/099081624122529330/pdf/P50228315fd8d1050186341ea02e1c107bc.pdf

[344] Konda & İklim Haber. (2020). Perceptions of Climate Change and Environmental Issues in Turkey 2020. https://www.ekoiq.com/perceptions-of-climate-change-and-environmental-issues-in-turkey-2020-report/

“İklim Eylem Planları” veya “Kentsel İklim Dayanıklılığı Raporları” gibi belgelerde dahi bu grupların özel olarak tanımlanması ve korunmasına nadiren rastlanmaktadır.[345]

Ayrıca, idarenin iklimle ilgili eylem veya eylemsizliklerinin yargısal denetimi, Türk hukuk sisteminde büyük ölçüde sınırlı kalmaktadır. Çünkü mevcut mevzuatta, yargı organlarına bu tür kararları denetlemede yol gösterecek bir “iklim hukuku ölçütü” ya da iklim kriteri bulunmamaktadır. İklim hakkı, mahkemelerce yorumlanabilir bir norm olarak yerleşmediği için, iklim politikalarının eksikliği veya yetersizliği, çoğu zaman dava konusu edilememektedir. Bu da çevresel kararların keyfiliğe açık kalmasına neden olmaktadır. Uluslararası alanda görülen “iklim davaları” (climate litigation) örnekleri, iklim hakkının anayasal veya yasal metinlerde yer almasının bu tür denetimi mümkün kıldığını göstermektedir.[346]

Türkiye'de iklim adaleti, hukuk devleti ve insan hakları perspektifinden hâlen kurumsal bir yapı kazanmamıştır. Bu eksiklik yalnızca çevre politikalarının etkinliğini değil; aynı zamanda devletin yurttaşlarına karşı temel koruma sorumluluğunu da zayıflatmaktadır. Hukuk devleti, yalnızca prosedürel işlerlik değil, aynı zamanda içeriksel adalet üretme kapasitesini gerektirir. Bu bağlamda, Türkiye’nin İklim Yasası’nı çıkarırken yalnızca teknik hedefler değil, aynı zamanda iklim hakkını tanıyan, kırılgan grupları koruyan ve yargısal denetime açık bir adalet rejimi kurması gerekmektedir.

---

[345] IPC – İstanbul Politikalar Merkezi. (2024, Mart). Strengthening Türkiye’s Climate Change Legislation: A Comparative Examination with Germany’s Federal Climate Change Act. https://ipc.sabanciuniv.edu/Content/Images/CKeditorImages/20250107-14010259.pdf

[346] Middle East Institute. (2020, June 23). Confronting climate change, Turkey needs “green” leadership now more than ever. https://www.mei.edu/publications/confronting-climate-change-turkey-needs-green-leadership-now-more-ever

22.AVRUPA ÜLKELERİ İKLİM YASALARININ HÜKÜM, YAPTIRIM VE SEKTÖREL KAPSAYICILIK KRİTERLERİ BAKIMINDAN KARŞILAŞTIRILMASI

Tablo 24: Sektörel Kapsayıcılık Kriterleri Bakımından Karşılaştırılması

Ülke	Kanun Adı	Kabul Tarihi	Kanun Numarası	İşlev	Temel Hükümler	Yaptırım	Doğrudan İlgili Sektörler
Fransa	Loi Climat et Résilience	2021	Loi n° 2021-1104	İklim hedefleri, enerji dönüşümü, dayanıklılık	Karbon nötr 2050, enerji dönüşümü, çevresel adalet	Planların iptali, danışma kurulu uyarısı	Enerji, ulaşım, tarım, inşaat
İngiltere	Climate Change Act	2008	2008 c.27	Yasal emisyon hedefleri, bütçe	Karbon bütçesi, denetim kurulu	Bakanlık müdahalesi	Enerji, ulaşım, sanayi
Almanya	Bundes-Klimaschutzgesetz	2019	BGBl. I S. 2513	Yıllık azaltım hedefleri ve izleme	Sektör bazlı azaltım hedefleri	Hedef tutmayan kuruma bütçe yaptırımı	Enerji, bina, ulaşım, atık
İspanya	Ley de Cambio Climático y Transición Energética	2021	Ley 7/2021	Emisyon azaltımı ve enerji geçişi	Sektörel azaltım hedefleri	Yıllık rapor ve AB'ye bildirim	Enerji, ulaşım, sanayi
Portekiz	Lei de Bases do Clima	2021	Lei n.º 98/2021	Karbon nötrlüğü, iklim uyumu	İklim plan zorunluluğu	Yasaya aykırı projeye onay yok	Enerji, planlama
İtalya	PNIEC çerçevesi + sektör yasaları	2020	-	Stratejik hedefleme	Yönetmeliklerle destekli	Zayıf	Enerji, ulaşım
Hollanda	Klimaatwet	2019	Stb. 2019, 523	Emisyon hedefleri	Yıllık hedef, danışma kurulu	Parlamentoya bildirim ve düzeltme	Enerji, ulaşım, sanayi
Belçika	Proposition de Loi Climat	2021	-	Emisyon azaltımı önerisi	Hedef önerileri	Zorunlu değil	Enerji, tarım
Macaristan	2020 İklim Değişikliği Yasası	2020	-	Hedef belirleme ve izleme	Emisyon sınırları	Veri ifşa yükümlülüğü	Enerji, ulaştırma
Polonya	Polonya İklim Politikası Stratejisi	2021	-	AB uyumu	Stratejik yol haritası	Rapor zorunluluğu	Enerji, sanayi

Avusturya	Klimaschutz gesetz	2011	-	Karbonsuz gelecek için hedefler	Net sıfır hedefi	Denetim ve rapor zorunluluğu	Enerji, ulaşım
Çekya	Çevre Kanunu Taslağı	Taslak	-	Taslakta düzenleme	Taslakta yer almakta	Henüz yok	Enerji
İrlanda	Climate Action and Low Carbon Development (Amendment) Act 2021	2021	No. 32 of 2021	Emisyon azaltım hedefleri	Yıllık plan, bütçe, gözlem	Yasa gereği parlamento ya rapor	Enerji, ulaşım
Norveç	Lov om klimamål	2017	LOV-2017-06-16-60	Uzun dönem hedef	2050 karbon nötr	Performans raporu	Enerji, sanayi
Danimarka	Klimatilpasningsloven	2020	-	Uyum politikası çerçevesi	Uyum planı zorunluluğu	Gözlemci denetimi	Enerji, kıyı altyapı
Finlandiya	Ilmastolaki	2022	Finlex 423/2022	Emisyon izleme ve hedef	Karbon bütçesi	Yıllık bütçe zorunluluğu	Enerji, ulaşım, binalar
İsveç	Klimatlagen	2018	SFS 2017:720	Yıllık izleme ve hedef	Yıllık hedef zorunluluğu	Denetim raporu zorunluluğu	Enerji, binalar
İsviçre	CO2-Gesetz	2023	SR 641.71	Karbonsuz ekonomi geçişi	Yenilenebilir destek	Rapor zorunluluğu	Enerji, ulaştırma
Bulgaristan	ZOOS (Çevre Koruma Yasası)	2002	ZOOS 2002	İzleme, uyum	İklim eylem planı zorunlu	AB'ye raporlama	Enerji, atık, inşaat
Yunanistan	Nomos 4936/2022 gia tin Klimatikí Allagí	2022	N. 4936/2022	2050 karbon nötrlüğü	Sektörel planlar ve yerel yönetim katılımı	İzleme raporu zorunluluğu	Enerji, ulaştırma, binalar

Avrupa ülkelerinin iklim yasaları, iklim değişikliğiyle mücadelede hukuk devletinin araçsallaştırılması açısından dikkate değer bir karşılaştırmalı analiz zemini sunar. Her ülkenin siyasal sistemi, idari yapılanması, ekonomik öncelikleri ve demokratik katılım düzeyi, iklim yasalarının kapsamını, işlevini, denetim mekanizmalarını ve sektörler arası kapsayıcılığını doğrudan şekillendirir. Bu karşılaştırmalı tablo, yalnızca teknik bir mevzuat envanteri değil, aynı zamanda çevresel yönetişimin demokratikleşme ve kurumsallaşma düzeyini de yansıtır. Siyaset bilimi perspektifinden değerlendirildiğinde, yasaların şekli varlığı kadar, bu yasal

düzenlemelerin bağlayıcılığı, yaptırım mekanizmalarının etkinliği ve yatay-çok düzeyli yönetişim yapısına açıklığı, iklim rejimlerinin demokratik meşruiyeti açısından belirleyici olmuştur.[347]

Fransa'da 2021 yılında yürürlüğe giren *Loi Climat et Résilience*, hem içeriksel olarak çevresel adaleti önceleyen bir yapıya sahip olmuş, hem de karbon nötrlüğü hedefini anayasal güvenceye dayandırmaya yönelik çabaları içermiştir. Bu yasa, kamu politikalarının iklim hedeflerine aykırı düşmesi durumunda mahkemelerin müdahalesine olanak tanıyan bir denetim eşiği oluşturmuştur. Fransa Sayıştayı'nın (Cour des comptes) 2023 tarihli raporu, yasa sonrası uygulamanın yerel düzeyde eşitsiz kaldığını, ancak yargı ve danışma kurulu mekanizmalarının iklim politikalarını daha hesap verebilir hâle getirdiğini ortaya koymuştur.[348]

Birleşik Krallık, 2008 tarihli *Climate Change Act* ile bağlayıcı karbon bütçeleri belirleyen ve uygulama performansını bağımsız bir *Committee on Climate Change* ile izleyen ilk örnek ülkedir. Yasa, hükümetlerin sera gazı azaltım hedeflerinden sapması durumunda Parlamento'ya açıklama yapma yükümlülüğü getirmiştir.[349] Bu durum, yönetişimde süreklilik ve bilimsel akılcılığın kurumsallaşmasını sağlamış; yasama-yürütme dengesini iklim politikası bağlamında yeniden tanımlamıştır.

Almanya'nın 2019 tarihli *Bundes-Klimaschutzgesetz* (Federal İklim Koruma Yasası), azaltım hedeflerini sektör bazında belirleyen ve bakanlıkların bu hedeflere uymaması durumunda mali yaptırımlara tabi tutulduğu bir model sunmuştur. Almanya Federal Anayasa Mahkemesi'nin 2021 yılında verdiği kararda, genç kuşakların gelecekteki haklarının korunması için daha iddialı iklim hedefleri belirlenmesi gerektiği yönünde hüküm vermesi, bu yasanın sadece teknik değil, aynı zamanda anayasal bir mesele olarak ele alındığını göstermiştir.[350]

---

[347] Jordan, A. J., & Turnpenny, J. R. (Eds.) (2015). The tools of policy formulation: Actors, capacities, venues and effects. New Horizons in Public Policy Series. Edward Elgar Publishing. https://doi.org/10.4337/9781783477043 - https://www.econstor.eu/bitstream/10419/182379/1/978-1-78347-704-3.pdf

[348] Cour des comptes. (2024, 15 Mart). Évaluation de la loi « climat et résilience » [PDF raporu]. Cour des comptes. Erişim tarihi: 13 Temmuz 2025, https://www.ccomptes.fr/sites/default/files/2024-03/20240315-Evaluation-loi-climat-resilience.pdf

[349] Grantham Research Institute on Climate Change and the Environment. (2020, 30 Nisan). What is the 2008 Climate Change Act? London School of Economics. Erişim tarihi: 13 Temmuz 2025, https://www.lse.ac.uk/granthaminstitute/explainers/what-is-the-2008-climate-change-act/

[350] Bundesverfassungsgericht. (2021, April 29). Federal Constitutional Court: German Climate Change Act partially unconstitutional. https://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Pressemitteilungen/EN/2021/bvg21-031.html

İspanya ve Portekiz gibi ülkelerde ise yasa koyucu, sektörel planlar aracılığıyla iklim politikasının yerel yönetimlerle uyum içinde yürütülmesini hedeflemiştir. İspanya'nın 2021 tarihli *Ley de Cambio Climático* yasası, ulusal hedefleri yerel yönetimlerin yükümlülükleriyle ilişkilendiren ve her yıl Avrupa Komisyonu'na rapor sunma zorunluluğu içeren bir sistem kurmuştur. Portekiz'in *Lei de Bases do Clima* yasası ise "iklim uyumu" kavramını merkeze alarak, yeni altyapı projelerinin yasa hedeflerine uygun olup olmadığını denetleyen bir ön onay mekanizması getirmiştir.[351]

Hollanda ve İrlanda, parlamentoya yıllık rapor sunma zorunluluğu ve uzman danışma kurulu yoluyla, yasa yapımında denetim-yürütme dengesi ile bilimsel rehberliğin kurumsallaşmasına örnek oluşturmuştur. İrlanda'nın *Climate Action and Low Carbon Development (Amendment) Act* yasası, karbon bütçesi kadar "iklim adaleti"nin de anayasal bir ilke olarak tanınmasını sağlamıştır.[352]

İskandinav ülkeleri ise iklim yasalarında sosyal eşitlik, bölgesel uyum ve kurumsal izleme gibi ilkeleri öne çıkarmıştır. İsveç'in *Klimatlagen* yasası, her yıl hükümetin iklim performansını içeren bir raporu Parlamento'ya sunmasını zorunlu kılmış; Finlandiya'nın *Ilmastolaki* yasası ise karbon bütçelerinin yanı sıra halkın katılımına açık müzakerelerle şekillenmiştir.[353] Bu model, katılımcı demokrasinin çevresel yönetişime entegre edilebileceğini göstermiştir.

Doğu Avrupa ülkelerinde (Bulgaristan, Polonya, Macaristan) ise iklim yasalarının daha çok AB müktesebatına uyum amacıyla çıkarıldığı ve yaptırım mekanizmalarının görece zayıf olduğu gözlemlenmektedir. Özellikle veri ifşa yükümlülüğü ve AB'ye raporlama gibi prosedürel mekanizmalar ön planda olmakta, yargısal denetim veya kamuoyu hesap verebilirliği sınırlı kalmaktadır (Climate Action Tracker, 2023).

Avrupa ülkelerindeki iklim yasaları arasında **yaptırım gücü**, **sektörel kapsam**, **anayasal dayanak**, **denetim mekanizmaları** ve **toplumsal katılım olanakları** açısından belirgin

---

[351] OECD. (2022). Environmental Performance Review: Portugal. https://www.oecd.org/environment/country-reviews/portugal-2022

[352] International Energy Agency. (2022, Son güncelleme: 18 Mart). Climate Action and Low Carbon Development Law. IEA Policies Database. Erişim tarihi: 13 Temmuz 2025, https://www.iea.org/policies/13181-climate-action-and-low-carbon-development-law (İrlanda, 2021, yürürlükte)

[353] Kulovesi, K. (2022, 31 May). Finland's new Climate Change Act and legally-binding target for carbon neutrality by 2035: How it happened and what it means? 2035 Legitimacy (blog). Erişim tarihi: 13 Temmuz 2025, https://2035legitimacy.fi/finlands-new-climate-change-act-and-legally-binding-target-for-carbon-neutrality-by-2035-how-it-happened-and-what-it-means/

farklar oluşmuştur. Anglo-Sakson sistemler (İngiltere, İrlanda), bağlayıcılığı yüksek karbon bütçeleri ve bilimsel danışma organlarıyla öne çıkarken; Kıta Avrupası ülkeleri (Fransa, Almanya, İspanya) iklim yasalarını kamu politikası araçlarıyla bütünleştirerek sosyal denge hedeflerini gözetmiştir. İskandinav sistemleri, yönetişim kalitesi ve katılım düzeyiyle iklim adaleti ilkesini daha görünür kılmış; Doğu Avrupa ülkeleri ise hâlâ uyum ve stratejik belge temelli yaklaşımları sürdürmüştür. Bu çeşitlilik, Avrupa iklim rejiminin çok düzeyli, çok aktörlü ve çok sistemli yapısını da ortaya koyar (Knudsen & Lenschow, 2021).

SONUÇ

EK 1: Avrupa Ülkelerinin İklim Değişikliği ile İlgili Kurumları ve Yetkileri

Tablo 25 : Avrupa Ülkelerinin İklim Değişikliği ile İlgili Kurumları ve Yetkileri

Ülke	Merkezi Hükümet Kurumu	Yerel Yönetim Katılımı
Fransa	Ministère de la Transition Écologique	Bölgesel ve belediye düzeyinde iklim eylem planları zorunlu
İngiltere	Department for Energy Security and Net Zero	Yerel yönetimlere net sıfır hedeflerine ulaşmak için rehberlik sağlanır
Almanya	Bundesministerium für Wirtschaft und Klimaschutz (BMWK)	Länder (eyaletler) iklim yasalarını uygulamakla yükümlü
İspanya	Ministerio para la Transición Ecológica	Otonom topluluklar yerel düzeyde iklim planları hazırlar
Portekiz	Ministério do Ambiente e da Ação Climática	Belediyeler için emisyon izleme rehberi mevcuttur
İtalya	Ministero dell'Ambiente e della Sicurezza Energetica	Bölgesel ajanslar yerel iklim eyleminden sorumlu
Hollanda	Ministerie van Economische Zaken en Klimaat	Belediyelere karbon hedefleri atanır
Belçika	SPF Santé Publique, Sécurité de la Chaîne Alimentaire et Environnement	Bölgesel hükümetler ETS'ye dahil edilmiştir
Macaristan	Innovációs és Technológiai Minisztérium	Belediyeler doğrudan fon alır
Polonya	Ministerstwo Klimatu i Środowiska	Valilik ve belediyelere koordinasyon rolü verilir
Avusturya	Bundesministerium für Klimaschutz, Umwelt, Energie, Mobilität, Innovation und Technologie	Yerel hükümetlerle ortak eylem planları hazırlanır
Çekya	Ministerstvo životního prostředí	Belediyeler AB iklim hedefleri doğrultusunda plan yapar
İrlanda	Department of Environment, Climate and Communications	İlçelere teknik destek sağlanır
Norveç	Miljødirektoratet (Norwegian Environment Agency)	Yerel belediyeler iklim adaptasyon planları geliştirir
Danimarka	Klimaministeriet	Kentsel iklim ağları yasayla tanımlı
Finlandiya	Ympäristöministeriö (Ministry of the Environment)	Belediyeler için ulusal hedeflere katkı yükümlülüğü
İsveç	Naturvårdsverket (Swedish Environmental Protection Agency)	Belediyeler karbon bütçesi uygular
İsviçre	Bundesamt für Umwelt (BAFU)	Kantonlar kendi iklim yasalarını yapar
Bulgaristan	Министерство на околната среда и водите	Belediyeler için yerel çevre komisyonları aktiftir
Yunanistan	Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας	Yerel yönetimlerle ulusal düzeyde işbirliği zorunlu
Türkiye	Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı	İl İklim Kurulları kuruldu; yerel planlama zorunlu

EK 2: Avrupa Ülkelerinin Karbon Piyasaları ve Düzenlemeleri Tablosu

Ülke	Karbon Piyasası Durumu	Yasal Düzenleme / Politika	Kapsanan Sektörler
Fransa	AB ETS kapsamında	EU ETS Direktifi (2003/87/EC) kapsamında ulusal uygulamalar	Enerji, sanayi, havacılık
İngiltere	UK ETS (2021 sonrası)	The Greenhouse Gas Emissions Trading Scheme Order 2020	Enerji, sanayi
Almanya	AB ETS kapsamında	Treibhausgas-Emissionshandelsgesetz (TEHG)	Enerji, sanayi, havacılık
İspanya	AB ETS kapsamında	Real Decreto ETS uyumu	Enerji, sanayi
Portekiz	AB ETS kapsamında	Decreto-Lei ETS uygulaması	Enerji, sanayi
İtalya	AB ETS kapsamında	Decreto Legislativo 30/2013	Enerji, sanayi, ulaştırma
Hollanda	AB ETS kapsamında	Besluit handel in emissierechten	Enerji, sanayi
Belçika	AB ETS kapsamında	Arrêté Royal ETS uyumu	Enerji, sanayi
Macaristan	AB ETS kapsamında	Nemzeti Allokációs Terv	Enerji, sanayi
Polonya	AB ETS kapsamında	Ustawa ETS uyumu	Enerji, sanayi
Avusturya	AB ETS kapsamında	Emissionszertifikategesetz (EZG)	Enerji, sanayi
Çekya	AB ETS kapsamında	Zákon ETS uygulama çerçevesi	Enerji, sanayi
İrlanda	AB ETS kapsamında	Climate Action and Low Carbon Development Act 2015	Enerji, sanayi
Norveç	Norveç ETS (AB ETS ile bağlantılı)	Lov om kvoteplikt	Petrol, gaz, ulaştırma
Danimarka	AB ETS kapsamında	Lov om CO_2-kvoter	Enerji, sanayi
Finlandiya	AB ETS kapsamında	Päästökauppalaki	Enerji, sanayi
İsveç	AB ETS kapsamında	Utsläppshandelssystemet (SE-ETS)	Enerji, sanayi
İsviçre	İsviçre ETS (AB ETS ile bağlantılı)	CO_2-Verordnung (CO_2-V)	Enerji, sanayi
Bulgaristan	AB ETS kapsamında	ETS Direktifi Bulgaristan uygulaması	Enerji, sanayi
Yunanistan	AB ETS kapsamında	Presidential Decree ETS uygulaması	Enerji, sanayi
Türkiye	Gönüllü karbon piyasası (2023 yönetmelik taslağı)	Gönüllü Karbon Piyasası Yönetmeliği (Taslak, 2023)	Enerji, sanayi (gönüllü katılım)

EK 3: Ülkelerin İklim Hedefleri ve Uyum Durumu

Ülke	Paris Anlaşması Hedefi	BM SKA Hedefi	AB Direktiflerine Uyum	Hedefe Ulaşım Durumu	Kısa Açıklama
Fransa	2050 net sıfır	SKA 13 kapsamında %40 emisyon azaltımı	Tam uyumlu	2023 itibarıyla %24 emisyon azalttı	Fransa, AB iklim yasalarına tam uyumlu, hedefe ulaşmada ilerleme kaydediyor.
İngiltere	2050 net sıfır	SKA 13 uyumlu	Brexit sonrası eşdeğer	%46 azaltım sağlandı	İngiltere, Brexit sonrası bağımsız ETS ile net sıfır hedefinde hızlı ilerliyor.
Almanya	2045 net sıfır	SKA 13 ve SKA 7 eşgüdümlü	Tam uyumlu	%43 seviyesinde	Almanya, 2045 hedefiyle AB ortalamasının üzerinde ilerliyor.
İspanya	2050 net sıfır	SKA 13 öncelikli	Tam uyumlu	%38 oranında azalma	İspanya, emisyon azaltımı ve yenilenebilir enerji dönüşümünde yol alıyor.
Portekiz	2050 net sıfır	SKA 13 entegre	Tam uyumlu	%49 azaltım sağlandı	Portekiz, SKA odaklı iklim uyumu sağlayarak hedeflerine yaklaşıyor.
İtalya	2050 net sıfır	SKA 13 uyumlu	Tam uyumlu	%39 düzeyinde	İtalya, emisyon azaltımında AB ortalamasının biraz gerisinde.
Hollanda	2050 net sıfır	SKA 13-9 uyumlu	Tam uyumlu	%52 emisyon azaltımı	Hollanda, tarım ve enerji sektöründe hızlı dönüşüm yaşıyor.
Belçika	2050 net sıfır	SKA 13 stratejisi mevcut	Tam uyumlu	%41 azaltım gerçekleşti	Belçika, bölgesel iklim planlarıyla emisyonlarını düşürüyor.
Macaristan	2050 net sıfır	SKA 13 düşük uygulama	Kısmen uyumlu	%25 oranında azaltım	Macaristan, AB fonlarıyla karbon azaltımını artırmaya çalışıyor.
Polonya	2050 net sıfır	SKA 13 başlangıç düzeyi	Kısmen uyumlu	%22 seviyesinde	Polonya, kömür bağımlılığından çıkışta yavaş ilerliyor.
Avusturya	2040 net sıfır	SKA 13 ilerleme sürecinde	Tam uyumlu	%48 emisyon azaltımı	Avusturya, iklim nötrlüğü hedefini 2040'a çekti.
Çekya	2050 net sıfır	SKA 13 ulusal stratejiye dahil	Tam uyumlu	%36 düzeyinde	Çekya, SKA 13'ü ulusal stratejilere entegre etmeye başladı.
İrlanda	2050 net sıfır	SKA 13 uyumlu	Tam uyumlu	%34 azaltım sağlandı	İrlanda, yasal iklim hedefleriyle ilerleme kaydediyor.
Norveç	2050 net sıfır	SKA 13–14 entegre	EFTA uyumu yüksek	%56 oranında	Norveç, denizcilik ve petrol dışı sektörlerde başarılı.
Danimarka	2045 net sıfır	SKA 13 öncelikli	Tam uyumlu	%51 oranında	Danimarka, net sıfır hedefinde Avrupa liderlerinden.
Finlandiya	2035 net sıfır	SKA 13–7 entegre	Tam uyumlu	%49 düzeyinde	Finlandiya, 2035 hedefiyle en iddialı ülkeler arasında.
İsveç	2045 net sıfır	SKA 13 ulusal	Tam uyumlu	%55 azaltım gerçekleşti	İsveç, emisyon azaltımında ciddi başarı sağladı.

		hedefli			
İsviçre	2050 net sıfır	SKA 13 entegre	EFTA uyumlu	%44 azaltım sağlandı	İsviçre, EFTA ile AB uyumu sağlayarak ilerliyor.
Bulgaristan	2050 net sıfır	SKA 13 strateji belgesi geliştiriliyor	Uyum süreci devam ediyor	%21 seviyesinde	Bulgaristan, SKA uyumu geliştiriliyor; ilerleme yavaş.
Yunanistan	2050 net sıfır	SKA 13 öncelikli	Uyum süreci devam ediyor	%27 emisyon azaltımı	Yunanistan, iklim planlarıyla emisyon azaltımını sürdürüyor.
Türkiye	2053 net sıfır	SKA 13 stratejisi taslak halinde	Uyum süreci başlatıldı		

EK 4: Avrupa Ülkelerinde Yerel Yönetimlerin Örnek İklim Uygulamaları

Şehir, Ülke	Politika/Kararı	Kapsam	Öne Çıkan Nokta
Grenoble, Fransa	2030'a dek %50 emisyon azaltım + yurttaş "İklim Öneri Platformu"	Emisyon azaltımı / Katılım	Vatandaşlardan toplanan 219 öneriyle katılımcı planlama yapılmıştır.
Orléans, Fransa	"İklim Sosyal Sözleşmesi" forumları	Yönetişim / STK katılımı	Sivil toplum ve akademi ile düzenli diyalog modeli oluşturulmuştur.
Metz, Fransa	Biyokütle kojenerasyon tesisiyle ısıtma sistemi	Enerji altyapısı	Belediye tarafından 44.000 eve yerel ısı sağlanmaktadır.
Paris (Le Marais), Fransa	Belediye karbon bütçesi – mahalle düzeyi	Muhasebe / planlama	Mahalle bazlı karbon emisyonları hesaplanarak planlama sistemi kurulmuştur.
Berlin (Charlottenburg), Almanya	Mahalle ölçekte "karbon nötrlük planı"	Yerleşim / bina dönüşümü	Enerji verimli dönüşüm programı başlatılmıştır.
Hamburg, Almanya	Ulaşımda hız limiti, ücretsiz toplu taşıma günleri	Ulaşım politikası	Karbon emisyonunu doğrudan azaltan ulaşım teşvikleri uygulanmıştır.
Heidelberg-Bahnstadt, Almanya	"Karbon-nötr" yaşam bölgesi; pasif bina ve yeşil altyapı	Yerleşim / enerji verimliliği	%80'e varan enerji tasarrufu sağlanmış; model bölge haline gelmiştir.
Milano, İtalya	Belediye "İklim Ağı" + yeşil çatı destekleri	Yeşil altyapı / toplumsal çevre	50 pilot çatı uygulaması, yerel dayanışma ağı kurulmuştur.
Bologna, İtalya	Bina enerji performans belgesi + 2050 karbon nötr hedefi	Enerji / binalar	Yerel yönetim aracılığıyla %20'lik iyileşme sağlanmıştır.
Barselona, İspanya	"Superilla" (60–100 m² yayalaştırılmış altyapı) + karbon bütçesi	Ulaşım / emisyon muhasebesi	Trafik kaynaklı emisyonlarda %25 canlı düşüş raporlanmıştır.
Bergen, Norveç	Elektrikli gemi limanı + yeşil kargo lojistiği programı	Ulaşım / lojistik	Sıfır emisyonlu deniz ulaştırması için önemli altyapı yatırımı yapılmıştır.
Zürih, İsviçre	Belediye ETS + karbon denkleştirme programı	Karbon piyasası / finans	Mahalle düzeyinde karbon ticareti modeli test edilmiştir.
Amsterdam, Hollanda	"Doughnut ekonomi" + toplu ulaşım genişletmesi	Sürdürülebilir yönetim	Kentin iklim planı sosyal ve çevresel sınırlar çerçevesinde yeniden düzenlenmiştir.
İstanbul, Türkiye	İl İklim Kurulları + toplam eylem planı (2027'ye kadar)	Yönetişim / planlama	İl düzeyinde eylem planlamayı yasal zorunluluk haline getirmiştir.

SÜRKAD
SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA VE KENT ARAŞTIRMALARI DERNEĞİ

URMC / KEHIM
Kentli Hakları İzleme Merkezi
Urban Rights Monitoring Center

14

SÜRKAD
SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA VE KENT ARAŞTIRMALARI DERNEĞİ

URMC / KEHIM
Kentli Hakları İzleme Merkezi
Urban Rights Monitoring Center